

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ SONUÇLARI
VE
MUHATAP BANKANIN SORUMLULUĞU**

Yüksek Lisans Tezi

ALİ KEREM GÜRSES

İSTANBUL, 2010

KISALTMALAR

3167 Sayılı Kanun : 3167 sayılı çekle demelerin Düzenlenmesi ve ek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun

AÜHFD : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

b : bent

Batıder : Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi

bkz : bakınız

BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

BK : Borçlar Kanunu

C : Cilt

CD : Ceza Dairesi

ekK : 5941 sayılı ek Kanunu

DVK : Damga Vergisi Kanunu

E : Esas

f : fıkra

Fr : Fransız

HD : Hukuk Dairesi

HUMK : Hukuk Usulü ve Muhakemeleri Kanunu

İBD : İstanbul Barosu Dergisi

İİK : İcra İflas Kanunu

GÜHFD : Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

K : Karar

LHD : Legal Hukuk Dergisi

md	: madde
MK	: Medeni Kanun
No	: Numara
RG	: Resmi Gazete
s	: Sayfa
Sa	: Sayı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
t.y	: tarih yok
UCC	: Amerikan Tektip Ticaret Kanunu(Uniform Commercial Code)
vd	: ve devamı
Yarg	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	II
İçindekiler	IV
Kaynakça	IX

GİRİŞ	1
--------------	----------

Birinci Bölüm **KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI**

I- Genel Olarak	3
II- Tarihçe	6
III- Karşılıksız Çeke İlişkin Mevzuat	8
A. Türk Hukukunda Karşılıksız Çeke İlişkin Mevzuat	8
1. 5941 Sayılı Yeni Çek Kanunu	9
2. 3167 Sayılı Kanun	10
3. Türk Ticaret Kanunu	15
4. Diğer Kanunlar	16
a. Bankacılık Kanunu	16
b. İcra ve İflas Kanunu	17
c. Türk Ceza Kanunu	17
d. Diğer Mevzuat	17
B. Yabancı Hukukta Karşılıksız Çeke İlişkin Mevzuat	18
1. Anglo-Sakson Sistemi	19
a. Amerikan Hukuku	19
b. İngiliz Hukuku	19
2. Kara Avrupası Sistemi	20
a. Fransız Hukuku	20
b. İtalyan Hukuku	20

İkinci Bölüm
KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ SONUÇLARI

I-	Çekin Ödenmemesi	22
	A. Çekin Ödenmemesi Nedenleri	23
	B. Ödenmeme Durumunun Tespiti	26
II-	Karşılıksız Çek Keşidecinin Yükümlülükleri ve Düzeltme Hakkı	28
	A. Keşidecinin Yükümlülükleri	29
	1. Çek Defterlerini İade Yükümlülüğü	29
	2. Yasaklı Olduğu Sürede Çek Hesabı Açamaması	31
	B. Düzeltme Hakkı	32
	1. Genel Olarak	32
	2. Düzeltme Hakkının Kullanılması	36
	a. İhtar Mektubunun Gönderilmesinin Gerekmemesi	36
	b. Hamile veya Hamil Adına Muhatap Bankaya Ödeme	37
	c. Karşılıksız Çek Bedeli, Tazminatı ve Gecikme Faizinin Ödenmiş Olması	40
	d. Gecikme Faizi	42
	3. Düzeltme Hakkının Kullanma Zamanı	43
	a. Kamu Davası Açılmadan Önce	43
	b. Kamu Davası Açıldıktan Sonra	43
	c. Hüküm Verildikten Sonra Hüküm Kesinleşmeden Önce	43
	d. Hüküm Kesinleştikten Sonra	43
	4. Düzeltme Hakkının Kullanılmasının Sonuçları	44
III-	Hamilin Müracaat Hakkı	45
	A. Genel Olarak	45
	B. Çek Borçluları	46
	1. Keşideci	46
	2. Cirantalar	46
	3. Aval Verenler	47
	C. Müracaat Hakkının Kullanılmasının Şartları	48
	1. Maddi Şartlar	48
	a. Alelade Çekler	48
	b. Mahsup Çekler	49

2. Şekli Şartlar	50
D. Müracaat Hakkının Kapsamı	52
1. Hamil	52
2. Hamile Çek Bedelini Ödeyen Çek Borçlusu	55
E. Müracaat Hakkının Kaybı Halinde Başvurulacak Yollar	56
1. Genel Olarak	56
2. Sebepsiz Zenginleşme Davası	57
3. Hamilin Temel İlişkiye Dayanabilmesi	59
4. Karşılığın Devri	60
F. Zamanaşımı	61

Üçüncü Bölüm

KARŞILIKSIZ ÇEKLERDE MUHATAP BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I- Genel Olarak	64
II- Karşılıksız Çeklerde Bankanın Yasal Yükümlülükleri	68
A. Araştırma ve İnceleme Yükümlülüğü	68
B. Merkez Bankasına Bildirim Yükümlülüğü	69
1. Çekin Karşılıksız Çıktığının Bildirilmesi	70
2. Düzeltme Hakkının Kullanıldığının Bildirilmesi	70
3. Bildirimin Sadece Hesap Sahibi ile Sınırlı Tutulması	71
4. Muhatap Bankanın Hatalı Bildirimden Sorumluluğu	72
C. Hesap Sahibine İhtar Yükümlülüğü	73
D. Savcılığa İhbar Yükümlülüğü	78
1. Savcılığa Yapılacak Bildirimde Yer Alacak Hususlar	81
2. Çek Defterlerini İade Eden Hesap Sahibine Yeniden Çek Defteri Verilmesi	81
E. Hamile Hesap Sahibinin Adresini Bildirme Yükümlülüğü	82
III- Muhatap Bankanın Karşılıksız Çek Ödemesi	83
A. Karşılıksız Çeki Ödeyen Muhatap Bankanın Hamile Rücu Hakkı	83
B. Karşılıksız Çeki Ödeyen Muhatap Bankanın Keşideciye Rücu Hakkı	84
1. Hataen Ödeme Halinde Rücu Hakkı	85
2. Muhatap Banka-Keşideci Arasındaki Kredi İlişkisi İçinde Ödeme	85
3. Havale İlişkisi Çerçevesinde Karşılıksız Çekin Ödenmesi	85

	4. Vekaletsiz İş Gören Olarak Karşılıksız Çekin Ödenmesi	86
	5. Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Faiz Talep Hakkı	86
III-	Muhatap Bankanın Karşılıksız Çıkan Her Bir Çek Yaprağı İçin Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutar	87
	A. Genel Olarak	87
	B. Şartları	88
	1. Yasal Zorunlu Unsurlara Sahip Bir Çek Olması	88
	2. Çek Süresi İçerisinde İbraz Edilmeli	90
	3. Hesaptaki Bakiye Yasal Miktardan Az Olmalı	91
	C. Ödeme Zamanı	93
	D. Ödenecek Tutarın Belirlenmesi	93
	E. Yasal Miktarın Banka ile Hesap Sahibi Arasında Dönülemeyecek Gayri Nakdi Kredi Sözleşmesi Olması	96
	F. Yasal Miktarı Ödeyen Muhatap Bankanın Keşideciye Rücu Hakkı	98
	G. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü Bulunmadığı Haller	100
	H. Muhatap Bankanın Şikayet Hakkı	101
	I. Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar	102
	1. Çek Hakkında Ödemeden Men Talimatı Verilmiş Olması	103
	2. Çekte Yer Alan Keşidecinin İmzası ile Banka Sistemindeki İmzanın Uyuşmaması	104
	3. Alacağın Temliki	105
	4. Hamilin Banka Sorumluluk Bedeli Dahil Kısmi Ödemeyi Kabul Etmemesi	105
	5. Meşru Hamil Tarafından Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmemesi	107
	6. Vekil Tarafından Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmesi	107
	7. Muhatap Banka Aleyhine İlamsız İcra Takibi, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takip ve İcra Dairesinden Müzekkere Göndermek Suretiyle Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmesi	108
	a. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takip Yapılması	109
	b. Muhatap Banka Aleyhine İmlasız Takip Yapılması	109
	c. Banka Sorumluluk Bedelinin İcra Dairesinden Müzekkere Gönderilmek Suretiyle Talep Edilmesi	112
	J- Zamanaşımı	113
IV-	TTK ve 3167 Sayılı Kanunda 5838 Sayılı Yasa ile Getirilen Değişiklikler ve Bankaların Yükümlülüğü	114
	A. Genel Olarak	114
	B. Ödemeden Men Talimatının Kaldırılması	115

C. Vadeli Çekin Uygulamaya Girmesi	120
D. 5838 Sayılı Yasanın Bankalar İçin Getirdiği Yükümlülükler	122

Dördüncü Bölüm

TTK TASARISINDA VE ÇEK KANUNUNDA KARŞILIKSIZ ÇEKLERLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER

I- TTK Tasarısında Karşılıksız Çeklerle İlgili Değişiklikler	125
II- Çek Kanununda Karşılıksız Çekle İlgili Değişiklikler	127

SONUÇ	136
--------------	------------

KAYNAKÇA

AKDENİZ, Murat, *Keşidecinin Ödemeden Men Talimatını Düzenleyen TTK md. 711/3 Hükümünün Yürürlükten Kaldırılması ve 5838 Sayılı Kanunla Getirilen Değişikliklerin Sonuçları*, LHD, Mayıs 2009, Yıl:7 Sa:7, s. 1455-1456.

AKER, Yeşim, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasası*, İstanbul 2008

ARKAN, Sabih/GÖLE, Celal, *Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı*, Batıder C.XII, Haziran 1984, Sa:2-3, s.57

ARKAN, Sabih, *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'a Yapılan Değişiklikler*, Batıder, Haziran 2003, C. XXII, Sa. 1 , s.13

AY, Hakan/ÇAKICI, Ömer, *Yeni Çek Yasası ve Uygulaması*, 2003

BAHTİYAR, Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3.Bası, İstanbul 2005

BAHTİYAR, Mehmet, *Makaleler I*, İstanbul 2008

BATTAL, Ahmet, *Güven Kurumu Niteliğindeki İşletmelerin Bankaların Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 2001

BATTAL, Ahmet, *Karşılıklı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu*, GÜHFD 1997, C.1, S.2, Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu'na Armağan

BATTAL, Ahmet, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2005

BOZER, Ali/GÖLE, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2006 (2006)

BOZER, Ali/GÖLE, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2004 (2004)

CAN, Halil/GÜNER, Semih, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 1999

CAN, Mustafa ERDEM, *Çek Muhatabı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu*, LHD, Sa. 80, Ağustos 2009, s. 2374

ÇOŞKUN, Muzaffer, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*, İstanbul 1994

ÇOŞKUN, Muzaffer, *Karşılıksız Çek Hamilinin Müracaat Hakkı*, İstanbul 1992, (Müracaat Hakkı)

DERYAL, Yahya, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 2. bası, Trabzon 2006

DİNÇKOL, Abdullah, *Çek Hukukunun Güncel Sorunları(Sempozyum)*, İstanbul 2002

DOMANIÇ, Hayri, *Karşılıksız Çek*, İstanbul 1983

DOMANIÇ, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması*, C.IV, İstanbul 1990

DONAY, Süheyl, *Bankacılık Ceza Hukuku*, İstanbul 2007 (Bankacılık)

DONAY, Süheyl, *Son Değişikliklerle Çek*, 2. Bası, İstanbul 1990 (ÇEK)

ERİŞ, Gönen, *Uygulamalı Çek Hukuku*, Ankara 1995 (1995)

ERİŞ, Gönen, *Uygulamalı Çek Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2003 (2003)

ERTAN-NOMER, N. Füsün, *Çek Kanununun Tasarısı Taslağında Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Çek*, İstanbul Temmuz 2009, LHD, Sa:79, s.2041

ERTEKİN, Erol/KARATAŞ, İzzet, *Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek*, 3.bası, Ankara 1998

ERTUNÇ, Ali, *Karşılıksız Çek Yaprağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü*, İBD, C.82, Sa:2008/5, s.2380.

ESENER, Turhan/YARSUVAT, Ömür, *Turkish Business Law II*, İstanbul 2000

GÖLE Celal, *Çek Hukuku*, Ankara 1989

GÜNAY, Erhan, *Uygulamalı Çek Rehberi*, Ankara 2009

GÜNGÖR Şener/KAYA Mustafa, *4814 sayılı Kanun ile Değişik 3167 sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Suçları*, Ankara 2003

İMREGÜN, Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul 2007

İNAN, Nurkut, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk*, Ankara 1981

İNAN, Nurkut, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek*, Batıder 1981, C. 11, Sa.2, s.112

İPEKÇİ, Nizam/İLBULDU, Nedret, *Türk Ticaret Yasasında Aval*, t.y İstanbul

KABOĞLU, Ö. İbrahim/CENTEL, Nur/SOMER, Mehmet, *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda Yapılan Değişikliklerin Anayasa, Ceza ve Ticaret Hukuku Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, İstanbul 2002

KAÇAK, Nazif, *Açıklamalı, İctihatlı Tüm Yönleri ile Poliçe, Bono ve Çek*, 2. Bası, Ankara 2006

KALPSÜZ, Turgut/(ÇELEBİCAN, Gürkan/EREM, Faruk), *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek*, 2.Bası, Ankara 1974

KARA Adem/OKAN, Gökhan, *Dolandırıcılık ve Karşılıksız Çek Keşidesi*, www.turkhukusitesi.com 09.08.2009

KARAKAYA, Selahattin, *Karşılıksız Çek*, Ankara 1986

KARAYALÇIN, Yaşar, *Ticaret Hukuku III- Ticari Senetler(Kambiyo Senetleri)*, 4. bası, Ankara 1970

KAYAR, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 4.Bası, Ankara 2005

KAYIHAN, Şaban, *Ticaret Hukuku*, Sakarya 2003

KENDİGELEN, Abuzer, *Çek Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 2007

KENDİGELEN, Abuzer, *Çekte Ödeme Yasağı Sorunu ve Çözüm Önerisi*, 10.02.2009, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=116554&KTG_KOD=8, 02.12.2009

KENDİGELEN, Abuzer, *Makalelerim, Cilt:1 1986-2001 “Çekte Kısmi Karşılık”*, 2. Bası, İstanbul 2006

KINACIOĞLU, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5.Baskı, Ankara 1999

MOROĞLU, Erdoğan, *“3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler” Makaleler II*, İstanbul 2006

NARBAY, Şafak, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 2.Bası, İstanbul 1999

OĞURLU, Yücel, *Karşılıksız Çeklerde Bankanın Sorumluluğu*, AÜHFD 1997, C.I, S.1, s.339

ÖZKORKUT, Korkut, *Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri*, Batıder, C.19, Sa.2, s.50

ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, Ankara 1997, (1997)

ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. Bası, Ankara 2009 (2009)

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. Bası, İstanbul 2006

PULAŞLI, Hasan, *Kıymetli evrak Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2007

REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, 3. Bası, Ankara 2003

SANCAR, Türkan, *Çekler Hakkındaki 3167 sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar-Panel*, Ankara 2002, s.3 vd. (sempozyum)

POROY, Reha, TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. Bası, İstanbul 2001(2001)

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. Bası, İstanbul 2006(2006)

PULAŞLI, Hasan, *Kıymetli evrak Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2007

SELÇUK, Sami, *Çek Suçları*, Ankara 1993

TANDOĞAN, Haluk, *Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar*, Ankara 2006

TEKİL, Müge, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul 1997

TEOMAN, Ömer, *Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler*, Batıder, Haziran 2009, C.XXV, Sa:2, s.27

TEOMAN, Ömer, *Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler*, İstanbul 1987

USLU, Kazım Menderes, *Yeni TTK Yasa Tasarısı Nazara Alınarak Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, Ankara 2006

UYAR, Talih, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, 2. Bası, Manisa 1989

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 6.basım, İstanbul 2009

YILDIZ, Şükrü, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu(Bildiriler-Tartışmalar) XIX*, Ankara 2003

Yargı Dünyası Dergisi

Yargıtay Kararları Dergisi

Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bankası

GİRİŞ

Ticari hayatta ve Türk Hukukunda sıklıkla kullanılan bir kıymetli evrak olması nedeniyle çek içerisinde bir çok sorunu barındırmaktadır. Nitekim, çeklerle ilgili olarak Türk Ticaret Kanununda yer alan düzenlemeler ile yetinilmeyerek özel bir düzenleme olarak 1985 yılında 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Hamillerin Korunması Hakkında Kanunun(3167 Sayılı Kanun) kabul edilmesi, bu yasanın uygulamada yaşanan sorunları gidermemesi nedeniyle 5941 sayılı Çek Kanununun(Çek Kanunu) 14.12.2009 tarihinde kabul edilmesi de bu hususu teyit etmektedir.

Bugün, Türkiye’de piyasada yaklaşık 37,5 milyon çekin var olduğu tahmin edilmektedir. Piyasada bu kadar çekin varlığı ve yasal düzenlemelerin yetersizliği özellikle karşılıksız çek keşidesini arttırmıştır. Karşılıksız çek keşidesi özel düzenleme yapılmadan önce Türk Ceza Kanununda yer alan dolandırıcılık hükümlerine göre cezalandırılmakta iken bu kanunun yetersiz kalması nedeniyle 3167 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Ancak, bu kanunundan da beklenen amaç elde edilememiş, yeni yasanın kabulünden itibaren karşılıksız çke keşidesinde azalma beklerken daha büyük oranda bir artış görülmüştür. Yasada, bugüne kadar üç kez köklü değişiklikler yapılmış olsa da yine beklenen sonuç elde edilememiştir. Nihayet, yeni Çek Kanunu ile karşılıksız çek keşide edenlere verilecek cezalar yeniden düzenlenmiş özellikle hapis cezası yerine adli para cezası getirilerek Avrupa’daki ülkelerle paralel düzenlemeler getirilmek amaçlanmıştır.

Yeni Çek Kanunundaki en önemli değişiklik ise, karşılıksız çek keşidesinden hapiste olanlara borç ödeme taahhüdü vererek hapisten çıkma imkanının tanınmış olmasıdır. Henüz çok yeni olması nedeniyle, Yeni Çek Kanununun karşılıksız çek keşidesini önlenmesinde ne kadar etkin olacağı tahmin edilememekle birlikte zaman içerisinde ve özellikle yeni çek defterlerinin basılması ile bu husus gözlemlenebilecektir.

Karşılıksız çeklere ilişkin Türk Hukukunda genel olarak üç ayrı yasa hükümler bulunmaktadır. Öncelikle, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda düzenlenen karşılıksız çekler, daha sonra 3167 sayılı Kanun ve 3167 sayılı kanunu bazı hükümleri hariç olmak üzere ilga eden 5941 sayılı Yeni Çek Kanununda düzenlenmiştir.

Çalışmamızda, 5941 sayılı Yeni Çek Kanununda, 3167 sayılı yasaya göre basılan ve halen piyasada olan çekler için bu kanun hükümleri uygulanacağı belirtildiğinden; karşılıksız çeklere ilişkin hükümler 3167 Sayılı Yasa ve Yeni Çek Kanunu kapsamında birlikte ele alınacaktır. Ancak, özellikle Yeni Çek Yasasının lehe olan cezai hükümleri yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçmişe etkili olarak uygulanacağından, 3167 sayılı bu hükümlerinin artık geçerliliğinin kalmadığını önemle belirtmek isteriz. Çalışmamızda geçerliliğini yitiren bu hükümler ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Çalışmamızın konusu itibari ile her ne kadar karşılıksız çekin hukuki sonuçları incelenecek olsa da yeni ve eski yasada karşılıksız çekle ilgili cezai yaptırımlar ayrıca düzenlenmiş olduğundan bu hususlara da genel olarak değinilmiştir. Yine, muhatap bankanın gerek hukuki gerekse de cezai sorumluluğu ile ilgili uygulanacak cezai yaptırımlara genel olarak çalışmamızda yer verilmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde; karşılıksız çek kavramını ele alarak, kısaca çekin ve karşılıksız çekin tarihçesine değindikten sonra, karşılıksız çeke ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuattaki düzenlemeleri inceleyeceğiz.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise; karşılıksız çekin hukuki sonuçlarını inceleyerek, keşidecinin yükümlülükleri, 3167 sayılı yasaya göre keşidecinin düzeltme hakkı Yeni Çek Kanuna göre ise etkin pişmanlık, Türk Ticaret Kanunumuzda düzenlenen hamilin müracaat hakkı incelenecektir.

Karşılıksız çeklerde muhatap bankanın hukuki sorumlulukları, bildirim yükümlülükleri, bugün uygulamada farklı sorunlara yol açan Bankaların her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutar özellikle uygulamaya yönelik olarak yeni Yüksek Mahkeme ve Yerel Mahkeme kararları doğrultusunda 3167 sayılı ve Yeni Çek Kanunu kapsamında yapılan yeni düzenlemeler kapsamında ayrıntılı olarak incelenecektir. Yine, gerek 3167 sayılı yasada gerek Türk Ticaret Kanunumuzda önemli değişiklikler getiren 5838 sayılı yasadaki düzenlemeler de bu bölümde ele alınacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde ise; Türk Ticaret Kanunu Tasarısının ve Yeni Çek Kanunumuzun getirdiği değişiklikler özellikle karşılıksız çekler bakımından incelenecektir.

Birinci Bölüm

KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI

I- GENEL OLARAK

Karşılıksız çek; şekil bakımından Türk Ticaret Kanununda yer alan zorunlu unsurları taşıyan bir çekin ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibrazı halinde söz konusu olmaktadır. İbraz süresi içerisinde muhatap Bankaya ibraz edilen çekin; hesapta karşılığı mevcut değilse ya da kısmi karşılığı bulunmaktaysa “karşılıksız çekin” varlığından söz edilecek ve karşılıksız çeki ilişkin hukuki ve cezai yaptırımlar ortaya çıkacaktır.

Karşılıksız çek, mülga 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun’un(3167 Sayılı Kanun) md.16’da “*yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çek*” şeklinde tanımlanmıştır. Her ne kadar tanımda yer almasa da karşılıksız çekin süresi içerisinde ibraz edilen çekler için söz konusu olduğu muhakkaktır. 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanununda(ÇekK) ise, karşılıksız çekin tanımı yapılmamış, yalnızca karşılıksız işleminin özellikle muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılacağı düzenlenmiştir.

Mülga 3167 sayılı Kanununun 4814 sayılı Kanunla değişik beşinci maddesine göre çekin ibrazında karşılığının tamamen ödenmemesi veya çek hamili tarafından kısmi ödemenin kabul edilmemesi halinde, ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, imzası alınarak hamile geri verilir. Yeni Çek Kanununda ise; sadece muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil kısmi ödemenin kabul edilmemesi halinde çekin hamile verileceği düzenlenmiştir(ÇekK md. 3/V).

Mülga 3167 sayılı kanunda çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren en geç on gün içinde çekin karşılıksız kalan kısmını yüzde on tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte ödemek suretiyle düzeltme hakkını kullanan keşideci, çek keşide etmek hakkını yeniden kazanır. Bu sürenin düzeltme hakkı kullanılmaksızın dolması halinde; hamilin, çeki elinde bulundurmaları koşulu ile ödemede bulunan cirantanın veya ödemede bulunan bankanın şikayet hakkı doğar. Şikayet üzerine yapılan yargılama sonucunda, yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri, kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere, çek bedeli tutarı kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ancak verilecek para cezası seksen bin Türk lirasından fazla olamaz. Bu suçun tekrarı halinde bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Dava açıldıktan sonra çek tutarı, tazminat ve gecikme faizi ödenmesi hallerinde dava düşmekte, hüküm kesinleştikten sonra söz konusu ödemenin yapılması halinde ise hüküm ortadan kalkmaktadır.

Ancak, yeni Çek Kanunumuzda düzeltme hakkı kaldırılarak, onun yerine tamamen bir ceza hukuku kavramı olan “etkin pişmanlık” getirilmiştir. Bu düzenleme ile; mülga kanunda yer alan yüzde on çek tazminatı da kaldırılarak, çek bedelini 3095 sayılı yasada düzenlenen temerrüt faizi oranından ödenmesi halinde ceza yargılamasının her aşamasından ve yargılama bittikten sonra dahi keşideciye çek bedelini ödeyerek cezai sonuçlarından kurtulma imkanı tanınmıştır. Diğer taraftan hamil, yeni Çek Kanununda bu tazminat oranları kaldırıldığından, maddi ya da manevi zararını genel hükümlere göre keşideciden talep edebilmelidir.

Karşılıksız çekten bahsedebilmek için çekin ibrazı anında, çekin yasal zorunlu unsurları taşıması, çekin sahte veya tahrif edilmiş bir çek olmaması, 18.02.2009 tarihli 5838 sayılı yasadan önce¹ ibraz edilen çeklerde keşidecinin ödemedenden men talimatı vermemiş olması, keşidecinin Banka sisteminde yer alan imzası ile çek üzerinde yer alan imzanın uyuşmaması, çekle işleyen hesap üzerinde rehin, haciz ve iflasın ertelenmesi gibi somut olayın özelliklerine göre çekin karşılıksız yazılmasına engel olacak ödememe nedenleri bulunmamalıdır.

---

¹ 5838 sayılı yasa ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. III.Bölüm, “TTK ve 3167 Sayılı Kanunda 5838 Sayılı Yasa ile Getirilen Değişiklikler ve Bankaların Yükümlülüğü”.

Mülga 3167 sayılı kanuna göre; ibraz süresi içerisinde muhatap Bankanın herhangi bir şubesine ya da takas merkezine ibraz edilen çekin; kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmamaktaysa bu husus çekin arkasına muhatap banka tarafından vurulacak kaşe ile şerh düşülür. Muhatap Banka ilgili şerhi düştükten sonra çekin önlü arkalı fotokopisini alıp sonra aslını hamile iade eder. On günlük yasal süre içerisinde çekin ödenmediği ve keşideci hakkında gerekli bilgileri Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına(TCMB) bildirir². Ancak, yeni Çek Kanununda muhatap bankanın bildirim yükümlülükleri arasında mülga kanunda yer alan çekin karşılıksız kaldığının TCMB'a bildirim düzenlenmediğinden artık muhatap bankaların böyle bir yükümlülüğü kalmamıştır.

Karşılıksız çekin varlığından bahsedebilmek için, her ne kadar yeni Çek Kanununda sadece karşılıksız şerhinde yer alacak hususlara ilişkin düzenlemeler yer alsa da çekin karşılığının bulunmadığı mutlaka TTK md. 720'e göre aşağıda yer alan üç halde tespit ettirilebilecektir;

- Resmi bir vesika, diğer bir ifadeyle noter tarafından düzenlenmiş bir ödememe protestosu
- Muhatap Bankanın çekin ödenmediğini gösterir yazılı beyanı
- Takas Odasının çekin ödenmediğini gösterir tarihli beyanı

Çekin karşılıksız olduğunun tespiti bu yollardan herhangi birisi ile yapılması yeterli olup, çekin karşılığının bulunmadığının bu üç yol dışında başka bir yoldan ispatlanması mümkün olmayacaktır³. Ancak, doktrinde ve Yargıtay kararlarında yukarıda belirtmiş olduğumuz üç yol dışındaki yollar ile de karşılıksız çekin varlığının tespit ettirilebileceği belirtilmiştir. Doktrinde *BATTAL*, yasada yer alan bu üç yol dışında, çekin karşılıksız olduğunun açılacak bir tespit davası aracılığı ile de belirlenebileceğini ileri sürmektedir⁴. Yüksek Mahkeme de bir kararında; protestoya eşdeğer bir ihtarname ile de çekin karşılıksız olduğunun tespitinin mümkün olabileceğini belirtmiştir⁵.

---

² REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek*, 3. Bası, Ankara 2003, s.259.

³ KENDİGELEN, Abuzer , *Çek Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 2007, s.287.

⁴ BATTAL, Ahmet, *Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu*, GÜHFD 1997, C.1, Sa.2, Prof. Dr. Naci Kinacıoğlu'na Armağan, s.70.

⁵ Yarg. 12. HD. , 18.3.2002 tarih, 4810/5515 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 08.08.2009.

Kanaatimizce; kanunda çekin karşılığının bulunmadığı hususunun tespiti üç madde halinde sınırlı sayıda sayılmış olduğundan, bu maddeler haricinde düzenlenecek ihtarname ya da açılacak bir tespit davası ile çekin karşılığının bulunmadığının ispatı mümkün olmamalıdır.

Hamil tarafından TTK md. 720'de sınırlı olarak sayılan hallerden biri ile çekin karşılıksız olduğu tespit ettirilerek, keşideci ve diğer cirantalara karşı aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz müracaat haklarını kullanabilecektir. Ayrıca; muhatap Bankanın da karşılıksız yazılan çekle ilgili olarak cezai ve hukuki anlamda sorumlulukları doğacaktır.

II- TARİHÇE

Çekin kullanımı Romalılarda ticari hayatta görülmemekteyse de, eski Roma'da banka mevduat muameleleri bilinmekte, tacirler borçlarını, “argantarii” ve “numerarii” lerin aracılığı ile bunlar üzerinde keşide ettikleri ödeme emri suretiyle ifa etmekteydiler⁶.

Venedikte 1421 tarihinde “condati di banco”, Polonya'da 1603 tarihinde, “Bolizze bancarie” adı verilen senetlerle tacirler tasarrufta bulunuyorlar, Hollanda da ise çeke benzer senetlere “Kassierbriefje” deniliyordu. Kassierbriefje'ler ilk defa 1776'da kanuni hükümlere bağlandı. Burada yer alan hükümlerin bir kısmı 1838 tarihli kanuna ve buradan da 5 Haziran 1925 tarihli Hollanda Ticari Kanuna(Wetboek van Kopphandel) geçmiştir⁷.

Avrupa'da yukarıda sayılan ülkelerde çeke benzer senetler kullanılsa da çekin ilk kullanıldığı ülke İngiltere'dir.

1740 senesinde Londra'daki bankerler kendilerine yatırılan paralara karşı müşterilerine yine kendileri tarafından basılan bugünkü anlamda çeke benzer birkaç nüsha formülü bulunan karneler verdiler. Bu formülü alan kimseler bankalardaki mevduatlarını istedikleri zaman çekme hakkına sahip oldular. Bu evraklar bankerlere ibraz edildiğinde düzenleyenin bankada yeterli meblağı bulunması koşulu ile derhal ödenmekteydi. İngiltere de ilk kez kullanılan bu yolla taşınması zor ve külfetli olan altın paranın yerine hafif ve cüzdanda taşınması kolay olan evrakların büyük bir emniyet arz etmesi ve bu usulde herhangi bir hukukia aykırılığın bulunmaması nedeniyle bu usule dayanarak kurulan “Joint Stocks Bank”

⁶ KINACIOĞLU, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5.Bası, Ankara 1999, s.257.

⁷ KINACIOĞLU, s. 257.

ların sayısının artmasına yol açtı. Yapılan itirazların İngiltere parlamentosu tarafından kabul görmemesi nedeniyle bugün kullanılan çekler ortaya çıkmış oldu. Çek kelimesinin de, kısaltılmış şekliyle “Chequer” denilmesinden kaynaklandığı bilinmektedir.⁸ Doktrinde de, çek kelimesinin “exchequer” kelimesinin kısaltılmış hali olan “chequer” den kaynaklandığı kabul görmektedir⁹.

Fransa’da ise; 14 Haziran 1865 tarihli kanunda çekle ilgili düzenlemeler yer almıştır. Bu kanunun en önemli özelliği; çekin tanımının yapılmış olmasıdır. Bu kanun; 28 Ağustos 1924 tarihli kanun yürürlüğe girene kadar zaman zaman değişikliğe uğramıştır. 1924 tarihli kanun ile, çeklerle ödeme işleri hükme bağlanmıştır. Almanya’da ise; çekin 1 Nisan 1908’de yürürlüğe giren kanunla düzenlendiği görülmektedir¹⁰.

Türk mevzuatına ise; çekle ilgili hükümlerin girmesi daha geç olmuştur. 15 Temmuz 1912’de La Haye de yapılan toplantı neticesinde; “müşterek çek hukuku konferans kararları” düzenlenmiştir. Nitekim, 7 Nisan 1914’de yayımlanan 26 maddelik ilk “Çekler Hakkında Kanun”umuz bu kararlardan esinlenilerek düzenlenmiştir. Ayrıca; 5 Ekim 1926 tarihli eski Ticaret Kanununda md. 608-636 arasında yer alan çekle ilgili hükümlerin temelini 1912’de yapılan La Haye toplantısı teşkil etmekteydi¹¹.

Bugün birçok ülke tarafından imzalanan ve tasdik edilen müşterek Çek Kanunu ise 23 Şubat 1931’de Cenevre’de çek hukuku kaidelerini birleştirme amacıyla toplanan konferans neticesinde ortaya çıkmıştır. İsviçre bu anlaşmaları tasdik ettiğinden kendi milli mevzuatını da anlaşma hükümlerine uydurmuştur.

1 Ocak 1957 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ticaret Kanunundaki çeklere ilişkin hükümler İsviçre Borçlar Kanunu’nun V. Kesiminin 33. babının çeke dair 5. dilim hükümlerinden bazı değişikliklerle alınmıştır. Böylelikle gerek “çeki milletlerarası hukuk prensiplerine göre tanzim etmek” gerekse de “sağlam bir metin” elde etmek mümkün olmuştur. Ancak; 1985 yılında 3167 sayılı yasa yürürlüğe girinceye kadar bu yasadaki çeke

---

⁸ **KARA Adem/OKAN, Gökhan, Dolandırıcılık ve Karşılıksız Çek Keşidesi**, “Dolandırıcılık Ve Karşılıksız Çek Keşidesi” başlıklı makalenin tüm hakları yazarı Adem Kara & Gökhan Okan’e aittir ve makale, yazarı tarafından Türk Hukuk Sitesi (<http://www.turkhukuksitesi.com>) kütüphanesinde yayımlanmıştır. 09.08.2009.

⁹ **KENDİGELEN**, s.6.

¹⁰ **KINACIOĞLU**, s. 258.

¹¹ **KINACIOĞLU**, s. 258.

ilişkin hükümler, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince söz konusu Cenevre anlaşmalarının imza edilmiş ise de, yasama organınca tasdik edilmemesi nedeniyle bağlayıcılığı yoktur¹².

Çeklere ilişkin özel bir yasanın bulunmamasının yarattığı boşluk, 3 Nisan 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3167 sayılı yasa ile giderilmiştir. 3167 sayılı bugüne kadar bir çok kez değişikliğe uğramış ve en sonunda 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Karşılıksız çekler de; yine ilk kez İngiltere’de görülmüştür. 1728 yılında Royal Bank Scotland Bankası tarafından William Hog isimli tacirin bugünkü değeri ile yaklaşık hesabında bulunan mevduattan 93.000-USD fazla meblağda çek keşide etmesi ile ortaya çıkmıştır.

Mülga 3167 sayılı kanun 3 Nisan 1985 tarihinde yürürlüğü girmeden önce karşılıksız çek keşide edenlere verilecek ceza bakımından özel bir düzenleme yoktu. Karşılıksız çek keşide edenler Eski Türk Ceza Kanunu’nun 503 maddesine(5237 sayılı kanunun 157.maddesi) göre dolandırıcılık suçunun unsurlarına göre cezalandırılmaktaydı. Ancak; bu halde karşılıksız çek keşidecinin cezalandırılması, çek hamilinin zarara uğramasının yanında, keşidecinin hile ve tuzak amacıyla bu suçu işlemesini gerektirmekteydi. Karşılıksız çek keşidesinin ise, tek başına bu unsurları taşıması kabul edilemeyecektir¹³.

Kanaatimizce de; mevzuatımızdaki bu eksiklikten dolayı, özellikle yasanın adında anlaşıldığı üzere çek hamillerini korumak amacıyla bugün yürürlükten kalkmış bulunan 3167 Sayılı Kanun’nun yürürlüğe girmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

III- KARŞILIKSIZ ÇEKE İLİŞKİN MEVZUAT

A- TÜRK HUKUKUNDA KARŞILIKSIZ ÇEK MEVZUATI

Türk hukukunda kural olarak çek Türkiye’de mevcut bir bankaya hitaben keşide edilir ve muhatap banka tarafından basılarak teslim edilen çek karnesi kullanılır. Muhatap Banka; Türk mevzuatına göre kurulmuş bir banka olabileceği gibi, yurt dışında kurulmuş ancak

---

¹² KINACIOĞLU, s. 258.

¹³ REİSOĞLU, s.409.

Türkiye’de şube açmasına izin verilmiş yabancı bir banka da olabilir¹⁴. Gerek Türk Mevzuatına kurulmuş Türk Bankalarına ibraz edilsin gerekse de yabancı mevzuata göre kurulmuş yabancı bankaların Türkiye’deki şubelerine ibraz edilerek karşılıksız yazılan çeklerin hepsi Türk mevzuatına tabi olacaktır.

Ayrıca, yürürlükten kalkan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 4672 sayılı yasa ile değişik Bankalar Kanunu’nun 20. maddesinin 6/e bendi gereğince, Özel Finans Kurumları esasen banka olmamakla beraber 4672 sayılı yasa ile değişik belli maddeler dışında Bankalar Kanununa tabi kılınmıştır. Bu nedenle, çek uygulaması, çekten ötürü muhatap bankanın yasal sorumluluğu, yine 3167 Sayılı Kanun’un öngördüğü yükümlülükler ve para cezaları açısından özel finans kurumları banka gibi işlem göreceği kabul edilecektir¹⁵. Ancak, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 4389 sayılı Bankalar kanunu yürürlükten kaldırmış olup, 5411 sayılı kanun ile Özel Finans Kurumlarının yerini katılım bankaları almıştır(5411 sayılı Bankacılık Kanunu md.169). Bu nedenle, mevcut düzenleme gereğince katılım bankaları da çek defteri bastırabilecek, takas odası olarak işlem yapabilecek, sonuç olarak banka gibi işlem yapabileceklerdir.

Karşılıksız çekerle ilişkin mevzuat özellikle mülga 3167 sayılı Kanun ve yeni yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanununda düzenlemiş ise de, başta Türk Ticaret Kanunu olmak üzere diğer kanunlarda da düzenlemeler bulunmaktadır.

1. 5941 Sayılı Yeni Çek Kanunu

3167 sayılı Kanuna yönelik şikayetler, bu kanunun gereksinimi karşılamaması, karşılıksız çek nedeniyle açılan davaları azaltmak yerine çoğaltması yeni bir kanun gereksinimini doğurmuştur. 3167 sayılı Kanun’un karşılıksız çekerle ceza verilmesini öngören 16. maddesi üç kez değişikliğe uğramış en son 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile ağır para cezası getirilmiş hapis cezası ancak mükerrirler için öngörülmüştür. Ancak, yapılan bu değişiklikler uygulamada karşılıksız çek keşidesini arttırmak yerine çoğaltmış Yargıtay 10. Ceza Dairesinde dosyalar yığılmıştır. Yine, gereksiz bildirimler, ihtarlar, tebligat ve ilanların kaldırılma isteği, düzeltme hakkını etkin pişmanlık olarak düzenlemek isteği yeni kanun kabulüne gerekçe olarak gösterilmiştir. Bir başka önemli sebep ise, Avrupa ile paralel

---

¹⁴ REİSOĞLU, s.12.

¹⁵ REİSOĞLU, s.19.

hükümlerin getirilmesi, ekonomik suçta ekonomik ceza ilkesinin uygulanması görüşünün benimsenmesidir. Böylelikle, Anayasa'nın 38. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin IV nolu Protokolünün ilgili hükümlerine aykırılığın da giderileceği, ağır hapis cezaları yerine önleyici tedbirlerin getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak, bu eksiklik ve sorunları gidermek amacıyla bir Çek Kanunu Tasarısı hazırlanmış ve 08.05.2009 tarihinde TBMM'ne sunulmuştur. Kanun incelenmek üzere 21.05.2009 tarihinde Adalet Komisyonu(Esas) ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonuna(Tali) aktarılmış olup, 04.12.2009 tarihinde Adalet Komisyonunda kabul edilen tasarısı TBMM gündemine alınmıştır. Nihayet, 14.12.2009 tarihinde kabul edilen Çek Kanunu, 20.12.2009 tarih, 27438 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Öncelikle, belirtmek gerekir ki; yeni Çek Kanununun Geçici 1. maddesinin 3. fıkrası gereği iki yasa birlikte yürürlükte olacaktır. Bu nedenle, mülga 3167 sayılı yasaya tabi olarak basılan eski çek defterleri ile ilgili olarak 3167 sayılı uygulamaya devam edecek, Yeni Çek kanununa tabi çekler için ise Yeni Çek Kanunu uygulanacaktır. Ancak, ceza hukukunun temel prensibi olan sanık lehine "lehe olan hükümlerin uygulanması" ilkesi gereğince Yeni Yasanın cezai bakımdan lehe olan hükümleri yasanın Resmi Gazete'de yayınlandığı tarih olan 20.12.2009 tarihinden itibaren uygulanacaktır. Ayrıca, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yeni bir çek hesabı açılması da yine Yeni Çek Yasasının öngördüğü usul ve esaslara tabi olacaktır.

5941 sayılı yeni Çek Kanunu ile gerek çek hukuku gerekse de karşılıksız çeklere ilişkin bir çok yeni düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeler ileride ayrıntılı olarak incelenecektir¹⁶.

2. 3167 Sayılı Kanun

5941 sayılı yeni Çek Kanununun yürürlüğe girmesiyle büyük ölçüde yürürlükten kalkan 3167 Sayılı kanun, yürürlüğe girdiği 1985 yılına kadar, esasen karşılıksız çekler için özel bir yasal düzenlemenin mevcut olmaması, zorunlu olarak Türk Ceza Kanunu'ndaki dolandırıcılık hükümlerinin uygulanması, bu hususun bazı hallerde karşılıksız çek keşide

---

¹⁶ Bkz. Dördüncü Bölüm.

edenlerin özellikle dolandırıcılık suçunda kast arandığından ceza almaktan kurtulmaları sonucuna yol açması nedenleri ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, 3167 sayılı yasa öncesi mutlak surette yeni bir yasaya gereksinim duyulmaktaydı¹⁷. Karşılıksız Çek Ceza Hukukunda; 7.1.1929 gün ve 471 sayılı TBMM tefsir kararı uyarınca “*dolandırıcılık*” suçunu oluşturduğu kabul ediliyordu¹⁸.

3167 Sayılı Kanun ile ilgili ilk çalışmalar karşılıksız çek keşide etmek suçunun cezasının belirlenmesi ile ilgili tasarılar şeklinde ortaya çıkmıştır¹⁹.

Söz konusu kanun tekliflerinin neticesinde 1985 tarihli 3167 Sayılı Kanun kabul edilmiştir. 3167 sayılı Çek Kanununun dayanağı ise temel olarak Fransız Çek Yasasıdır. Fransız Çek Yasası Türk Ticaret Kanunu’ndan farklı olarak mehz İsviçre metnine daha sadık kalarak çeki bağımsız biçimde düzenlemeyi tercih etmiştir²⁰.

Yasanın adından da anlaşılacağı üzere, yasanın temel amacı; çek hamillerini korumak ve çek keşide edenlere bir takım cezai yükümlülükler getirmektir. Örneğin, 3167 sayılı yasa ile karşılıksız çek keşide edenlere ve bu suçtan mükerrirlere 1-5 yıl arası hapis cezası ve 1-5 yıl arasında çek hesabı açma yasağı verilmektedir²¹. 3167 sayılı Kanunda çek hamillerinin korunması ile birlikte özellikle karşılıksız çekler bakımından muhatap bankalara da bir takım yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülüklere uymayan bankalara; 3167 sayılı Kanun’un 26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı yasa ile değişik 15. maddesinde “Bankalara uygulanacak cezalar” başlığa altında çeşitli yaptırımlar düzenlenmiştir²². Söz konusu maddede; Bankalar için ağır para cezası öngörülmüştür. Dolayısıyla, bankaların bu yükümlülüğüne aykırı eylemleri için adli para cezası öngörüldüğünden bu suç “kamusal suç” niteliğinde kabul edilmelidir. Diğer taraftan, tüzel kişiler için adli para cezası verilemeyeceğinden, buradaki

---

¹⁷ REİSOĞLU, s.13.

¹⁸ İMREGÜN, Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul 2007, s.137, KARAKAYA, Selahattin, *Karşılıksız Çek*, Ankara 1986, s.21.

¹⁹ REİSOĞLU, s.13 dph 6, Nitekim karşılıksız çekin cezalandırılması ile ilgili Yasa Tasarı ve teklifleri başlangıçta Türk Ceza Kanununa madde ilavesi şeklinde düşünülmüştür.

C. Senatosu üyesi Ekrem Özdemir’in 25.11.1965 tarihli kanun teklifi

- İstanbul Ticaret Odasının 20.04.1973 tarihli kanun teklifi

- T. Bankalar Birliği’nin 8.11.1977 ve 7.9.1978 tarihli kanun teklifleri

- T. Ceza Kanun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ve yeni fıkralar eklenmesine dair 14.10.1980 tarihli kanun tasarısı

²⁰ REİSOĞLU, s.14-15.

²¹ ESENER, Turhan/YARSUVAT, Ömür, *Turkish Business Law II*, İstanbul 2000, s.136.

²² DONAY, Süheyl, *Bankacılık Ceza Hukuku*, İstanbul 2007, s. 149 (Bankacılık Ceza Hukuku).

cezanın idari para cezası olarak yorumlanması gereklidir. Nitekim, Yeni Çek Kanun’unda bankaya verilecek cezaların idari para cezası olduğu açıkça belirtilmiştir(ÇekK md.7/X)

3167 sayılı Kanununda 4814 sayılı yasa ile bir çok değişiklik yapılmıştır. Bu köklü değişikliğin nedeni olarak; “ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi ilkesi”nin benimsenmesi, dolayısıyla karşılıksız çekler için uygulanan cezaların yeniden düzenlenmesi, 1985’te kabul edilen 3167 sayılı Çek Kanunu ile sayısı hızla artmaya başlayan karşılıksız çek keşide edilmesinden kaynaklanan davaların azaltılması, çalışmamızın da konusunu oluşturan bankaların sorumluluğunun arttırılması ve uygulamaya yönelik çözümler olarak sıralanabilir²³.

CENDEL’e göre, karşılıksız çek keşide eden keşideciye verilecek cezada, hakime hiç değilse para cezası-hapis cezası arasında takdir yetkisinin verilmesi gerektiği, ayrıca, para borcunu ödemeyene tekrar parasal yaptırım uygulamak yerine, kişiyi kamuya teşhir, belirli ticari faaliyetlerden kısıtlama, yine belirli süre yurt dışına çıkma yasağı gibi önlemlere başvurmanın faydalı olacağı 4814 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önce de belirtilmekteydi²⁴.

Çekin bir ödeme aracı olması ve iktisadi önemi dikkate alındığından diğer alternatif yaptırımların esas amaç olan keşidecinin çek bedelini ödemesini sağlamakta uygun çözüm olmadığı kanaatindeyiz.

Ancak; önemle belirtmek gerekir ki; ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi gözetilerek yasada yer alacak hükümlerde bu husustaki dengenin mutlak surette gözetilmesi gereklidir. Bu nedenle; karşılıksız çek keşide eden keşideciye bu suretle elde ettiği kazançtan mahrum bırakmak tek başına yeterli olmayabilecektir. Zira, keşideci bu halde daha sonra bu bedeli de hukuka aykırı faaliyetlerle giderebilecek olup, keşideciye verilecek cezanın miktarındaki dengeyi mutlak surette iyi ayarlamak gereklidir²⁵.

---

²³ **KENDİGELEN**, s.28,29.

²⁴ **KABOĞLU**, Ö. İbrahim/**CENDEL**, Nur/**SOMER**, Mehmet, *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda Yapılan Değişikliklerin Anayasa, Ceza ve Ticaret Hukuku Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, İstanbul 2002, s.34.

²⁵ “Ekonomik Suça Ekonomik Ceza” ile ilgili tartışmalar için bkz. **SANCAR**, Türkan, *Çekler Hakkındaki 3167 sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar-Panel*, Ankara 2002, s.3 vd. (sempozyum)

İMREGÜN ise; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten önce; yasadaki cezai hükümlerin mahkemeleri adeta ceza tehdidi altında çek bedellerinin tahsilini sağlayan icra daireleri haline getirdiği yapılan değişiklik ile cezai hükümlerin bir düzene sokulduğunu belirtmiştir²⁶. Kanaatimizce de; 4814 sayılı ile getirilen değişiklikler ile; cezai hükümlerin uygulanacağı kişiler ve uygulanış şekli açıkça düzenlenmiş olup, uygulamadaki sorunlar büyük ölçüde giderilmiştir.

4814 sayılı yasa ile getirilen en önemli değişikliklerden biri de; kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan her bir çek yaprağı için ayrı bir suç oluşacağıdır. Böylece, Yargıtay kararlarında²⁷ aynı sebebe ya da borca bağlı çekler için tek suçun oluşacağı uygulaması sona ermiş oldu. 3167 sayılı Kanunda 2005 yılında yapılan değişiklik ile de; 16 b maddesinde yer alan “*ya da keşide edildiği yer*” ifadesi madde metninden çıkarılarak çekin keşide edildiği yerin ceza yargılamasındaki yetkili yer mahkemesi olarak kabulü ortadan kaldırılmıştır.

3167 sayılı Kanunda özel-genel kanun ilişkisi de açıkça düzenlenmiş, Kanun’un 1.maddesinin 2. fıkrasında açıkça “*Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır*” şeklinde madde ile TTK’nun genel kanun olduğu belirtilmiştir. Yine, 3167 Sayılı Kanun’un md. 16’da yer alan “*kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere*” ifadesiyle genel kanun mahiyetindeki Türk Ceza Kanununda yer alan sahtecilik ve dolandırıcılık suçları işaret edilmektedir.

3167 sayılı Kanun’da, karşılıksız çek keşide edenlere ancak bu suçu tekrarlamaları halinde hapis cezası öngörülmüştür(3167 sayılı Kanun md. 16). İlk kez karşılıksız çek keşide edenler çek bedeli kadar, 80 bin TL’yi geçmemek üzere cezalandırılacak iken mükerrirlere 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası verilebilecektir. Ancak, burada bir hususu önemle belirtmek isteriz ki ; karşılıksız çeklerde cezai sorumluluk çeki keşide edene verilmiştir. Lehtar veya cirantanın sorumluluğu bulunmamaktadır²⁸.

---

²⁶ *İMREGÜN*, s.137.

²⁷ YCGK, 6.2.1989 tarih, (88)7-554/32 sayılı kararı ; “*Kira borcu gibi aynı nedenden doğan ve aylık taksitler halinde ödenmesi gereken borçlar için sanığın, davaya katılana aynı anda ileri tarihli karşılıksız çekler düzenleyip verme şeklindeki eyleminde kasıt ve zaman birliği bulunduğundan iki ayrı suç değil, tek suç vardır.*”, www.kazanci.com.tr , 20.09.2009.

²⁸ Yarg. 10. CD. 30.5.1995 tarih 4154/4813 sayılı kararı, “*Çekin keşide edildiği hesabın, Önder Yurt’a ait olduğu, sanığın çekin keşideci olmayıp, dava konsu çekte lehtar ve cıfranta olarak adının bulunduğu, karşılıksız çek keşide edilmesinde ise cezai sorumluluğun çekin keşide edende bulunduğu gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi, yasaya aykırıdır.*” **ERİŞ**, Gönen, *Uygulamalı Çek Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2003, s.807(2003).

Ayrıca; 4814 sayılı yasa ile değişik 16. maddesindeki yeni düzenleme ile ; çeki hesap sahibi değil de yetkili temsilcisi ya da vekili keşide etmişse ve çek kısmen ya da tamamen karşılıksız yazılmışsa; hesap sahibinin yanında çeki keşide eden vekil veya temsilci de cezalandırılacaktır²⁹. Yeni Çek Kanunu'na göre ise; vekil veya temsilci aracılığı ile çek keşide edilemeyeceğinden, vekil aracılığı ile keşide edilen bir çekin varlığı halinde hesap sahibi cezalandırılacaktır.

3167 Sayılı Kanun md. 16'daki "*muhataba ibraz süresi içinde veya keşide tarihinden önce ibraz edilmiş...*" ifadesiyle ilgili, 18.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5838 yasanın 18. maddesi ile önemli bir değişiklik yapılmıştır. Söz konusu yasa ile; 3167 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 2.maddede ; "*31/12/2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.*" ibaresi eklenmiş olup, bu düzenleme ile artık 31/12/2009 tarihine kadar çekin keşide tarihinden önce ibrazı halinde karşılıksız yazılması imkanı ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla, 3167 sayılı yasanın md. 16'da yer alan "*keşide tarihinden önce*" ifadesinin bu düzenleme ile hükmü kalmamıştır. Kanaatimizce, çekin bir ödeme aracı olması ve ibraz süresi içerisinde muhatap bankayı ibrazı halinde ödenmesi ya da karşılıksız yazılması gerekmesi hususları gözetildiği ilgili yasa çekin niteliğini tamamen değiştirmiştir. Artık, uygulamada *post date* olarak da adlandırılan ileri tarihli çeklerin keşidesi mümkün kılınmış bir anlamda çekin bono, poliçe ya da diğer senetlerden bir farkı kalmamıştır. Çekin ödeme işlevini ve çeki olan güveni sarsıcı nitelikteki bu düzenlemenin yeni bir yasa ile değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Ayrıca, 3167 sayılı Kanun md. 3'te 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile, artık çek yapraklarının üzerinde keşidecinin vergi kimlik numarasının bulunması zorunlu hale getirilmiştir. Bu düzenleme gereğince, 26.2.2003 tarihinden itibaren basılan çeklerde vergi kimlik numarası yer almadığı takdirde çek geçersiz kılınmıştır. Bu husus, Yüksek Mahkeme kararlarına da konu olmuş, vergi kimlik numarası bulunmayan bir çek geçersiz olacağından karşılıksız çek keşide etmek suçunun oluşmayacağı belirtilmiştir³⁰.

²⁹ **PULAŞLI**, Hasan, *Kıymetli evrak Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2007, s.278-279. , Yarg. 10. CD, 26.9.1994 tarih, 8173/11337 sayılı kararı; "*Çeki vekil sıfatıyla keşide eden kimse de, çek keşidecisi sayılır ve suç oluşur.*" , **ERİŞ**, (2003) , s. 801.

³⁰ Yarg. 10. CD. , 20.1.2009 tarih, 2007-657/311 sayılı kararı, "*Sanık, karşılıksız çek keşide etme suçundan yargılanmıştır. Düzenleme tarihi 31.07.2003 tarihinden sonra ise vergi kimlik numarası bulunmayan çek geçerli sayılmamaktadır. Eldeki davada, çeklerin keşide tarihleri 31.08.2003 ve 30.09.2003 olup, üzerinde vergi kimlik numaraları bulunmamaktadır. Bu durumda çeklerin ileri tarihli olarak düzenlenip düzenlenmediği araştırılarak sonucuna göre karara verilmelidir.*" , **Yargı Dünyası**, Sa. 164, Ağustos 2009, s.152-153.

Son olarak ; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile 3167 sayılı yasanın 10. maddesinde; muhatap Banka için, süresinde ibraz edilen ve kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmayan her bir çek yaprağı için üç yüz milyon Türk lirası ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu tutar³¹; TCMB tarafından her yıl Ocak ayında güncellenerek belirlenecektir. Ancak, 5941 sayılı yeni Çek Kanunu bu usulden farklı olarak bankaların her bir yaprak için sorumlu olduğu bedeli 600-TL olarak belirlemiştir(5941 sayılı Kanun md. 3/III).

Günümüzde farklı uygulamalara yol açan Bankaların her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu miktarla ilgili sorunlara ileride ayrıntılı olarak değinilecektir³².

2. Türk Ticaret Kanunu

Türk Hukukunda çek asıl olarak Türk Ticaret Kanun'unda düzenlenmiştir. Çeke ilişkin hükümler ; Diğer kambiyo senetleri olan poliçe ve bonunun da yer aldığı Üçüncü Kitap dördüncü fasılda TTK'nun 692-735 maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Çekin mehz kanun olan İsviçre Hukukunda farklı olarak kambiyo senetleri ile birlikte düzenlenmiş olması, çekin de bir kambiyo senedi olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu kabulün en önemli sonucu ise; çek keşide etmenin de temel olarak bir kambiyo taahhüdü olarak nitelendirilmesi ve diğer kanunlarda yer alan kambiyo taahhüdü ile ilgili özel hükümlerin çekler hakkında da uygulanmasına neden olmasıdır³³. (Örnek olarak; MK 429/I-b.8, 462/b.5; BK 114/II, 388/III, 453/II; hatta TTK 955/IV, 989; ayrıca İİK 167 vd.)

TTK'da öncelikle poliçe düzenlendiğinden bono ve çekle ilgili bazı maddelerde poliçe ile ilgili hükümlere atıf yapılmakla yetinilmiştir. Nitekim; TTK md. 730'da çok geniş ölçüde; poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır.

Çekin karşılıksız çıkması diğer bir ifadeyle ödenmemesi haline ilişkin düzenlemeler ise; TTK'nun 720 ve 723. maddelerinde yer verilmiştir.

---

³¹ Bankaların her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu miktar 20.01.2010 27468 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, 20.01.2010 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 500-TL olarak belirlenmiştir.

³² Bkz. III. Bölüm , "Muhatap Bankanın Her Bir Çek Yapracağı İçin Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutar"

³³ **KENDİGELEN**, s.22.

TTK'da da genel olarak, çeke ilişkin düzenlemelerde poliçe hükümlerine yollama yapılarak kanun yapma tekniği açısından tekrar yapmaktan kaçınılmış olsa da poliçeye ilişkin hükümlerde de yer alan; ödememe halinde hamilin müracaat hakları ise belirtilen maddeler de tekraren açıkça düzenlenmiştir.

Son olarak; mutlak bir borç altına girme taahhüdünü içeren bono ile çek arasındaki ilişkiler daha çok kambiyo senetlerinin ortak özelliklerine dayanmaktadır³⁴.

3. Diğer Kanunlar

Çeke ilişkin düzenlemeler 5941 sayılı Çek Kanunu, 3167 sayılı Kanun ve TTK dışında diğer bazı özel ve genel kanunlarda da yer almaktadır. Bu kanunlar; Bankacılık Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun(TKHK) olarak sayılabilir. Damga Vergisi Kanununda(DVK) ise; çekin damga vergisinden muaf kılındığına ilişkin kanundaki (1) sayılı Tablonun III/1-a hükmü 30.07.2003 tarih ve 4962 sayılı Kanununun 12. maddesi ile tamamen yürürlükten kaldırıldığından artık DVK çeke ilişkin mevzuat arasında sayılmamaktadır. Önemle belirtelim ki; söz konusu düzenleme ile tüm kambiyo senetleri damga vergisinden muaf tutulmuştur.

a. Bankacılık Kanunu

Yürürlükten kalkan 4389 sayılı Bankalar Kanununun çeke ilişkin hükümleri ; TTK md. 727'nin yaptığı yollama gereği muhatabın 4389 sayılı Bankalar Kanuna tabi olan müesseseler olarak öngörüldüğü Bankacılık Kanununun üçüncü maddesi, çek keşide edilmesinin ilgili hesabı "*ticari işlemlere konu olan mevduat*" haline getirmediğinin düzenlendiği Bankalar Kanununun 10. maddesinin 2b bendi, çek uygulaması, çekten ötürü yasal yasal sorumluluk, 3167 Sayılı Kanunun öngördüğü yükümlülükler ve para cezaları açısından özel finans kurumlarının da Banka gibi işlem göreceğinin düzenlendiği Bankalar Kanununun 20. maddesinin 6/e maddeleri, Bankacılık Kanununun çeke ilişkin maddeleridir. 4389 sayılı kanunu yürürlükten kaldıran 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 169.maddesinde de katılım bankaları düzenlenmiştir.

---

³⁴ REİSOĞLU, s.12-13.

b. İcra ve İflas Kanunu

İcra ve İflas Kanununun 167-176. maddelerinde kambiyo senetlerine özgü takip yolları düzenlenmiştir. Bu hükümler, genel takip usullerine göre çek hamili için daha avantajlı olup, çek hamili ayrıca genel takip yolunu da seçebilecektir³⁵. İİK'a göre; kambiyo senedine sahip alacaklı, senet borçlusunun iflasa tabi olup olmamasına göre seçeceği yol ile takip yapabilecektir.

c. Türk Ceza Kanunu

TCK md. 210 gereğince kambiyo senetleri resmi evrak hükmündedir. Bu nedenle; çek sahteciliği veya çekte tahrifat TCK'nun 204. ve 210. maddelerindeki resmi evrakta sahtekarlık hükümlerine tabi olacaktır. Ayrıca; TCK md. 157 ve 158'de düzenlenen dolandırıcılık suçunun şartlarının varlığı halinde, karşılıksız çek nedeniyle dolandırıcılık ve nitelikli dolandırıcılık suçları da söz konusu olabilecektir. Keza; şartların varlığı halinde TCK md. 209 açığa imzanın kötüye kullanılması suçu da oluşabilecektir.

d. Diğer Mevzuat

Türk Medeni Kanununun md. 429/I-b.8 ve 462/b.5'te çekle ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu maddelerde; kısıtlı ergin kişinin yasal danışmanından kambiyo taahhüdü altına girmek, kıymetli evrak alım-satım ve rehnedilmesi için onay alması ve yine 462. maddede kambiyo taahhüdü altına girmek için vesayet makamından izin alınması düzenlenmiştir. Ayrıca; kıymetli evrak üzerinde hapis hakkıyla ilgili 864.madde, kıymetli evrak üzerinde intifa hakkına dair 808, 820 ve 822. maddeler, kıymetli evrakın rehnedilmesi hakkında 956 ve 957. maddeler, hamile yazılı senetlerde istirdat davası hakkında 980.madde de kıymetli evraklar ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

Borçlar Kanununun tecditle ilgili düzenlemelerin yer aldığı 114/II, vekaletle ilgili 388/III ve Ticari vekillikle ilgili 453. maddede kambiyo senetleri ile ilgili dolayısıyla çekle ilgili hükümler yer almaktadır. Ayrıca; 15. ve 113/3. maddelerde kıymetli evraka ilişkin hükümler

---

³⁵ REİSOĞLU, s.19-20.

saklı tutulmuş, 462.maddede kıymetli evrak işlerinde havale ve 505. maddede ise; kumar ve bahisten kaynaklanan borç için düzenlenen kıymetli evrakı iktisap eden iyiniyetli üçüncü şahısların durumu düzenlenmiştir.

Harçlar Kanunu'nun 13/a maddesinde, "*Değeri 2.500-TL'ni geçmeyen dava ve icra takipleri harçtan müstesnadır.*"(ticari senetler hariç) şeklinde, Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3/b maddesinde de kıymetli evraklarla ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

Yine; TKHK'nun 6/A ve 10. maddesinde tüketicinin vereceği kıymetli evrakın nama yazılı olmadığı takdirde geçersiz olacağı düzenlenmiştir.

25.12.2003 tarih ve 5033 sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkın Kanunun'da; karşılıksız çeklere ilişkin T.C. Merkez Bankası nezdinde tutulan kayıtların, karşılıksız çeke dayalı borçların kanunun yürürlüğünden önce ödenmiş olması ya da yürürlüğünden itibaren üç ay içerisinde ödenmesi veya bankaca yeniden yapılandırılması şartıyla silineceği düzenlenmiştir.

Ayrıca; 3167 sayılı Kanun md. 6/II'e dayanarak çıkarılan ve takas odalarının kuruluş ve işleyişini düzenleyen *Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği*, 3167 sayılı Kanun md. 3/II hükmüne dayalı ve çek defterlerine baskı şekline, çek ile ilgili çeşitli bilgilerin toplanması ve TCMB tarafından bankalara duyurulmasına ilişkin *Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğ*, ve son olarak 3167 Sayılı Kanun md. 10/II hükmüne dayalı ve muhatap bankanın her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu miktarı belirleyen ve her yıl ocak ayında çıkan "*Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğler* de belirtilebilir.

B- ULUSLAR ARASI MEVZUAT

Günümüz çek hukukunda geçerli olan başlıca iki sistem vardır. Bunlar, 1931 tarihli Cenevre Anlaşması sonucu ortaya çıkan ve Tek Tip Çek Kanununa dayanan Kara Avrupası

Sistemi ile 1882 tarihli İngiliz Bill of Exchange Act'a dayanan Anglo-Sakson çek hukukudur³⁶.

Ülkemiz Kara Avrupası Sistemine dahil olup, Türk Ticaret Kanununun çek hakkındaki hükümleri, İsviçre Borçlar Kanununun Cenevre Anlaşmasına uygun olarak hazırlanmış bulunan maddelerinden aynen alınmıştır³⁷. Aşağıda, her iki sistem, ve bu sisteme dahil olan bazı ülkelerdeki özellik arz eden uygulamaları kısaca ele alacağız.

1. Anglo-Sakson Sistemi

a. Amerikan Hukuku

Amerikan Tektip Ticaret Kanunu(Uniform Commercial Code) hükümlerine göre, hamil makul süre içerisinde ödeme için çeki bankaya ibraz etmek zorundadır. Ayrıca, hamil müracaat hakkını kullanabilmek için, çek borçlularına ödememe ihtarını zamanında çekmelidir. Ancak, süresi içinde çeki ibraz etmeyen aynı zamanda ödememe ihtarını da çek borçlularına göndermeyen hamil dahi UCC 3-(414) b,f hükmü gereğince keşideciyi dava edebilecektir. Bu noktada, Amerikan hukukunda keşidecinin diğer çek borçlularına oranla daha ağır bir sorumluluk altında olduğu söylenebilir³⁸.

b. İngiliz Hukuku

İngiltere'de 1882 tarihli Bills. Of Exchange Act(Kambiyo Senetleri Kanunu) çekte ödeme için ibrazın zorunlu olduğunu belirtmektedir. Söz konusu kanunun, § 74 f.1 hükmüne göre, muhatap bankaya ibraz keşidecinin sorumluluğu için gerekli değildir. Zira, keşidecinin çekteki sorumluluğu altı yıllık bir süre için devam edecektir³⁹. İngiliz Hukukunda da, çekin ibrazının makul bir sürede yapılması gerektiği düzenlenmiştir(§ 74 f.2). Makul sürenin tayininde senedin yapısına, ticari ve bankacılık teamüllerine somut olayın şartlarına bakılacaktır⁴⁰.

---

³⁶ YILDIZ, Şükrü, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu(Bildiriler-Tartışmalar) XIX*, Ankara 2003, s.156.

³⁷ YILDIZ, s.159.

³⁸ YILDIZ, s.156, ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, Ankara 1997, s. 1027(1997).

³⁹ ÖZKORKUT, Korkut, *Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri*, Batıder, C.19, Sa.2, s.50.

⁴⁰ ÖZKORKUT, s.51.

İngiliz Hukukunda da ibraz süresini geçiren hamil keşideci hakkında dava açabilecek olup, dava açma süresi altı yıl olarak belirlenmiştir⁴¹.

2. Kara Avrupası Sistemi

1931 tarihli Cenevre Anlaşmasında, çekin ödenmemesi halinde, ortaya çıkacak müracaatlar, ihbar yükümlülükleri, müracaat hakkının kapsamı, müracaat edilecek kişiler poliçe hukukuna uygun olarak düzenlenmiştir⁴². ÖZTAN'a göre, Cenevre çalışmalarında, hukukçular daha çok poliçe ile ilgili hükümler üzerinde durmuş, bu durum çekle ilgili bazı hükümlerin belirsiz kalmasına yol açmış, çalışmalardaki eksiklik hukukun pratiğe yeterince yaklaşmamasına neden olmuştur⁴³.

a. Fransız Hukuku

Fransız Hukukunda çek hamilinin çeki zamanında ibraz etmemesi ya da ödememeyi usulüne uygun olarak tespit ettirmemesi hallerinde, 3167 sayılı Kanunun mehz kanunu olan Fransız Çek Kanunu md. 40 gereğince müracaat hakkının düşmesine rağmen, karşılıksız çek nedeniyle keşidecinin sorumluluğu devam edecektir(Fr. Çek Kanunu md. 3/III ve 52/IV)⁴⁴.

Diğer bir ifadeyle, karşılıksız çek keşidecisinin sorumluluğunun ortadan kalkması, hamilin ihmali ile dahi söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle, Fransız Hukukunda çek, ibraz süresi içinde ibraz edilmemiş, hatta karşılık ibraz süresinden sonra çekilmiş olsa bile, hem hukuki hem de cezai açıdan karşılıksız çek fiili işlenmiş sayılır⁴⁵.

Fransız Çek Hukukunda çekten cayma ibraz süresinden önce veya sonra geçersizdir. Keşideci, ancak, çekin rıza hilafına elden çıkması ve hamilin iflas etmesi halinde çekten cayabilecektir(Fr. Çek Kanunu md.32/II, 1972 değişikliği). Başka herhangi bir nedenle keşideci ödemeyi engellerse çek karşılıksız sayılır(Fr. Çek Kanunu md. 66/I, 1975 değişikliği). Bu iki neden dışında herhangi bir nedenle, ödemenin önlenmesi halinde, hamilin

---

⁴¹ YILDIZ, s.157.

⁴² YILDIZ, s.157.

⁴³ ÖZTAN, s.1032, YILDIZ, s.157, dpn 14.

⁴⁴ YILDIZ, s.158.

⁴⁵ YILDIZ, s.158, İNAN, Nurkut, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk*, Ankara 1981, s.53.

talebi üzerine hakim muhatap bankaya çeki ödemesini emreder(Fr. Çek Kanunu md.32/III, 1972 değişikliği)⁴⁶. Fransız Çek Hukukundaki bu düzenlemeler ile, çek ile ödeme nakten ödemeye eşdeğer olmasına çalışılmaktadır⁴⁷.

b. İtalyan Hukuku

Çekin ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmemesi ya da ödememe durumunun protesto ya da ona eşdeğer belgeler ile tespit ettirilmemesi halinde, hamilin keşideciye karşı müracaat hakkının devam edeceği, ancak ibraz müddeti geçtikten sonra bu hakkın muhatap banka nezdinde çek karşılığının kalmadığı oranda düşeceği İtalyan Çek Kanunu md. 45/II'de düzenlenmiştir. İtalyan sisteminde de, ibraz süresinin geçirilmesi halinde ciranta ve diğer çek borçlularına karşı hamilin müracaat hakkı düşse bile keşideciye karşı devam edecektir⁴⁸.

---

⁴⁶ YILDIZ, s.158.

⁴⁷ İNAN, Nurkut, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek*, Batıder 1981, C. 11, Sa.2, s.112.

⁴⁸ YILDIZ, s.159.

İkinci Bölüm

KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ SONUÇLARI

I- ÇEKİN ÖDENMEMESİ

Karşılıksız çekin söz konusu olabilmesi için öncelikle ödenmemiş bir çekin varlığı gereklidir. Çekin ödenmemesi durumu farklı durumlarda söz konusu olabilecek, yine çekin karşılığının bulunmadığı TTK md. 720’de belirtilen 3 şekilde tespit edilebilecektir.

Ancak; karşılıksız çekten bahsedebilmek için bazı şartların varlığı gereklidir. Öncelikle; şeklen tam bir çekin varlığı gereklidir. Diğer bir ifadeyle, karşılığı bulunmayan bir çekin karşılıksız yazılabilmesi için TTK md. 692’de yer alan tüm zorunlu şartları taşıması gereklidir. Ayrıca; çekin ileri keşide tarihli olması da çekin görüldüğünde ödenecek olması nedeniyle herhangi bir fark yaratmayacaktır(TTK md. 707/II)⁴⁹. Ancak, bu husus gerek 3167 sayılı yasaya eklenen geçici madde gerekse de Yeni Çek Kanunumuzda farklı olarak düzenlenerek, ileri tarihli çeklerin üzerinde yazılı tarihten önce ibrazı geçersiz kılınmıştır.

Bir diğer şart ise; emre yazılı çeklerde çeki ibraz edenin meşru hamil olmasıdır. Meşru hamil, kıymetli evrak hukuku esaslarına göre tespit edilecektir (TTK md. 558, 702). Nama yazılı çeklerde ise; TTK md. 567/I gereğince hamilin hak sahibi olduğunu ispat etmesi gereklidir⁵⁰.

---

⁴⁹ ÖZTAN, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. Bası, Ankara 2009, s.314-315. (Ankara 2009)

⁵⁰ ÖZTAN, (Ankara 2009), s.315, KENDİGELEN, s. 281.

Karşılıksız çekten bahsedebilmek için çekin ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya(ya da herhangi bir şubesine 3167 Sayılı Kanun md.4) ya da takas odasına ibrazı ve mutlaka “ibraz anında” çekin karşılığının bulunmaması gereklidir⁵¹. Bu nedenle, çekin karşılığının keşide anında bulunması zorunlu olmayıp, keşide ve ödeme yerine göre hesaplanacak, keşide tarihinden itibaren 10 gün, bir ay ve üç ay olarak değişen ibraz süreleri içinde ve bu süreler içerisinde, ibrazdan önce çek bedelinin hesaba yatırılmış olması halinde karşılıksız çek söz konusu olmayacaktır⁵².

Çekin ibrazı anında hesapta karşılığı bulunmamasına rağmen muhatap tarafından çek bedelinin ödenmesi durumu söz konusu olabilir. Muhatap bankanın karşılığı bulunmayan bir çeki ödemesi halinde muhatap banka ile çekle işleyen hesap sahibi müşteri arasında bir kredi ilişkisi oluşacaktır. Müşterisini koruma maksadı ile hareket eden muhatap banka, oluşan kredi ilişkisi çerçevesinde, ödemiş olduğu bedelin tahsili için müşterisine BK. md. 67 ve BK md. 174 hükümleri gereğince keşideciye rücu edebilecektir⁵³.

Son olarak; çekin karşılığının bulunmadığının tespiti gereklidir. Çekin karşılığının bulunmadığının tespitini “ödenmeme durumunun tespiti” başlığı altında aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

A- ÇEKİN ÖDENMEMESİ NEDENLERİ

TTK md. 692’de şartları taşımayan bir çekin ibrazı halinde muhatap banka hamile ödeme yapmayacaktır. Aksi halde, muhatap banka hamile yapmış olduğu ödeme için keşideciye rücu edemeyecektir⁵⁴.

Çeki ibraz edenin yetkili hamil olmadığını, ayrıca, çekteki imzanın keşideciye ait olmadığını, çekin sahte ve tahrif edilmiş olduğunun tespiti hallerinde çek ödenmeyecektir. Çekin ibraz süresinin geçirilmiş olması halinde de zorunlu olarak çek bedeli hamile ödenmeyecektir⁵⁵. İbraz süresi geçtikten sonra ibraz edilen çeki muhatap banka ödemiş ise, keşideci ve diğer cirantalar hamile karşı olan borcundan kurtulacaktır. Ancak, keşideci ve

⁵¹ ÖZTAN, (Ankara 2009), s.315.

⁵² DOMANIÇ, Hayri, *Karşılıksız Çek*, İstanbul 1983, s.98.

⁵³ DOMANIÇ, (Karşılıksız Çek) , s.99.

⁵⁴ ÖZTAN, (2009), s.296.

⁵⁵ ÖZTAN, (2009), s.296, KENDİGELEN, s.281.

cirantaların hamil ile olan borç ilişkisi sona ermişse ibraz süresi geçtikten sonra ödeme yapan muhatap banka sorumlu olacaktır. Eğer, muhatap banka keşideciden alacağı yazılı bir talimat ile ibraz süresi geçen bir çeki öderse bu ödeme geçerli olur ve keşideci hamile karşı olan borcundan kurtulur. Yüksek mahkemenin bir kararında da; muhatap bankanın çekin ibraz süresi ile ilgili gerekli araştırmayı yapması gerektiği, araştırma yapmayan bankanın kusurlu olduğu belirtilmiştir⁵⁶.

Ayrıca; keşideci ile muhatap banka arasında geçerli bir çek anlaşmasının mevcut olmaması, çekle ilgili mahkemece verilmiş “ödeme yasağı” kararı mevcut olması, çizgili çekin ödenmesi için gerekli şartların mevcut olmaması, çek bedelinin yabancı para ile gösterildiği ve aynen ödeme kaydı bulunduğu durumlarda çekle işleyen hesap döviz hesabı değilse muhatap bankanın ödeme yapmaması mümkündür⁵⁷. Bu tür örnekleri, somut olayın özelliklerine göre çoğaltmak mümkün olacaktır.

Çek hesabı üzerinde rehin, ihtiyati haciz ve icrai haczin bulunması halinde de; çek bedeli hamile ödenemeyecektir⁵⁸.

Yine, çekle işleyen hesap üzerinde mahkemece tevdi mahalli tayin edilmişse, bu hesap üzerinden keşide edilen çeki muhatap banka, karşılığı bulunsa dahi hamile ödeyemeyecektir. Ancak; bu husus çekin arkasına yazılacak ve hamil keşideciye çek bedelinin tahsili için icra takibi yapabilecektir⁵⁹.

Ayrıca; 18.02.2009 tarihine kadar keşideci çekin rızası dışında elinden çıktığını belirterek bankaya vereceği “ödemeden men talimatı” ile çekin ibrazı halinde ödenmemesini sağlayabiliyordu. Ancak; 18.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5838 yasanın 32. maddesinin 19. fıkrası gereğince TTK md. 711/III yürürlükten kaldırılmıştır.

5838 sayılı yasada TTK md. 711/III’ün yürürlükten kaldırılması ile artık keşidecinin bu hakkı ortadan kalkmış oldu. Ancak, 5838 sayılı yasa uygulamada bir çok sorunu da beraberinde getirdi. Örneğin; çeklerini çaldıran kişinin ne şekilde hareket etmesi gerektiği

---

⁵⁶ Yarg. 11. HD , 7.3.1989 tarih, 3981/1430 sayılı kararı ; “Çekin kendisine ulaşmadığını iddia eden davacı ile ibraz tarihinden sonra gerekli araştırmayı yapmaksızın ödemede bulunan davalı bankanın karşılıklı kusurları bulunmaktadır...” , www.kazanci.com.tr , 18.09.2009.

⁵⁷ ÖZTAN, (2009), s.297.

⁵⁸ PULAŞLI, s.268, REİSOĞLU, s.284-285 , ÖZTAN, (2009), s.296, KENDİGELEN, s.282.

⁵⁹ REİSOĞLU, s.286-287.

yönünde yasada bir boşluk ortaya çıktı. Çeklerini çaldıran kişi çek hamili ise, TTK md.669 vd. maddeleri gereğince çek iptal davası açarak mahkemeden ödeme yasağı kararı alabilecek iken, keşideci çek defterlerini çaldırmış ise hangi yollara başvurabileceği konusunda açıklık yoktur. Uygulamadaki bu sorunlar ileride ayrıntılı olarak inceleyeceğiz⁶⁰.

Çekin hesapta kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmaması halinde, hamil tarafından kısmi karşılık talep edilirse bu tutar, karşılık yoksa muhatap banka tarafından çek bedeli hamile ödenmeyecektir. Ancak, kısmi karşılığa ilave olarak 5941 Sayılı Çek Kanunu md.3/III gereğince bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar olan 600-TL daha ödemek zorundadır. Zira, muhatap banka hamilin talebi halinde karşılıksız yazılan her bir çek yaprağı için 5941 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 20.12.2009 tarihinden itibaren 600-TL ödemekle yükümlü olup, hesaptaki kısmi karşılığa ilaveten bu tutarı ödemek zorundadır.

Çekin hesapta hiç karşılığı bulunmaması halinde 4814 sayılı yasa ile değişik mülga 3167 Sayılı Kanun md. 5. gereğince karşılıksız yazılan çek aslı muhatap banka tarafından fotokopisi alındıktan sonra hamile iade edilecektir. Buradaki yenilik; çek fotokopisinin muhatap banka tarafından alıkonularak uygulamada ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçmektir⁶¹. Ancak, 5941 sayılı yasa ile de çekin hesapta hiç karşılığının bulunmaması halinde muhatap banka tarafından çekin önlü arkalı fotokopisinin tasdikli olmasına gerek olmaksızın saklanmasına çek aslının hamile verilmesi gerektiği düzenlenmiştir.(ÇekK md. 3/V)

Çekin kısmen karşılığının bulunması halinde ise durum farklıdır. Gerek mülga 3167 Sayılı Kanun md. 4'te 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik gerekse de Yeni Çek Kanunu md.3/VI ile; çekin karşılığının kısmen bulunması halinde hamile ilgili tutar ödenirse çek aslı muhatap banka tarafından alıkonulacak ve çekin tasdikli bir sureti hamile verileceği düzenlenmiştir. Çek hamili, bu tasdikli fotokopi ile diğer cirantalar hakkında takip yapabilecektir.

Mülga 3167 Yasanın önceki düzenlemesinde, kısmi ödeme halinde de çek aslı hamile geri verilmekteydi. 3167 sayılı yasanın gerekçesinde açıklandığı üzere bu husus bankaların dolandırılmasına yol açmakta yüksek miktarda çek keşide ederek kısmi ödeme yapılması

⁶⁰ Bkz. III. Bölüm, V. Nolu başlık “Ödemedeki Men Talimatının Kaldırılması”.

⁶¹ PULAŞLI, s.264.

halinde, çek asılları bulunamamakta keşideci de imza inkarında bulunmaktaydı. Muhatap Banka ise, çek aslının bulunamaması nedeniyle yaptığı kısmi ödemeyi ispat edememekte TTK md. 724 gereğince sahte ve tahrif edilmiş çekin ödeyen muhatap banka sorumlu olmaktadır⁶².

Dolayısıyla, yasanın önceki düzenlemesinde keşideci ile hamilin anlaşarak muhatap bankayı dolandırması söz konusu olabiliyordu⁶³. Ancak; çek aslının kısmi ödeme halinde muhatap banka tarafından alıkonulması ile uygulamada ortaya çıkan bu sorun giderilmiş oldu. Nitekim, bu düzenleme Yeni Çek Kanununda da aynen kabul edilmiştir(ÇekK md.3/VI).

Ayrıca; kanaatimizce; karşılıksız yazılan çeklerde muhatap bankanın her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutar da kısmi ödeme niteliğinde olduğundan, muhatap banka bu halde de çek aslı alıkoyacak ve çekin tasdikli bir örneğini hamile verecektir.

B- ÖDENMEME DURUMUNUN TESPİTİ

Çekin ödenmediğinin tespiti TTK md. 720'de sayılan üç hal ile mümkündür. Söz konusu maddeye göre hamil; resmi bir vesika, yani noter tarafından düzenlenen bir ödememe protestosu, muhatap bankanın ibraz günü de göstermek kaydıyla çekin üzerine çekin ödenmediğini gösteren yazılı beyanı, takas odasının çekin ödenmediğini gösteren tarihli beyanı şeklinde kanunda çekin ödenmemesi tespiti halleri sınırlı olarak sayılmıştır.

Yasadaki düzenleme gereğince; çekin karşılığının noter protestosu veya takas odasının beyanında yazılı olma şartı aranmamaktadır. Ancak; muhatap Bankanın çekin karşılığının bulunmadığının tespitini mutlaka çekin üzerine yazılı bir beyanla yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Yasaya göre, "çekin üzerinde" bir beyanın yer alması gerektiğinden muhatap bankadan alınacak bir yazı ya da banka kayıtları ile çekin karşılıksız olduğunun tespiti mümkün değildir⁶⁴.

---

⁶² PULAŞLI, s.265.

⁶³ Örneğin; keşideci hamil anlaşarak; 50 milyonluk çekin 45 milyonluk kısmi karşılığının ödenmesi halinde keşideci benim çekim 5 milyonluktu diyerek fazla ödeme yaparak kendisini zarara soktuğu iddiası ile muhatap bankadan tazminat talebinde bulunabiliyordu. Bkz. , DONAY, Süheyl, *Son Değişikliklerle Çek*, 2. Bası, İstanbul 1990, s.30.(ÇEK)

⁶⁴ KENDİGELEN, s.288.

Doktrinde ; *ÇOŞKUN*⁶⁵ ve *DOMANIÇ*⁶⁶ tarafından muhatap banka kayıtları ile de çekin karşılığının bulunmadığının tespit edileceği savunulsa da; kanundaki düzenleme tartışmaya yer vermeyecek derecede açık olduğundan çekin muhatap bankaya ibrazı halinde karşılığı mevcut değilse bu husus mutlak surette muhatap banka tarafından ibraz tarihi ile birlikte çekin üzerine yazılmalıdır.

GÜNAY'a göre de; çekin ibrazı halinde muhatap bankanın çekin karşılığının bulunmadığına dair kaşeyi çekin arkasına vurmakla yükümlüdür. Ayrıca, kaşenin vurulması yeterli olmayıp kaşede ibraz tarihinin de yer alması gerekmektedir⁶⁷.

Çekin ödenmemesi halinde çekin üzerinde muhatap bankanın yazılı beyanın yer almaması hamilin müracaat hakkının kaybına yol açacak olup, hamil uğradığı zarardan ötürü muhatap bankadan tazminat talep edebilecektir (TTK. md.730/I-b.9, TTK md. 633)⁶⁸.

Ayrıca; çekin ödenmediği gerek noter tarafından düzenlenmiş ödememe protestosu gerekse de muhatap banka ya da takas odasının yazılı beyanı ile tespit edilmişse de çekin ibraz tarihinin ve çekin ödenmeme durumunu tespit eden tarih çekin üzerinde yer almalıdır. Çek üzerinde bu üç halde tarihin yer almaması ilke olarak hamilin müracaat haklarının kaybına yol açacaktır. Ancak; kanaatimizce bu hususu dar yorumlamak gerekir⁶⁹.

Nitekim; tarihin yer alması kanun gerekçesinde de ifade edildiği üzere; çekin ibraz süresi içerisinde ibraz edildiğini ve ödenmeme durumunun ibraz süresinin bitiminden sonraki ilk iş günü içerisinde tespit edildiğini ispatlanmasıdır. O halde; çekin üzerinde sadece ödenmeme durumunun tespit edildiği tarihin yer alması açıkça çekin süresinde ibraz edildiğini gösterecektir⁷⁰.

Bir diğer husus da; ileri tarihli çeklerde ; muhatap bankaya ibraz ya da ödenmeme durumunun tespit edildiği tarihin yer almamasına rağmen çek üzerinde yazılı keşide tarihine

---

⁶⁵ **ÇOŞKUN**, Muzaffer, *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*, İstanbul 1994, s.42.

⁶⁶ **DOMANIÇ**, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması*, C.IV, İstanbul 1990, s. 762.

⁶⁷ **GÜNAY**, Erhan, *Uygulamalı Çek Rehberi*, Ankara 2009, s.34.

⁶⁸ **KENDİGELEN**, s.289.

⁶⁹ Aynı yönde bkz. , **KENDİGELEN**, s.289,

⁷⁰ **DOMANIÇ**, s.761, **ÇOŞKUN**, s.40-41, **KENDİGELEN**, s.290.

göre hesaplanacak ibraz süreleri içerisinde takibe ya da şikayete konu olduğu hallerde de ödenmeme durumunun süresinde yapıldığının varsayılması gereklidir⁷¹.

Yargıtay ise, önceki kararlarında çekin ödenmediğinin tespitine ilişkin kayıtlarda bir tarihin yer almaması halinde, yapılan tespitin bir sonuç doğurmayacağı artık hamilin gerek hukuki gerekse cezai olarak haklarını kaybettiğini belirtmekteydi⁷².

Ancak; Yargıtay yeni tarihli kararlarında⁷³, bizimde katılmış olduğumuz görüş doğrultusunda çekin ibraz süresi içerisinde takibe konulmuş olması nedeniyle hamilin müracaat haklarını kaybetmemiş olduğu sonucuna varmıştır.

Yargıtay'ın çekin sadece takibe konulmasını ibraz ile eşdeğer gören görüşüne⁷⁴ ise, katılmak mümkün değildir. Zira, TTK md. 720 gereğince; ödenmeme durumunun tespiti için her ne kadar yukarıda belirtmiş olduğumuz koşullarda tarihin yer almaması mümkün olabilecek iken, hamilin müracaat hakkının doğmasının ön şartı olan çekin muhataba ibrazı ve çekin ödenmediğine ilişkin kaydın çek üzerinde yer almaması mümkün değildir⁷⁵.

II- KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDECİSİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE DÜZELTME HAKKI⁷⁶

Öncelikle belirtmek isteriz ki; 5941 sayılı kanun ile, gerek düzeltme hakkı gerekse hesap sahibinin çek defterlerini iade yükümlülüğü usulü tamamen değiştirilmiş ise de; uygulamada halen eski çek defterlerinin çoğunlukla bulunması ve bu nedenle eski çek

⁷¹ Aynı yönde bkz. **KENDİGELEN**, s.290, aksi yönde bkz. **ÖZTAN**, (1997), s. 1318, ibraz ve beyan tarihinin birlikte yer alması gerektiği yönünde **ÇOŞKUN**, s.42

⁷² Yarg. 12. HD'nin 30.03.1993 tarih, 863/5603 sayılı kararı; "...*Takip dayanağı çekin bankaya ibraz şerhi varsa da, tarihi çek üzerinde belirtilmediğinden takip alacaklısı borçluya yönelemez. Bankadan sorulmak suretiyle yasada açıklanan hususun giderilmesi söz konusu değildir...*" www.kazanci.com.tr, 21.09.2009.

⁷³ Yarg. 12. HD'nin 25.03.2003 tarih, 3794/6340 sayılı kararı; "...*somut olayda ibraz şerhinde tarih yazılı değilse de, 25.12.2002 keşide tarihli çekin 06.01.2003 tarihinde ve tatil gününü takip eden ön günlük ibraz süresinin son gününde icra takibine konulduğu, icra dairesinde yapılan resmi nitelikteki işlemle kanıtlanmış olduğundan, anılan madde(TTK md. 720) gereğince çekin süresinde muhatap bankaya ibraz edildiğinin kabulü gerekir...*" , www.kazanci.com.tr , 21.09.2009.

⁷⁴ Yarg. 12. HD'nin 17.05.2002 tarih, 8929/10348 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 21.09.2009.

⁷⁵ Aynı yönde, **KENDİGELEN**, s.291.

⁷⁶ 5941 sayılı Çek Kanunu ile "düzeltme hakkı" kavramı yerine "etkin pişmanlık" kavramı getirilmiş ve mülga 3167 sayılı yasanın düzeltme hakkı ile ilgili yer alan usul ve esaslar tamamen değiştirilmiştir.

defterleri bakımından 3167 sayılı Kanunun uygulanacağı⁷⁷ hükmüne istinaden bu bölümde ağırlıklı olarak mülga 3167 sayılı Kanunda yer alan düzenlemeler yer alacaktır.

A- KEŞİDECİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. Çek Defterlerini İade Yükümlülüğü

Tamamen ya da kısmen karşılıksız kalan çek nedeniyle hesap sahibi; 3167 Sayılı Kanun md. 8’de belirtildiği üzere keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitiminden itibaren 10 günlük süre içerisinde düzeltme hakkını kullanmamış ise; muhatap banka keşideciden gerek karşılıksız yazılan çekin bankasına gerekse de diğer bankalara ait tüm çek defterlerini iade etmesini talep edecektir(3167 Sayılı Kanun md. 7).

5941 sayılı Kanun ise, bankaların bu bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldırmış, hamilin şikayeti üzerine başlatılan soruşturmada Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine Sulh Ceza Hakimi tarafından, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından resen çek hesabı açma ve düzenleme yasağı verilmesi ile birlikte herhangi bir bildirim gerek kalmaksızın hesap sahibinin elindeki çek defterlerini tüm bankalara iade etmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

Eski düzenleme gereğince, muhatap banka mutlak surette 3167 Sayılı Kanun md. 8’de belirtilen ibraz süresinin bitiminden itibaren 10 günlük süreyi beklemekle yükümlüdür. Nitekim, yasadaki bu düzenleme ile 4814 sayılı yasa yapılan değişiklikten önceki 3167 Sayılı Kanun’da yer alan, önce çek defterlerinin iadesi daha sonra düzeltme hakkı kullanılması, muhatap bankanın dilediği takdirde tekrardan çek defteri vermesi, şeklindeki uygulamaların kaldırılması sağlanmıştır.

Mülga 3167 sayılı Kanununda “geçerli bir sebebe” dayanmaksızın çek defterlerini iade etmeyenlere ağır para cezası verileceği belirtilmiştir. Ancak, 3167 Sayılı Kanun md. 13 gereğince iadeyi engelleyecek geçerli bir sebebin nasıl değerlendirileceği hususunda yasada bir açıklık bulunmamaktadır. Keşidecinin çekini kaybettiğini belirten bir yazıyı muhatap

---

⁷⁷ 5941 Sayılı Kanun Geçici Madde 1/III : Bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, 3167 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

bankaya ibraz etmesi halinde keşidecinin bu yükümlülükten kurtulup kurtulmayacağı tartışmalıdır.

*REİSOĞLU'NA*⁷⁸ göre; bu halde Banka geçerli bir neden olduğu için Savcılığa suç duyurusunda bulunmasına gerek olmadığı savunabileceği gibi, “geçerli nedenin” Savcılık tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirterek yine de yasadaki süre içerisinde çek defterlerini iade etmeyen keşideci hakkında Savcılığa suç duyurusunda bulunabilecektir.

*ÖZTAN'a*⁷⁹ göre ise; kanunda yer alan geçerli sebepler ; çekin kaybedilmiş, çalınmış, gasp edilmiş ya da üzerindeki boş çek yapraklarının daha önceden kullanılmış olmasıdır. *ÖZTAN*⁸⁰; daha sonraki görüşünde ise; geçerli nedenin “ispatlanabilir” olmasını aramış ve geçerli nedenin denetlenmesini Cumhuriyet Savcılığı'na düşen bir görev olduğunu belirtmiştir.

Kanaatimizce de; geçerli neden ispatlanabilir olsa da bu hususun Cumhuriyet Savcılığı tarafından araştırılması gereklidir. Örneğin; çek yapraklarını kaybeden ya da çaldıran keşidecinin bu konuya ilgili çekleri karşılıksız yazılmadan Savcılığa suç duyurusunda bulunmuş olması tek başına yeterli olmamalı, Savcılığın çeklerin ödenmemesine ilişkin bir kararı ya da muhatap bankaya yazmış olduğu bir müzekkerenin varlığı gereklidir.

Cumhuriyet Savcılığının muhatap bankaya hitaben yazmış olduğu böyle bir yazının varlığı halinde de keşidecinin çek defterlerini iade yükümlülüğü bulunmamalıdır.

Ayrıca; çekin karşılığının bulunmasına rağmen muhatap banka tarafından sehven çekin karşılıksız olduğunun bildirilmesi de, keşidecinin çek defterlerini iade etmemesi için geçerli bir nedendir⁸¹.

Mülga 3167 sayılı yasa gereğince, karşılıksız çek keşidesi tüzel kişi adına yetkili temsilcileri tarafından yapıldığı zaman hesap sahibi olarak tüzel kişiliğin tüm çek defterlerini iade etmesi gerektiği açıktır. Ancak, karşılıksız çek keşide eden tüzel kişiliğin yetkili

---

⁷⁸ REİSOĞLU, S.317.

⁷⁹ ÖZTAN, (1997), s.1245.

⁸⁰ ÖZTAN, (2009), s.303-304.

⁸¹ REİSOĞLU, s.317.

temsilcisinin kendi şahsi çek hesabına ait çek defterlerini iade edip etmeyeceği hususunda kanunda bir açıklık yoktur.

Doktrinde bu konuda yerleşik görüş; ceza hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanmasının mümkün olmaması nedeniyle, karşılıksız çek keşide eden tüzel kişiliğinin yetkili temsilcisinin kendi şahsi çek hesabına ait çek defterlerine iade etmesine gerek bulunmadığı yönündedir⁸².

Kanaatimizce de; ceza hukukunda kıyas mümkün olmadığından, tüzel kişiliğin yetkili temsilcisi karşılıksız çek keşide etmediği şahsi hesabına ait çek defterlerini iade ile yükümlü olmamalıdır. Yeni Çek Kanununda ise, tüzel kişiliğin yetkili temsilcisi, şahsi hesabına ait çek defterlerini iade ile yükümlüdür.

2. Yasaklı Olduğu Süre İçinde Çek Hesabı Açamaması

Çekin karşılıksız çıkması durumunda, işlenen suçun niteliğine göre diğer bir ifadeyle karşılıksız yazılan çekin miktarının yüksekliğine göre, mülga 3167 sayılı yasa gereğince, karşılıksız çek keşide eden hesap sahibi ve yetkili temsilcisinin 1 ile 5 yıl arasında belirlenecek süre içerisinde çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına da Mahkeme tarafından karar verilecektir. Söz konusu Mahkeme kararı, diğer Bankalara bildirmek üzere, T.C. Merkez Bankası'na bildirilir⁸³ (3167 Sayılı Kanun md. 16/III, 11/I). Çek hesabı açtırma yasağının kesinleşmesine rağmen; bu süre içerisinde çek hesabı açtıran yasaklı hesap sahibi veya yetkili temsilci 3167 Sayılı Kanun md. 13/II gereğince bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. 5941 sayılı kanunda ise, bu ceza bir yıldan üç yıla kadar şeklinde düzenlenmiştir(ÇekK md.7/VI).

3167 Sayılı Kanun md. 13/II'de düzenlenen cezanın uygulanması için; kararın kesinleşmesi gereklidir. Dolayısıyla; kararının kesinleşmesinden önce çek hesabı açtıranlar için söz konusu hapis cezası uygulanamayacaktır⁸⁴.

3167 Sayılı Kanun'da; yasaklının adına daha önce açılmış çekle işleyen hesapları hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar, bu konuda yasada hüküm

⁸² REİSOĞLU, s.318, ÖZTAN, (1997), s.1247.

⁸³ PULAŞLI, s.279, REİSOĞLU, s.318.

⁸⁴ REİSOĞLU, s.319.

bulunmasa da, karşılıksız çek keşide eden keşidecinin 4814 sayılı yasa ile getirilen düzenleme gereğince elindeki tüm bankalara ait çek defterlerini iade etmesi gerekeceğinden çek yasaklılığı süresi başlamasından önce açılmış olsa dahi bu hesaplar üzerinden de keşideci çek keşide edemeyecektir.

3167 Sayılı Kanun md. 7 gereğince keşideciden tüm bankalara ait çek defterlerini iade etmesi gerektiği yönünde bildirim yapan bankanın yasaklılık süresi içerisinde, yasaklıya yeni çek defteri vermemesi gerekmektedir. Zira, bu halde muhatabın yasaklıya yeni çek hesabı açması söz konusu olacaktır⁸⁵.

Yeni Çek Kanununda, çek hesabı açma yasağı ile birlikte, çek düzenleme yasağı da getirilmiştir. Yeni Çek Kanunu md. 5/IV hükmüne göre, hamilin şikayeti üzerine başlatılan soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine, Sulh Ceza Hakimi tarafından çek hesabı açma yasağı ile birlikte çek düzenleme yasağı kararı verilecektir.

B- DÜZELTME HAKKI

1. Genel Olarak

5941 sayılı yeni Çek Kanunu ile artık hesap sahibi düzeltme hakkını yeni bir kavram olarak ceza hukukunda yer alan etkin pişmanlık hükümlerine göre kullanılacaktır. Çek Kanunu md.6'a göre; hesap sahibi temerrüt faizi ile birlikte çek bedelini ödemediği takdirde hakkında cezai kovuşturma yapılamayacaktır. Bu tutarın ödenmesi halinde; soruşturma aşamasında ise takipsizlik kararı, kovuşturma aşamasında davanın düşmesine ve mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra ise hükmün bütün sonuçları ile ortadan kaldırılmasına karar verilecektir. Diğer taraftan, yeni Çek Kanununda herhangi bir cezai soruşturma açılmadan düzeltme hakkının kullanılmaması düzenlenmemiştir. Ancak, yasa metnindeki düzenlemelerden, ceza soruşturması başlamadan önce düzeltme hakkını kullanmak isteyen hesap sahibinin yasal faizi ile birlikte çek bedelini ödemiş olması halinde hakkında cezai soruşturma açılmayacağı anlaşılmaktadır.

---

⁸⁵ REİSOĞLU, s.320.

Mülga 3167 sayılı yasada düzenlenen düzeltme hakkına göre ise, çeki kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkan keşideci; karşılıksız çıkan çekte yer alan keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren başlamak üzere on günlük düzeltme hakkını kullanma süresi vardır. Keşideci, bu on günlük süre içerisinde; çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde on tazminatı ve ibraz tarihinden ödeme gününe kadar süre için 3095 sayılı yasa gereğince ticari işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faiz miktarını ödediği takdirde çek keşide etme hakkını yeniden kazanır (3167 Sayılı Kanun md.8).

Bu noktada; 3167 Sayılı Kanun'da düzenlenen düzeltme hakkı; çek keşide etme hakkını yitirmiş olan keşidecinin kanunda öngörülen süre içerisinde, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde on tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte ödeyerek çek keşide etmek hakkını yeniden kazanması olarak tanımlanabilecektir. Keşideci düzeltme hakkını kullanmış ise; çek keşide etme hakkını yeniden kazanacağı gibi hakkında kamu davası da açılmayacaktır⁸⁶. Düzeltme hakkı doktrinde keşidecinin karşılıksız çıkan çekini karşılıklı hale getirmesi olarak da yorumlanmaktadır⁸⁷.

Yine; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten önce düzeltme hakkını açıkça hesap sahibinin kullanacağı belirtilmiş iken yeni düzenlemede *düzeltilme hakkını kullanan* ibaresine yer verilmeyle yetinilmiştir.

Bu halde; yasada düzeltme hakkını kullananlar olarak, karşılıksız çek keşide etmekten dolayı cezai sorumluluğu olan hesap sahibinin veya yetkili temsilcilerinin anlaşılması gereklidir⁸⁸. Diğer bir ifadeyle; karşılıksız çeki kim keşide etmişse, *-hesap sahipleri ya da yetkileri temsilcileri-* onlar cezalandırılacağından düzeltme hakkını bu kişiler kullanacak ve ceza almaktan kurtulacaktır.

Ayrıca; yasada düzeltme hakkı için öngörülen amaç, çekin karşılıksız kalan kısmı, yüzde on tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte hamile ödenmesi ya da hamile ödenmek üzere muhatap bankaya yatırılmasıdır. Bu halde; ilgili tutarların üçüncü bir kişi tarafından da

---

⁸⁶ **POROY**, Reha/**TEKİNALP**, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. Bası, İstanbul 2006, s.299.

⁸⁷ **TEOMAN**, Ömer, *Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler*, İstanbul 1987, s.15.

⁸⁸ **BOZER**, Ali/**GÖLE**, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2006, s.131, **REİSOĞLU**, s.327.

yatırılması durumunda BK. md. 67 gereğince hamilin ödemeyi kabul etmeyip şikayet etme ve davanın devam etmesini isteme hakkı yoktur⁸⁹.

3167 sayılı yasadaki 4814 yasa ile getirilen yeni düzenleme ile düzeltme hakkının yasa içindeki konumu değişmiştir. Zira; önceki düzenlemede keşideci muhatap bankanın ihtar mektubunu tebliğ aldıktan ya da tebliğ almış sayıldıktan sonra bu kez yedi günlük süre içerisinde düzeltme hakkını kullanabiliyordu. Artık bu düzenlemeyle düzeltme hakkı ihtarla bağlı olmaktan çıkarılmış tamamen keşidecinin hesabını bizzat kendisinin takip etmesine bırakılmıştır. Yeni düzenleme ile bankanın ihtar mektubu keşideciye tebliğ edilememesi nedeniyle verilen takipsizlik ve beraat kararları da ortadan kalkmıştır⁹⁰.

Eski düzenlemeye göre; keşideci düzeltme hakkını çekin ibraz edildiği tarihi izleyen bir yıllık süre içerisinde sadece iki kez kullanabiliyordu. Önceki düzenlemeye göre yasanın amacı keşidecinin düzeltme hakkını alışkanlık haline getirmesini önlemektir⁹¹. Ancak; söz konusu düzenleme 26.01.1993 tarihinde yayımlanan 3863 sayılı yasa ile fiilen ortadan kaldırılmıştır.

Şöyle ki; 3863 sayılı yasa ile 3167 sayılı 16. maddesinde yapılan değişiklik ile; *“Keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış olması halinde de vazgeçme şartı aranmaksızın kamu davasının ve cezasının ortadan kaldırılmasına karar verilir.”* yine ayrıca söz konusu maddede *“Fiili işleyenin 8. maddeye göre düzeltme hakkı yoksa anılan maddede belirtilen müddet içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmının yüzde on tazminatı ve gecikme cezası ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde şikayet hakkı doğmaz”* şeklinde, çek bedelinin tazminatı ve gecikme faizi ile ödenmesi halinde kamu davasının düşeceği ve cezanın ortadan kaldırılacağı belirtildiği gibi şikayet hakkının da doğmayacağı açıkça düzenlenmiştir.

Ayrıca; yeni düzenlemede keşideci için düzeltme hakkı ile ilgili herhangi bir kullanma sınırı ve süre öngörülmemiştir. Düzeltme hakkının kullanılması, keşideci hakkında ceza davası açılmasını engellemekte olup, keşideci ceza davası açıldıktan sonra ve hatta hüküm

---

⁸⁹ REİSOĞLU, s.328.

⁹⁰ PULAŞLI, s.270, REİSOĞLU, s.321, AY, Hakan/ÇAKICI, Ömer, *Yeni Çek Yasası ve Uygulaması*, 2003, s.55.

⁹¹ CAN, Halil/GÜNER, Semih, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 1999, s.253.

kesinleştikten sonra bile düzeltme hakkını kullanabilecektir. Nitekim; düzeltme hakkı kullanılmak suretiyle çek bedeli hangi aşamada ödenirse ödensin çek bedeli, gecikme faizi ve çek tazminatı ile birlikte ödeneceğinden bu durum çek hamilinin zararına değil yararına olacağından yeni düzenleme isabetli olmuştur⁹².

3167 sayılı yasanın 16/c maddesindeki düzenlemeye göre; keşideci, düzeltme hakkını kullandığı yargılama safhasına göre %10, %12, %15, %18 ve %20 oranında tazminat ödeyerek düzeltme hakkını kullanabilecektir.

Yeni Çek Kanunumuz da ise, tüm bu tazminat oranları kaldırılmış, hesap sahibine sadece gecikme faizini ödemek suretiyle etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma imkanı getirilmiştir. Bu düzenleme, bir taraftan çek keşidecilerinin oldukça lehine olarak gözükse de, alacağını zamanında alamayan çek hamilleri bakımından sıkıntı doğuracaktır. Bu nedenle, yeni Kanunda keşideci-çek hamili dengesi korunmaksızın düzenleme yapıldığı söylenebilir.

Ayrıca; *Reisoğlu'nun* bizim de katıldığımız görüşüne göre yasa metninde "...çek keşide etme hakkını yeniden kazanır." ifadesi hatalı olarak yer almaktadır. Zira; 3167 sayılı yasada 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler ile; *keşidecinin bir yıl süre ile çek keşide edemeyeceği(md.7)* , *karşılıksız çekten mahkum olan hesap sahibinin 1-5 yıl süre ile çek keşide etmesinin yasaklanması(md 16)*, *yine yasaklılık süresi içerisinde çek keşide edenlerinin cezalandırılması(md. 13/2)* ifadeleri yasa metninden çıkarıldığından düzeltme hakkını kullanan keşidecinin, çek keşide etme hakkını yeniden kazanması söz konusu değildir. Dolayısıyla, keşideci düzeltme hakkını kullanmasa da çek keşide edebilecek ve yasa metninde bu yönde bir hüküm olmaması nedeniyle ceza almayacaktır⁹³.

Nitekim; 3167 sayılı yasanın yeni düzenlemesinde keşidecinin, çek keşide etmesi ile ilgili bir yasak söz konusu olmayıp, 16. maddenin 3. fıkrasında keşideci(hesap sahibi) ya da yetkili temsilcilerin bir ile beş yıl arasında çek hesabı açtırmaları yasaklanmıştır. Bu nedenle keşideci; elindeki çek defterlerini iade etmeyerek hakkında kamu davası açılmasına sebebiyet vermiş olsa dahi iade etmediği çekleri keşide etme hakkına haiz olup, düzeltme hakkını kullandığında "yeniden çek keşide etme hakkına sahip olmak" gibi bir durum söz konusu olmayacaktır.

---

⁹² PULAŞLI, s.274.

⁹³ REİSOĞLU, s.326.

Kanaatimizce de; yasadaki düzenleme çek hesabı açılmamasını yasaklanmasına ilişkindir. Ayrıca; çek keşide edilmesi halinde bir ceza öngörülmemiştir. Bu nedenle; elindeki çek defterlerini iade etmeyen ve düzeltme hakkını kullanmayan keşideci bu suç nedeniyle yargılanacak ancak bu süre içerisinde başkaca çek keşide etmesi halinde ayrıca cezalandırılmayacaktır. Diğer taraftan, 5941 sayılı kanunun açıkça çek hesabı açma yasağı ile birlikte çek düzenleme yasağı da verileceği düzenlendiğinden yeni basılacak çek defterleri bakımından bu görüş kabul edilemeyecektir.

2. Düzeltme Hakkının Kullanılması

Keşideci tarafından düzeltme hakkının kullanılması ile hamil için şikayet hakkı doğmayacağından kamu davası da açılmayacaktır(3167 Sayılı Kanun md. 16/a). Düzeltme hakkının kullanılması farklı koşul ve şartlara bağlıdır.

a. İhtar Mektubu Gönderilmesinin Gerekmemesi

Mülga 3167 sayılı yasada 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile, artık keşidecinin düzeltme hakkını kullanması için muhatap Bankanın ihtar mektubu göndermesi zorunlu değildir. Zira; 3167 sayılı yasanın 8. maddesinde; “...çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitiminden itibaren en geç 10 gün içinde...” şeklindeki düzenleme gereğince, belirtilen süre içerisinde çekin karşılıksız kalan kısmının %10 tazminatı ve gecikme faizini ödeyen keşideci düzeltme hakkını kullanabilecektir.

4814 sayılı yasadaki önceki, uygulamada ise; keşidecinin düzeltme hakkını kullanabilmesi için muhatap bankanın mutlak surette keşideciye ihtar mektubu göndererek tebliğ ettirmesi ve ihtar mektubunun iadeli taahhütlü olarak hesap sahibine tebliğ edildiğine dair tebliğ şerhi aranmaktaydı. Ayrıca; bu tebliği alan kişinin 5584 sayılı Posta Kanunu md. 17 gereğince iadeli taahhütlü mektup almaya yetkili olup olmadığı araştırılmaktaydı⁹⁴.

Yasadaki yeni düzenleme ile; artık keşidecinin hesaplarını sürekli olarak takip etmesi, keşide ettiği çeklerin ibraz sürelerini de takip ederek karşılığını hesaplarında bulundurması ya

---

⁹⁴ GÜNAY, s.166-167.

da ibraz süresinin bitiminden itibaren öngörülen en geç 10 gün içinde karşılıksız çek bedelin gecikme faizi ve %10 tazminatı ile birlikte yatırması halinde düzeltme hakkını kullanması sağlanmıştır. Yüksek Mahkeme'nin son içtihatlarında da artık; düzeltme hakkının kullanımı için muhatap bankanın keşideciye göndermiş olduğu ihtar mektubunun tebliğ şerhi aranmamaktadır⁹⁵.

Sonuç olarak; yeni düzenleme ile artık muhatap Bankanın ihtar mektubunu göndermesi düzeltme hakkının kullanımı için bir zorunluluk olmaktan çıkarılmış, keşideciye düzeltme hakkının kullanımı için ihtarnamenin usulüne uygun tebliğ edilip edilmediğine ilişkin araştırmalar nedeniyle uygulamada yaşanan sıkıntılar giderilmiş oldu. Böylelikle, keşideciye hesabını ve keşide ettiği çekleri takip etme zorunluluğu getirilerek, keşidecinin tebligat yapılamaması nedeniyle düzeltme hakkını kullanamadığı gibi kötüye kullanılması mümkün iddiaların önüne geçilmiş oldu.

b. Hamile veya Hamil Adına Muhatap Bankaya Ödeme

3167 sayılı yasanın eski düzenlemesinin 8. maddesinde düzeltme hakkının “*hamil adına muhatap bankaya yatırılması*” yeni 3167 sayılı yasanın 16. maddesinde de “*muhatap banka ya da herhangi bir şubesine*” şeklinde çekin karşılıksız çıkması halinde düzeltme hakkının kullanılması çek bedelinin, gecikme faizi ve çek tazminatının muhatap bankaya ödenmesinden bahsedilmektedir.

Ancak. ödemenin mutlak surette hamil adına muhatap Bankaya değil de, haricen keşideci tarafından hamile ödemesi doktrinde tartışmalara neden olmuştur. ÖZTAN'a göre; kanunda yer alan düzenleme açık olup; çeki kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkan keşidecinin çekin ödenmeyen kısmını hamile anlaşmak suretiyle ödemesi halinde düzeltme hakkını kullanmış olmayacaktır. Bu ödeme; hamilin şikayet hakkını ortadan kaldıracaktır. 3167 sayılı Kanun hükümlerinin kamu düzenine ilişkin emredici hükümler olması nedeniyle,

---

⁹⁵ “4814 sayılı kanun ile 3167 sayılı Kanun’un 8.maddesinde yapılan değişiklik ile, düzeltme hakkının kullanılması için muhatap banka şubesince ihtarname tebliğ edilmesi zorunluluğunun ortadan kaldırılması karşısında, karşılıksız çek keşide etmek suçunun oluşması bakımından da, anılan hususta ihtarname tebliği aranmayacağından, muhatap banka şubesince gönderilen çek defterinin iadesi için düzenlenen ihtarname ve buna ilişkin tebligat parçasının atılı suça ilişkin bir kanıt niteliği bulunmadığı gibi...” Yarg. 10. CD. , 26.2.2007 tarih, 06-8659/2759 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 17.10.2009.

korunan menfaat sadece hamilin değil çekin her zaman ödeneceğine dair kamu menfaatidir⁹⁶. Kaldı ki, çek bir ödeme aracı olup, nakden ödeme ile eşdeğer görülmelidir.

Yargıtay'ın önceki kararlarında, haricen ödemenin 3167 Sayılı Kanun'nun emredici hükümleri nedeniyle düzeltme hakkının kullanıldığı göstermeyeceğini⁹⁷, çek bedeli ve ferilerinin banka dışında ödenmesinin suçun oluşmasının engellemeyeceği⁹⁸ belirtmiştir. Ancak, Yargıtay sonraki kararlarında ise, 3167 Sayılı Kanun'daki "muhatap bankaya ödenmesi" ibaresinin dar olarak yorumlanması gerektiğini, çek bedelinin tüm ferileri ile birlikte hamile *-icra takibine konu olmak suretiyle dahi olsa-* ödenmesi halinde ceza davasının düşmesine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir⁹⁹.

Ancak; önceki düzenleme uygulamada sorun yaratmakta, keşidecinin zor durumlara düşmesine yol açtığı gibi hamiller tarafından da kötüye kullanılabilmekteydi. Örneğin; bazı hamiller keşideci hakkında açılan kamu davasının düşmesi için çek bedeli, gecikme faizi ve çek tazminatı haricinde başkaca tutarlar da talep etmekteydi. Bu nedenle; yasada değişiklik yapılması cezai yaptırımların uygulanmasını engellemek açısından yerinde olacaktır¹⁰⁰.

Gerek uygulamada yaşanan sorunlar gerekse de Yüksek Mahkemenin yeni tarihli kararlarından sonra 4814 sayılı yasa ile 3167 sayılı yasada yapılan değişiklik ile 16/c maddesine bir fıkra eklenerek; "*yukarıdaki fıkralarda belirtilen ödemeler –düzeltme hakkının kullanılması- hamile veya hamile ödenmek üzere muhatap bankaya yapılabilir*" şeklinde hamile yapılacak ödeme ile de düzeltme hakkının kullanabileceği açıkça düzenlenmiştir.

3167 Sayılı Kanun'nun da yapılan bu değişiklik ile; uygulamada yaşanan sorunlar da giderilmiş oldu. Zira, 3167 Sayılı Kanun'un amacı, ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi, yine yasada yer alan hükümlerin hamili korumaya yönelik olması nedenleri ile, hamilin zararı artık giderilmiş olduğundan düzeltme hakkı ile güdülen amaç da gerçekleştirilmiş olmaktadır. 4814 sayılı yasanın gerekçesinde de; bu husus açıklanarak karşılıksız çıkan çeklerin muhatap bankaya hamil adına yatırılması dışında herhangi bir şekilde çek hamiline ödenmesi halinde;

---

⁹⁶ ÖZTAN, (1997), s.1264.

⁹⁷ Yarg. 11. HD. , 11.02.1987 tarih, 7941/6992 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 03.10.2009.

⁹⁸ Yarg. 10. CD. , 28.04.1992 tarih, 1324/4532 sayılı kararı, ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı-İçtihatlı Çek Hukuku*, Ankara 1995, s.420.

⁹⁹ Yarg. 10. CD. , 30.04.1997 tarih, 4624/5085 sayılı kararı, GÜNGÖR Şener/KAYA Mustafa, *4814 sayılı Kanun ile Değişik 3167 sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Şuçları*, Ankara 2003, s.216, ve aynı yönde Yarg. 10. CD. , 08.06.1999 tarih, 6937/7961 sayılı kararı, GÜNGÖR/KAYA, s.192.

¹⁰⁰ DİNÇKOL, Abdullah, *Çek Hukukunun Güncel Sorunları(Sempozyum)*, İstanbul 2002, s.11.

çek keşidecisi bu hususu belgeleri ile birlikte çek hesabının bulunduğu banka şubesine bildirdiği takdirde; keşidecinin düzeltme hakkını kullanmış olduğu T.C. Merkez Bankası ve diğer bankalara duyurulacağı belirtilmiştir.

4814 sayılı yasa ile 3167 Sayılı Kanun'da yapılan bu değişiklik ile; hamile haricen ödemede bulunması artık dar yorumlanmayarak, 3167 Sayılı Kanun hükümlerinin amacının hamili korumaya yönelik olduğu esas alınacaktır. Hamile nakten ödeme bulunulması, keşidecinin hamile olan borcu ile takas-mahsup etmesi, sulh olması, hamilin keşideciyi ibra etmesi gibi hallerde düzeltme hakkı kullanılmış sayılacaktır¹⁰¹. Yargıtay'ın bir kararında; hamil ile keşideci arasında protokol düzenlenerek açıkça 3167 Sayılı Kanun'da öngörülen oranda tazminat ve gecikme faizi yüklenilmiş ya da bu konuda hamil keşideciyi ibra etmiş ise düzeltme hakkı kullanılmış sayılacaktır¹⁰².

Yüksek Mahkemenin çekin elden ödenmesi ile ilgili kararlarında da uygulamada sıkça karşılaşılan bu duruma açıklık getirmiştir. Söz konusu kararlarda; sanığın çekin aslını mahkemeye sunması ya da çek aslının muhatap bankaya ibraz edilmesi artık hamilin –*çekin rızası hilafına elinden çıktığına dair bir beyanı yok ise*- düzeltme hakkını kullandığı yönünde yorumlanması gerektiği belirtilmiştir¹⁰³.

Merkez Bankasının Seri No. 2003/1 Tebliği ile ilgili açıklamasında da özetle; karşılıksız çıkan çeklerle ilgili olarak keşidecinin muhatap bankaya ödeme dışında hamile yapılan harici ödemelerde çekin aslının muhatap banka şubesine getirilmiş olması halinde, bu hususun artık keşidecinin karşılıksız çek bedeli ile birlikte gecikme faizi ve çek tazminatını da ödediği ya da bu tutarların hamil tarafından talep edilmediği anlamına geleceği kabul edilmiştir¹⁰⁴.

Ayrıca; düzeltme hakkı esasen ceza davası ile ilgili olsa da; karşılıksız çek bedeli, tazminatı ve gecikme faizini hamile keşideci dışında üçüncü kişilerce ödenmesi halinde de BK md. 67 hükümleri doğrultusunda hamilin bu ödemeyi reddedip, şikayette bulunması mümkün değildir¹⁰⁵.

---

¹⁰¹ REİSOĞLU, s.330.

¹⁰² Yarg. 7. CD. , 08.10.1990 tarih, 1344/10300 sayılı kararı, ERİŞ, (1995), s. 416.

¹⁰³ Yarg. 10. CD. , 16.04.2001 tarih, 3887/12197 sayılı kararı, “3167 Sayılı Kanun'a muhalefet suçu sanığı temyiz dilekçesine çek aslını da ekleyerek çek bedelini ödeyip geri aldığı beyan etmesine göre, Yargıtayca kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.” , GÜNGÖR/KAYA, s.179.

¹⁰⁴ 28 Nisan 2003 B.02.2.TCM.0.07.00.03-11.

¹⁰⁵ ÖZTAN, (2009), s.310.

Bir diğerk önemli husus da ; muhatap bankaya ya da muhatap bankanın herhangi bir şubesine hamile ödenmek üzere yatırılan paranın bankanın borcunu oluşturması durumudur. Muhatap Bankaya yatırılan para, hamil tarafından teslim alınmasa da bu tutarın keşideciye iadesi mümkün olmayacaktır. Eğer; hamil tarafından 10 yıl boyunca söz konusu tutar çekilmez ise, Bankacılık Kanunu gereğince söz konusu tutar T.C. Merkez Bankası'na devredilecektir. Keşideci tarafından yatırılan para muhatap bankanın çek hesabının bulunmadığı bir şubesine yatırılması halinde ise; muhatap banka şubesi mutlak surette çek hesabının bulunduğu şubeyi haberdar edecektir, aksi halde keşideci ya da hamilin uğradığı zarardan sorumlu olacaktır. Ayrıca, yatırılan paraya muhatap bankanın faiz yürütmesi gerekli değildir¹⁰⁶.

Hamile yapılacak ödemede hamil muhatap bankaya çeki makbuz hükmünde imzalayıp teslim edecektir. Ancak; çekin muhatap bankaya ibraz edilip karşılıksız yazılmasından sonra ciro edilmesi halinde durum farklı olacaktır. İbrazdan sonraki ciro alacağın temliki hükmünde olacağından ve keşidecinin lehtara karşı haiz olduğu defileri yeni hamile karşı da ileri sürebileceğinden banka böyle bir çekin ibrazı halinde keşideciyi haberdar edeceği gibi mahkemeden tevdi mahalli tayini de istemek zorunda olacaktır¹⁰⁷.

Her ne kadar 5941 sayılı yeni Çek Kanununda da bu hususta düzenleme olmasa da; ÇekK md.6'ya istinaden temerrüt faizi ile birlikte çek bedelini hamile ya da hamile ödenmek üzere muhatap bankaya ödeyen hesap sahibi hakkında hamil Cumhuriyet Savcılığına şikayette bulunamamalıdır.

c. Karşılıksız Çek Bedeli, Tazminatı ve Gecikme Faizinin Ödenmiş Olması

Mülga 3167 sayılı Çek Kanunundaki açık düzenleme gereğince, keşidecinin kısmi ödemesi düzeltme hakkını kullanması için yeterli olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle; keşideci çekin karşılıksız çıkan kısmının tamamını, çek tazminatını ve gecikme faizinin tamamını ödemesi halinde ancak düzeltme hakkını kullanmış sayılacaktır(3167 Sayılı Kanun md.8). Bu husus, Yüksek Mahkeme kararlarında da; “%10 tazminat ve gecikme faizini kapsamayan havale, düzeltme hakkının kullanılması olarak kabul edilmez.” şeklinde açıkça

¹⁰⁶ REİSOĞLU, s.332-333.

¹⁰⁷ REİSOĞLU, s.333.

belirtilmiştir¹⁰⁸. Ancak; 5941 sayılı yasada etkin pişmanlık olarak düzenlenen düzeltme hakkında hesap sahibi için herhangi bir tazminat ödeme yükümlülüğü öngörülmemiştir.

Diğer taraftan; gecikme faizi ve tazminat bedelinin devlet alacakları için de talep edilip edilmeyeceği Yüksek Mahkeme kararlarında¹⁰⁹ tartışılmıştır. Yüksek Mahkemenin söz konusu kararlarında; vergi borcu için alının çekin karşılıksız çıkması halinde, vergi dairesinin vergi borcu için gecikme cezası aldığından artık ayrıca mükelleften alacağından daha fazlasını alamayacağından –*gecikme faizi ve çek tazminatı*- düzeltme hakkının yerine getirildiğinin kabulü gerektiğine hükmedilmiştir.

Doktrinde Yüksek Mahkemenin söz konusu kararı eleştiri konusu olmuş; düzeltme hakkının kullanılması şartları yasada açıkça düzenlendiğinden çek tazminatı ve gecikme faizinin ödenmemesi halinde düzeltme hakkının kullanılmamış sayılması gerektiği, ancak tazminatın hamil olan vergi dairesinin bir alacağı olmadığı görüşü benimsenmiştir. Bu halde; Vergi dairesinin keşidecinin bu hakkını kullanmasını engellemesi mümkün olmadığından keşidecinin yapacağı ödemenin Devlete gelir kaydedileceği belirtilmiştir¹¹⁰.

Kanaatimizce de; düzeltme hakkının kullanılmasının ön şartı olan çek tazminatı ve gecikme faizinin keşideci tarafından hamilin bir Devlet kurumu olması halinde de ödenmesi gereklidir. Meğer ki; bu konuda keşideci ile Devlet Kurumu(hamil) arasında yazılı bir anlaşma söz konusu olsun. Böyle bir anlaşmanın varlığı halinde keşidecinin artık düzeltme hakkını kullanmış sayılması ve düzeltme hakkını kullanmanın olumlu neticelerinden faydalanması gerekmektedir.

Ayrıca; 3167 sayılı yasanın 8. maddesinde yer alan karşılıksız çek bedelinin %10 oranındaki tazminatı keşidecinin düzeltme hakkını kullanabilmesi için yatırması gereken bir tutardır. Bu nedenle; çekin karşılıksız yazılması nedeniyle hamil tarafından keşideci hakkında yapılan ilamsız icra takibinde bu tutarın talebi mümkün değildir. Keşideci ancak bu tutarı

---

¹⁰⁸ Yarg. 10. CD. , 25.11.1992 tarihli, 11221/12284 sayılı kararı, **ERİŞ**, (1995), s.420.

¹⁰⁹ Yarg. 7. CD. , 21.09.1990 tarihli, 865/9369 sayılı kararı, “*Vergi borcunun zamanında ödenmemesi halinde ancak gecikme faizi alınması mümkün olup bu lazime de resmi bir merci bulunan vergi dairesine yatırılmak suretiyle yerine getirilmiş ve vergi borcu dolayısıyla verilen çekin karşılıksız çıkması halinde dairesinin mükelleften alacağından daha fazlasını alması da düşünülemediğinden düzeltme hakkının yerine getirildiğinin kabulü gerektiği dikkate alınarak düşme kararı yerine beraat kararı verilmesi....*” **SELÇUK**, Sami, *Çek Suçları*, Ankara 1993, s.484.

¹¹⁰ **REİSOĞLU**, s.333-334.

düzeltilme hakkını kullanmak isterse hamile ödemek üzere muhatap bankaya veya 4814 sayılı yasa ile değişik 3167 sayılı yasanın 16/c maddesi gereğince hamile ödeyebilecektir¹¹¹.

Nitekim; Yüksek Mahkeme bir çok kararında karşılıksız çek hamilinin bu tutarı keşideciden talep edemeyeceğini açıkça belirtmiştir¹¹². İleride¹¹³; hamilin müracaat hakkında ayrıntılı olarak değinileceği üzere hamil, keşidecinin düzeltilme hakkını kullanmamış ise, keşideciden TTK md. 695/III gereğince %5 oranındaki çek tazminatını talep edebilecektir¹¹⁴.

d. Gecikme Faizi

Düzeltilme hakkının kullanılması için ön şartlarından biri olan gecikme faizi 3167 Sayılı Kanun md. 16/a'da düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre ; *“Çekin karşılıksız kalan miktarı için gecikme faizi, ibraz tarihinden itibaren 4.12.1964 tarih ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'a göre, ticari işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanır.”*

Ayrıca; 3167 Sayılı Kanun md. 16/a'daki bu düzenleme; sadece düzeltilme hakkına ilişkin değil, karşılıksız çek keşidesi ile ilgili genel bir düzenleme niteliğinde olduğundan TTK. md. 722'nin 2. bendindeki %10'luk gecikme faiz oranını da değiştirmektedir. Keza; TTK md. 637/I/2 ve TTK md. 690/I'de yer alan yüzde onluk gecikme faiz oranlarını da 3167 sayılı yasadaki bu düzenleme ile değiştirmektedir. Bu noktadan hareketle; hamil karşılıksız çek nedeniyle keşideci hakkında takip yaptığı zaman, 3095 sayılı Kanun'a göre ticari işlerde temerrüt faizini isteyebilecektir¹¹⁵. Nitekim, 5941 sayılı kanunda da bu düzenleme aynen kabul edilerek etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak isteyen hesap sahibi çek bedeli ile birlikte, 3095 sayılı kanuna göre ticari işlerde hesaplanacak temerrüt faizi oranı üzerinden faizi hamile ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir(ÇekK md.6).

---

¹¹¹ ERTEKİN, Erol/KARATAŞ, İzzet, *Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek*, 3.bası, Ankara 1998, s.591-592.

¹¹² Yarg. 11. HD. 8.10.1992 tarih, 2530/9624 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 03.10.2009.

¹¹³ Bkz. s. 45.

¹¹⁴ REİSOĞLU, s.343.

¹¹⁵ REİSOĞLU, s.335, ÖZTAN, (2009), s.311.

3. Düzeltme Hakkını Kullanma Zamanı

Düzeltme hakkını kullanma zamanı, mülga 3167 sayılı kanunda özellikle tazminat oranları bakımından önem arz etmekteydi. Ancak, yeni Çek Kanununda bu oranlar kaldırıldığından artık düzeltme hakkının kullanma zamanı sadece ödenecek faiz miktarını arttırmaktadır.

a. Kamu Davası Açılmadan Önce

Keşideci, karşılıksız çek keşide etmek suçundan hakkında kamu davası açılmasından önce ve 3167 sayılı Kanun md. 8'de yer alan sürenin *-ibraz süresinin bitiminden itibaren başlayan on günlük süre-* bitiminden sonra düzeltme hakkını kullanırsa; çekin karşılıksız çıkan kısmı ve faizi ile birlikte çekin karşılıksız kalan kısmının %12'si oranında tazminat ödemek zorundadır(3167 Sayılı Kanun md. 16/c-2).

b. Kamu Davası Açıldıktan Sonra

Keşideci kamu davası açıldıktan sonra fakat hüküm verilmeden önce düzeltme hakkını kullanmak isterse bu kez karşılıksız çek bedeli ve gecikme faizi ile birlikte çekin karşılıksız kalan kısmının %15 oranında tazminat ödemekle yükümlü olacaktır(3167 Sayılı Kanun md. 16/c-2).

c. Hüküm Verildikten Sonra Hüküm Kesinleşmeden Önce

Keşideci hakkında açılan kamu davasında hüküm verildikten sonra ancak hüküm kesinleşmeden önce keşidecinin düzeltme hakkını kullanabilmesi için; karşılıksız çek bedeli ve gecikme faizi ile birlikte karşılıksız çek bedelinin %18 oranında tazminat ödemesi gerekecektir. Burada; hükmün kesinleşmesi için CMK'nın ilgili hükümlerinin göz önünde bulundurulması gerekecektir.

d. Hüküm Kesinleştikten Sonra

Mülga 3167 sayılı yasada 4814 sayılı yasa yapılan değişiklik ile; keşideci artık hakkında açılan kamu davasına ilişkin hüküm kesinleştikten sonra dahi düzeltme hakkını

kullanabilecektir. Bu halde; keşideci, karşılıksız çek bedeli ve gecikme faizi ile birlikte karşılıksız çek bedelinin %20'si oranında tazminat ödemesi gerekecektir.

Karşılıksız çek keşidesi nedeniyle, keşideci tarafından hüküm kesinleştikten sonra yapılacak ödeme, Yüksek Mahkeme kararları gereğince duruşma açılarak karara bağlanacaktır¹¹⁶.

4. Düzeltme Hakkının Kullanılmasının Sonuçları

Düzeltme hakkının kullanılmasının en önemli sonucu yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere; hamilin şikayet hakkının doğmaması, karşılıksız çek nedeniyle herhangi bir kovuşturma yapılamaması, yargılama başlamış ise de takipsizlik kararı verilmesi ve açılan kamu davasının düşmesidir. Yeni Çek Kanununda da bu hususlar aynen kabul edilmiştir.

Diğer bir sonuç da; mülga 3167 Sayılı Kanun md. 9 gereğince; muhatap Banka tarafından TCMB'ye düzeltme hakkının kullanıldığını bildirecek olması nedeniyle çekle işleyen hesap açtırabilmesidir. Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile, keşideci için çek keşide etme yasağına ilişkin süreler artık yasa metninden çıkarıldığı için keşidecinin yeniden çek keşide etme hakkını kazanması gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Zira, 3167 Sayılı Kanun'da düzenlenen yasaklılık süresi çekle işleyen hesap açtırılmamasına ilişkindir. O halde, düzeltme hakkını kullanmayan, elindeki tüm bankalara ait çek defterlerini iade etmeyen keşideci, başkaca çek keşide edebilecektir. Bu halde, keşideci bu çekler karşılıksız yazılsa dahi, ayrıca "çek hesabı açtırma yasağı" nedeniyle ceza almayacaktır.

5941 sayılı Kanun md.6/III gereğince de, çek bedelini gecikme faizi ile birlikte ödeyen hesap sahibi, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağını itiraz ederek kaldırabilecektir.

---

¹¹⁶ Yarg. 10. CD. 26.12.2006 tarih, 15095/14954 sayılı kararı ; "...Sanık hakkında hükmün kesinleşmesinden sonra katılanın vazgeçmesi ya da çek bedelinin tazminat ve yasal faizi ile birlikte ödenmesi cezayı ortadan kaldıracığından, bu yöndeki talep halinde katılan tarafa da bildirimde bulunularak duruşma açılıp karar verilmesi gerektiğinden...", www.kazanci.com.tr, 4.10.2009.

III – HAMİLİN MÜRACAAT HAKKI

A- GENEL OLARAK

Çekin süresi içerisinde muhatap bankaya ibrazına rağmen ödenmemesi halinde TTK ve 3167 Sayılı Kanun, çek hamiline; keşideci ve diğer çek borçlularından(cirantalar ve aval verenler) ilgili tutarı tahsil edebilmek çeşitli haklar tanımıştır. Hamile tanınan, temel ilişkiden bağımsız ve kambiyo hukukuna dayalı bu hakka yasada *müracaat hakkı* denilmektedir¹¹⁷. Müracaat hakkı, doktrinde daha ayrıntılı olarak “TTK md. 708’deki süreler içinde ibraz edilen ve ödenmediği TTK md. 720’deki usullerden biriyle tespit edilen çekin hamilinin, çekin ödenmeyen bedelini müracaat borçlularından(keşideci, ciranta ve avalistler), kambiyo hukuku çerçevesinde tahsil ve talep edebilme imkanı” şeklinde de tanımlanmıştır¹¹⁸.

TTK md. 720’e göre, hamilin müracaat hakkını kullanabilmesi için muhatap tarafından çekin karşılığının bulunmadığının çekin arkasına yazılması yeterlidir. Ancak, kanundan anlaşılması gereken, tüm ödememe hallerinde hamilin müracaat hakkının doğacağı değildir. Zorunlu unsurları eksik olan şeklen geçerli olmayan bir çek ya da sahte ve tahrif edilmiş bir çekin ibrazı yine meşru hamil tarafından ibraz edilmeyen bir çekin ödenmemesi halinde hamilin müracaat hakkından söz etmek mümkün olmayacaktır. Diğer taraftan; ödenmeme sebebinin ise hamilin müracaat hakkının doğumu bakımından önemi bulunmamaktadır. Çekin karşılığı bulunmakla beraber çekle işleyen hesapta haciz, rehin, çek muhataba tevdi edilmediğinden kısmi karşılığın ödenmemesi, bankanın yanılarak veya bilerek karşılıksız kaydını koymasının hallerinde de hamil keşideci ve çek borçlularına karşı müracaat haklarına kullanabilecektir¹¹⁹.

Aynı şekilde; TTK md. 718 ve 719 hükümleri gereğince; muhatap bankanın iflası halinde ve hesaba geçirilmek üzere keşide edilen bir çekin muhatabın çek bedelini kayıtsız alacak olarak hesaba geçirmekten kaçınması ya da bir takas odasının bu çekin hamilin borçlarına mahsup edilmek kabiliyetine haiz olmadığını tespiti halinde de hamil müracaat haklarını kullanabilecektir.

---

¹¹⁷ KENDİGELEN, s.292.

¹¹⁸ ÇOŞKUN, Muzaffer, *Karşılıksız Çek Hamilinin Müracaat Hakkı*, İstanbul 1992, s.17. (Müracaat Hakkı)

¹¹⁹ KENDİGELEN, s.292-293, REİSOĞLU, s.339.

B- ÇEK BORÇLULARI

1. Keşideci

Çekin ödenmemiş olduğunu TTK md. 720’de sayılan üç halden biri yolu ile tespit ettiren hamilin, çek bedelinin tahsili için yasal haklarını kullanacağı çek borçluları başında keşideci gelmektedir. TTK md. 730/I b.3’ün; TTK md. 591’e yaptığı yollama gereğince; keşidecinin çekin ödenmemesinden sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtlar geçersiz kılınmıştır.

Keşidecinin imzasının sahte çıkması halinde ise, keşidecinin sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ancak bu husus; hamilin diğer çek borçlularına müracaat hakkına engel teşkil etmeyecektir(TTK md. 589). Aynı şekilde, çek ile borçlanmaya ehil olmayan keşidecinin imzası ya da yetkili olmayan kişilerin imzalayarak keşide ettiği çeklerde, diğer çek borçlularına ait imzaların geçerliliğini etkilemeyecektir¹²⁰.

2. Cirantalar

Çekin ödenmediğini tespit ettiren hamil çek üzerinde cirosu bulunan cirantalara karşı da müracaat hakkını kullanabilecektir. Kambiyo hukuku hükümleri uyarınca; TTK md. 720’de belirtilen yollarla çekin ödenmediğini tespit ettiren, tüm zorunlu unsurlara haiz çeki elinde bulunduran meşru hamil kendinden önce gelen cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabilecektir¹²¹.

Ancak; ciranta çekin ödenmemesi halindeki sorumluluktan kendini muaf tutabilecektir. Ayrıca, ciranta yapacağı ciroya “olumsuz emre” kaydı koyarak senet sonradan kendilerine ciro edilenlere karşı sorumluluğunu ortadan kaldırabilir¹²². Nitekim; TTK md. 730/7 yollaması ile TTK md. 597 gereğince, ciranta çekin ciro edilmesini yasaklayabilecek, böylelikle çekin sonradan ciro edilmesi halinde bu cirantalara karşı sorumlu olmayacaktır.

---

¹²⁰ REİSOĞLU, s.340.

¹²¹ KENDİGELEN, s.293.

¹²² KAÇAK, Nazif, *Açıklamalı, İctihatlı Tüm Yönleri ile Poliçe, Bono ve Çek*, 2. Bası, Ankara 2006, s.162.

Yine; TTK md. 636 gereğince; çek bedelini ödeyen ciranta hamilin haklarına sahip olacak ve kendinden önceki diğer cirantalar, lehine aval verdiği kişiler, avalistler ve keşideci hakkında takip yapabilecektir.

3. Aval Verenler

TTK md. 706 ile çekte de aval verilmesine olanak tanınmış olup, diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak muhatabın aval vermesinin mümkün olmadığı açıkça düzenlenmiştir. Bunun nedeni; çekte kabulün mümkün olmamasıdır. Zira, bu halde çek bedelini muhatabın karşılığı olmasa dahi ödeme zorunluluğu doğacaktır. Bu husus da; çekin muhatap tarafından kabul edilemeyeceği(TTK md. 636) kuralına aykırı olacaktır. Muhatabın çek üzerindeki imzası “teyit” olarak yorumlanabilecektir¹²³.

Keşideci ve cirantalar gibi; TTK md. 730/I b.7 gereğince; çekte aval veren de lehine aval verdiği kişi hakkında, ancak ondan bağımsız olarak sorumlu olacaktır.

Son olarak; kambiyo ilişkisine dahil olmayan muhatap bankanın ise çek nedeniyle sorumlu tutulması eş deyişle hamil tarafından muhatap hakkında müracaat hakkının kullanılması söz konusu olmayacaktır. Buna karşılık; *OĞURLU*, tarafından muhatabın iflası halinde TTK md. 718 gereğince müracaat hakkının muhataba karşı da kullanılacağı belirtilmiştir¹²⁴. Ancak; *KENDİGELEN'in*¹²⁵ de belirttiği üzere; TTK md. 718 hamilin kambiyo ilişkisine dahil olan çek borçlularına(keşideci, ciranta ve avalistlere) karşı müracaat hakkını düzenleyen bir hüküm olması nedeniyle, muhatabın iflası halinde dahi hamilin müracaat haklarını muhataba karşı kullanması kanaatimizce de mümkün değildir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere, muhatabın aval vermesi mümkün olmadığından çekteki imzanın teyit olarak yorumlanmasında dahi hamil muhataba karşı müracaat haklarını kullanamayacaktır.

---

¹²³ **İPEKÇİ**, Nizam/**İLBULDU**, Nedret, *Türk Ticaret Yasasında Aval*, t.y., İstanbul, s.8.

¹²⁴ **OĞURLU**, Yücel, *Karşılıksız Çeklerde Bankanın Sorumluluğu*, AÜHFHD 1997, C.I, S.1, s.339.

¹²⁵ **KENDİGELEN**, s.295.

Diğer taraftan; muhatabın kısmi karşılığı ödememesi ya da 3167 sayılı yasanın 10. maddesi gereğince ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödememesi halinde de hamil muhatap hakkında kambiyo senetlerine özgü takip yapamayacaktır¹²⁶.

Yargıtay içtihatlarında da açıkça muhatap banka aleyhine kambiyo senetlerine mahsus takip yapılamayacağı belirtilmiştir¹²⁷.

C. Müracaat Hakkının Kullanılmasının Şartları

Karşılıksız yazılan çekle ilgili olarak hamilin müracaat haklarını kullanabilmesi için maddi ve şekli şartların gerçekleşmiş olması gereklidir. Aşağıda yer alan maddi ve şekli şartların bir arada gerçekleşmemesi halinde müracaat hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır.

1. Maddi Şartlar

Müracaat hakkının kullanılması için gerekli olan maddi şartlar “alelâde çekler” ve “mahsup çeklerinde” ayrı ayrı olarak incelenmesi gereklidir.

a. Alelâde Çekler

TTK md. 720 gereğince; alelâde çeklerde, müracaat hakkının kullanılmasının maddi şartı, çekin ödenmemiş olmasıdır. Buna göre; çek süresinde ibraz olunduğu halde, tamamen veya kısmen ödenmezse, hamilin müracaat hakkını kullanmasına ilişkin maddi şart gerçekleşmiş olur¹²⁸.

---

¹²⁶ KENDİGELEN, s.296.

¹²⁷ Yarg. 12. HD. 30.12.2004 tarih, 22036/27480 sayılı kararı, “TTK.nun 730/12. maddesinin göndermesi ile çekler hakkında da uygulanması gereken aynı kanununun 636. maddesi gereğince çek nedeni ile asıl borçlu keşideci yanında cirantalar ve bunlara aval verenler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar. Borçlular hakkında kambiyo senetlerine özgü yolla başlatılan takipte karşılıksız şerhi koyan muhatap banka hakkında herhangi bir takip yapılamayacağı gibi muhtıra da çıkartılamaz. Adı geçen bankanın 3167 Sayılı Yasa gereğince sorumlu olup olmadığı yargılama ile belirlenebilecek bir husustur. Bu sebeple icra takibinde borçlu olarak gösterilmeyen ve ödeme emri tebliğ edilmeyen muhatap bankaya ödeme muhtırası gönderilmesine yönelik memurluk işlemi bu nedenle de doğru değildir.” Aynı yönde bkz., Yarg. 12. HD. 21.12.2005 tarih, 23322/25630 K. sayılı kararı, Yarg. 12. HD. 10.02.2005 tarih, (2004)8096/1024 sayılı kararı, Yarg. 12. HD. 11.07.2006 tarih, 12303/15213 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 12.10.2009.

¹²⁸ ÖZTAN, (2009) , s. 328.

Keşidecinin cezai sorumluluğunu tamamen ortadan kaldıracak şekilde 5941 sayılı Kanun md. 6, 3167 Sayılı Kanun md. 8 ve 3167 Sayılı Kanun md. 16/b'ye uygun bir ödeme yapılması halinde ise, artık hamilin zararının tamamı karşılanmış olacağından hamilin müracaat hakkını kullanmasına gerek kalmayacaktır. Söz konusu ödemeler nedeniyle, hamil gerek TTK md. 722'de yer alan tüm kalemler ile TTK md. 695/III'de belirtilen oran üzerinden bir çek tazminatını da elde etmiş olacağından müracaat hakkı uyarınca diğer çek borçluları hakkında herhangi bir yasal takip yapamayacaktır¹²⁹.

b. Mahsup Çekler

Mahsup çeklerinde; alelâde çeklerden farklı olarak gerçekleşmesi gereken bir takım maddi şartların varlığı gereklidir. Bu şartlar;

- Hesaba geçilmek üzere çekilen bir çekte, muhatap, iflas etmiş veya ödemelerini tatil etmiş yahut aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa, hamil tarafından, çek bedelinin nakten ödenmesi istendiğinde, bu ödemenin yapılmamış olması, (TTK md. 718)
- Hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekte¹³⁰, muhatabın, çek bedelini kayıtsız ve şartsız alacak olarak hesaba geçirmekten imtina etmesi(TTK md. 719)
- Hesaba geçirilmek üzere keşide edilen çekin ibraz edildiği, ödeme yerindeki takas odasının, bu çekin, hamilinin borçlarına mahsup kabiliyetini taşımadığını beyan etmiş olması(TTK md. 719)

yukarıda sayılan şartların varlığı halinde hamil mahsup çeklerinde de müracaat haklarını kullanabilecektir.

---

¹²⁹ KENDİGELEN, s. 299.

¹³⁰ Hesaba geçirilmek üzere keşide edilen çeki hamil bir engel olmadan hesabından çekebilir. Bu tür çeklerde, "hesaba geçirilecektir" kaydının çizilmesi hükümsüzdür. Bu kayda rağmen çek bedelini ödeyen muhatap banka çek bedelini aşmamak üzere sorumlu olacaktır. Muhatap bankanın bu sorumluluk kurtulabilmesi için, "hesaba geçilecektir" kaydının önceden ne yazıldığı belli olmayacak derecede karalanması ve çek bedelini nakden ödemede hile veya ağır kusurunun olması ile çekin zorunlu unsurlarına herhangi bir hanel gelmemiş olmasına bağlıdır. **POROY**, Reha, **TEKİNALP**, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. Bası, İstanbul 2001, s.266.

2. Şekli Şartlar

Hamilin müracaat hakkını kullanabilmesi için maddi şartların doğmuş olması ile birlikte şekli şartların da gerçekleşmesi gereklidir. Öncelikle; çekin ödenmediğinin TTK md. 720’de belirtilen hallerden biriyle tespiti gerekecektir.

TTK md. 720’deki açık hüküm gereğince; hamilin müracaat hakkını kullanabilmesinin şekli şartları, ödenmeme durumunun; bir protesto evrakı ile tespiti, muhatap bankanın veya takas odasının beyanı ile tespitidir.

Uygulamada genellikle, banka tarafından çek üzerine “karşılıksız” şerhinin yazılması yolu ile durum saptanmaktadır. Ancak, bu ibarenin yanlılıkla yazılması durumunda 3167 Sayılı Kanun ve Yeni Çek Kanunu anlamında karşılıksız çek söz konusu olmayacaktır¹³¹. Bu halde, karşılığı bulunan bir çeki karşılıksız yazan muhatap bankanın hesap sahibine karşı sorumluluğu söz konusu olacaktır.

TTK md. 720’de hamile müracaat hakkının kullanması için farklı yollar öngörülerek poliçeden farklı hareket edilmiştir. Zira, poliçenin ödenmemesi halinde hamil bu hususu sadece protesto evrakı ile ispatlayabiliyordu. Çekte ise; tercih hamile aittir. Ancak; çekte bu hususun istisnası, ödeme yerinde muhatap bankanın hiçbir şubesi bulunmadığı gibi ödeme için ibraz edilecek bir bankanın da bulunmamasıdır. Bu halde; hamil zorunlu olarak bir protesto evrakı ile çekin ödenmediğini tespiti ettirecektir¹³².

Çekin ödenmediğine ilişkin TTK md. 720’de yer alan tespitlerin ibraz süresi geçmeden önce yapılması gereklidir. Çek ibraz süresinin son gününde ibraz edilmişse ödenmeme durumunun tespiti ibraz gününü takip eden ilk iş günü de yapılabilecektir(TTK md. 721). Yine; çekin ibraz süresinin son günü resmi tatile denk gelmesi halinde ibraz süresi ilk iş gününe kadar uzayacaktır. Ancak, ibraz süresi içerisindeki resmi tatil günleri, ibraz süresinin hesabına dahil edilecektir(TTK md. 728/II).

Ayrıca; çekin ibrazı ya da ödenmeme durumunun tespiti mücbir sebeplerle ibraz süresi içerisinde gerçekleşmezse, ibraz süresi mücbir sebebin devam ettiği sürece uzayacaktır.

¹³¹ BAHTİYAR, Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3.Bası, İstanbul 2005, s.140.

¹³² ÖZTAN, (2009), s.329.

Mücbir sebebin kalkması halinde hamil çeki ödeme için ibraz ve çekin karşılığının bulunmaması halinde ödememe durumunun tespiti için gerekli işlemleri yaptırması zorunludur. Yine, Hamil bu mücbir sebepleri kendi cirantasına bildirecek, bu ihbarı çekin üzerine ya da alonja yerini ve tarihini yazarak imzalamak zorundadır.

Hamil; kendi cirantasına mücbir sebebe ilişkin ihbarı yaptığı tarihten itibaren on beş günlük süre içerisinde –*mücbir sebep ortadan kalkmamış olsa bile*- başkaca bir işleme gerek kalmaksızın diğer bir ifadeyle çekin ibrazına, protesto keşidesine ya da buna muadil tespitlere gerek kalmaksızın müracaat hakkını kullanabilecektir. Ayrıca; çek hakkında da uygulanacak protestodan muafiyete ilişkin hükümler kapsamında ödenmeme durumu tespit ettirilmemiş olmasına rağmen müracaat hakkı kullanılabilir. Ancak; bu halde de çekin süresinde ibraz edildiğinin tespiti şart olduğundan, muhatabın 5941 sayılı Kanun md.3/IV ve 3167 Sayılı Kanun md. 5 gereğince çek üzerindeki yazılı beyanı, çekin ödenmediğinin tespiti anlamını da taşıyacaktır¹³³.

Son olarak, hamilin müracaat haklarını kullanabilmesi için, çek mutlak surette TTK md. 692’de yer alan tüm zorunlu unsurlara haiz olmalıdır. Zira, aksi halde şeklen geçerli bir çekten bahsedilemeyeceği için karşılıksız çekte söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle, hamilin müracaat haklarını kullanması söz konusu olamayacaktır. Yüksek Mahkeme, çekin şeklen geçerliliği ile ilgili bir kararında; çekin keşide tarihinin ilgili ayda bulunmayan ancak diğer aylarda mevcut bir tarih yazılması halinde çekin geçersiz olmayacağı o ayın son günü keşide edilmiş sayılacağına hükmetmiştir¹³⁴.

Müracaat hakkının kullanılması için gerekli maddi ve şekli şartları gerçekleştirilmeyen diğer bir ifadeyle bu şartlara uygun hareket etmeyen hamil; keşideci de dahil olmak üzere tüm cirantalara karşı müracaat hakkını kaybedecek, artık söz konusu bu çeki dayalı olarak ne hamil ne de çek sorumluları kambiyo hukukuna dayalı bir talep hakkı ileri sürebilecektir¹³⁵.

---

¹³³ ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 6.basım, İstanbul 2009, s.234-235.

¹³⁴ Yarg. 10. CD. , 15.09.2008 tarih, 2006-2169/12754 sayılı kararı; “Sanık, karşılıksız çek keşide etme suçundan yargılanmıştır. Takvimde hiç bulunmayan ve bu nedenle imkansız sayılan bir tarihin keşide tarihi olarak yazılması halinde çek geçerli sayılamaz. Ancak, gün hanesine ilgili ayda bulunmayan, fakat diğer aylarda mevcut bir tarihin yazılması halinde çek geçersiz sayılmayıp o ayın son günü keşide edilmiş sayılmalıdır. Eldeki davada, keşide tarihi 30.02.2003 olarak yazılmıştır. Açıklanan nedenlerle, keşide tarihinin 28.02.2003 olarak kabul edilip yargılamaya devam edilmesi gerekirken beraat kararı verilmesi hatalıdır.” , YARGI DÜNYASI, Sa. 159, Mart 2009, s.156-158.

¹³⁵ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 235.

Ancak, hamil sebepsiz zenginleşme ve temel ilişkiye dayanarak keşideciden alacağını talep edebilecektir.

Müracaat hakkı yukarıda kullanım şartları bakımından adi kefalet ve müteselsil kefalete benzer. Adi kefalette, kefile başvurabilmek için öncelikle asıl borçluya başvurup, bu başvurunun sonuçsuz kalması halinde kefile başvurulur. Müteselsil kefalette ise, asıl borçlu ve kefile sıra gözetmeksizin başvurulabilmektedir. Müracaat hakkında da; öncelikle muhatap bankaya çekin ibraz süresi içinde başvurulması TTK md. 720'de yer alan usullerle ödememe durumunun tespiti, bu tespitten sonra çek borçlularına başvurulabilmesi adi kefalete, çek borçlularına(keşideci, ciranta ve avalistler) başvurulabilmesi ise müteselsil kefalete benzemektedir. Bu kapsamda müracaat hakkı; kullanma hakkının doğması bakımından adi kefalete, kullanım hakkı doğduktan sonra çek borçlularına başvurulması açısından ise müteselsil kefalete benzemektedir¹³⁶.

D. Müracaat Hakkının Kapsamı

TTK md. 722'de sayılan kalemlerin keşideci ve diğer çek borçlularından talep edilmesi, müracaat hakkını kullananın çek hamili ve karşılıksız çek bedelini ödeyen bir çek borçlusu bakımından farklılık arz edecektir.

1. Hamil

TTK md. 722 gereğince, müracaat hakkını kullanan hamil;

- Çek bedelinin ödenmeyen kısmını,
- İbraz gününden itibaren işletilecek %10 oranında temerrüt faizini,
- Protestonun ve buna muadil olan tespitin ve gönderilen ihbarnamelerin masrafları ile diğer masrafları,
- Çek bedelinin binde üçünü aşmamak kaydı ile komisyon ücretini,

çek borçlularından müteselsilen herhangi bir sıra gözetmeksizin, birisinden ya da hepsinden talep edebilecektir.

---

¹³⁶ ÇOŞKUN, (Müracaat Hakkı) , s.18.

Çekin kısmen karşılıksız olması halinde kısmi ödemeyi kabul edilen hamil, çek borçlularından çekin ödenmeyen kısmını talep edebilecektir. Bu tutara; 5941 sayılı yeni Çek Kanunu md.3 ve mülga 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince muhatap bankanın her bir çek yaprağı nedeniyle sorumlu olduğu miktara ilişkin yapmış olduğu ödemede kısmi ödemeye dahildir¹³⁷.

TTK md. 722/b.2’de her ne kadar türü belirtilmemiş ise de; yüzde on faiz oranı olarak belirlenen faiz, çekin süresinde ibrazına rağmen ödenmemesi olarak öngörüldüğünden “temerrüt faizi” olarak kabul edilmesi gereklidir¹³⁸. Nitekim; 4814 sayılı yasa ile 3167 Sayılı Kanun’a eklenen 16/a maddesinde; TTK md. 722/b.2’de yer alan %10 faizin yerini 3095 sayılı Kanuna göre hesaplanan ticari işlerde temerrüt faizi almıştır. Yasadaki açık hüküm gereğince; gecikme faizi çekin ibraz tarihinden itibaren başlayacaktır. Söz konusu gecikme faizi; Yüksek Mahkeme kararına konu olmuş bir olaya göre; çek hamilinin çeki kaybetmiş olması nedeniyle çek iptal davası açması ve mahkemeden ödeme yasağı kararı almış olsa dahi talep edilebilecektir¹³⁹.

Çek yabancı para borcunu içermekte ise; Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun’un 4/a maddesindeki düzenleme gereğince; sözleşmede daha yüksek faiz kararlaştırılmadığı sürece, yabancı para borcunun faizinde, Devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanacaktır.

Hamil; TTK md. 722/b.3 gereğince; çekin ödenmemesinin tespiti amacıyla yaptığı masrafları talep edebileceği gibi TTK md. 722/b.4 gereğince çek bedelinin binde üçünü geçmemek kaydıyla bir komisyon ücretini de talep edebilecektir. Söz konusu komisyon ücreti, çeki ibraz, ödememe durumunu tespit ve diğer çek borçlularına ihbar etmek ile müracaat hakkı ile ilgili diğer işlemleri yapmak için harcadığı emeğin karşılığı olarak öngörülmüştür¹⁴⁰.

---

¹³⁷ KENDİGELEN, s.301.

¹³⁸ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 236.

¹³⁹ Yarg. 19. HD. , 5.2.2001 tarih 7018/931 sayılı kararı, “...Çeki keşide eden borçlu, keşide ettiği çek bedeli tutarını muhatap bankada hazır bulundurmak ile yükümlüdür. Çek bedelinin bankada hazır bulundurulmaması halinde keşideci, ödeme tarihine kadar geçen süre için temerrüt faizi ve diğer ferilerini ödemekle sorumlu olur. Somut olayda davacı tarafından alınan çekin ödenmemesi yasağı muhatap bankayı ilgilendiren bir yasak olup keşidecinin çek bedelini bankada depo etmesine engel değildir. Hal böyle olunca mahkemece, davalı keşidecinin keşide ettiği çekin karşılığını gününde bankada bulundurmadığı için faiz ve diğer feriler ile sorumlu olacağı gözetilmeden yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir...”, www.kazanci.com.tr.

¹⁴⁰ KENDİGELEN, s.305.

Her ne kadar yasada; komisyon ücreti olarak binde üçlük bir komisyon ücreti üst sınır olarak belirlenmiş ise de; gerek uygulamada bu sınırdan talepte bulunulmakta gerekse de mahkemeler tarafından bu üst sınır üzerinden karar verilmektedir¹⁴¹.

TTK uyarınca hamil, TTK md. 722’de sayılan bu kalemler dışında; TTK md. 695/III maddede yer aldığı üzere %5 oranında bir meblağın da ödenmesini talep edebilecektir. Ancak; hamil uygulamada “çek tazminatı” olarak adlandırılan bu tutarı sadece keşideciye karşı ileri sürebilecek diğer çek borçlularından bu tutarı talep etmesi mümkün olmayacaktır. Çek tazminatının talep edilebilmesi için sadece çekin ödenmemesi yeterli olup, ayrıca keşidecinin kusuru ya da hamilin zarara uğradığının ispatı aranmayacaktır¹⁴². Yasada açıkça bu tutarın keşideciden talep edilebileceği düzenlenmiş ise de; keşideci lehine aval verenden bu tutarın istenip istenmeyeceği doktrinde tartışmalara neden olmuştur¹⁴³.

Kanaatimizce; TTK md. 720 ve TTK md. 722’de özel düzenlemeler gereğince; çek tazminatının keşideciye aval veren avalistten talep edilmesi mümkün değildir.

Nitekim; doktrinde İNAN¹⁴⁴ tarafından da belirtildiği üzere, TTK md. 695/III’de yer alan hüküm, haksız fiil olarak karşılıksız çek keşidesine verilen yaptırım olduğundan bu fiili gerçekleştirilmeyen avalistin sorumlu tutulması hukuk düzenimiz gereğince mümkün değildir. Keşideci lehine aval veren avalistin sorumluluğu kambiyo hukukuna özgü olarak, çekin süresinde ibrazı ve yine kanunda yer alan şekillerde ödenmeme durumunun tespiti halinde söz konusu olmalıdır.

Ayrıca; çek tazminatı ile ilgili bir diğer önemli hususta 3167 Sayılı Kanun md. 8’deki düzeltme hakkına ilişkin yapılan düzenleme ile artık çek tazminatının %10’a çıkıp çıkmadığıdır. Ancak; Yargıtay kararları gereğince yasada %5 olarak belirlenen bu tazminatın %10 olarak talep edilmesi mümkün değildir¹⁴⁵. Yüksek Mahkemenin söz konusu kararlarında

---

¹⁴¹ KENDİGELEN, s.305, en az binde üç oranında komisyon ücretinin çekin ibrazı anında bir baskı aracı olduğu oluşturacağından, takdir hakkının en üst düzeyde tutulmasının isabetli olacağı ve uygulamada da takdir hakkının en üst düzeyde tutularak hesaplandığı yönünde bkz. COŞKUN, s.64, Komisyon ücretinin kambiyo senetlerine dayalı takibe konu edilebileceği yönünde, Yarg. 12. HD. 30.04.2002 tarih, 8123/9074 sayılı kararı, ERİŞ, (2003), s.313.

¹⁴² KENDİGELEN, s.305-306, ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 236.

¹⁴³ Aval veren den talep edilebileceği yönünde bkz. ÖZTAN, (1997), s.1308, COŞKUN, s.55, aval verenden talep edilemeyeceği yönünde bkz. KENDİGELEN, s.306, GÖLE, Celal, *Çek Hukuku*, Ankara 1989, s.191.

¹⁴⁴ İNAN, s.59.

¹⁴⁵ Yarg. 12. HD. 21.09.1989 tarih, 7086/16045 sayılı kararı, Yarg. 12. HD. 07.02.1990 tarih, 89-12588/805 sayılı kararı, Yarg. 12. HD. 10.06.2002 tarih, 11565/12360 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 16.10.2009.

çek tazminatı %5 olarak kabul edilse de; TTK tasarısı md. 783/III'de çek tazminatı %10'a yükseltilmiştir.

TTK md. 695/III'te hamilin çek tazminatına ilaveten TTK md. 722/b.2'de isteyebileceği faiz oranı ile karşılanamayan zararlarını da isteyebileceği öngörülmüştür. Ancak; bu halde çekin ödenmemesine yönelik keşidecinin bir kusuru aranmamakta ise de, hamilin karşılanmayan bu zararı ile karşılıksız çek keşidesi arasında uygun illiyet bağının ispatı gereklidir¹⁴⁶.

Ayrıca; TTK md. 695/III'deki maktu çek tazminatının hamil tarafından talep edilebilmesi kusur, zarar ya da illiyet bağı gibi bir hususun araştırılmasına gerek olmadığından hamil tarafından icra takibine konu edilebilecek iken; hamilin çek tazminatı dışındaki zararlara yönelik talebin haklılığı ise yargılama sonucu belirlenebilecektir. Bu nedenle; bu zararların hamil tarafından kambiyo hukukuna dayalı takibe konu oluşturması mümkün değildir¹⁴⁷.

2. Hamile Çek Bedelini Ödeyen Çek Borçlusu

Hamilin başvurusu üzerine; dava sonucunda, rızaen elden ödeyen ya da icra takibi sonucu ödeme yapan çek borçlusu ise; kendisinden önce gelen çek borçlularından;

- Çek bedelinin ödenmeyen kısmını,
- İbraz gününden itibaren işletilecek yüzde on temerrüt faizini,
- Protestonun ve buna muadil olan tespitin ve gönderilen ihbarnamelerin masrafları ile diğer masrafları,
- Çek bedelinin binde ikisini aşmamak kaydı ile komisyon ücretini,

TTK md. 730/I-b.13'ün yollaması ile TTK md. 638 gereğince talep edebilecektir.

¹⁴⁶ KENDİGELEN, s.308, ÖZTAN, (1997), s.1308.

¹⁴⁷ KENDİGELEN, s.308, ÖZTAN, (1997), 1306.

TTK'nın düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere, çek borçlularından biri tarafından yapılan ödeme ile kambiyo borcu sona ermeyecek, ödeyen çek borçlusundan önce gelen tüm cirantaların, avalistlerin ve keşidecinin borcu devam edecektir¹⁴⁸.

Bu noktada bir hususu önemle belirtmek gerekir ki; hamilin müracaatı üzerine ödeme yapan çek borçlusunu; hamilden, çekin ödenmeme durumu ayrı bir belgede(protesto gibi) tespit ettirilmiş ise bunun ve ödemeye dair makbuzu talep edebilir(TTK md. 639/I). Yine; ödeyen çek borçlusunu müracaat hakkını diğer çek borçlularına karşı kullanabilmesi için hamilden çek aslını zorunlu olarak alacak, ayrıca, ödeme yapması nedeniyle kendi ve kendinden sonra gelen ciroları çizebilecektir(TTK md. 639/II).

Ayrıca; 3167 Sayılı Kanun md. 4/III gereğince; çek aslı yerine çekin tasdikli bir örneğini elinde bulunduran ve ciro zincirinde düzgün olması kaydı ile yer alan çek borçlusunu, hamil olarak kendisinden önce gelenlere karşı müracaat hakkını kullanabilecektir¹⁴⁹.

Çek borçlusunu; kendisine başvurulması mümkün olsun ya da olmasın; başvuruya konu olan bedeli ödediği takdirde, çek ve protesto belgeleri ile birlikte ödeme yaptığını gösterir ayrıca doldurulacak bir makbuzun kendisine verilmesini talep etme hakkına sahiptir¹⁵⁰.

E. MÜRACAAT HAKKININ KAYBI HALİNDE BAŞVURULACAK YOLLAR

1. Genel Olarak

Çeki süresinde muhatap bankaya ibraz eden hamil, çekin ödenmemesi halinde yasadaki özel düzenlemeler (TTK md. 722, 695) ve kambiyo senedine dayalı alacağın özel takip usulünün(İİK md. 167 vd.) avantajları nedeniyle öncelikle çek borçlularına başvuracaktır.

Ancak; çekin süresinde ibraz edilememiş olması, süresinde ibraza rağmen ödenmeme durumunun tespit ettirilmemiş olması halinde hamil, keşideci dahil diğer tüm çek borçlularına karşı müracaat hakkını kaybedecektir. Yine, hamilin müracaat hakkı doğmuş olsa bile

---

¹⁴⁸ KALPSÜZ, Turgut/(ÇELEBİCAN, Gürkan/EREM, Faruk), *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek*, 2.Bası, Ankara 1974, s.117.

¹⁴⁹ KENDİGELEN, s.309.

¹⁵⁰ KAYIHAN, Şaban, *Ticaret Hukuku*, Sakarya 2003, s.184.

zamanaşımına¹⁵¹ da uğramış olabilecektir. Bu husus; hamilin müracaat hakkı kapsamında hamile ödeme yapan keşideci dışındaki herhangi bir müracaat borçlusu açısından da gündeme gelebilir¹⁵².

Hamilin müracaat hakkını yukarıda belirtmiş olduğumuz hallerden birinin gerçekleşmesi nedeniyle kaybetmiş olması halinde; başkaca hukuki yollara başvurması söz konusu olacaktır.

2. Sebepsiz Zenginleşme Davası

Müracaat hakkını kaybeden hamilin ilk olarak başvuracağı yol TTK md. 730/I-14'ün yaptığı yollama uyarınca çekler hakkında da uygulama alanı bulan TTK md. 644 hükmüne dayalı sebepsiz zenginleşme davasıdır. Ancak, TTK md. 644'de düzenlenen sebepsiz zenginleşme davası, özellikle zamanaşımına uğramış bir borç için de söz konusu olabileceğinden genel hükümlere dayalı (BK md. 61 vd.) sebepsiz zenginleşme davasından farklıdır. Yine, bu davanın davacısı olan hamil ile keşideci arasında hiçbir temel ilişkinin bulunmaması da söz konusu olabilecektir. Bu nedenle; TTK md. 644'de düzenlenen sebepsiz zenginleşme davası kambiyo alacaklısını korumaya yönelik özel bir dava olmakla birlikte Borçlar Hukuku genel prensiplerine de aykırıdır¹⁵³.

TTK md. 644/III gereğince; hamilin kambiyo hukukuna dayalı açacağı sebepsiz zenginleşme davasını açabileceği kişileri sınırlamıştır. Bu anlamda hamil; kambiyo senedinden doğan borcu çekin süresinde ibraz edilmemesi ya da zamanaşımına uğraması nedeniyle düşen cirantalar ve avalistlere karşı bu davayı açamayacaktır. Bu nedenle, yasadaki açık düzenleme gereğince hamil ancak ve ancak bu davayı keşideciye karşı açabilecektir.

Ayrıca; hamilin kambiyo hukukuna dayalı sebepsiz zenginleşme davasını keşideciye karşı açabilmesi için, öncelikle çekin tüm zorunlu unsurları taşımasının yanında genel hükümlerden farklı olarak sebepsiz zenginleşmenin haksız bir nedene dayanması şart

---

¹⁵¹ TTK md. 726 gereğince hamilin müracaat hakkı ibraz süresinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır.

¹⁵² ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 238.

¹⁵³ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 238, REİSOĞLU, s.344.

olmayıp, hamilin bu davayı açabilmesi için hamilin çek bedelini tahsil edememesi nedeniyle zarara uğraması ve keşidecinin zenginleşmiş olması yeterlidir¹⁵⁴.

Ancak; keşidecinin hamil ile arasındaki temel ilişkide halen borcu devam ediyorsa, eş deyişle ibraz süresinin geçmesi veya zamanaşımı nedeniyle borcundan kurtulan keşideci temel ilişkide halen borcu devam ediyorsa veya çek bedelini keşideci aralarındaki temel ilişkiye istinaden hamile ödemişse, keşideci bu hususu ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir¹⁵⁵. Sonuç olarak; temel ilişkide keşideci sebepsiz zenginleşmemiş ise, örneğin keşideci alıcıdan(hamil) bir mal satın alıp çek keşide etmiş vermiş, ancak alıcı(hamil) malı teslim etmemişse, hamil tarafından keşideci aleyhine açılan sebepsiz zenginleşme davası reddedilecektir.

Yine; TTK md. 644'te belirtildiği üzere, sebepsiz zenginleşme davasının konusunu keşidecinin zenginleştiği miktar oluşturur. Dolayısıyla; bu davada, çek tazminatı, komisyon ve icra takip giderleri talep edilemeyecektir. Nitekim; keşideci çekten dolayı bu miktarda sorumlu kalmıştır.¹⁵⁶ Yüksek Mahkeme de, keşideciye bu tutarları ödemeye mahkum eden Yerel Mahkeme kararını bozmuştur¹⁵⁷. Diğer taraftan hamil; sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği, müracaat hakkını kaybettiği veya zamanaşımına uğradığı tarihten itibaren faiz isteme hakkına sahiptir¹⁵⁸.

Hamilin açacağı sebepsiz zenginleşme davasında zamanaşımıyla ilgili olarak, BK md.66'da öngörülen bir yıllık sürenin uygulanması Yargıtay tarafından benimsenmiştir¹⁵⁹. Doktrinde ise bu husus tartışmalı olup, kesin bir sonuca varılmadığı görülmektedir. Bir kısım yazar BK md. 66'daki bir yıllık zamanaşımını savunurken¹⁶⁰; diğer bir kısım yazar ise BK md. 125 gereğince 10 yıllık zamanaşımının uygulanması gerektiği görüşündedir¹⁶¹. TTK tasarisının 732/IV. maddesinde de kambiyo hukukuna özgü zamanaşımı süresi Yargıtay uygulamasına paralel olarak bir yıl olarak belirlenmiştir. Kanaatimizce de; bir yıllık

---

¹⁵⁴ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 238-239.

¹⁵⁵ REİSOĞLU, s.347, Yarg. 19. HD. 7.10.1999 tarih, 4206/5672 sayılı kararı, ERİŞ, (2003), s.424.

¹⁵⁶ REİSOĞLU, s.347, ÖZTAN, s.927, KENDİGELEN, s.320.

¹⁵⁷ Yarg. 11. HD. 3.5.1999, 1590/3442 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 18.10.2009.

¹⁵⁸ KENDİGELEN, s.320.

¹⁵⁹ Yarg. 11. HD. 20.4.2006, 3308/4367 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 18.10.2009.

¹⁶⁰ KARAYALÇIN, Yaşar, *Ticaret Hukuku III- Ticari Senetler(Kambiyo Senetleri)*, 4. bası, Ankara 1970, s. 342, DOMANIÇ, s. 360-361, KENDİGELEN, s.322.

¹⁶¹ KINACIOĞLU, s.286, ÖZTAN, (1997), s.931, BOZER, Ali/GÖLE, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2004, 99 dph. s.61-62(2004).

zamanaşımının uygulanması yerinde olacak olup, özellikle hamile tanınan bu ikinci hak niteliğindeki sebepsiz zenginleşme davası nedeniyle keşidecinin daha uzun süre mağdur olmaması sağlanacaktır. Ayrıca, zamanaşımı süresinin başlangıcı olarak, hamilin müracaat hakkını kaybettiği tarih esas alınmalı, örneğin ibraz süresini geçiren hamil bakımından ibraz süresinin sona erdiği günün ertesi günü, çekin ibrazına rağmen yasada öngörülen usulde ödenmeme durumu tespit ettirilmemiş olması halinde ibraz tarihi ve karşılıksız yazılmış ancak TTK md. 726 gereğince ibraz süresinin bitiminden kambiyo takibi yapmak için öngörülen altı aylık zamanaşımı süresinin dolduğu tarihten itibaren 1 yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlamalıdır.

Son olarak; keşideci TTK md. 711/I gereğince çekten caymış olsa bile; kambiyo hukukuna özgü olan bu sebepsiz zenginleşme davasında temel amacın, müracaat haklarını yitiren hamil aleyhine keşideci lehine olan zenginleşmenin giderilmesi olduğundan, hamil tarafından keşideci aleyhine yine de TTK md. 644'e dayalı sebepsiz zenginleşme davası açılabilecektir¹⁶².

3. Hamilin Temel İlişkiye Dayanabilmesi

Müracaat hakkını kaybeden hamil, keşideci hakkında kambiyo hukukuna özgü sebepsiz zenginleşme davasını açabileceği gibi keşideci ile aralarındaki temel ilişkiye de dayanabilecektir. Hamilin sebepsiz zenginleşmeye dayalı dava açması için zamanaşımı süresini de geçirmesi halinde temel ilişkiye dayanmaktan başka çaresinin de kalmamış olduğu söylenebilecektir¹⁶³.

Ancak; bir hususu önemle belirtmek gerekir ki; temel ilişkiye başvuracak hamilin mutlak surette bu temel ilişkiye taraf olması gereklidir. Bu nedenle; temel ilişkiye dayalı olarak keşideciye başvurabilecek tek kişi lehtar olacaktır. Lehtar keşideci aleyhine açacağı davada; esasen çek ile ödenmek istenen asıl borcun ifasını talep edebilecektir.

Ayrıca; lehtardan sonraki hamillerin ise temel ilişkiye dayalı olarak keşideciye başvurmaları mümkün olmadığı gibi kendi aralarındaki temel ilişkiye dayalı olarak da bir

---

¹⁶² KENDİGELEN, s.323.

¹⁶³ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 239, KENDİGELEN, s.323.

talepte bulunmaları mümkün değildir. Zira, bu halde çek müracaat hakkı yitirildiği için çek vasfını yitirmiştir¹⁶⁴.

Hamilin(lehtarın) temel ilişkiye dayanabilmesinde artık çeke dayalı bir kambiyo takibi söz konusu olmadığından, TTK md. 726'da düzenlenen altı aylık zamanaşımı süresi değil, asıl borç ilişkisinin tabi olduğu zamanaşımı süresi uygulama alanı bulacaktır¹⁶⁵.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, müracaat hakkı yitirilen çek kambiyo vasfını yitirdiği gibi adi yazılı bir senede dönüşmeyeceğinden, temel ilişkiye dayanılması halinde ancak HUMK md. 292 kapsamında yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilebilecektir¹⁶⁶. Yüksek Mahkeme'nin uygulaması da bu yönde olup, müracaat hakkı yitirilen bir çekin adi havale niteliğini taşıdığını ve borç ikrarını içermediği kabul edilmektedir¹⁶⁷.

4. Karşılığın Devri

TTK md. 730/I-15'in yollaması nedeni ile; poliçede karşılığın devrine ilişkin TTK md. 645 çek hakkında da uygulama alanı bulacak, müracaat hakkını kaybeden hamil bu hüküm kapsamında çek bedelinin tahsilini sağlayabilecektir.

TTK md. 645/I gereğince; keşidecinin iflası halinde muhatap nezdindeki karşılık yasa gereğince hamile intikal edecek, yine TTK md. 645/II gereğince de; keşideci, muhatap nezdindeki karşılığın devrini çek üzerine koyacağı iradi bir kayıtla da sağlayabilecektir.

TTK md. 645'te yer alan her iki olasılıkta da, hamil, muhatap Banka nezdinde bu karşılığı ibraz süreleri ile sınırlı olmaksızın, *-devredilen alacağın zamanaşımı süresi içinde-* alacaklı sıfatı ile talep hakkını elde edecektir¹⁶⁸.

Karşılığın keşideci tarafından iradi ya da kanunen devredildiği halde; iradi kayıtla devredilen karşılığın muhatap, devrin kendisine ihbar edildiğinden itibaren veya iflasın açıldığının ilanından itibaren sorumlu olacaktır. İradi devirde muhatap, devrin kendisine ihbar

---

¹⁶⁴ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 239, KENDİGELEN, s.323.

¹⁶⁵ KENDİGELEN, s.326.

¹⁶⁶ KENDİGELEN, s.327.

¹⁶⁷ Yarg. 12. HD. 28.4.1997, 4512/4805 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 18.10.2009.

¹⁶⁸ KENDİGELEN, s.328.

edildiği tarihte hesapta bulunan miktarla sorumlu olacaktır. Diğer halde, yasa koyucu iflasın ilanının muhatap ihbarını zorunlu kılmamış ise de, çek keşide edildiğinden habersiz olarak iyiniyetle iflas masasına ödemedede bulunan muhatap borcundan kurtulacaktır¹⁶⁹. Henüz çek keşide edilen hesapta karşılık iflas masasına intikal ettirilmemişse, iflas açılmadan keşide edilen bir çekin karşılığı da artık iflas masasına değil, hamile ödenecektir¹⁷⁰.

Keşideci eğer çekin üzerine koyduğu iradi bir beyanla karşılığı hamile devretmiş ise, bu devir aynı zamanda cayma hakkından da feragat sayılacaktır. İbraz süresi geçse de muhatap hamile çek bedelini ödemek zorundadır¹⁷¹. Buna karşılık; karşılık kanunen keşidecinin iflası nedeniyle devredilmişse, çekin ibrazı yükümlülüğü ortadan kalkmadığından, keşideci çekten cayabilecektir¹⁷².

Karşılığın devrinde gerek iradi gerek kanuni olsun BK md. 162 vd. da düzenlenen alacağın temlikine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu hükümler gereğince, muhatap, ibraz süresi geçtikten sonra kendisine yöneltilen karşılığın devrine ilişkin talebe karşı, keşideciye yönelik tüm şahsi defilerini ileri sürebilecektir¹⁷³. Ancak; ibraz süresi içerisinde yapılan başvuruda ise; hamil karşılık ilişkisine değil, kambiyo alacağına dayandığından, muhatapın, keşideciye karşı ileri sürebileceği şahsi defileri hamile karşı ileri sürebilmesi mümkün değildir¹⁷⁴.

F. Zamanaşımı

Müracaat hakkının kullanım süresi çeklerde bono ve poliçenin aksine daha kısa tutulmuş, poliçe ve bononun aksine altı aylık tek bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Temelde çekin bir ödeme aracı olması nedeniyle kısa tutulan bu zamanaşımı süresi; TTK md. 726/I gereğince, hamilin, keşideci dahil tüm müracaat borçlularına, bu anlamda cirantalar ile avalistlere karşı sahip olduğu başvuru hakkı açısından ibraz müddetinin bitiminden itibaren, TTK md. 726/II gereğince de, çek borçlularından birinin diğerlerine karşı haiz olduğu başvuru hakkı açısından ise, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yoluyla kendisine karşı

¹⁶⁹ KENDİGELEN, s.328-329.

¹⁷⁰ TEKİL, Müge, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul 1997, s.148.

¹⁷¹ KENDİGELEN, s.329.

¹⁷² KENDİGELEN, dph 178., s.329.

¹⁷³ KENDİGELEN, s.329.

¹⁷⁴ TEKİL M., s.146-147.

dermeyan edildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak ve altı aylık sürenin sonunda dolmuş olacaktır.

Altı aylık zamanaşımı süresi çekin ibraz süresinin bitiminden itibaren başlayacağından çek ileri tarihli olarak keşide edilip, keşide tarihinden önce ibraz edilse dahi, zamanaşımı süresi keşide tarihi esas alınarak hesaplanacak ve yine ibraz süresinin bitiminden itibaren başlayacaktır. Dolayısıyla, keşide tarihinden önce çekin ibrazı zamanaşımı süresini başlatmayacaktır¹⁷⁵.

Ayrıca, çek bedelini ödeyen çek borçlusunun diğer çek borçluları için zamanaşımı süresi, yukarıda da belirtildiği üzere, çeki ödediği veya çek bedelinin kendisinden dava yolu ile istendiği tarihten itibaren başlayacak altı ay ve herhalde on yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır. Altı aylık zamanaşımı süresi BK md. 125’de belirtilen on yıllık genel zamanaşımı süresi içinde kullanılmalıdır. Burada, hamil için öngörülen altı aylık zamanaşımı süresinden farklı olarak, ikinci bir zamanaşımı süresi olarak kabul edilen on yıllık zamanaşımı süresi başlangıcı çekteki ibraz sürelerinin bitim tarihi olarak kabul edilmektedir¹⁷⁶.

Önemle belirtmek gerekir ki; TTK md. 726’da belirtilen zamanaşımı süresi hamilin kambiyo hukuka istinaden çek borçluları hakkında yapacağı takibe ilişkindir. Dolayısıyla, hamilin TTK md. 744 gereğince açtığı sebepsiz zenginleşme davası bu zamanaşımı süresi uygulanmayacaktır. Ayrıca, hamilin çek zamanaşımına uğrasa dahi temel ilişkiye dayanabilmesi mümkün olacaktır. Yine, muhatap banka da hiçbir zaman bu kambiyo ilişkisine dahil olmadığından ve muhatap hakkında kambiyo hukukuna özgü takip yapılması mümkün olmadığından altı aylık zamanaşımı süresi muhatap açısından da uygulanmayacaktır¹⁷⁷. Bu halde, muhatapın borcu hakkında genel zamanaşımı süreleri söz konusu olacak, örneğin çekin karşılıksız yazılması halinde hamil bankanın her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu bedeli on yıllık genel zamanaşımı süresinde talep edebilecektir. Bankalar Kanununun 10/4. maddesi gereğince, hamilin alacağı olan keşideci hesabındaki para on yıl geçmekle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilecektir¹⁷⁸.

---

¹⁷⁵ REİSOĞLU, s.356.

¹⁷⁶ USLU, Kazım Menderes, *Yeni TTK Yasa Tasarısı Nazara Alınarak Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, Ankara 2006, s.60.

¹⁷⁷ KENDİGELEN, s.311, ÖZTAN, (1997), s.1362.

¹⁷⁸ REİSOĞLU, s.356.

Yine, zamanaşımı süresinin söz konusu olabilmesi için hamilin müracaat hakkını kaybetmemiş olması gereklidir. Zira, hamilin müracaat hakkını kaybetmesi halinde, hamilin çek borçlularına kambiyo hukukuna özgü takip hakkı ortadan kalkacağından altı aylık özel zamanaşımı süresinin de uygulanmasına gerek kalmayacaktır. Ancak; hamilin müracaat hakkının kaybı; TTK md. 723/I gereğince mücbir sebebe ve TTK'nun mücbir sebeplere ilişkin hükümlerinde yer alan TTK md. 723/IV gereğince protestodan muafiyet kaydına dayanmamalıdır¹⁷⁹.

Ayrıca; çekin zamanaşımına uğraması halinde çeke dayalı talep hakkı kendiliğinden sona ermeyecekse de, bir anlamda çeke dayalı borç “eksik(tabii) borç” haline gelecek, çek borçluları her zaman zamanaşımı savunmasını ileri sürebilecektir. Ancak, zamanaşımı savunması bir defa olduğundan hakim tarafından, taraflarca ileri sürülmediği takdirde resen dikkate alınmayacaktır¹⁸⁰.

Zamanaşımının kesilmesine dair TTK md. 662 ve 663 çekler hakkında da uygulama alanı bulacaktır. TTK md. 662'e göre; zamanaşımı, dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi halinde kesilir.

Yüksek Mahkeme karşılıksız çek nedeni ile açılan ceza davasının zamanaşımını kesmeyeceğini¹⁸¹ ve çeke dayanan icra takibinde zamanaşımının altı ay olduğunu, cezaya ilişkin zamanaşımının icra takibine uygulanmayacağını kabul etmektedir¹⁸².

Zamanaşımına uğramış bir çekin hamili, artık müracaat haklarını dolayısıyla kambiyo hukukuna özgü ve avantajlı takip haklarını yitirmiş olacaktır.

Son olarak, zamanaşımını uğramış çek her ne kadar kambiyo senedi vasfını yitirmiş ise de, borç ikrarını belirten keşidesi imzası taşıması nedeniyle, doktrindeki HUMK md. 292 kapsamında “yazılı delil başlangıcı” olarak kabul edilen görüşe katılmak mümkün değildir¹⁸³.

---

¹⁷⁹ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 237, KENDİGELEN, s.312.

¹⁸⁰ KENDİGELEN, s.314-315.

¹⁸¹ Yarg. 12. HD. , 9.12.1991 tarih, 5337/12878 sayılı kararı, ERİŞ, (1995), s.169.

¹⁸² Yarg. 12. HD. , 25.2.2000 tarih, 644/3079 sayılı kararı, ERİŞ, (2003) , s.301.

¹⁸³ DERYAL, Yahya, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 2. bası, Trabzon 2006, s. 300.

Üçüncü Bölüm

KARŞILIKSIZ ÇEKLERDE MUHATAP BANKANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I- GENEL OLARAK

Mülga 3167 sayılı Çek Kanunu genel olarak çek hamillerini korumak için düzenlenmiş ve keşideci hakkında hukuki ve cezai yaptırımlar öngörülmüşse de, 3167 Sayılı Kanun md. 15’de “Bankalara Uygulanacak Cezalar” başlığı altında; Bankaların 3167 Sayılı Kanun md. 3,4,5,7,9 ve 11. madde de yer alan yükümlülüklerine aykırı hareketleri halinde para cezası öngörülmüştür. Aynı madde de, yargılamada bankayı kimin temsil edeceği de açıkça hüküm altına alınarak, olası bir kamu davasında sanık sıfatıyla bankayı şube müdürünün temsil edeceği düzenlenmiştir.

Yeni Çek Kanununda ise; Bankaların yükümlülükleri yeniden düzenlenmiş, özellikle çek hesabının açılması sıkı koşullara bağlanmış, bu konuda gerekli araştırmayı yapmayan banka görevlisine hapis ve adli para cezası ile bankalara idari para cezaları öngörülmüştür. Yine, bildirim yükümlülüklerinde farklı düzenlemeler getirilerek, örneğin keşideciye çek defterlerine iadesi için bildirimde bulunma ve çekin karşılıksız olduğunun TCMB’ a bildirimini yeni Çek Kanununda yer almamıştır. Ancak, kanaatimizce özellikle çekin karşılıksız yazıldığı hususu büyük bir önem arz ettiğinden TCMB’ a bildirimini, özellikle 5941 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 20.12.2009 tarihinden bir ay sonra çıkarılacak bir tebliğ ile düzenlenecektir.

Mülga 3167 Sayılı Kanun md. 15'te Bankaların yasada düzenlenen yükümlülüklerine aykırı hareketleri nedeniyle sadece para cezası öngörüldüğünden, burada TCK md. 75¹⁸⁴ gereğince “ön ödeme” kurumu söz konusu olacaktır. TCK md. 75 gereğince, Cumhuriyet Savcılığınca yapılacak tebligat üzerine, Banka tarafından tebliğden itibaren on gün içinde yasada öngörülen para cezasının alt sınırı olan 350-TL'nin ödenmesi halinde kamu davası açılmayacaktır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere Banka tüzel kişiliğini ilgili çek hesabının bağlı bulunduğu şube müdürlüğü temsil edeceğinden tebligatlar bu şubeye yapılacaktır. Eğer, Savcılık tarafından “ön ödeme” bildiriminde bulunmaksızın kamu davası açılırsa, bu kez mahkeme “ön ödeme” hususunu şubeye yapacağı tebligatla bildirecektir. Ödeme yapılırsa kamu davası düşecek, banka ödeme yapmayı kabul etmezse yargılama devam ederek nihai karar verilecektir¹⁸⁵.

3167 Sayılı Kanun'da bankalar için getirilen ve aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz yükümlülüklerin bankalar tarafından yerine getirilmemesi, diğer bir ifadeyle bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli özenin gösterilmemesi halinde, çek borçluları ve hamil tarafından da muhatap bankanın hukuki sorumluluğuna gidilmesi söz konusu olacaktır. Nitekim, 3167 Sayılı Kanun md.2 “*bu kişinin ekonomik ve sosyal durumu gibi hususların belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler*” şeklinde muhatap bankanın özen yükümlülüğüne işaret edilmiştir¹⁸⁶.

Ayrıca, muhatap bankanın yükümlülüğü çekin ibrazı anında hesapta karşılığının bulunmaması nedeniyle çekin ödenmemesi hali için de düzenlenmiştir. Bu kapsamda; çekin muhatap bankayı ibraz edilerek ödenmemesinin başka bir sebebe dayanması halinde muhatap bankanın aşağıda yer alan yükümlülükleri söz konusu olmayacaktır. Örneğin; 18.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5838 yasanın 32. maddesinin 19. fıkrası gereğince yürürlükten kaldırılan TTK md. 711/III gereğince, keşidecinin ödemedi men talimatı nedeniyle çekin ödenmemesi halinde muhatap bankanın sorumluluğuna gidilememekteydi. Ancak, 5838 sayılı yasa gereğince artık keşidecinin ödemedi men talimatı vermesi mümkün değildir. Çekin ödenmemesinin farklı sebeplere dayanmasına ilişkin örnekleri çoğaltmak mümkündür. Örneğin; keşidecinin imzası ile banka sistemindeki imzanın tutmaması, çekin sahte veya

---

¹⁸⁴ TCK md. 75 “...yalnızca adli para cezasının öngörüldüğü hallerde para cezasının aşağı sınırının ödenmesi halinde... soruşturma giderleri ile birlikte Cumhuriyet Savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine, on gün içinde ödendiği takdirde kamu davası açılmaz.”

¹⁸⁵ DONAY, (Bankacılık Ceza Hukuku), s.150.

¹⁸⁶ TEKİL M., s.127.

tahrif edilmiş olması gibi nedenlerle çekin karşılıksız yazılamayacak olması nedenleri ile bu hallerde muhatap bankanın karşılıksız çeke ilişkin yükümlülüklerinden söz etmek de mümkün olmayacaktır. Ancak, muhatap bankanın burada çekin geçerli olup olmadığına ilişkin şeklen inceleme yükümlülüğü her zaman mevcuttur. Yine, hesapta karşılık bulunmamasına rağmen muhatap banka çek bedelini ödemişse muhatap bankanın yükümlülüğüne ilişkin hükümler uygulama alanı bulmayacaktır¹⁸⁷.

Ayrıca, çekin karşılıksız olması başkaca nedenlere de dayanıyorsa muhatap banka bu nedeni, çekin karşılıksız olduğunu “ödenmemiştir” şerhi ile birlikte arkasına yazmakla yükümlüdür¹⁸⁸. Hamil, çekin ödenmemesinin nedeni ne olursa olsun keşideci hakkında icra takibi yapabilecektir¹⁸⁹.

Bir hususu daha önemle belirtmek gerekir ki; çekin ibraz süresi geçtiği takdirde, keşideci çekten caymamış olsa veya muhatap banka ödemeyi kabul etmesine rağmen hesapta karşılık bulunmasa dahi karşılıksız çek keşidesi suçu oluşmayacaktır. Nitekim, bu halde ibraz süresi geçmiş olması nedeniyle hamil müracaat haklarını kaybedecektir. Karşılıksız çek, 3167 Sayılı Kanun md. 16’da “*Üzerinde yazılı keşide tarihinden önce veya ibraz süresi içinde 4 üncü madde uyarınca ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki...*” şeklinde tanımlandığından, ibraz süresi geçtikten sonra ibraz edilen çeklerde, artık karşılıksız çeke ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olmayacak ve muhatap bankanın yükümlülüklerinden de söz edilemeyecektir¹⁹⁰.

Ayrıca, 18.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5838 yasanın 18. maddesi gereğince üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çeklerin 31/12/2009 bankaya ibrazı geçersiz kılındığından, bankaların karşılıksız çekle ilgili yükümlülükleri bu aşamada sadece ve sadece keşide tarihinden sonra ve ibraz süresi içerisinde ibraz edilip de karşılığı bulunmayan ve karşılıksız yazılan çekler için söz konusu olacaktır. Ancak, bu tarihten sonra ne şekilde hareket edileceği belirsizdir. Nitekim, Yeni Çek Kanununda bu tarih 31.12.2011’e kadar

¹⁸⁷ Bu halde, karşılığı bulunmayan çeki ödeyen muhatap banka keşideciye rücu edebilecektir.

¹⁸⁸ Yarg. 12. HD. 9.6.1980 tarih, 4033/5656 sayılı kararı, **UYAR**, Talih, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri*, 2. Bası, Manisa 1989, s.515 “...TTK 720. maddesine göre vaktinde ibraz edilmiş olan bir çekin ödenmemiş olduğu ve ödemedi men keyfiyeti resmi bir vesika ile tespit olunabilir. Bu hüküm özellikle muhatap bankanın çekin bedelinin ödenmemesine rağmen şerh koymak suretiyle bildirmesinden kaçınması halinde, hamilin müracaat hakkının ortadan kalkmasını önlemek için kabul edilmiş bir hükmüdür.”

¹⁸⁹ **REİSOĞLU**, s.296.

¹⁹⁰ **TEKİL**, s.128.

uzatılmış ise de(ÇekK Geçici md. 1/V), eski çek defterleri için 3167 sayılı yasanın geçerli olacağı şeklinde(ÇekK Geçici md. 1/III) düzenleme yapılmıştır.

Muhatap bankanın yükümlülüklerinden bahsedebilmek için çekin zorunlu tüm unsurlarına haiz olması gereklidir. TTK md. 692’de sayılı zorunlu unsurları içermeyen bir çekin karşılıksız yazılması söz konusu olamayacağından muhatap bankanın sorumluluğuna da gidilemeyecektir.

Muhatap Banka çekin üzerine ya da hesap kartonuna çekin ibraz edildiği tarih, gün ve saati açıkça belirtmek suretiyle yazmalıdır. Böylelikle, çekin ibraz edildiği aynı gün çek hesabına para yatırılması halinde *–keşideci ya da üçüncü bir şahıs tarafından-* çekin ibrazı anında hesapta karşılığının bulunmadığının ispatı mümkün olacaktır. Aksi halde, muhatap bankanın karşılığı bulunduğu halde çeki yazmış olduğu sonucuna varılabilecek, bu hususu kayıtları ile ispatlayamayan muhatap bankanın sorumluluğuna gidilmesi söz konusu olacaktır. Muhatap bankanın bu yükümlülüğü çekin bağlı bulunduğu hesaba ibrazı ya da başka bir şubeye ibrazı halinde ve provizyon sorulması halinde de söz konusudur¹⁹¹.

Çek, ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edildikten ve hesapta karşılığı bulunmaması nedeniyle karşılıksız yazıldıktan sonra keşidecinin hesaba para yatırması¹⁹² hukuki durumda bir değişiklik yaratmayacak, muhatap banka keşidecinin talimatı olmadan hamile ödemeye yapamayacaktır. Çek bedelinin hamile ödenmesi yönünde keşidecinin talimat vermesi halinde ise, muhatap banka hamile ödeme yapacak ancak bu husus keşidecinin düzeltme hakkını kullandığı anlamına gelmeyecektir. Zira, keşidecinin 3167 Sayılı Kanun md. 8 gereğince düzeltme hakkını kullanabilmesi için yüzde on tazminat ve gecikme faizini de ödemesi gereklidir¹⁹³. Yeni Çek Kanununa göre ise, gecikme faizi ve çek bedelini yatırması yeterlidir.

---

¹⁹¹ REİSOĞLU, s.295.

¹⁹² ERİŞ, (1995) , s. 110.

¹⁹³ REİSOĞLU, s.296.

II- KARŞILIKSIZ ÇEKLERDE BANKANIN YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. ARAŞTIRMA VE İNCELEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Mülga 3167 Sayılı Kanun md. 2 gereğince, bankalar çek hesabı açmak amacıyla başvuranların yasaklılık ve engel durumunun bulunup bulunmadığını TCMB'dan araştırmak ve ayrıca, çek hesabı açılacak kişinin sosyal ve ekonomik durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni göstermekle yükümlü kılınmışlardır.

Yine mülga 3167 sayılı yasa gereğince, bankalar çek defteri verecekleri şahıslarla ilgili araştırma yaparken özellikle, hem tacir sıfatlarının gerektirdiği basiret ölçüsüne hem de çek işlemlerinin gerektirdiği özel basiret ve özen ölçüsüne göre araştırma ve değerlendirme yapmak zorundadırlar. Zira, TCMB nezdinde yasaklılık ve engel durumu bulunan ya da ekonomik ve sosyal durumu çek kullanmaya müsait olmayan kimselere çek hesabı açan ve çek defteri veren bankalar bu yüzden zarar gören kimselere karşı sorumlu olacaklardır¹⁹⁴.

Diğer taraftan, bankaların bu yükümlülüğü çerçevesinde çek karnesi teslim ederken yapacağı istihbarat faaliyeti çek hamilinin keşideciye olan güvenini de arttıracaktır. Nitekim, piyasada hiç tanımadığı bir kişiden çekle ödeme konusunda teklif alan alacaklı, bankanın 3167 Sayılı Kanun md.2 gereğince, keşideciye çek karnesi vermeden önce gerekli araştırma ve incelemeyi yaptığını düşünerek, keşideci hakkında olumlu bir görüş sahibi olmakta haklı olacaktır. Ayrıca, alacaklının duyacağı bu güven negatif kayıtların tutulduğu TCMB'na duyulan güvenden de kaynaklanmaktadır. Neticeten, bankalar arasındaki iç dayanışma ve kayıt paylaşımı çek hamiline ya da lehtara keşidecinin çek yasaklısı/sabıkalısı olmadığı yolunda bir güven vermektedir¹⁹⁵.

5941 sayılı Yeni Çek Kanununda ise, yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, bankalar için 3167 sayılı yasa ile öngörülen araştırma ve inceleme yükümlülüğüne ek bazı düzenlemeler getirilmiştir. Yeni ÇekK md.2/II gereğince, muhatap bankalar 3167 sayılı yasadaki farklı olarak, çek hesabı açtırmak isteyen kişinin adli sicil kayıtlarını, 3167 sayılı yasadaki yer nüfus cüzdanına ek olarak sürücü belgesi veya pasaport örneği, esnaf ve sanayi

¹⁹⁴ KAYAR, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 4.Bası, Ankara 2005, s.201.

¹⁹⁵ BATTAL, Ahmet, *Güven Kurumu Niteliğindeki İşlemlerde Bankaların Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 2001, s.225-226.

kayıtları, adres bildirimini(Yerleşimi yurt dışında olan kişilerin de Türkiye’de bir adres bildirmesi zorunlu kılınmış ancak ayrıca bir ikametgah belgesi aranmamıştır. Kanaatimizce, bunun nedeni bu adrese yapılan yapılacak bildirimlerin ÇekK md. 5/V hükmü gereğince geçerli olmasıdır.) ve beyanname verilmek zorundadır. Bu beyanname de; çek hesabı açmak isteyen kişi, tacir veya esnaf ve sanatkar olup olmadığı ve çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı hususlarda muhatap Banka’ya yazılı beyanda bulunmak zorundadır. Tüzel kişiler adına verilecek beyannamede, tüzel kişinin yönetim organında görev yapan(örneğin anonim şirketlerde yönetim kurulu, limited şirketlerde müdürler kurulu), temsilcisi olan veya imza yetkilisi olan kişilerin de ayrıca bu konuda beyanda bulunması gereklidir.

Ayrıca, önemle belirtmek gerekir ki; yeni Çek Kanunundaki bu düzenleme gereğince, hali hazırda açık olan çek hesapları üzerinden verilecek yeni çek defterleri sırasında da yukarıda belirtilen bu beyannamenin alınması zorunludur.

Yine, yeni Çek Kanunu gereğince, hamiline çeklerle ilgili yeni düzenlemeler getirilerek kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Bu kapsamda; bankalar yeni bastıracakları çeklerde hamiline ibaresini matbu olarak basacaklar, ayrıca hamiline çeklerin bağlı olduğu ayrı bir çek hesabı açma yükümlülüğü getirilmiştir.

B. MERKEZ BANKASINA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yeni Çek Kanununda yer almayan bu düzenlemeye göre, Muhatap Banka mülga 3167 Sayılı Kanun md. 9 gereğince *-3167 sayılı kanuna tabi eski çek defterleri ile sınırlı olarak-*, yeterli karşılığı olmadığı için çekin ödenmediğini çekin ibraz tarihinden itibaren on gün içinde T.C. Merkez Bankasına bildirmek zorundadır. Bu bildirimden sonra, çek bedelinin 3167 Sayılı Kanun md. 16/c’de yer alan tazminat(yüzde 10) ve gecikme faizinin hamile ya da hamile ödenmek üzere muhatap bankaya ödenmesi halinde diğer bir ifadeyle keşidecinin düzeltme hakkını kullanması halinde de bu husus ödeme tarihinden itibaren on gün içinde T.C. Merkez Bankası’na muhatap banka tarafından bildirilecektir. Muhatap banka tarafından yapılacak bu bildirimler en geç on beş gün içinde T.C. Merkez Bankası tarafından bankalara duyurulacaktır.

Kanaatimizce, bankaların 3167 Sayılı Kanun md. 9’da düzenlenen bu yükümlülüğü, karşılıksız çek keşidesinin tüm bankalarca bilinerek, gerekli tedbirlerin alınabilmesi ve diğer

taftan düzeltme hakkını kullanan keşidecinin de itibarının iadesi açısından büyük önem arz etmektedir. Her ne kadar, yeni Çek Kanunumuzda bu düzenleme yer almasa da kanun yayın tarihinden sonra çıkacak Merkez Bankası tebliği ile bu husus düzenlenecektir.

1. Çekin Karşılıksız Çıktığının Bildirilmesi

Muhatap Banka tarafından merkez bankasına bildirimde bulunabilmek için çekin tamamen karşılıksız çıkması veya kısmen karşılığı bulunmaması fark etmemektedir.

Çekin kısmen karşılığı bulunmasa dahi muhatap Banka Merkez Bankası'na bildirimde bulunacaktır¹⁹⁶. Ayrıca, Merkez Bankasına bildirimde bulunmak için, mutlaka çekin arkasına kısmen ya da tamamen karşılığının bulunmadığı hususunun yazılmış olması gereklidir. Çekle ilgili hesapta ihtiyati tedbir varsa "işlem yapılamamıştır" yazılmamalı, öncelikle karşılıksız olduğuna dair şerh vurulduktan sonra ödememe nedeni yazılmalıdır. Diğer ihtimalde, çekin karşılığı varsa bu husus öncelikle yazılarak, ödememe nedeni(ihtiyati tedbir kararı) belirtilmelidir¹⁹⁷.

Merkez Bankasına yapılacak bildirimde yer alacak hususlar, Merkez Bankası'nın Sıra No: 2003/1¹⁹⁸ nolu tebliğinde belirtilmiştir¹⁹⁹.

2. Düzeltme Hakkının Kullanıldığının Bildirilmesi

Mülga 3167 Sayılı Kanun md. 9 gereğince; muhatap banka, keşideci tarafından çek bedeli, tazminatı ve gecikme faizi hamile ödenerek ya da hamile ödenmek üzere muhatap bankaya yatırılması halinde bu hususu ödeme tarihinden itibaren on gün içinde Merkez Bankasına bildirmekle yükümlüdür. Bu haldeki bildirim konusu, çek bedeli, tazminatı ve gecikme faizinin birinin veya ikisinin ödendiği değil hepsinin toptan ödendiğidir. Zira, belirtilen kalemlerin herhangi birisinin ödenmemesi halinde 3167 Sayılı Kanun'daki yeni düzenleme gereğince düzeltme hakkının kullanıldığı kabul edilmeyecektir. Ayrıca, keşideci

---

¹⁹⁶ REİSOĞLU, s.297.

¹⁹⁷ REİSOĞLU, s.297

¹⁹⁸ RG 9 Nisan 2003 S : 25074.

¹⁹⁹ Banka adı ve şube adı, çek hesap numarası, çek numarası, keşide tarihi, ibraz tarihi, çek tutarı, adı ve soyadı, baba adı, anne adı, doğum yeri, doğum tarihi, ünvanı, vergi kimlik numarası, adres, T.C. Merkez Bankası İdare Merkezince belirlenecek diğer bilgiler.

tarafından düzeltme hakkı kullanmak üzere ödeme yapılırken, gecikme faizi 3167 Sayılı Kanun md 16/a'ya uygun yapılmış olmalıdır²⁰⁰.

4814 sayılı yasa ile, eski yasadan farklı olarak getirilen keşidecinin hamile ödemede bulunarak düzeltme hakkını kullanması halinde, muhatap bankanın bildirim yükümlülüğü doğal olarak, bu kez ödeme tarihinden değil, keşidecinin bu hususu muhatap bankaya bildirdiği tarihten itibaren başlayacaktır²⁰¹. Keşideci, hamile ödeme yaptığını çek aslını bankaya getirerek ya da hamilden alacağı bir ibraname ile muhatap bankaya ispat edebilecektir²⁰².

5941 sayılı yeni Çek Kanununda düzeltme hakkı etkin pişmanlık olarak düzenlendiğinden, hesap sahibinin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlandığı hususu, ÇekK md.5/VIII'de yer alan usul ve esaslarla elektronik ortamda TCMB'a bildirilecektir.

3. Bildirimin Sadece Hesap Sahibi ile Sınırlı Tutulması

Mülga 3167 sayılı Kanuna göre, karşılıksız çeki hesap sahibi keşide edebileceği gibi, hesap sahibinin yetkili-yetkisiz temsilcileri ile bu çeki ele geçiren üçüncü kişiler de keşide edebileceklerdir. Ancak, Yeni Çek Kanununa göre, gerçek kişilerin vekil ya da temsilci aracılığı ile çek keşidesi mümkün değildir(ÇekK md.5/III).

Bu noktada; tartışılması gereken husus Merkez Bankasına karşılıksız çeki keşide eden kişi mi yoksa hesap sahibi mi bildirilecektir.

3167 Sayılı Kanun md. 9'da Merkez Bankasına hesap sahibi hakkındaki bilgilerin bildirileceği, yine Merkez Bankasının Seri No: 2003/1 Tebliğinin dördüncü maddesinde hesap sahibi hakkında bildirimde bulunulacağı düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, mevzuatımıza göre Merkez Bankasına keşideci hakkında değil, hesap sahibi ile ilgili bilgilerin bildirilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.

---

²⁰⁰ ÖZTAN, s.306.

²⁰¹ REİSOĞLU, s.299.

²⁰² ÖZTAN, s.306, REİSOĞLU, s.299.

3167 Sayılı Kanun md. 9 ve Merkez Bankası tebliğleri gereğince, karşılıksız çeki yetkisiz temsilci ya da bu çeki herhangi bir yoldan ele geçiren üçüncü bir kişi keşide etmiş ise, bu şahıslar Merkez Bankasına bildirilmeyecektir. Ancak, bu şahıslar ilgili çekten bizzat sorumlu olacaklardır²⁰³.

Hesap sahibi dışındaki çek keşidecilerinin Merkez Bankasına bildirilmesinin istisnası ise, hesap sahibinin yetkili temsilcilerinin Merkez Bankası Seri No: 2003/1 tebliğinin açıklamasında yer alan kişilerin bildirilmesidir. Tebliğde yer alan açıklamaya göre, “...veli, vasi veya vekilin tasarrufu altında bulunan hesaplar üzerine karşılıksız çek keşide edilmesi halinde, veli, vasi veya vekilin kimlik bilgileri bildirilecektir.” şeklindedir. Zira, burada sözü edilen kişiler kanuni temsilci olduğundan ve hesap üzerinde tasarruf yetkisi sadece kanuni temsilcide olması nedeniyle bu hesaptan çek keşide edebileceğinden hesap sahibinin veli ya da vasisinin adı da Merkez Bankasına bildirilecektir²⁰⁴.

Yetkili temsilcinin keşide ettiği karşılıksız çeklerin yukarıda yer alan istisna dışında Merkez Bankasına bildirilmemesi sadece gerçek kişiler için söz konusu olup, tüzel kişi hesabından çek keşide etmeye yetkili kişilerin keşide ettiği ve karşılıksız yazılan çekler Merkez Bankasına bildirilecektir. Bu çeklerin bildiriimi hesap sahibinin keşide ettiği çek olarak yapılacaktır²⁰⁵.

4. Muhatap Bankanın Hatalı Bildirimden Sorumluluğu

Bankaların Merkez Bankasına hatalı bildirim yapmaları halinde sorumlulukları söz konusu olacaktır. Örneğin, karşılıksız çek keşide etmeyen hesap sahibi hakkında bu tarz bir bildirimde bulunulması muhatap bankanın sorumluluğunu doğuracaktır. Kuşkusuz bu halde karşılıksız çek keşide etmeyen hesap sahibinin itibarı zedelenecektir²⁰⁶. Nitekim, Yargıtay’da bu halde muhatap bankanın sorumlu olduğu kabul etmektedir²⁰⁷.

²⁰³ REİSOĞLU, s.300, ÖZTAN, s.306-307.

²⁰⁴ REİSOĞLU, s.301.

²⁰⁵ REİSOĞLU, s.302.

²⁰⁶ REİSOĞLU, s.301, ÖZTAN, s.307.

²⁰⁷ Yarg. 11. HD. 28.4.1994 tarih, 6843/3384 sayılı kararı ; “Davalı banka, davacı ile ilgili olmayan bir çekle ilgili olarak davacıyı Merkez Bankasına bildirmiş ve yasak nedeniyle bir başka banka davacıya çek karnesi veremeyeceğini bildirmiştir. Bu husus davacının itibarını sarsar niteliktedir. Davacının kendisine yapılan düzeltme hakkı bildirimine itiraz etmemesi de davalının kusurunu ortadan kaldırmaz. Ancak, manevi tazminatın miktarına etkili olur.” ERİŞ, (1995), s.361.

Kanaatimizce, muhatap bankanın hatalı bildirim nedeniyle sorumluluğu muhakkak olsa da, uygulamada bu nedenle açılan manevi tazminat davalarında, davacı hesap sahiplerinin zararının bankanın hatalı bildirim nedeniyle mi gerçekleştiğinin araştırılması gereklidir. Örneğin; bankanın hatalı bildirim yaptığı tarihte, zaten davacı hakkında başka karşılıksız çekler nedeniyle de Merkez Bankasına bildirim yapılmışsa ve banka hatalı bildirimini makul bir süre içerisinde düzelterek Merkez Bankasının düzeltme sayfasında yayınlamış ise artık bankanın sorumluluğu söz konusu olmamalıdır. Zira, bu halde hesap sahibinin manevi zararı ile bankanın kusurlu eylemi arasında uygun illiyet bağı kesilmiştir.

C. HESAP SAHİBİNE İHTAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ

5941 sayılı yeni Çek Kanunu ile kaldırılan muhatap bankanın hesap sahibine ihtar yükümlülüğü mülga 3167 Sayılı Kanun md. 7'de düzenlenmiştir. Söz konusu madde gereğince; yeterli karşılığı bulunmadığı için çeki kısmen ya da tamamen ödeyemeyen banka, hesap sahibine kendisine ait bütün çek defterlerini bankalara geri vermesini, 3167 Sayılı Kanun md. 8'de yer alan keşidecinin düzeltme hakkı kullanım süresinin bitiminden itibaren on gün içerisinde iadeli taahhütlü mektupla bildirecektir²⁰⁸.

Muhatap Banka 3167 Sayılı Kanun md. 7'deki ihtar yükümlüğünü yerine getirmemesi veya geciktirmesi halinde 3167 Sayılı Kanun md. 15 gereğince 350-TL'den 3.000-TL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılacaktır. 4814 sayılı yasa ile değişik 13. maddedeki yeni düzenleme gereğince, 1.1.2005 keşide tarihli çek aynı yerde ödenecekse 11.1.2005 tarihinde ibraz süresi, 22.1.2005 tarihinde hesap sahibinin 3167 Sayılı Kanun md. 8 gereğince düzeltme hakkı süresi sona erecektir. 22.1.2005 tarihinden itibaren muhatap banka hesap sahibine çek defterlerinin iadesi ihtar mektubu göndermekle yükümlü olup, eğer muhatap banka 02.02.2005 tarihinde halen bu yükümlülüğünü yerine getirmemiş ise 3167 Sayılı Kanun md. 15 gereğince ağır para cezasına hükmedilecektir. Muhatap Banka hakkında 3167 Sayılı Kanun md. 15 gereğince yürütülecek yargılamada Bankayı yargılamaya konu çekle işleyen hesabın bağlı bulunduğu şube müdürü temsil edecektir.

---

²⁰⁸ Muhatap bankanın ihtar yükümlülüğü süresinin hesabı ile ilgili olarak Yarg. 10. CD. 13.6.2006 tarih, 05-733/8022 sayılı kararı, "...7.maddede yer alan 8.maddede öngörülen süre ibaresi ise; 8. maddeye göre "çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren 10 gün" olup, 7. maddedeki sürenin de bu sürenin bitiminden sonraki 10 gün olarak kabul edilmesi gerekir." , www.kazanci.com.tr , 08.11.2009.

3167 Sayılı Kanun md. 7’de ihtarın muhatap banka tarafından yapılacağı belirtilmiş ise de, muhatap bankanın hangi şubesi tarafından ihtar yapılacağı belirtilmemiştir. 3167 sayılı kanuna dayanılarak çıkarılan ancak şu an yürürlükten kaldırılan²⁰⁹ Tebliğ’in²¹⁰ 4. maddesinde, ihtar çekle işleyen hesabın bulunduğu şubenin yapacağı düzenlenmiştir. Halihazırda, yeni bir düzenleme mevcut olmadığı için, çekle işleyen hesabın bulunduğu şubenin bu ihtar yapması uygun olacaktır. Bu halde, çek başka bir şubeye ibraz edilerek karşılıksız yazılmış ise, ibraz şubesi derhal elinde bulunan tüm belgeleri çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeye göndermesi gereklidir²¹¹.

4814 sayılı yasa ile değişik 3167 Sayılı Kanun md. 7’nin eski düzenlemesinde yer alan, hesap sahibinin vekili ya da yetkili temsilcisi ibaresi çıkarılmış ise de, hesap sahibine yeni yasa kapsamında gönderilecek ihtarname gereğince, hesap sahibinin vekil ve temsilcilerinin elinde tüm çek defterlerini iade etmesi gerekmektedir. Zira, yasanın amacı hesap sahibine ait tüm çek defterlerinin Bankalara iadesinin sağlanmasıdır²¹².

Hesap sahibinin gerçek kişi olması halinde, hesap sahibi adına karşılıksız çek keşide edenin üçüncü bir kişi olması ya da yetkisiz temsilci olması halinde 3167 Sayılı Kanun md 7’de bu yönde hüküm bulunmaması nedeniyle muhatap banka hesap sahibine ihtar bulunmayacaktır. Yine, gerçek kişi hesap sahibi adına yetkili temsilcisinin de karşılıksız çek keşide etmesi halinde de 3167 Sayılı Kanun md 7’de bu yönde düzenleme olmaması nedeniyle muhatap bankanın ihtar yükümlülüğünden bahsedilemeyecektir²¹³.

Ancak, tüzel kişiler adına yetkili temsilcinin karşılıksız çek keşide etmesi halinde muhatap banka hesap sahibi tüzel kişiden bankalara ait tüm çek defterlerini iade etmesine ilişkin iadeli taahhütlü mektup gönderecektir.

Diğer taraftan, yetkili temsilcinin gerçek kişi hesap sahibi yararına karşılıksız çek keşide etmesi halinde 3167 Sayılı Kanun md. 16/II gereğince cezalandırılacağı düzenlenmiş ise de, muhatap banka tarafından bu halde de yetkili temsilciye ya da hesap sahibi gerçek kişiye ihtar mektubu gönderileceği düzenlenmemiştir. Bu nedenlerle, hesap sahibi gerçek kişi

²⁰⁹ T.C. Merkez Bankası Tebliği, Sıra No: 2003/1 – R.G. 9.04.2003, Sa. 25074, md.8 ile yürürlükten kaldırılmıştır.

²¹⁰ 3167 sayılı Kanun’a ilişkin 1 numaralı Tebliğ – R.G. , 24.09.1985 – Sa. 188878.

²¹¹ ÖZTAN, (2009), S.299-300.

²¹² REİSOĞLU, s.302.

²¹³ REİSOĞLU, s.302.

adına, gerek yetkisiz temsilci veya üçüncü kişi gerekse yetkili temsilci –*hesap sahibi yararına olsun ya da olmasın*- karşılıksız çek keşide ederse muhatap bankanın ihtar yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır²¹⁴. Müşterek hesap üzerinden keşide edilmiş bir çek söz konusu ise, hesap sahipleri tek başlarına işlem yapma yetkisine haizse tek hesap sahibine ihtar yapılması yeterli olacak iken her iki hesap sahibi birlikte işlem yapma yetkisine sahip ise her ikisine de tebligat gönderilmesi gerekecektir²¹⁵.

4814 sayılı yasa ile değişik 3167 Sayılı Kanun'a göre, eski yasadaki²¹⁶ farklı olarak muhatap bankanın hesap sahibine çek defterlerini iade için ihtar mektubu göndermesi için hesap sahibinin düzeltme hakkı süresinin bitimini beklemesi şartı öngörülmüştür. Söz konusu düzenleme gereğince, hesap sahibi 3167 Sayılı Kanun md. 8'de yer alan süre içerisinde düzeltme hakkını kullanırsa muhatap banka artık çek defterlerini hesap sahibinden istemeyecektir. Böylelikle, eski düzenlemedeki hesap sahibinin düzeltme hakkını kullansa dahi önce çek defterlerini iade etmesi daha sonra bankanın tercihen tekrar çek karnesi verilmesi şeklindeki uygulama ortadan kalkmıştır²¹⁷.

Kanaatimizce, mülga 3167 sayılı yasadaki değişiklik ile keşidecinin düzeltme hakkını kullanması için çekte yazılı keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresinin bitiminin beklenmesi uygulamada *post date* çek olarak adlandırılan ileri tarihli çeklerin kullanımına olanak sağlamıştır. Zira, bu düzenleme ile ileri tarihli çekler bakımından düzeltme hakkının kullanımı gereksiz yere uzatılmıştır. Bu sorunun çözümlenebilmesi için doktrinde²¹⁸ de kabul edildiği üzere, ileri tarihli çekler bakımından fiili ibraz gününün esas alınması gereklidir.

Muhataap banka hesap sahibinin düzeltme hakkını kullandığından haberdar değilse de, 3167 Sayılı Kanun md. 7'de düzenlenen ihtar yükümlülüğü gereğince hesap sahibine ihtar mektubu göndermesi gereklidir. Nitekim, Bankalara Çek md. 15 ile yüklenen ağır para cezaları gereğince muhatap banka bu yükümlülüğünü mutlak surette yerine getirmesi gereklidir.

²¹⁴ REİSOĞLU, s.302, karşı yönde bkz. ÖZTAN, (2009) s.300.

²¹⁵ ÖZTAN, (2009) s.300.

²¹⁶ Eski yasanın 7. maddesinde muhatap banka çekin karşılıksız yazıldığı tarihten itibaren en geç on gün için hesap sahibine ihtarla bulunmakla yükümlüydü.

²¹⁷ REİSOĞLU, s.303.

²¹⁸ ARKAN, Sabih, *3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'a Yapılan Değişiklikler*, Batıder, Haziran 2003, C. XXII, Sa. 1 , s.13, ERİŞ, s.750.

Yine, hesap sahibinin düzeltme hakkının kullandığından muhatap banka haberdar değilse, hesap sahibi, ihtar mektubunu aldığı tarihten itibaren on gün içinde geçerli bir sebebe²¹⁹ dayanarak çek defterlerini iade etmediğini ya da süresi içerisinde düzeltme hakkını kullandığını ispatlaması halinde çek defterlerini iade etmekten kurtulacaktır²²⁰. Hesap sahibinin çek defterlerini süresinde iade etmemesine ilişkin mazeretinin geçerli bir mazeret olup olmadığı hakimın takdir yetkisindedir. Deprem, yangın, sel gibi mücbir sebepler²²¹ objektif nitelik taşıyan nedenler iken, yetkilisi bulunduğu şirketteki tüm paylarını satarak şirketten ayrılma²²², hastalık²²³, çeklerin kullanılmış olması ya da temsilcide bulunması ise, subjektif nitelik taşıyan geçerli nedenler olarak kabul edilebilecektir²²⁴.

Ancak, 3167 Sayılı Kanun md. 13'te geçerli bir sebebin takdiri ilk aşamada muhatap bankaya bırakılmıştır. Eğer, hesap sahibi geçerli bir nedenle çek defterlerini iade etmediğini iddia etmekteyse, muhatap banka objektif özen yükümlülüğü çerçevesinde hesap sahibini çek defterlerinin iade etmeme sebebinin Yasa kapsamında "geçerli bir neden" olup olmadığını araştırarak ve yapacağı araştırmaya göre Savcılığa ihbarda bulunacaktır. Burada, muhatap bankanın değerlendirme kriteri çok önemli olup, hesap sahibi tarafından ileri sürülen her türlü gerekçeyi kabul etmesi 3167 Sayılı Kanun md. 15 gereğince sorumluluğuna yol açması söz konusu olacak iken hesap sahibinin geçerli mazeretini kabul etmemesi yapılacak yargılama neticesinde muhatap bankanın hesap sahibine karşı sorumluluğuna yol açabilecektir.

Örneğin; hesap sahibinin tüm çek defterlerini iade etmesi gerektiği için, çek defterlerinin bazılarının temsilci ya da vekilde bulunması nedeniyle çek defterlerini iade edemediği savunması geçerli bir neden değil iken hesap sahibinin düzeltme hakkını kullandığı yönündeki savunması 3167 Sayılı Kanun md.7 de esas alındığında geçerli bir neden olarak kabul edilebilecektir²²⁵.

---

²¹⁹ Hesap sahibinin tüm çek yapraklarını kullandığı veya çek defterlerini kaybettiğini belirtmesi 3167 Sayılı Kanun md. 13/I anlamında geçerli neden olarak kabul edilecektir.

²²⁰ REİSOĞLU, s.304.

²²¹ Ancak, mücbir sebep ortadan kalktıktan sonra hesap sahibinin iade yükümlülüğü yeniden doğar ve çek defterlerini iade etmeyen hesap sahibi hakkında muhatap banka Savcılığa ihbarda bulunmakla yükümlüdür. **TEKİL M.**, s.133.

²²² Yarg. 10. CD. 21.1.2004 tarih, 03-7622/458 sayılı kararı, "Sanığın söz konusu şirkette bulunan hisselerini her türlü hak ve borçları ile birlikte devrettiği ve bu hususun aynı Noterliğin 22.5.1996 gün ve 21468 yevmiye nolu ihbarnamesi ile muhatap bankaya bildirildiği, ilgili bankanın da 1.5.2003 günlü mahkemeye hitaben yazdığı yazısında bu durumu doğruladığı gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.", www.kazanci.com.tr, 08.11.2009.

²²³ GÜNGÖR/KAYA, s.228.

²²⁴ KENDİGELEN, s.372-373.

²²⁵ **TEKİL M.**, s. 132.

3167 Sayılı Kanun md. 7 gereğince, muhatap banka hesap sahibine, tüm bankalara ait çek defterlerini iade etmesini iadeli taahhütlü mektupla bildirecektir. 3167 Sayılı Kanun md.12 gereğince, hesap sahibinin çek hesabı açtırırken bildirdiği adrese yapılan tebligatlar geçerli olacağı için muhatap bankanın hesap sahibinin bankada kayıtlı adresine göndereceği tebligat geçerli olacaktır. Yüksek Mahkeme uygulaması da bu yöndedir²²⁶.

Çek defterlerinin iadesi istemine ilişkin tebligat noter aracılığı ile de yapılabilmesi mümkün ise de, gerek iş gerekse de maddi yükü nedeniyle hiçbir banka bu yolu tercih etmemektedir²²⁷. Yüksek Mahkeme ise, bir kararında iadeli taahhütlü mektup yerine elden yapılan tebligatı da geçerli kabul etmiştir²²⁸.

Yüksek Mahkemenin hesap sahibine gönderilecek iadeli taahhütlü mektupla ilgili kararlarında; ihtarnameyi almaya yetkili kişiye tebligat yapılması gerektiği²²⁹, 7201 sayılı yasanın 32. maddesi gereğince usulüne uygun olmayan tebligatı ilgilisi öğrenmiş ise geçerli olacağı²³⁰, tebligat usulsüz ise, muhatap banka tarafından yeniden tebligat gönderilmesi gerektiği²³¹, muhatap banka tebligatın alındı belgesine tebliğ tarihi ve şahsın adının alındı belgesine yer alması gerektiği aksi halde tebligatın geçersiz olacağı²³², yine ihtarlı mektubun işyerinde herhangi bir hizmetliye verilmesinin geçerli olacağı²³³ hususlarına değinilmiş ve hüküm altına alınmıştır.

Muhatap Bankanın hesap sahibine ihtar mektubu göndermesi için çekin hangi nedenle karşılıksız çıktığının herhangi bir önemi yoktur. Tamamen ya da kısmen karşılıksız çıkan çek, hesap sahibinin kasten karşılıksız çek keşide etmesi ya da hesapta para bulunduğu düşünerek çek keşide etse de muhatap banka tarafından hesap sahibine elindeki tüm bankalara ait çek defterlerini iade etmesi için ihtar mektubu gönderilecektir. Diğer taraftan, çekin karşılıksız

²²⁶ Yarg. 10. CD. , 2.4.2002 tarih, 2001-28696/14890 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 03.11.2009, aynı yönde, Yarg. 10. CD. , 10.3.1993 tarih, 1266/2286 sayılı kararı, **ERİŞ**, (1995) , s.431.

²²⁷ **REİSOĞLU**, s.305.

²²⁸ Yarg. 10. C.D. , 19.1.1993 tarih, 13129/37 sayılı kararı, “7201 sayılı Yasanın 32. maddesine göre usulüne aykırı yapılan tebligatın muhatapın(keşideci) tebliği öğrenmesi ve kabulüyle geçerli sayılacağı cihetle, muhatap bankaca iadeli taahhütlü mektupla yapılması zorunlu olan ancak imza karşılığında keşideciye verilen düzeltme hakkının kullanılmasına yönelik ihtar mektubunun keşideci tarafından dosyaya ibraz edildiği anlaşıldığından tebliğnamedeki tebligatın usulüne uygun olarak yapılmadığı şeklindeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.” **SELÇUK**, s.259-260.

²²⁹ Yarg. 10. CD. , 4.3.1992, 817/1867 sayılı ve Yarg. 10. CD. , 25.12.1992, 12012/13575 sayılı kararları, **SELÇUK**, s. 268.

²³⁰ Yarg. 10. CD. , 13.2.1992, 1991-1721/819 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 8.11.2009.

²³¹ Yarg. 10. CD. , 26.5.1992, 4025/6303 sayılı kararı, **ERİŞ**, (1995), s.419.

²³² YCGK, 25.5.1992, 10-103/161 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 8.11.2009.

²³³ Yarg. 7. CD. , 13.11.1991, 5655/12860 sayılı kararı, **SELÇUK**, s.287.

olduğu çek hamiline bildirilir ve çek hamili çekin “karşılıksız” yazılmasını istemez ise, muhatap bankanın artık hesap sahibine ihtar mektubu gönderme yükümlülüğünden söz edilemeyecektir. Ayrıca, muhatap bankanın –*hataen ya da bilerek*- karşılıksız çeki ödemesi halinde de karşılıksız çekten bahsedilemeyeceği muhakkaktır²³⁴.

Yukarıda saymış olduğumuz tüm bu hususlar yeni Çek Kanunu ile kaldırılmıştır. Kanaatimizce, bu yeni düzenleme yerinde olmuş gereksiz tebligat sorunları ve bankalar için getirilen masraf ve mesai kaybının önüne geçilmiştir. Yeni Çek Kanunu gereğince hesap sahibi, hakkında çek hesabı açma ve düzenleme yasağı verildiği, çek hesabı açtırırken vermiş olduğu adrese Tebligat Kanunu md. 35 hükmü gereğince kendisine tebliğ edildiği andan itibaren çek defterlerini iade ile yükümlüdür. Hesap sahibinin adresini yanlış bildirmesi veya fiilen terk etmiş olması halinde dahi tebligat yapılmış sayılacaktır(ÇekK md. 5/V-VI).

D. SAVCILİĞA İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yeni Çek Kanunu ile bankaların çek defterlerinin iadesi için ihtar yükümlülüğünün kaldırılmasına paralel olarak, çek defterlerini iade etmeyen hesap sahipleri hakkında Savcılığa ihbar yükümlülüğü de kaldırılmıştır. Ancak, yeni Çek Kanununda çek defterlerini iade etmeyen hesap sahipleri hakkında nasıl bir yaptırım uygulanacağı düzenlenmemiştir. Bu nedenle, Yeni Çek Kanununda bankaların bu yükümlülüğü kaldırıldığından ceza kanununda lehe olan hükümlerin geçmişe etkili olarak uygulanması ilkesi gereğince bu yükümlülük nedeniyle 3167 sayılı yasaya tabi eski çek defterleri için dahi ihtar mektubu göndermeyen bankalara ceza verilmesi mümkün değildir.

3167 Sayılı Kanun md. 13; muhatap bankanın md. 7 gereğince çek defterlerini göndermesi yönündeki ihtar mektubunu aldığı ya da md.12 gereğince almış sayıldığı tarihten itibaren 10 gün içinde elindeki tüm çek defterlerini bankalara iade etmeyen hesap sahibi hakkında muhatap bankaca Savcılığa ihbarda bulunulacağı düzenlenmiştir. Muhatap Bankaca yapılacak Savcılığa ihbar yükümlülüğü sadece çek defterleri ile sınırlıdır. Yasağa rağmen hesap sahibi tarafından çeklerin kullanılması ya da çekin karşılıksız çıkması için muhatap Bankaya ihbar yükümlülüğü Yasada mevcut değildir²³⁵.

---

²³⁴ REİSOĞLU, s. 307.

²³⁵ REİSOĞLU, s. 307.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, hesap sahibinin çek defterlerini ihtara rağmen iade etmemesinin nedeninin geçerli bir neden olup olmadığı öncelikle muhatap banka tarafından araştırılacak, bu nedenlerin “geçerli bir neden” olup olmadığı Savcılık ya da Mahkeme tarafından değerlendirilecektir²³⁶.

Muhatap banka tarafından karşılıksız çek keşide eden hesap sahibinin öncelikle 3167 Sayılı Kanun md. 7 gereğince tüm çek defterlerini iade etmesi istenecek, hesap sahibinin bu ihtara riayet etmemesi halinde Savcılığa ihbarda bulunulacaktır. Ancak, tüm bu işlemler muhatap banka şubesi tarafından bir kez yapılması gereklidir. Hesap sahibinin yapılan ihtardan sonra aynı hesaptan tekrar karşılıksız çek keşide etmesi halinde tekrardan Savcılığa ihbarda bulunulmayacağı gibi ihtar mektubu da gönderilmeyecektir. Zira, her bir çek yaprağı için ayrı ayrı “çek defterlerini iade etmeme” cezası verilmesi mümkün olmayıp, hesap sahibinin çek defterlerini iade etmemesi eylemi “tek suç” oluşturmaktadır²³⁷. Yargıtay’ın görüşü de bu doğrultudadır²³⁸.

Çek defterlerini iade etmeme suçunda doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. *REİSOĞLU*, hesap sahibinin elinde tüm çek defterlerini –*diğer bankalara ve diğer şubelere ait olanlarda dahil*- iade etmemesini tek bir suç olarak öngörürken²³⁹, *KENDİGELEN* ve *ÖZTAN* ise, aynı banka şubesinden, aynı hesap sahibine verilen tüm çek defterlerinin iade edilmemesi eyleminin tek bir suç oluşturacağı, buna karşılık farklı banka şubelerinde veya ayrı ayrı açılmış hesaplardan verilen çek defterlerinin iade edilmemesinin ise, mevcut hesap sayısı kadar ayrı bir suça neden olacağını belirtmektedir²⁴⁰.

Kanaatimizce, 3167 sayılı yasanın yeni düzenlemesi gereğince artık keşidecinin tüm bankalara ait çek defterlerini iade yükümlülüğü söz konusu olduğundan keşideciye yapılacak tek bir tebligat yeterli olacaktır. Dolayısıyla, keşideci tarafından bu suçun iki kez işlenmesi söz konusu olmayacak, keşidecinin “çek defterlerini iade etme yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi” ancak tek bir suçun konusunu oluşturacaktır. Keşideci hakkında ikinci kez bildirim yapılırsa; Savcılık çek defterlerini iade etmemek nedeniyle aynı kişi hakkında soruşturma

²³⁶ **REİSOĞLU**, s. 308, **KENDİGELEN**, s. 372-373, **TEKİL M.** s.132.

²³⁷ **REİSOĞLU**, s. 308.

²³⁸ Yarg. 10. CD. 21.10.2004 tarih, 15132/10633 sayılı kararı, “Çek defterlerini iade etmemek suçunda, aynı banka şubesinden, aynı hesap sahibine verilen tüm çek defterleri aynı suçun konusunu oluşturmaktadır.” , www.kazanci.com.tr , 09.11.2009, aynı yönde Yarg. 10. CD. 5.4.2004 tarih, 1083/3957 sayılı ve Yarg. 10. CD. 8.4.2004 tarih, 2274/4116 sayılı kararı kararları, www.kazanci.com.tr , 09.11.2009.

²³⁹ **REİSOĞLU**, s. 308.

²⁴⁰ **KENDİGELEN**, s. 374.

başlatmış ise, halihazırda soruşturma devam ettiğinden ikinci ihbar nedeniyle takipsizlik kararı verecektir. Yargıtay kararlarında da; hesap sahibinin aynı hesaptan elinde bulundurduğu tüm çek yapraklarının aynı suçun konusunu oluşturacağı belirtilmektedir²⁴¹. Ancak, bir hususu önemle belirtelim ki, 3167 Sayılı Kanun md.16/IV gereğince, kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan her çek yaprağı ayrı bir “karşılıksız çek keşidesi” suçunu oluşturacaktır.

Önemle belirtmek gerekir ki, çek defterlerini iade etmeme suçunun şüphelisi/sanığı, yasada tüm ihtarların hesap sahibine yapılması öngörölmüş olması nedeni ile, karşılıksız çek keşidesi yetkili temsilci ya da üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, hesap sahibidir²⁴². Yüksek Mahkeme uygulaması da bu yöndedir²⁴³.

Hesap sahibinin çek defterlerini iade etmemek suçundan açılacak soruşturmada en önemli savunmalarından biri; çek defterlerinin tamamının ya da önemli bir kısmının ileri tarihli keşide edilmek suretiyle kullanıldığı olacaktır²⁴⁴. Bu halde; Yargıtay uygulaması, ihtarnamenin tebliğ edildiği tarihi itibarıyla çek defterlerinin sanıkta bulunduğu sabit olması²⁴⁵, bu tür bir savunma karşısında sanıkta bulunduğu iddia edilen çeklerin ileri tarihli keşide edilip edilmediğinin araştırılması gerektiği²⁴⁶, hususlarının araştırıldıktan sonra hesap sahibinin elindeki çek defterlerini kullandığı ispatlanmasının 3167 Sayılı Kanun md. 13/II gereğince ceza verilmesi engel olduğuna karar verilmektedir.

Ayrıca, muhatap bankanın ihbarı üzerine Savcılık tarafından başlatılacak soruşturma kapsamında, TCK md. 75 gereğince keşideciye önödeme tebligatı gönderilecek, keşideci tarafından önödemeye ilişkin tebligat kendisine tebliğ edildiğinden itibaren 10 günlük süre içinde adli para cezasını ödenirse, hakkında kamu davası açılmayacaktır.

---

²⁴¹ Yarg. 10. CD. 13.4.2005 tarih, 41/3484 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 09.11.2009.

²⁴² **KENDİGELEN**, s. 373.

²⁴³ Yarg. 10. CD. , 1.7.2003 tarih, 02-24455/18433 sayılı kararı, **GÜNGÖR/KAYA**, s.234-235.

²⁴⁴ **TEKİL M.** , s.133.

²⁴⁵ Yarg. 10. CD. , 15.12.2003 tarih, 5851/22438 sayılı kararı, **GÜNGÖR/KAYA**, s.221.

²⁴⁶ Yarg. 10. CD. , 21.10.2003 tarih, 5130/20869 sayılı kararı, “*Sanığın, muhatap banka tarafından çek karnesinin iadesi istendiğinde çek yapraklarının tamamını vadeli düzenlenmesi ve elinde çek yaprağı kalmaması sebebiyle çek karnesini iade edemediğini ileri sürmesi karşısında, sanık savunmasının aksini gösterir delillerin nelerden ibaret olduğu belirtilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi hatalıdır...*”, www.kazanci.com.tr , 09.11.2009 , aynı yönde Yarg. 10. CD. 20.1.2004 tarih, 03-7635/307 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 09.11.2009.

1. Savcılığa Yapılacak Bildirimde Yer Alacak Hususlar

Muhatap Banka şubesi tarafından 3167 Sayılı Kanun md. 13 gereğince Savcılığa yapılacak ihbar mektuplarında öncelikle ihbar edilenin adı, soyadı ve adresi, ihbar edilen tüzel kişi ise, tüzel kişinin ünvanı ile birlikte ayrı çekte imzası bulunan yetkililerin ad ve soyadları da yazılacaktır.

Ayrıca, ihbar mektubunda, şubenin muhatap olduğu çeki seri numarası, keşide tarihi, çek tutarı, çekin şubeye ibraz tarihi, çeki karşılıksız/kısmen karşılıksız şerhinin düşüldüğü tarih, 3167 Sayılı Kanun 8. maddede öngörülen sürenin bitim tarihi ve bu süre içinde keşidecinin düzeltme hakkını kullandığını belgelenmediği, keşidesinin şubeye bildirdiği ev/iş adresine 3167 Sayılı Kanun md. 7 gereğince ihtarname gönderildiği, ihtarnamenin tebliğ edildiği veya 3167 Sayılı Kanun md. 12 gereğince tebliğ edilmiş sayıldığı ve keşidecinin ihtarı aldığı veya almış sayıldığı tarihten itibaren 10 günlük sürenin geçmiş olmasına rağmen elinde bulunan çek defterlerini iade etmediği hususları belirtilecektir²⁴⁷.

Ayrıca, ihtar mektubuna, keşidecinin açık kimliği(mevcut ise nüfus cüzdan sureti, tüzel kişilerde ayrıca çekte imzası bulunanların imza sirküleri fotokopisi), keşidecinin ev/iş adresi, çekin ön ve arka yüzü fotokopisi, hesap sahibine gönderilen ihtar mektubunun fotokopisi, “PTT Alındı Belgesi” fotokopisi/şubeye bila-tebliğ iade edilen PTT belgesi “Bu bölüme ihbar edilenin adı, soyadı adresi, ihbar edilen tüzel kişi ayrıca çekte imzası olan yetkililerin adı soyadı da yazılacaktır²⁴⁸.

2. Çek Defterlerini İade Eden Hesap Sahibine Yeniden Çek Defteri Verilmesi

Mülga 3167 Sayılı Kanun’da muhatap bankanın ihtarına istinaden çek defterlerini iade eden hesap sahibine yeniden çek defteri verilmeyeceğine ilişkin hüküm yoktur. 3167 Sayılı Kanun md. 16’da sadece çek defterlerini iade etmeme suçundan mahkum olan hesap sahiplerinin 1-5 yıl arasında hüküm edilecek sürede çek hesabı açtırma yasağı öngörülmüştür. O halde, muhatap banka çek defterlerini iade eden hesap sahibine 3167 Sayılı Kanun md. 2 gereğince gerekli basiret ve dikkati göstermek suretiyle yeniden çek defteri verebilecektir²⁴⁹.

²⁴⁷ REİSOĞLU, s.308-309.

²⁴⁸ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün 8.7.1994 tarihli yazısı.

²⁴⁹ REİSOĞLU, s.309-310.

3167 Sayılı Kanun md. 2 gereğince, muhatap bankanın göstermesi gereken özen yükümlülüğüne örnek verecek olursak, ihtara rağmen çek defterlerini iade etmeyen hesap sahibine muhatap bankanın tekrardan çek defteri vermesi halinde, muhatap bankanın kendisinden beklenen özen ve basireti göstermediği kabul edilecektir²⁵⁰. Kaldı ki; Yeni Çek Kanunu ile artık çek hesabı açma yasağı ile birlikte çek düzenleme yasağı da öngörüldüğünden hakkında çek hesabı açma yasağı verilen hesap sahibine yeni çek defteri de verilmesi mümkün değildir.

E. HAMİLE HESAP SAHİBİNİN ADRESİNİ BİLDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Bankalar Kanunu md. 22/8 gereğince; banka çalışanları görevleri dolayısıyla öğrenmiş oldukları müşterilerine ait sırları, bu hususta Yasanın açıkça yetkili kıldığı merciler haricinde üçüncü kişilere açıklayamazlar. Çekle işleyen hesap sahiplerinin, muhatap bankada bulunan adres dahil tüm bilgileri de müşteri sırrı niteliğindedir. Hesap sahiplerinin adres bilgisi ile ilgili olarak 4814 sayılı yasa ile değişik mülga 3167 Sayılı Kanun'da bir istisna getirilmiştir. 3167 Sayılı Kanun md. 3 gereğince; çekin karşılığının kısmen ya da tamamen mevcut bulunmaması halinde, hamilin talebi üzerine hesap sahibi keşidecinin adres bilgileri hamile verilecektir. Hamilin bu talepte bulunabilmesi için ise mutlak surette çekin zilyeti olması gereklidir²⁵¹. Aynı hüküm, yeni Çek Kanununda da kabul edilerek; çekin karşılıksız çıkması dolayısıyla hamil tarafından talep edilmesine rağmen hesap sahibinin adres bilgilerini vermeyen muhatap bankaya Cumhuriyet Savcısı tarafından beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar idari para cezası verileceği düzenlenmiştir.

Yeni Çek Kanununda da yer alan söz konusu idari para cezası, miktarı belirtilmemek suretiyle mülga 3167 sayılı Kanun'da da düzenlenmiştir. 3167 sayılı Kanun'a göre; muhatap banka, çekin zilyeti olan hamile hesap sahibinin bankada kayıtlı adres bilgilerinin vermemesi halinde 3167 Sayılı Kanun md. 15 gereğince ağır para cezasına çarptırılacaktır. Yeni Çek Kanuna göre; muhatap bankaya verilecek idari para cezası beş yüz Türk Lirasından Beşbin Türk Lirası'na kadardır(ÇekK md. 7/X).

---

²⁵⁰ REİSOĞLU, s.310 dpn.616.

²⁵¹ REİSOĞLU, s.310.

III- MUHATAP BANKANIN KARŞILIKSIZ ÇEKİ ÖDEMESİ

Muhatap bankanın karşılıksız çeki ödemesi mümkündür. Bu halde, gerek keşideci hakkında karşılıksız çek nedeniyle hukuki ve cezai yaptırımların uygulanması gerekse de bankanın karşılıksız çek nedeniyle bildirim yükümlülüklerini yerine getirmesine gerek kalmayacaktır. Ancak bu hususun istisnası, muhatap bankanın 5941 sayılı yeni Çek Kanunu md.3 ve mülga 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödemesidir. Zira, bu halde çek karşılıksız yazılmış olacak ve karşılıksız çekin hukuki ve cezai sonuçları doğacaktır²⁵².

Yargıtay'da, karşılıksız çeki ödemenin muhatap bankanın tercihinde olduğunu belirtmekte, müşterisi ile çek anlaşması imzalayan muhatap bankanın müşterinin ticari itibarını korumak maksadı ile karşılığı bulunmayan bir çeki ibraz eden hamile ödeyebileceğini belirtmektedir²⁵³.

A- KARŞILIKSIZ ÇEKİ HATAEN ÖDEYEN MUHATAP BANKANIN HAMİLE RÜCU HAKKI

Öncelikle belirtmek gerekir ki; muhatap banka keşideci ile arasındaki kredi ilişkisinin devamı gereğince ya da vekaletsiz iş gören olarak karşılıksız çeki öderse hataen ödeme söz konusu olmadığından muhatap bankanın hamile başvurması söz konusu olmayacaktır²⁵⁴.

Ancak, hesapta karşılığı bulunmayan bir çeki hataen ödeyen muhatap bankanın hamile rücu hakkı bulunup bulunmadığı hususunda doktrinde tartışmalara yol açmıştır.

*KENDİGELEN*²⁵⁵, muhatap bankanın hataen ödeme halinde hamile başvuramayacağını, BK md. 61'de yer alan sebepsiz zenginleşme hükümlerinin hamil bakımından geçerli olmadığını, sebepsiz zenginleşme hükümlerinin ancak ve ancak karşılıksız çeki ödenen keşideci açısından uygulanabileceğini, diğer taraftan aksinin kabulü halinde muhatap bankanın bu kez de, karşılıksız yazılması gereken çeki karşılıksız yazmayarak

²⁵² *KENDİGELEN*, s.244, *REİSOĞLU*, s.288.

²⁵³ Yarg. 11. HD. , 24.6.1983 tarih, 3125/3302 sayılı kararı, *YKD* , 1983, s.1496.

²⁵⁴ *REİSOĞLU*, s.288.

²⁵⁵ *KENDİGELEN*, s.245, aynı görüşteki diğer yazarlar *İNAN*, s.74, (Çek Rizikolarından doğan sorumluluk), *GÖLE*, s.160-161, *ÖZTAN*, (1997) , s.1217-1218.

hamilin keşideciye başvuru haklarını engellemesi nedeniyle sorumluluğunun söz konusu olacağını belirtmiştir. Gerekçe olarak, Yargıtay'ın, muhatap bankanın keşidecinin itibarını korumak için yaptığı ödemeye ilişkin²⁵⁶ ve muhabir bankanın karşılıksız çeki ödemesine ilişkin²⁵⁷ kararları gösterilmiştir.

*REİSOĞLU*²⁵⁸ ise, muhatap bankanın karşılığı bulunmayan çeki ödemesi nedeni ile hamilin mal varlığına giren çek bedelinin muhatap bankanın fakirleşmesine bağlı bir zenginleşme yarattığı ve geçerli bir nedene dayanmadığını, muhatap bankanın hesapta karşılık bulunması halinde ödeme yükümlülüğünün bulunduğunu, hamilin ancak keşideciden çek bedelini tahsil ettiği takdirde hakkı olan çek bedelini tahsil etmiş olacağını bu nedenle bu halde BK md. 61-62 hükümlerinin uygulanması gerektiğini, Yargıtay'ın bir kararında da²⁵⁹, muhatap bankanın yanlış provizyon olarak çek bedelini keşideciye ait olmayan bir hesaptan ödemesi nedeniyle ilgili tutarı hamilden talep edebileceğini hükmettiğini belirtmiştir.

Kanaatimizce, karşılıksız çeki sehven ödeyen muhatap banka hamilden sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak bu tutarı talep edebilmelidir. Zira, muhatap bankanın yükümlülüğü *–her bir çek yaprağı nedeniyle ödemekle yükümlü olduğu tutar dışında–* hesapta bulunan karşılık nezdinde ödeme yapmaktır. Diğer bir ifadeyle, muhatap banka, keşideci ile hamil arasında havale aracısı konumunda olup, keşidecinin imzalamış olduğu çek taahhütnamesi ile verdiği havale talimatını yerine getirmekten ibarettir. Muhatap banka bilindiği üzere kambiyo ilişkisine hiçbir şekilde taraf olmamaktadır. O halde, sehven ödenen tutar nedeniyle sebepsiz zenginleşen hamilden, ayrıca çek taahhütnamesi gereğince keşideciden muhatap bankanın rücuen ilgili tutarları talep etmesinde hukuken bir engel bulunmamaktadır.

B- KARŞILIKSIZ ÇEKİ ÖDEYEN MUHATAP BANKANIN KEŞİDECIYE RÜCU HAKKI

Karşılıksız çeki ödeyen muhatap banka, sebepsiz zenginleşme, vekaletsiz iş görme, havale ve keşideciye tahsis etmiş olduğu kredi hükümlerine göre rücu edebilecektir.

²⁵⁶ Yarg. 11. HD. , 23.3.1998 tarih, 696/2036 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 14.11.2009.

²⁵⁷ Yarg. 19. HD. , 31.1.2005 tarih, 2004-6655/466 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 14.11.2009.

²⁵⁸ **REİSOĞLU**, s.288-289.

²⁵⁹ Yarg. 11. HD. , 25.2.1991 tarih, 173/1277 sayılı kararı, **ERİŞ**, (1995) , s.22.

Karşılıksız çeki ister ibraz süresi isterse ibraz süresi geçtikten sonra ödesin muhatap banka, genel hükümlere göre bu tutarı keşideciden talep edebilecektir²⁶⁰.

1. Hataen Ödeme Halinde Rücu Hakkı

Muhatap banka hataen karşılıksız çeki ödemiş ise, keşideciden bu tutarı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep edebilecektir. Ancak, bu halde keşidecinin mal varlığında muhatap bankanın yapmış olduğu ödeme ile bir zenginleşmenin olduğunun kabulü gereklidir. Örneğin, keşideci ile hamil arasındaki bir alım-satım akdi nedeniyle, keşideci bir mal almış, bedeli için çek vermiş ve karşılıksız olan bu çeki muhatap banka ödemiş ise, keşidecinin mal varlığında sebepsiz bir zenginleşmeden söz edilebilecektir²⁶¹.

2. Muhatap Banka-Keşideci Arasındaki Kredi İlişkisi İçinde Ödeme

Muhatap banka ile keşideci arasındaki bir kredi ilişkisi mevcutsa ya da keşideci ile muhatap banka arasında karşılıksız çekin ödeneceğine dair yazılı veya sözlü bir anlaşma mevcutsa muhatap banka karşılıksız çeki ödeyebilecek ve ödediği tarihten itibaren keşideci hesap sahibinden faiz talep edebilecektir²⁶². Yargıtay kararları da bu yöndedir²⁶³.

Bu halde, muhatap banka şubesinin Bankalar Kanunu md. 44'deki limitler ve kendi yetkisi dahilinde karşılıksız çekini ödediği keşideci ile banka arasında cari hesap ilişkisinin mevcut bulunmasına gerek olmadığını kabul etmek gereklidir. Yasada yer alan limitlerin aşılması halinde de –*Bankalar Kanununda yer alan limitlerin aşılması nedeniyle uygulanacak yaptırımlar saklı kalmak suretiyle*- ödeme geçerli olmalıdır.

3. Havale İlişkisi Çerçevesinde Karşılıksız Çekin Ödenmesi

Keşideci, muhatap banka ile imzalamış olduğu çek taahhütnamesi gereğince çek keşide etmek suretiyle bankaya ödeme yetkisi vermektedir. O halde, karşılıksız çekin

²⁶⁰ REİSOĞLU, s.290-291, KENDİGELEN, s.246, ÖZTAN, (2009), s.295.

²⁶¹ REİSOĞLU, s.291.

²⁶² REİSOĞLU, s.291.

²⁶³ Yarg. 11. HD. 1.5.1995 tarih, 3008/3892 sayılı kararı, “Bankanın çek hesabı tutarından fazla olarak davalıya ödemede bulunması bir açık kredi sözleşmesi niteliğindedir. Bankanın, hesaptan fazla kullandığı parayı kredi faiziyle birlikte istemeye hakkı vardır.” ERİŞ, (1995), s.45, aynı yönde Yarg. 19. HD. 6.11.1992 tarih, 9801/5751 sayılı kararı, ERİŞ, (1995), s.51.

ödenmesi halinde keşidecinin muhatap bankaya karşı sorumlu olduğu Yargıtay kararlarında açıkça belirtilmiştir²⁶⁴. Yargıtay'ın söz konusu kararlarındaki gerekçesi, gerek ibraz süresi içindeki gerekse de ibraz süresi geçmiş çekler içinde geçerli olacak ancak keşideci ibraz süresi içindeki çeklerde havaleden farklı olarak rücu edemeyeceği halde, ibraz süresi geçen çeklerde çekten caymak suretiyle havaleden rücu edebilecektir²⁶⁵.

4. Vekaletsiz İş Gören Olarak Karşılıksız Çekin Ödenmesi

Keşideci müşterisinin karşılıksız çekini herhangi bir kredi ilişkisi olmaması rağmen ödeyen muhatap banka BK. md. 413/1 kapsamında vekaletsiz iş gören konumundadır. Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca, iş sahibinin menfaati için yapılmış bir işte, yapan kimsenin halin icabına göre zaruri veya faydalı bulunan bilumum masraflarını faizi ile edaya ve bu kabil taahhütlerini ifaya ve hakimin takdir edeceği zararın tazminine iş sahibi mecburdur.

Bu nedenle; müşterisinin ticari itibarını korumak ve müşteri menfaatlerini de gözeterek karşılıksız çeki ödeyen muhatap banka, keşideciye 3167 Sayılı Kanun'nun hukuki ve cezai yaptırımlarına maruz kalmasından kurtaracak, ancak ödemiş olduğu bedeli, kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte keşideciden talep edebilecektir²⁶⁶.

5. Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Faiz Talep Hakkı

Muhatap banka, karşılıksız çeki hangi sebeple öderse ödesin, ödediği tarihten itibaren keşideciden, genel olarak kısa vadeli kredilerde uyguladığı faiz oranı üzerinden faiz talep edebilecektir. Ancak, karşılıksız çeki ödeyen muhatap banka keşideci hakkında kambiyo senetleri özgü takip yapamayacağı için, keşideciden TTK md. 695/III maddesinde öngörülen

---

²⁶⁴ Yarg. 11. HD. , 24.6.1983 tarih, 3125/3302 sayılı kararı, “Çek, niteliği itibarıyla borç ikrarını havi bir belge değil, sadece (havale)`den ibaret bir ödeme şeklidir. TTK.nun 695/3. maddesine göre karşılıksız çek mümkün olup bunun ödenip ödenmemesi bankanın seçeneği içinde olmakla beraber, muhatap banka, müşterisi keşideci ile yapmış olduğu çek anlaşması nedeniyle onun kredisini ve itibarını düşünerek karşılıksız bir çeki dahi çek hamiline ödeyerek sonra kendi müşterisi olan keşideciye rücu edebilir. BK.nun 457, 459. maddelerindeki (havale) hükümlerince de olgu bu yolda değerlendirilmelidir; BK.nun 461. maddesinin 2. fıkrasına göre de banka havaleyi kabul ettikten sonra keşideci artık havaleden rücu edemeyeceğinden ödemeyi yapan bankayı sorumlu tutamayacağı gibi ödenen miktar kadar bankaya karşı sorumlu olur.” , www.kazanci.com.tr , 14.11.2009

²⁶⁵ REİSOĞLU, s.292.

²⁶⁶ ARKAN, Sabih/GÖLE, Celal, Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı, Batider C.XII, Haziran 1984, Sa:2-3, s.57, REİSOĞLU, s.293

%5 oranında tazminat isteyemeyecektir²⁶⁷. Yargıtay kararlarına göre, muhatap banka bu tutarı keşideciden tahsil edebilecek, keşidecinin bankadaki mevduatından ya da alacağından tek taraflı olarak takas edebilecektir²⁶⁸.

V – MUHATAP BANKANIN KARŞILIKSIZ ÇIKAN HER BİR ÇEK YAPRAĞI İÇİN ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUĞU TUTAR

A- GENEL OLARAK

3167 sayılı yasa ve Yeni Çek Kanunu ile Bankalara yüklenen en önemli yükümlülüklerin birisi de bankaların keşideciye vermiş oldukları çek defterlerine ait her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutardır. Her yıl Ocak ayında Resmi Gazete’de yayınlanarak belirlenen bu tutarı, muhatap banka gerekli koşulların varlığı halinde, kısmen ya da tamamen karşılıksız yazılan her bir çek yaprağı için hamile ödemekle yükümlüdür. Keşideci ile muhatap banka arasında çek karnelerinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi hükmünde olan bu husus, uygulamada farklı sorunlara yol açmakta olup, aşağıda bu sorunları ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten önceki 3167 Sayılı Kanun 10. maddesinde, muhatap bankanın bu tutarı “keşideci dışındaki hamile” ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ancak; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile, bu ifade madde metninden çıkarılmıştır. Kanaatimizce, her ne kadar yeni metinde bu ifade yer almasa da, gerek keşideciye gerekse de keşidecinin temsilcisi olduğu anlaşılan hamile bu tutarın ödenmemesi gereklidir. Aksi halde; uygulamada haricen hamil ile keşideci arasındaki yapılacak bir anlaşma ile bu tutarın da muhatap bankadan talep edilebilmesine yol açacaktır. Doktrinde de hakim görüş bu yöndedir²⁶⁹. Nitekim; yeni Çek Kanununda bu ifade tekrar madde metni içine konularak “*ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile*” şeklinde tutarın kime ödeneceği açıkça belirtilmiştir.

Önemle belirtmek gerekir ki; muhatap bankanın mülga 3167 Sayılı Kanun md.10 gereğince meşru hamile yapmış olduğu ödeme kısmi ödeme niteliğindedir. Bu noktada,

²⁶⁷ REİSOĞLU, s.293-294.

²⁶⁸ Yarg. 11. HD. 19.2.1990 tarih, 1019/984 sayılı kararı, ERİŞ, (1995) , s.55.

²⁶⁹ TEKİL, s.138, DONAY, s.59.

hamile yapılan kısmi ödeme gereğince 3167 Sayılı Kanun md.4'deki(Yeni ÇekK md.3/VI) hüküm uygulanacaktır. Söz konusu maddeye göre, kısmi ödemeyi yapan muhatap banka çek aslına el koyacak, çekin tasdikli bir örneğini hamile verecektir. Hamil, bu tasdikli örnek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapabileceği gibi keşideci hakkındaki şikayet hakkını da kullanabilecektir. Yasadaki bu açık hüküm karşısında, doktrindeki,²⁷⁰ muhatap bankanın çek aslına el koyma hakkı olmadığı, hamilin belge aslı olmadan açacağı takibin İİK md. 167/II'ye istinaden iptal edileceği yönündeki görüşlerin kabul edilmesinin imkanı yoktur. Yine, 3167 Sayılı Kanun md. 5'te "*çekin karşılığının tamamen ödenmemesi ya da kısmi ödemenin hamil tarafından kabul edilmemesi halinde çek aslının hamile verileceğinin*" düzenlendiği gerekçe gösterilerek çek aslının hamile verilmesi gerektiğinin belirtilmesi 3167 sayılı yasa esas alındığında kabul edilemez niteliktedir. Zira, bu madde hamile herhangi bir ödeme yapılmaması veya hamilin kısmi ödemeyi kabul etmemesi hali için düzenlenmiştir. Kısmi ödeme halinde 3167 Sayılı Kanun md.4 hükmü açık olup, çek aslı muhatap bankada kalacak, hamil, kendisine verilecek çekin tasdikli örneği ile-*çek aslının elinde olması ile herhangi bir fark olmaksızın-* her türlü yasal yola müracaat edebilecektir.

Yeni Çek Kanununda ise, kısmi ödeme ve hiç ödeme yapılmaması hali daha açık düzenlenerek kısmi ödemede çek aslının muhatap bankada kalacağı(ÇekK md. 3/VI) ve çekin hiç karşılığının bulunmaması halinde banka sorumluluk tutarı ödendiğinde çek aslının hamile verileceği(ÇekK md.3/V) açıkça düzenlenmiştir. Ancak, bu düzenlemede her ne kadar çek aslının hamilde kalacağı belirtilmiş ise de; anlaşılması gereken husus banka sorumluluk bedelinin mutlak surette çek aslının ibrazı ile talep edilebileceğidir.

B- ŞARTLARI

1. Yasal Zorunlu Unsurlara Sahip Bir Çek Olması

5941 sayılı yasa md.3 ve 3167 Sayılı Kanun md.10'da yer alan muhatap bankanın kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkan çeklerde her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu miktarı ödeme borcunun doğabilmesi için çekin TTK md. 692'de yer alan tüm zorunlu unsurları barındırması gereklidir.

²⁷⁰ **KENDİGELEN**, Abuzer, *Makalelerim, Cilt:1 1986-2001 "Çekte Kısmi Karşılık"*, 2. Bası, İstanbul 2006, s.492(Makalelerim-Çekte Kısmi Karşılık), **GÖLE**, s.159, **TEKİL F.**, s.192, **ERİŞ**, (1995), s.54.

TTK md. 692'e göre çekin unsurları, çek kelimesi, kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi için havale, muhatabın adı ve soyadı, ödeme yeri, keşide tarihi ve yeri, keşidecinin imzası şeklinde sayılmıştır. Yasada yer alan bu unsurları taşımayan bir çek, çek niteliğinde sayılmayacaktır. Ayrıca, 3167 Sayılı Kanun'da 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile keşidecinin vergi kimlik numarasının yer almadığı çekler de geçersiz kılınmıştır. Ancak, 4814 sayılı yasa her ne kadar 08.03.2003 tarihinde yürürlüğe girmiş ise de, 2003/1 sayılı tebliğin yayım tarihi olan 09.04.2003 tarihini izleyen 3. ayın sonu olan Temmuz ayı sonuna kadar düzenlenmiş olan ve vergi kimlik numarası içermeyen çekler Yargıtay tarafından geçerli kabul edilmiştir²⁷¹.

Vergi kimlik numarasının çekin geçerliliğini etkileyip etkilemediği doktrinde tartışmalara neden olmuş, Yargıtay'da kimi kararlarında vergi kimlik numarasına haiz olmayan bir çeke istinaden yapılan kambiyo senetlerine mahsus takibin geçerli olduğu sonucuna varmıştır.

PULAŞLI, vergi kimlik numarası bulunmayan çeklerin geçerli olduğu ve böyle bir çek dolayısıyla keşidecinin karşılıksız çekten dolayı cezalandırılabilceğini savunmuştur²⁷². Yargıtay'da bir kararında²⁷³; TTK md. 692'de sayılan çekin zorunlu unsurları arasında vergi kimlik numarası sayılmadığından ve 4814 sayılı yasa 3167 Sayılı Kanun'da değişiklik yaptığından bu değişikliğin TTK md. 692'yi değiştirir nitelikte olmadığından dolayısıyla vergi kimlik numarasının bulunmaması kambiyo senetlerine mahsus takip yapılmasına engel olmadığı sonucuna varmıştır. *CAN* ise, bu çekin icra hukuku ve ticaret hukuku bakımından çek vasfını taşıdığı, ancak 3167 Sayılı Kanun bakımından çek vasfını taşımadığı fikrinin tutarlı olmadığını, bu hususun uygulamada sorunlara yol açacağı, kanunların çatışması halinde sonraki tarihli özel düzenlemenin geçerli kabul edilmesinin hukuk birliği açısından yerinde olacağı görüşündedir²⁷⁴.

---

²⁷¹ Yarg. 10. CD. , 17.10.2005 tarih, 2004-23546/12898 sayılı kararı; "...31.07.2003 tarihinden sonra düzenlenmiş olan çeklerde "vergi kimlik numarasının" bulunmaması halinde çekin geçerliliğinin etkileneyeceği kabul edilmiştir. 20.08.2003 tarihinden önce keşide edildiği ve üzerinde "vergi kimlik numarası" bulunmadığı anlaşılan çekin, ileri tarihli olarak tedaviye konulup konulmadığı ve banka tarafından sanığın elindeki çek defterlerini yenisi ile değiştirilme işlemi yapıp yapılmadığı araştırılıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayini gerekir." , aynı yönde Yarg. 10. CD. , 12.10.2005 tarih, 8921/12627 sayılı kararı , www.kazanci.com.tr , 20.11.2009.

²⁷² *PULAŞLI*, s.200.

²⁷³ Yarg. 12. HD. , 22.2.2005 tarih, 90/3488 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 20.11.2009.

²⁷⁴ *CAN*, Mustafa ERDEM, *Çek Muhatabı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu*, LHD, Sa. 80, Ağustos 2009, s. 2374.

Kanaatimizce, gerek 5941 sayılı yeni Çek Kanununda gerekse de 4814 sayılı ile getirilen değişiklik ile, vergi kimlik numarasının her çekte yer alması zorunlu olduğu düzenlenmiş olup, yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere 31.07.2003 tarihinden sonra keşide edilen ve vergi kimlik numarası bulunmayan çekler geçersiz kılınmıştır. Bankalar da, bu tarihe kadar müşterilerinin elindeki eski çek defterlerini imha ederek yenilerini vermekle yükümlü kılınmıştır. Bu nedenle, özel yasa ile açıkça geçersiz kılınan vergi kimlik numarasına haiz olmayan çekler, ticaret hukuku ve icra hukuku bakımından geçerli kılınması uygulamada yeknesaklığın sağlanamamasına yol açacaktır. REİSOĞLU ise, 5941 sayılı yasada vergi kimlik numarasının çek yapraklarında yer almasının muhatap banka açısından bir yükümlülük olduğunu, ancak bu yükümlülüğe aykırılığın bir yaptırımını olmadığı gibi bu çeklerin TTK bakımından geçerli çekler olduğu görüşündedir²⁷⁵. Kanaatimizce, uygulamada yeknesaklığın sağlanması ve tüm çeklerde vergi numarasının yer alması için vergi kimlik numarası yer almayan çekler her ne kadar TTK bakımından geçerli olsa da geçersiz sayılmalıdır. TTK tasarısında bu yönde bir hüküm koyularak sorun giderilebilecektir. Ancak, Yeni Çek Kanununun md.2/IX. fıkrası gereğince, bu çekler TTK'daki zorunlu unsurları taşımak kaydıyla geçerli sayılmıştır.

2. Çek Süresi İçerisinde İbraz Edilmeli

Muhatap bankanın her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu tutarın ödenebilmesi için süresi içerisinde ibraz edilmiş bir çek söz konusu olmalıdır. TTK md. 708 gereğince, bir çek keşide edildiği yerde ödenecekse 10 gün, keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse 1 ay, başka kıtada ise 3 aylık ibraz süresi söz konusudur.

Bir Avrupa ülkesinde keşide edilip, ödeme yeri Akdeniz'e kıyısı bulunan bir ülke olan veya Akdeniz'e kıyısı bulunan bir ülkede keşide edilip ödeme yeri bir Avrupa ülkesi olan çeklerde ise ibraz süresi 1 aydır²⁷⁶.

Ayrıca, çekin ibraz süresinin hesabında ödenmesi istenen çekin fiilen ibraz edildiği yerin bir önemi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, çekler bakımından ibraz süresine esas olan

²⁷⁵ REİSOĞLU, Seza, "Yeni Çek Yasası ve Hukuki Sorunlar" Konferansı, 29.12.2009.

²⁷⁶ CAN, s.2374-2375.

ödeme yeri hamilin ödemeyi talep ettiği yer değil keşidecinin baştan belirlediği ödeme yeridir²⁷⁷.

Yukarıda belirtilen ibraz süreleri geçtikten sonra, *-keşideci çekten caymamış olsa dahi-* muhatap bankanın 5941 sayılı Çek Kanunu md.3 ve 3167 Sayılı Kanun md. 10'da belirlenen tutarı ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

3. Hesaptaki Bakiye Yasal Miktardan Az Olmalı

Mülga 3167 sayılı kanuna göre, muhatap Bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödeyebilmesi için, hesaptaki karşılığın yasadaki belirtilen miktardan az olması gereklidir. Yeni Çek Kanununa göre ise, bu husus geçerli olmayıp, hesapta kısmi karşılık varsa, bu miktarın bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutardan fazla ya da eksik olduğuna bakmaksızın bu tutara ilaveten kanunen ödemekle yükümlü olunan tutar çek bedelini aşmamak koşulu ile ödenecektir. O halde, Yeni Çek Kanunu kapsamında artık muhatap bankanın her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutarın şartları arasında yeni yasaya göre basılan çekler için hesaptaki bakiyenin yasal miktardan az olması aranmayacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ibraz süresi içerisinde ibraz edilen ve karşılığı mevcut olan çeki muhatap banka ödemekle yükümlüdür²⁷⁸. Ancak, hesapta karşılık mevcut olmasa dahi muhatap banka keşideci ile arasındaki anlaşma ya da müşterinin çekinin karşılıksız yazılmaması amacıyla çeki ödeyebilir. Bu halde, muhatap Bankanın yasal miktarı ödeme yükümlülüğünden söz edilemeyecektir. Karşılığı bulunmayan çeki ödeyen banka, genel hükümlere göre keşideciden ödediği tutarı talep edebilecektir²⁷⁹.

Süresi içinde ibraz edilen çeklerde, hesapta hiç karşılığın bulunmaması halinde muhatap banka yasal miktarı ödemekle yükümlü olacaktır. Yine, hesapta kısmi karşılığında bulunması halinde, mülga 3167 sayılı kanuna göre bu miktar yasadaki belirtilen miktardan düşük ise, muhatap banka bu miktarı yasadaki düzenlenen miktara tamamlamakla yükümlüdür. Hesapta bulunan kısmi karşılık, yasadaki düzenlenen miktardan fazla ise, muhatap banka bu

²⁷⁷ ERİŞ, (2004) , s.788, CAN, s.2375.

²⁷⁸ Alman Çek Kanunu (*ScheckG Art. 12*) md. 12'e göre ise; çekin ödenmemesinden keşideci sorumludur. Bu sorumluluğu ortadan kaldıran her nevi kayıt yazılmamış sayılır, CAN, s.2377, dpn.91.

²⁷⁹ CAN, s.2377, ÖZTAN, s.294.

tutarı ödeyecek, yasal miktarı ayrıca ödemeyecektir²⁸⁰. Ancak, yeni Çek Kanununda bu husus daha ayrıntılı olarak düzenlenmiş mülga 3167 sayılı kanundan farklı olarak eğer çek bedeli 600-TL üzerinde ise, hesaptaki kısmi karşılığa ilaveten, çek bedelini aşmamak koşulu ile muhatap banka 600-TL daha ödemekle yükümlü kılınmıştır.

Yeni Kanun düzenlemesine göre örneğin; 1500-TL tutarında bir çek esas alındığında, hesapta hiç karşılık yoksa muhatap banka 600-TL ödeyecek, 500-TL tutarında bir çekin hesapta hiç karşılığı yok ise muhatap banka 500-TL ödeyecek, yine 500-TL tutarında bu çekin hesapta 200-TL kısmi karşılığı var ise muhatap banka 300-TL daha ödeyecek ve 1.500-TL tutarında bir çekin hesapta 300-TL tutarında karşılığı varsa muhatap banka ilaveten 600-TL daha ödeyecektir(ÇekK md.3/III).

Yeni Kanundaki bu düzenleme ile, her türlü durumda muhatap bankanın ödeyeceği tutar açıkça belirtilmek suretiyle uygulamada yaşanan sıkıntılar ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Ancak, özellikle hesapta kısmi karşılık bulunduğu, kısmi karşılığı yasal miktara tamamlamak yerine ayrı bir 600-TL daha ödenmesi uygun olmamıştır. Nitekim, bu halde 1.000-TL'lik bir çekin hamili hesapta 400-TL kısmi karşılık olduğunda, 600-TL de bankadan alarak çek bedelini tahsil edebilecektir. Muhatap Bankada ödediği tutarı keşideciden tahsil etmeye çalışacaktır. Kambiyo ilişkisine dahil olmayan, diğer bir ifadeyle çek borçlusu dahi olmayan muhatap bankaya böyle bir yükümlülük yüklenmesi yerinde olmamıştır. Muhatap bankalara yüklenen bu yükümlülük nedeniyle, bankalar artık yeni çek karnelerini çok daha sıkı koşullarda teslim edecek ve bu husus da kısa zaman içerisinde piyasada çek kullanımını azaltacaktır.

Diğer taraftan, çekin hesapta karşılığı bulunmamasına rağmen, başkaca bir sebepten dolayı ödenmemişse bu halde muhatap banka yasal miktarı ödeme yükümlülüğü yoktur. Örneğin, çekle işleyen hesap üzerinde, rehin, haciz, ihtiyati tedbir ve iflasın ertelenmesi gibi bir durum söz konusu ise muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır²⁸¹.

---

²⁸⁰ CAN, s.2377.

²⁸¹ CAN, s.2377, dpn. 94.

C- ÖDEME ZAMANI

Mülga 3167 Sayılı Kanun md. 10'un eski halinde, "7. ve 8. md. hükümleri saklıdır" şeklinde ifade bulunduğundan, muhatap Banka yasada belirlenen tutarı ödemedi önce, keşideciye ihtar çekmeyi ve keşidecinin 8. madde gereğince düzeltme hakkını kullanmasını beklemek zorundaydı. Keşideci eğer düzeltme hakkını kullanmaz ise, yasada düzenlenen miktarı ödemekle yükümlü olacağı kabul edilmekteydi. Ancak, 4814 sayılı ile 3167 Sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle bu yönde bir hüküm bulunmaması sebebi ile, çekin "karşılıksız" yazılması ile birlikte muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü doğacaktır²⁸². 3167 Sayılı Kanun'da bu yönde hüküm bulunmaması rağmen, doktrindeki keşidecinin düzeltme hakkını kullanım süresini beklemek gerektiği yönündeki görüşe katılmak mümkün değildir²⁸³. Yeni Çek Kanununda da açıkça süresinde ibraz edilerek karşılıksız yazılan her bir çek yaprağı için muhatap bankanın çekin karşılıksız yazıldığı anda bu yükümlülüğünün doğacağı düzenlenmiştir. (ÇekK md.3).

Diğer taraftan, mülga 3167 sayılı yasaya göre, yasal yükümlülüğünü ödeyen banka bu tutar için keşideciye rücu edeceğinden, çekin aslını alıkoyma hakkına sahiptir. Bu halde; 3167 Sayılı Kanun md. 4/II uygulanacak ve yasal miktarı ödeyen banka çekin aslını alıkoymacaktır. Nitekim; 3167 sayılı yasanın tasarısının madde gerekçesinde bu husus açıkça; "*Kanuni sorumluluğu nedeniyle 10. madde de yazılı miktarı hamile ödeyen bankanın, çeki hamile geri verme yükümlülüğü bulunmamaktadır.*" şeklinde belirtilmiştir²⁸⁴. Ancak, yeni Çek Kanunun md.3/V-VI'a göre, sadece kısmi ödeme halinde çek aslı muhatap bankada kalacak, hesapta hiç karşılığın bulunmaması ve banka sorumluluk bedeli ödendiği durumlarda çek aslı hamile verilecektir.

D. ÖDENECEK TUTARIN BELİRLENMESİ

Bankaların her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutar her yıl Ocak ayında T.C Merkez Bankası tarafından belirlenmektedir. Bu tutar, 1997 yılından 2002 yılına kadar 5 milyon olarak belirlenmiş iken, 2 Aralık 2002 tarihinde bu tutar 60 milyon liraya

---

²⁸² REİSOĞLU, s.254.

²⁸³ ARKAN, s.16.

²⁸⁴ REİSOĞLU, s.255.

yükseltilmiştir²⁸⁵. Bu değişiklik ile, onbinlerce çek defteri veren Bankalar, çek defterlerini teslim ederken daha detaylı bir araştırma yapmaya teşvik edilmiştir.

Daha sonra; 4814 sayılı yasa ile 3167 Sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile bu miktar 300 milyona yükseltilmiş, ancak bu sorumluluğun yeni basılacak çek defterleri için geçerli olacağı eski çek defterleri için 60 milyonluk sorumluluğun devam edeceği geçici 5. madde²⁸⁶ ile kabul edilmiştir.

9.4.2003 tarihli ve 25074 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2003/1 sıra numaralı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğin 2008/1 sıra numaralı Tebliğin 6'ncı maddesinde yer alan "435 YTL'ye (dört yüz otuz beş Yeni Türk Lirasına)" deyimlerini, "470 TL'ye (dört yüz yetmiş Türk Lirasına)" olarak değiştiren 2009/1 sıra numaralı Tebliğ 15.1.2009 günlü ve 27111 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak, 26.01.2009 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesiyle, Bankaların her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu bedel 470-TL olarak belirlenmiştir. Ancak, TCMB tarafından 20.01.2010'da 27468 sayılı Resmi Gazete yayınlanan tebliğ ile bu tutar 500-TL olarak belirlenmiştir. Tebliğ Geçici 2. maddesi ile düzenlenen bu tebliğ de bir hususa mutlak surette dikkat çekmek gereklidir. Daha önce yayınlanan tebliğlerde, bir önceki sene yayınlan tebliğdeki miktar arttırma yoluna gidiliyordu. Örneğin, 26.01.2009'da yayınlanan tebliğ ile 435-TL olan bu tutar 470-TL'ye çıkarıldı. Ancak, 20.01.2010'daki tebliğ ile farklı bir uygulamaya gidildi ve "bu tebliğden önce yayımlanan tebliğlere göre bastırılan çeklerden ötürü muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde 500-TL ödemekle yükümlü kılınmıştır" şeklinde düzenleme yapıldı. Bu halde, örneğin 2008 yılında ibraz edilen çek için banka sorumluluk bedeli 435-TL iken bugün bu çek aslı ibraz edildiğinde muhatap banka 500-TL ödeyecektir. Yine, vergi kimlik numarası olmayan 4814 sayılı yasadaki önce basılan çekler için banka sorumluluk bedeli 60-TL olarak 3167 sayılı yasanın geçici 5. maddesinde düzenlenmiş iken bu tebliğ gereğince bu çekler için de 500-TL ödenecektir.

---

²⁸⁵ RG 13 Kasım 2002 Sa: 24935.

²⁸⁶ 4814 sayılı yasanın geçici 5. maddesi : Bankalar, T.C. Merkez Bankası'nca bu Kanunun yayımını izleyen bir ay içinde Resmi Gazetede yayımlanacak bir tebliğle belirlenecek esaslara uygun olarak yeni çek defterleri bastırırlar.

Bankalar, bu tebliğin yayımını izleyen üçüncü ayın sonuna kadar müşterilerine yeni çek defterlerini verir ve ellerindeki eski çek defterlerini imha ederler.

Bankaların, ikinci fıkrada yazılı sürenin sonuna kadar müşterilerine verdikleri çek defterlerinden ötürü 3167 sayılı Kanunun 10. maddesi uyarınca sorumlulukları her çek yaprağı için altmış milyon liradır.

Kanaatimizce, TCMB tebliğindeki bu düzenleme ile bankalara büyük bir maddi külfet yüklenmiş olup, bu husus karşılıksız çek keşidesinin cezasının maddi olarak bankalara kesildiğinin en büyük göstergesidir.

20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanununun 3. maddesi ile ise; muhatap bankanın her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutar 600-TL'ye yükseltildi. Ancak, Yeni Çek Kanununda yer alan bu düzenleme, kanunun Geçici madde 1/IV hükmü gereğince bankalar tarafından basılacak yeni çek defterlerine ait çekler için geçerli olacaktır.

Bankaların her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu bedelin her yıl T.C. Merkez Bankası tarafından belirlenmesi nedeniyle, bu miktarın çekin keşide tarihine mi göre mi ibraz tarihine göre ödeneceği önem arz etmektedir. Bu hususun tespitinde, 3167 Sayılı Kanun md. 10 hükmü esas alınarak, çekin karşılıksız yazıldığı zaman *-ibraz tarihi-* esas alınmalıdır. Böylelikle, ileri keşide tarihli çekler bakımından farklı sorumluluk bedellerinin doğması engellenebilecektir. Örneğin, 2009 yılı için Bankanın sorumluluk bedelinin belirlendiği 2009/1 sıra sayılı tebliğin 26.01.2009 tarihinde yürürlüğe girmesi nedeniyle, bu tarihten sonra ibraz edilen çekler için 470-TL, bu tarihten önce ibraz edilen çekler için 2008 yılında geçerli olan 435-TL ödenmelidir.

Yabancı para üzerinden düzenlenen çeklerde de, muhatap bankanın 470-TL ve yeni Çek Kanuna göre 600-TL ödeme yükümlülüğü yine Türk Parası üzerinden olacaktır. Hesapta kısmi karşılığın bulunması halinde ise, hamile ödenecek miktar ibraz tarihindeki kur üzerinden Türk Lirası olarak hesaplanacaktır²⁸⁷.

Son olarak; her yıl Merkez Bankası tarafından arttırılan bankaların sorumlu olduğu bedelin, bu sene yeni yasaya tabi çekler için arttırılmayacağı, ancak 3167 sayılı yasaya tabi çekler için öngörülen 470-TL'lik sorumlulukta arttırıma gidilebileceği düşünülmektedir.

---

²⁸⁷ ARKAN, s.16.

E. YASAL MİKTARIN BANKA İLE HESAP SAHİBİ ARASINDAKİ DÖNÜLEMAYECEK GAYRİNAKDİ KREDİ SÖZLEŞMESİ OLMASI

Yeni Çek Kanunu md.3 ve mülga 3167 Sayılı Kanun'unun 4814 sayılı yasa ile değişiklikten önceki 10. maddesi, bankaların her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğı tutar, banka ile keşideci arasında bir "kredi" sözleşmesi olduğı belirtilmekteydi. Ancak; 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile, bu tutarın banka ile keşideci arasında dönülemeyecek bir "gayri nakdi kredi sözleşmesi" olduğunu ve "dönülemeyecek" şeklinde belirterek bu sözleşmenin feshedilemeyeceğı düzenlenmiştir²⁸⁸.

Muhatap bankanın, hesap sahibine çek defteri vermesinin gayri nakdi kredi sözleşmesi olarak belirlenmesi nedeniyle, bankalar çek defteri verirken genel kredi prosedürlerini uygulamak zorundadır. Böylelikle, bankalar hesap sahibi ile ilgili gerekli tüm araştırma ve incelemeleri yapacak, çek hesabı açarken gerekli özeni göstereceklerdir²⁸⁹.

4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten önce de; bankaların bu yasal yükümlülüğü Bankalar kanuna göre hesap sahibine açılan bir gayri nakdi kredi niteliğinde olduğundan ve çek hamillerine verilen bir garantiyi ifade ettiğinden mevcut hukuki durumda bir değişiklik olmamıştır²⁹⁰. Kanaatimizce de; sadece, eski yasa metnindeki ifade yanlışlığı düzeltilmiştir.

Yüksek Mahkeme bir kararında; bankanın ödemekle yükümlü olduğı tutar her ne kadar hesap sahibi ile arasında dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi niteliğinde olsa da, bu tutar için gider vergisi yönünden Bankaya ayrıca bir hak vermediğini belirtmiştir²⁹¹.

Yasada yer alan gayri nakdi kredi sözleşmesinin kurulduğı an çek defterlerinin teslim edildiğı zaman kabul edilmektedir. Ancak, uygulamada varsayımsal olarak bir sözleşmenin varlığından bahsedilmemesi için özellikle Bankalar bu sözleşmeyi yazılı olarak

---

²⁸⁸ 4814 sayılı yasanın tasarısında bu husus; "Yürürlükteki madde de "kredi" olarak ifade edilen sorumluluk temeli çek defteri verilmesi sırasında bir nakit ödemesi söz konusu olmadığından hukuki niteliğine uygun bir şekilde "gayri nakdi kredi" olarak düzenlenmektedir." Şeklinde belirtilmiştir.

²⁸⁹ ARKAN, s.16.

²⁹⁰ REİSOĞLU, s.255.

²⁹¹ Yarg. 11. HD. , 26.6.1992 tarih, 3651/8010 sayılı kararı, ERTEKİN/KARATAŞ , s.323.

yapmaktadır²⁹². “Çek Taahhütnamesi” olarak adlandırılabilir bu sözleşme ile, hesap sahibine verilen çek defterleri nedeniyle, tarafların hak ve yükümlülükleri belirlenmektedir.

Çekin muhatap bankaya ibrazında; hesapta karşılığı mevcut ise ya da yasal miktarın üstünde karşılık varsa hesap sahibine bu kredi kullanılmamış olur. Kısmi karşılık yasal miktarın altında ise ya da hiç karşılık mevcut değil ise, kredi kullanılmış olacaktır. Hesap sahibine kullanılan bu gayri nakdi kredi, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun md. 48 çerçevesinde bankaların genel kredi sınırlarının saptanmasında dikkate alınacaktır²⁹³. Yine, Bankacılık Kanunu md. 54/VI gereğince; kredi sınırların hesabında gayri nakdi krediler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nca belirlenen esaslar ve oranlar dahilinde dikkate alınmaktadır.

Yeni Çek Kanunu ve mülga 3167 Sayılı Kanun’da düzenlenen bu gayri nakdi kredi sözleşmesi çerçevesinde; banka, çek defteri vermeden, istediği teminatı talep edebilecektir. Çek defteri talep eden hesap sahibi bankanın kredi müşteri ise; bankaya karşı doğmuş ve doğacak tüm borçları için daha önce verdiği ipotekler, ticari işletme rehinleri, mevduat ve alacaklar üzerindeki rehinler, bankanın aldığı kefaletler bu kredinin teminatını oluşturacaktır²⁹⁴.

Bankaların her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutarın gayri nakdi kredi sözleşmesi niteliğinde olduğunun kabul edilmesi, muhatap bankanın kredi sözleşmesi hükümleri gereğince, hesap sahibi vermiş olduğu çek yaprağı kadar miktarı hesapta bloke etme hakkını doğuracaktır. Nitekim, muhatap bankanın hesap çek defterine vermesi ile müşterisine kullandığı aval, kabul kredisi ve teminat mektubu arasında bir fark bulunmamaktadır. O halde, muhatap bankanın hesap sahibine vermiş olduğu on yapraklık bir çek defteri nedeniyle, yeni Çek Kanunu ile her bir çek yaprağı için tutar 600-TL olarak kabul edildiğinden 6.000-TL’yi hesapta bloke edebilecektir²⁹⁵.

Doktrinde bir görüşe göre; muhatap Banka her bir çek yaprağı için 600-TL ödeme yükümlülüğünü daha baştan ödemeyi kabul ederek, müşterisine her yaprak için 600-TL’lik bir

---

²⁹² CAN, s.2366.

²⁹³ CAN, s.2367, ARKAN, s.16.

²⁹⁴ REİSOĞLU, s.255-256.

²⁹⁵ REİSOĞLU, s.256.

gayri nakdi kredi açmaktadır. Bu husus da; çeki diğer senetlere göre daha güvenli kılmaktadır²⁹⁶.

Diğer bir görüşe göre ise; bir taraftan muhatap bankayı yasada belirtilen tutarı ödemekle yükümlü kılmak, diğer taraftan bu tutarı hesap sahibi ile muhatap banka arasındaki kredi sözleşmesine bağlamak çelişki yaratmaktadır²⁹⁷. Başka görüşe göre ise; bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar; hamil-muhatap banka arasındaki dış ilişki, hesap sahibi ile muhatap banka arasında ise iç ilişkidir. Muhatap Banka dış ilişki çerçevesinde hamile ödeme yaparak, çek hamillerinin korunması amacına hizmet etmekte, iç ilişki çerçevesinde de bu tutarı hesap sahibi keşideciden tahsil etmektedir²⁹⁸.

Kanaatimizce; yasada bankanın sorumlu olduğu bedelin hesap sahibi ile arasındaki gayri nakdi kredi sözleşmesi olarak nitelendirilmesi yerinde olmuştur. Nitekim, banka hesap sahibine çek defteri vererek yasada düzenlenen miktarı ödemeyi baştan kabullenmekte böylelikle hesap sahibine gayri nakdi bir kredi kullanırmaktadır. Böylelikle, doktrindeki dış ilişki çerçevesinde hamile ödeme yapılması ve ödenen tutarın iç ilişki çerçevesinde hesap sahibinden tahsil edilmesi görüşünün benimsenmesi yasanın düzenlemesine de uygun olacaktır.

Hesap sahibi ile muhatap banka arasındaki gayri nakdi kredi sözleşmesi, çek anlaşması mevcut olduğu müddetçe devam edecektir. Nihayet, hesap sahibi yasal yükümlülüklerini yerine getirerek çek anlaşmasını sona erdirdiği takdirde gayri nakdi kredi sözleşmesi de sona erecektir²⁹⁹.

F- YASAL MİKTARI ÖDEYEN MUHATAP BANKANIN KEŞİDECIYE RÜCU HAKKI

5491 sayılı yeni Çek Kanunu md. 3 ve 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince, hamile ödeme yapan muhatap banka, aralarındaki çek anlaşması çerçevesinde ödediği bedeli keşideciden talep edecektir. Nitekim, yasa koyucu muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarın hesap sahibi ile muhatap banka arasında feshedilemeyecek bir gayri

---

²⁹⁶ BATTAL, Ahmet, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2005, s. 169-170.

²⁹⁷ KENDİGELEN, s.232.

²⁹⁸ CAN, s.2366.

²⁹⁹ CAN, s.2367.

nakdi kredi sözleşmesi hükmünde olduğu düzenlemiş olup, muhatap banka hesap sahibine kullandırdığı gayri nakdi krediyi geri istemektedir. Muhatap bankanın yasa gereği ödemekle yükümlü olduğu bu tutarı ödemeyen gerçek ve tüzel kişi kayıtları; 5834 sayılı Kanunun³⁰⁰ 1. maddesi gereği; borcun Kanun'un yürürlüğe girdiği 28.01.2009 tarihinden önce veya bu tarihten itibaren altı ay içinde ödenmesi veya yeniden yapılandırılması halinde, tamamının ödenmesinden itibaren TCMB'nda tutulan kayıtlardan silinmektedir³⁰¹.

Keşideci ancak, çekin üzerinde ödenmemesi yönünde ihtiyati tedbir, çekin sahte ve tahrif edilmiş olması gibi nedenlerle kanunen yükümlü olan tutarın kendisinden tahsil edilmesine itiraz edebilecektir. Bu halde, ödenen tutarın iadesi için Banka aleyhine dava açabilecektir³⁰².

Çekin üzerindeki hamilin imzası makbuz hükmündedir. Banka keşideciye rücu ederken çeki ispat vasıtası olarak kullanabilecek olup, keşideci bu tutarı ödeme şartı olarak çekin iadesini isteyemeyecektir. Ancak, keşideci çekteki imzanın kendisine ait olmadığı veya çekin sahte ve tahrif edilmiş olduğu gerekçeleri ile çekin bir örneğini muhatap bankadan talep edebilecektir³⁰³. Diğer taraftan, keşideci banka aleyhine dava açarsa mahkeme çek aslının celbine karar verebilir³⁰⁴. Ayrıca, Yeni Çek Kanununa göre artık, hesapta hiç karşılığın bulunmaması halinde banka tarafından kanunen ödenmekle yükümlü olunan tutar ödendiğinde çek aslı hamile veriliyor. Bu halde, muhatap banka elindeki çek fotokopisi ile keşideciye rücu ederse durum ne olacaktır ? İyi niyetli olmayan keşideci imza inkarında bulunarak ödemedi kaçabilecektir. Nitekim, fotokopi üzerinden imza kontrolünün yapılması mümkün değildir. Bankaları ağır bir külfet altına sokan bu düzenleme REİSOĞLU tarafından da yerinde bulunmamaktadır³⁰⁵.

Muhatab banka hamile ödediği kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar için hesap sahibinden faiz de talep edebilecektir. Muhatap banka; hesap sahibi arasındaki ilişki kambiyo taahhüdüne dayanmadığı için, hesap sahibi hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapamayacak, hesap sahibinden bu tutarı genel haciz ya da iflas yolu ile talep

---

³⁰⁰ Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun(RG. 28.01.2009 tarih ve Sa: 27124)

³⁰¹ CAN, s.2381.

³⁰² REİSOĞLU, s.257.

³⁰³ REİSOĞLU, s.257, TEKİL M., s.24.

³⁰⁴ REİSOĞLU, s.257

³⁰⁵ REİSOĞLU, *Konferans*, 29.12.2009.

edebilecektir. Muhatap banka tarafından başlatılan icra takibinde hesap sahibinin borca itiraz etmesi halinde İİK md. 68/b hükmü gereği, kredi sözleşmesi ve bunlarla ilgili süresinde itiraz edilmemiş hesap özetleri ve ihtarnameler, usulüne uygun olarak düzenlenen diğer belge ve makbuzlar İİK md. 68/T'de belirtilen belgelerden sayılmakta olup, bunlara dayanılarak icra mahkemelerinde itirazın kaldırılması talep edilebilecektir³⁰⁶.

Ayrıca, keşideci düzeltme hakkını kullanması için 3167 Sayılı Kanun'da yer alan süre geçtikten sonra, 3167 Sayılı Kanun md. 16c/b bendindeki aşamalarda ödemeleri doğrudan hamile yaparsa, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödemiş olması nedeniyle, bu tutarı faizi ile birlikte muhatap bankaya iade etmek zorundadır. Bu husus kanaatimizce, Yeni Çek Kanunu kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanan keşideci açısından da geçerlidir. Diğer taraftan, keşideci bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarda dahil olacak şekilde hamile ödeme yapmışsa, muhatap bankanın gayri nakdi kredi sözleşmesi tarafı olmayan hamile rücu imkanı olmayacağından keşideci ayrıca bu tutarı muhatap bankaya ödemek zorunda kalacaktır. Bu nedenle, hamile doğrudan - *kanunen yükümlü olunan tutar dahil*- ödeme yapan keşidecinin mükerrer ödeme riski olacaktır³⁰⁷.

G- MUHATAP BANKANIN ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ BULUNMADIĞI HALLER

Muhatap bankanın aşağıdaki hallerde; her bir çek yaprağı için talep edilen banka sorumluluk bedelini ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

- Çekin süresinde ibraz edilmeyerek çek vafını yitirmesi
- Çekin bankaya ibrazında hamilin açıkça bu tutarı ödemeyi kabul etmemesi ve bu hususu imzası ile onaylaması
- Çek bankaya ibraz edildikten sonra 10 yıllık genel zamanaşımı süresinin dolması
- Çek bankaya ibraz edildikten sonra çek borçlularının çek bedelini veya çekin karşılıksız kalan kısmını ödemesi

---

³⁰⁶ CAN, s.2382.

³⁰⁷ ARKAN, s.17.

- Çekle işleyen hesap üzerinde, ihtiyati tedbir, haciz, iflasın ertelenmesi, rehin hakkı gibi işlemlerin olması
- 18.2.2009 tarih ve 5838 sayılı tarihli yasadan önce ibraz edilen çekler için çek hakkında keşidecinin ödemededen men talimatı vermiş olması
- Banka sorumluluk bedelini talep eden hamilin meşru hamil olmaması ya da çeki ibrazdan sonra alacağın temlik hükmüne göre devralan yetkisiz hamil tarafından talep edilmesi
- Muhatap bankaya çek aslı ile önceden başvurmaksızın banka aleyhine ilamsız icra takibi ya da kambiyo ilişkisine taraf olmayan muhatap banka hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapılarak bu tutarın talep edilmesi
- Bankanın taraf olmadığı icra dosyasından çek aslı olmaksızın muhtıra/müzekkere göndermek suretiyle bu tutarın talep edilmesi
- Keşidecinin imzasının muhatap banka sistemindeki imza ile uyuşmaması nedeniyle çekin karşılıksız yazılmamış olması
- Vekil tarafından banka sorumluluk bedelinin talep edilmesi halinde, vekilin vekaletnamesinde gerekli yetkilerin bulunmaması

H- MUHATAP BANKANIN ŞİKAYET HAKKI

3167 Sayılı Kanun md.16b/I hükmü ile, karşılıksız çek için kanunen yükümlü olduğu miktarı ödeyen muhatap bankaya da karşılıksız çek hamiline verildiği gibi şikayet hakkı verilmiştir. Muhatap bankanın bu şikayet hakkı hesapta bulunan kısmi karşılığı kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktara tamamlaması halinde de söz konusu olacaktır³⁰⁸. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki; 5941 sayılı yeni Çek Kanununda muhatap bankanın şikayet hakkı düzenlenmemiştir. Ceza hukukunda lehe olan hükümler uygulanacağından, her ne kadar eski çek defterleri için 3167 sayılı yasanın geçerli olduğu Yeni Çek Kanununda düzenlenmiş ise de, Yeni Çek Kanununda muhatap bankanın şikayet hakkı olmadığı için artık muhatap bankanın Yeni Çek Kanununun yürürlüğe girdiği 20.12.2009 tarihinden itibaren şikayet hakkı kalmamış olup, 3167 sayılı yasaya tabi eski çek defterleri için dahi olsa muhatap bankanın şikayeti üzerine kovuşturma yapılamayacaktır.

---

³⁰⁸ ARKAN, s.16.

3167 sayılı yasaya göre, muhatap bankanın kanunen yükümlü olduğu tutarı ödemesinden sonra çek bedelinin tamamının karşılanması halinde, çek aslının muhatap bankaya iadesi gereklidir. Bu halde, muhatap banka kanunen yükümlü olduğu tutarı ödemiş ve tahsil edememiş olduğundan şikayet hakkı muhatap bankaya ait olacaktır. Diğer taraftan, muhatap bankanın hamile yapmış olduğu kısmi ödeme-kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar- çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını karşılamazsa yine çek aslını kendisinde tutacak, ancak hamilin gerekli yasal yollara müracaat etmesi için tasdikli bir örneğini hamile verecektir(3167 Sayılı Kanun md.4). Bu halde ise, şikayet hakkı gerek kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödeyen muhatap bankada gerekse de çeki karşılıksız yazdıran hamilde olacaktır. Sonuç olarak, muhatap bankanın yapmış olduğu kısmi ödeme çeki karşılıksız yazılmaktan kurtarmayacaktır³⁰⁹.

3167 Sayılı Kanun md. 16 gereğince, muhatap bankanın veya hamilin şikayeti üzerine, keşideciye çek bedeli kadar ağır para cezası verilecek, her halde bu tutar 80.000-TL'yi geçmeyecektir. Ayrıca, bu suçtan mükerrirlere bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilecektir.

I- UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Uygulamada gerek mülga 3167 Sayılı Kanun md. 10 gerekse de Yeni Çek Kanunu md.3 gereğince bankaların her bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutarın talep edilmesi yasadaki usulden farklı şekillerde yapılmakta ve yasaya aykırı hareket edilmektedir. Yeni Çek Kanunu ile muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin düzenlemeler daha ayrıntılı yapılmış ise de, genel olarak 3167 sayılı Kanundaki görüş benimsenmiş ve banka sorumluluk bedelinin ancak çek aslının ibrazı ile mümkün olacağı düzenlenmiştir. Bu husus; ÇekK md.3/IV'te yer alan banka sorumluluk bedelinin ödenmesi aşamasında muhatap bankanın çekin arkasına yazmasını gerektiği hususlarının belirtilmesinden de anlaşılabilir. Zira, yasada belirtilen hususlar ancak ve ancak çek aslının arkasına yazılacaktır. Yazılması gerekenler arasında; “bankanın yükümlülüğü çerçevesine ödediği miktar” şeklinde de bu husus açıkça açıkça belirtilmiştir.

---

³⁰⁹ ARKAN, s.17.

Henüz bankalar tarafından 5941 sayılı Çek Kanuna göre yeni çek defterleri basılmamış olduğundan aşağıda, 3167 sayılı kanun kapsamında özellikle yasaya aykırı farklı usullerde bankalardan bu tutarın talep edildiği yolları ve yukarıda belirtmiş olduğumuz muhatap bankanın banka sorumluluk bedelini ödemekle yükümlü olmadığı durumları inceleyeceğiz.

1. Çek Hakkında Ödemeden Men Talimatı Verilmiş Olması

Keşidecinin çekin elinden rızası hilafını çıktığı gerekçesiyle TTK md. 711/III muhatap bankaya ödemedden men talimatı vermesi her ne kadar; 18.2.2009 tarih ve 5838 sayılı Kanunun 32. maddesinin 19. fıkrası gereğince yürürlükten kaldırılmış ise de, piyasada bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce ödemedden men talimatı verilen çok sayıda çek bulunmaktadır. Dolayısıyla, muhatap bankanın ödemedden men talimatı verilmiş çekler bakımından da sorumlu olup olmadığını da bu bölümde inceleyeceğiz.

5838 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önce; hesap sahibi; muhatap bankaya vereceği yazılı bir talimat ile, çeklerin rızası hilafına elinden çıktığı veya kaybettiği gerekçesiyle çeklerinin ibrazı halinde ödenmemesi yönünde bir “ödemeden men talimatı” verebiliyordu. Bu takdirde; çekin takas odasına ya da muhatap bankaya ibrazı halinde çekin arkasına TTK md. 711/III gereğince keşideci tarafından ödemedden men talimatı verildiği gerekçesiyle herhangi bir işlem yapılmadığına dair kaşe vurulmakta ve çek aslı hamile iade edilmekteydi. Dolayısıyla, keşideci tarafından ödemedden men talimatı verilen bu çekler karşılıksız yazılmamaktaydı.

Ancak, uygulamada bir çok çek hamili, bu tür ödemedden men talimatı verilmiş çekler için de Bankalardan banka sorumluluk bedelini talep etmektedirler. Önemle belirtelim ki; 3167 Sayılı Kanun md. 10'un bankalara getirdiği yükümlülük sadece “karşılıksız” çekler için geçerlidir. Diğer bir ifadeyle, yasa koyucu bu tutarın ödenmesi için “şekli” bir şart koymuştur. Bu nedenle, keşidecinin vermiş olduğu ödemedden men talimatı nedeniyle karşılıksız yazılmayan çekler için; muhatap bankanın 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Nitekim, keşidecinin vermiş olduğu ödemedden men talimatı nedeniyle karşılıksız yazılmayan çeki ilişkin muhatap banka aleyhine banka sorumluluk bedeli talebi ile yapılan icra takibine muhatap bankanın itirazı üzerine açılan itirazın iptali davasında Yerel Mahkeme;

“çek karşılıksız çıkmadığından bankanın ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır” gerekçesiyle açılan davayı reddetmiştir³¹⁰.

2. Çekte Yer Alan Keşidecinin İmzası İle Banka Sistemindeki İmzanın Uyuşmaması

Çekin ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibrazı halinde muhatap banka yapacağı gerekli kontrollerden birisi de keşidecinin imzasının banka sistemindeki imza ile uyuşup uyuşmadığıdır. Muhatap banka tarafından yapılan kontrollerde keşidecinin imzasının banka sistemindeki imzası ile uyuşmadığı tespit edilirse çekin arkasına “keşidecinin imzası ile banka sistemindeki imza uyuşmadığından herhangi bir işlem yapılamamıştır” şerhi düşülerek çek aslı hamile iade edilecektir.

Dolayısıyla, süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilen çekteki keşidecinin imzası banka sistemindeki imza ile uyuşmuyorsa çek “karşılıksız” yazılmayacaktır. Bu halde, yasanın karşılıksız çekte ilişkin usul ve prosedürler işlemeyeceğinden, muhatap bankanın gerek 3167 Sayılı Kanun md. 10’da gerekse de Yeni Çek Kanunu md.3’de belirtilen tutarı ödeme yükümlülüğü de bulunmayacaktır.

Yüksek Mahkeme de, keşidecinin imzasının banka sistemindeki imza ile uyuşup uyuşmadığının muhatap banka tarafından kontrol edileceğinin bu husus araştırılmaksızın verilen Yerel Mahkeme kararını bozmuştur³¹¹.

---

³¹⁰ İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesi’nin 21.08.2007 tarih, 325/927 sayılı kararı; “Dava konusu çek keşidecinin ödemediği men talimatı nedeniyle ibraz anında ödenmemiştir. 3167 sayılı yasanın 10.maddesine göre muhatap banka, “çekin karşılığının bulunmaması” halinde her çek yaprağı için(her yıl belirlenen miktarda) ödeme yapmakla yükümlüdür. Çek karşılıksız çıkmadığından bankanın ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Davanın reddi gerekmekte ise de, davacı haksız olduğunu bilme durumunda olmadığından davalının tazminat istemi yerinde görülmemiştir.”

³¹¹ Yarg. 19. HD. , 4.4.2005 tarih, 2004-8079/3559 sayılı kararı ; “Çekin süresinde bankaya ibrazı, karşılığı bulunmaması halinde yasa gereğince bankanın sorumlu olduğu asgari miktarın ödenmesi talebini de içerir. TTK.nun 713 ve 727. maddeleri uyarınca bankanın çekteki keşideci imzasını kontrol etme yükümlülüğü bulunmakta olup, çekin sıhhati bakımından mahkemece çekteki imzanın keşideciye ait olup olmadığı hususunda araştırma ve inceleme yapılarak bankanın sorumluluğu yönünden uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmediği gibi...” , www.kazanci.com.tr , 30.11.2009.

3. Alacağın Temliki

TTK md. 705 gereğince; çekin ibrazından sonraki ciro alacağın temliki hükümlerini doğuracaktır. Yüksek Mahkeme kararlarında da, bu husus açıkça belirtilmiştir³¹².

3167 Sayılı Kanun md. 10 ve Yeni Çek Kanunu md.3 gereğince, muhatap banka kanunen yükümlü olduğu bedeli meşru hamili ödemekle yükümlüdür. Meşru hamil olmadığı anlaşılan hamilin söz konusu tutarı talep edebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, çek karşılıksız yazıldıktan sonra üçüncü bir kişiye alacağın temliki hükümlerine göre ciro edilmişse artık bu kişi banka sorumluluk bedelini muhatap bankadan talep edemeyecektir. Nitekim, Yüksek Mahkeme kararlarında çeki ibrazdan sonraki ciro ile devralan hamilin şikayet hakkının da olmadığı hususu açıkça belirtilmiştir³¹³.

Yine, ibrazdan sonraki cironun alacağın temliki hükmünde olması nedeniyle, ibrazdan sonraki ciro ile çeki devralan hamilin banka sorumluluk bedelini “yetkili hamil olmadığı” gerekçesiyle muhatap Bankadan talep edemeyeceği Yerel Mahkeme tarafından kabul edilmiştir³¹⁴.

4. Hamilin Banka Sorumluluk Bedeli Dahil Kısmi Ödemeyi Kabul Etmemesi

Uygulamada; süresinde ibraz edilen çeklerde, hesapta kısmen ya da tamamen karşılığın bulunmaması halinde, muhatap banka tarafından bu hususu belirten kaşe ile birlikte hamil tarafından banka sorumluluk bedeli dahil kısmi ödemenin kabul edilmediğini içerir kaşe

---

³¹² Yarg. 12. HD. , 5.7.2001 tarih, 11668/12215 sayılı kararı, “Hamile yazılı bir çekin, bankaya ibrazından sonra ciro edilmeksizin başkasına elden devri olanaksızdır. İbraz işleminden sonra alacaklının çekte hak sahibi olabilmesi için adına alacağın temliki sonucunu doğuran bir cironun bulunması şarttır.” , www.kazanci.com.tr , 30.11.2009, aynı yönde bkz. Yarg. 12. HD. , 10.3.2008 tarih, 1690/4545 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 30.11.2009.

³¹³ Yarg. 10. CD. , 14.6.2005 tarih, 2004-18564/6456 sayılı kararı, “suça konu çek arkasındaki cirosunun da, ciro silsilesine uygun olmayacak şekilde ibraz kaşesinden sonra yer aldığı görülmekle, çekin ibraz anında bankaca alınan okunaklı ve onaylı örneği getirtilerek, adı geçen ibraz anında cirosunun bulunup bulunmadığı veya cirosunun ibrazdan sonra alacağın temliki şeklinde olup olmadığı, bu itibarla Kentbank A.Ş. ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun şikayet hakkının bulunup bulunmadığı kuşkuyla yer vermeyecek şekilde belirlenmelidir.” , www.kazanci.com.tr , 30.11.2009.

³¹⁴ İstanbul 6. Sulh Hukuk Mahkemesi 2.4.2009 tarih, 2008-819/393 sayılı kararı; “4814 sayılı yasa ile değişik 3167 sayılı yasanın 10. maddesinin “muhatap banka süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için 410-TL ödeme yapmakla yükümlüdür.” Hükmü uyarınca süresinde ibraz edilip karşılıksız çıkan her çek yaprağından dolayı muhatap bankanın 410-TL ile sorumlu olduğu, davalı bankanın bu sorumluluğunun yetkili hamile karşı olduğu, çek arkası incelendiğinde davacının söz konusu çeki ibrazdan sonra edindiği ve yetkili hamil olmadığı dolayısıyla bankanın sorumlu olduğu miktarı talep edemeyeceği kanaatine varıldığından davacının davasının reddine dair aşağıda belirtilen hüküm kurulmuştur.”

vrulmaktadır. Ancak, bu kaşenin geçerli olabilmesi için hamilin bu kaşenin altını, çek aslını teslim aldığına da beyan ederek imzalaması gerekmektedir. Aksi halde, bankanın çekin karşılıksız olduğuna dair vurduğu kaşede, hamilin banka sorumluluk tutarını kabul etmediğinin belirtilmesi geçerli olmayacağı gibi, bu matbu kaşe hamilin gerçek iradesini de yansıtmayacaktır.

Uygulamada, bankaların ibraz sırasında bu tutarın talep edilmediği gerekçesiyle daha sonra banka sorumluluk bedeli talep edildiğinde, bankaların bu tutarı “kanun hükmü tersine çevrilerek” ödenmediği yönünde iddialar bulunmaktadır³¹⁵. Kanaatimizce, yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, hamil banka sorumluluk bedelini talep etmediğine dair beyanını kendi iradesini yansıtacak şekilde okuyup imzalamadıkça bu tutar bankadan 10 yıllık zamanaşımı süresi içinde talep edildiği müddetçe muhatap banka ödemekle yükümlüdür. Ancak, önemle belirtmek isteriz ki, banka sorumluluk bedeli haksız kazanç sağlamak, faiz ve vekalet ücreti elde etmek maksadıyla, çek aslı olmaksızın sadece çek fotokopisi ile banka aleyhine ilamsız takip yapmak sureti ile değil 3167 Sayılı Kanun md.4 ve Yeni Çek Kanunu md.3’deki usul ve esaslara uygun olarak karşılıksız yazılan çek aslını muhatap bankaya ibraz etmek suretiyle yapılmalıdır.

Doktrinde, hamilin banka sorumluluk bedelini talep etmediğinin, muhatap bankanın hamilden alınacak yazılı belge ile ispat etmesi gerektiği kabul edilmiştir. Nitekim, alınacak yazılı belge ileride muhatap banka aleyhine açılacak olası bir davada ispat aracı olarak kullanılabilir. Ancak, tüm bu hususların gerçekleşebilmesi için muhatap bankanın öncelikle, TTK md. 730/I-b.8 ve TTK md.621 gereğince, hamile kısmi karşılığın bulunduğunu bildirmesi ve ödeme teklifinde bulunması gereklidir³¹⁶.

Yüksek Mahkeme kararlarında da³¹⁷; karşılıksız yazılan çekin arkasındaki muhatap bankanın “hamilin banka sorumluluk bedelini talep etmediğine” ilişkin kaşesinin tek başına yeterli olmadığı, ayrıca, hamilin bu beyanı imzası ile tevsik etmesi gerektiği belirtilmektedir.

---

³¹⁵ **ERTUNÇ**, Ali, *Karşılıksız Çek Yaprağı Başına Bankanın Ödeme Yükümlülüğü*, İBD, C.82, Sa:2008/5, s.2380.

³¹⁶ **KENDİGELEN**, (Makalelerim-Çekte Kısmi Karşılık) , s.498.

³¹⁷ Yarg. 19. HD. , 3.3.2005 tarih, 2004-9172/2222 sayılı kararı; “*Karşılıksız çıkan her çek yaprağından dolayı muhatap banka 300.000.000.TL ile sorumludur. Bu miktarın ibraz sırasında istenmemiş olması daha sonradan istenmesine engel teşkil etmez. Kısmi ödemenin kabul edilmediğine dair davacı tarafça imzalanmış belge de bulunmadığından davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya uygundur.*” , www.kazanci.com.tr , 30.11.2009

Ayrıca, muhatap bankanın 3167 Sayılı Kanun md.10 ve Yeni Çek Yasası md.3 gereğince yapacağı ödeme de bir kısmi ödeme niteliğinde olduğundan, hamilin bu kısmi ödemeyi kabul etmemesi halinde muhatap bankanın hesaptaki kısmi karşılığı blokeye alma zorunluluğu yoktur. Zira, yasada bu hususta herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Yeni Yasada ise, blokeye ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bu yönde bankalara bir yükümlülük getirilmesi halinde bankalar kendi parasını blokeye almak zorunda kalacak, bankaların üzerine düşen külfet anlamsız şekilde daha da artacaktır³¹⁸.

5. Meşru Hamil Tarafından Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmemesi

Uygulamada ortaya çıkan bir diğer sorunda, karşılıksız yazılan çeki herhangi bir yoldan ele geçiren kişilerce muhatap bankadan kanunen yükümlü olan miktarın talep edilmesidir.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere; hamilin banka sorumluluk bedelini talep edebilmesi için düzgün bir ciro silsilesi ile çekin meşru hamili olması gerekmektedir. Bu nedenle, ciro silsilesinin kopuk olması, banka sorumluluk bedelini talep eden hamilin çek üzerinde cirosunun olmaması ve çekin ibrazından sonra alacağın temlik hükümlerine göre devralan hamilin banka sorumluluk bedelinin talep edilmesi mümkün değildir.

Doktrinde de, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı meşru hamilin talep etmesi halinde muhatap bankaca ödeneceği belirtilmektedir³¹⁹.

6. Vekil Tarafından Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmesi

Karşılıksız yazılan her bir çek yaprağı için banka sorumluluk bedelinin meşru hamilin vekili tarafından da talep edilebilmesi mümkündür. Ancak, vekil tarafından banka sorumluluk bedelinin talep edilebilmesi için yukarıda belirtmiş olduğumuz şartlar dışında bazı şartların varlığı aranmaktadır. Buna göre; vekil tarafından muhatap bankaya karşılıksız yazılan çekin aslı muhatap bankaya ibraz edilmeli, vekaletnamesinde ahz-u kabz, sulh ve ibra yetkisinin bulunması gerekmektedir. Vekaletnamede söz konusu yetkiler mevcut ise, çekin arkasına meşru hamil olduğu anlaşılan vekilinin; gerçek/tüzel kişi vekili olduğu belirtilerek imzası ve

³¹⁸ KENDİGELEN, (Makalelerim-Çekte Kısmi Karşılık) , s.502.

³¹⁹ KENDİGELEN, (Makalelerim-Çekte Kısmi Karşılık), s.498.

kimlik örneği alınır ve banka sorumluluk bedeli vekile ödenir. 3167 Sayılı Kanun md. 4. ve Yeni Çek Yasası md.3/VI gereğince de, gerekli yasal işlemleri yapmak üzere çekin tasdikli bir örneği ücretsiz olarak hamilin vekiline teslim edilecektir. Yeni Çek Kanununa göre basılan çeklerde ise, hesapta kısmi karşılık var ise çek aslı, hesapta hiç karşılık yoksa çekin aslı vekile teslim edilecektir.

Uygulamada bazı bankaların, ahz-u kabz yetkisinin vekaletnamede yer almasının tek başına yeterli olmadığı, açıkça avukatın 3167 Sayılı Kanun md. 10 ve Yeni Çek Yasası md.3'de belirtilen tutarı tahsile yetkili olduğuna dair ibare aradığı belirtilmektedir³²⁰. Kanaatimizce, avukatın vekaletinde ahz-u kabz yetkisi dışında, bir çok vekalette bulunduğu gibi sulh ve ibra yetkisi mevcutsa artık başkaca bir yetki aranmasına gerek yoktur. Yüksek Mahkeme de genel dava vekaletinin yeterli olduğunu kabul etmektedir³²¹.

Kanaatimizce, uygulamada hamilin vekilinde ahz-u kabz, sulh ve ibra yetkilerinin aranmasının nedeni, vekilin hamil adına muhatap bankadan para çekmesi için ahzu kabz yetkisine sahip olmasının gerekmesi ve yine muhatap bankanın banka sorumluluk bedelini vekile ödeyerek bu sorumluluk kurtulması için vekilin sulh ve ibra yetkilerine sahip olması gereğinden kaynaklanmaktadır.

7. Muhatap Banka Aleyhine İlamsız İcra Takibi, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Ve İcra Dairesinden Müzekkere Göndermek Suretiyle Banka Sorumluluk Bedelinin Talep Edilmesi

Muhatap bankanın her bir çek yaprağı için sorumlu olduğu tutarın talep edilmesi ile ilgili olarak uygulamada en çok ortaya çıkan sorun bu tutarın muhatap bankadan kambiyo senetlerine mahsus takip, ilamsız takip ya da icra dairelerinden müzekkere göndermek suretiyle talep edilmesidir. Öncelikle belirtelim ki, hamil ibraz sırasında banka sorumluluk bedelini talep etmemişse de sonradan bu tutarı talep edebileceği çek üzerinde cirosu bulunan diğer cirantalarda bu tutarı talep edebilecektir. Ancak, öncelikle, çek aslını muhatap bankaya

---

³²⁰ ERTUNÇ, s.2385.

³²¹ Yarg. 11.HD. , 12.4.2007 tarih, 2006-2283/5748 sayılı kararı, “Dava 3167 sayılı kanunun 10 maddesinde kaynaklanan teminat bedelinin tahsili istemine ilişkindir. Somut olayda davacı şirket usulüne uygun vekaletname ile vekili (avukatı) aracılığıyla karşılıksız çıkan çek bedellerinin teminat altına alınan miktarının tahsilini istemiştir. Bu durumda mahkemece davanın esasına girilerek sonucuna göre bir karar vermek gerekirken yazılı olduğu şekilde genel dava vekaletinin banka hesabında para çekmek yetkisi vermediği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” , www.kazanci.com.tr , 30.11.2009.

ibraz edip talepte bulunmalı, bu yola başvurmadan banka aleyhine icra takibi yapmamalıdır. Bu husus; gerek 3167 sayılı yasa gerekse de Yeni Çek Kanunu bakımından da aynıdır.

a. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takip Yapılması

TTK md. 720 hükmü gereğince, çek hamili karşılıksız yazılan çek için müracaat hakkı kapsamında; asıl borçlu keşideci, cirantalar ve aval verenlere kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapabilecektir. Ancak, Yasa metninde çek borçluları arasında muhatap banka sayılmadığından ve muhatap banka hiçbir zaman bu kambiyo ilişkisine dahil olmadığından hamil muhatap banka hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapamayacaktır. Dolayısıyla bu husus, 3167 Sayılı Kanun md. 10 ve Yeni Çek Yasası md.3 gereğince muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar bakımından da geçerlidir³²².

Nitekim, artık yerleşik hale gelmiş Yüksek Mahkeme kararlarında da³²³ muhatap banka hakkında kambiyo takibi yapılamayacağı, aksi halde yapılan takibin iptalinin gerekeceği açıkça belirtilmektedir.

b. Muhatap Banka Aleyhine İlamsız Takip Yapılması

Uygulamada, çek aslı ile muhatap bankaya başvurarak banka sorumluluk bedelini talep etmek yerine, 3167 Sayılı Kanun ve Yeni Çek Yasası'nın düzenlemesine aykırı olarak, sadece çek fotokopisini ekleyerek muhatap banka hakkında ilamsız takip yapmak suretiyle banka sorumluluk bedeli talep edilmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, karşılıksız yazılan her bir çek yaprağı için muhatap bankanın ödemeyi baştan kabul ettiği bu tutar bir kısmi ödeme niteliğindedir. Kısmi ödeme halinde uygulanacak usul ve esaslar 3167 Sayılı Kanun md. 4 ve Yeni Çek Yasası md.3/VI'da belirlenmiştir. Söz konusu maddelere göre; muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarda dahil olmak üzere kısmi ödeme halinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilecek, hamil bu

---

³²² ERTUNÇ, s.2383-2384.

³²³ Yarg. 12. HD. , 15.3.2004 tarih, 343/5940 sayılı kararı, "Çek nedeniyle asıl borçlu keşidece yanında, cirantalar ve bunlara aval verenler hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar. Borçlular hakkında kambiyo senetlerine özgü yol ile başlatılan takipte muhatap banka hakkında takip yapılamaz. Adı geçen bankanın 3167 sayılı yasa gereğince sorumlu olup olmadığı yargılama ile belirlenebilecek bir husustur. Bu nedenle, muhatap banka yönünden kambiyo senetlerine mahsus yol ile başlatılan takibin tümünden iptali gerekir.", www.kazanci.com.tr, 01.12.2009, aynı yönde bkz. , Yarg. 12. HD. , 30.12.2004 tarih, 22036/27480 sayılı kararı ve Yarg. 19. HD. , 10.2.2005 tarih, 2004-8096/1024 sayılı kararları, www.kazanci.com.tr, 01.12.2009.

fotokopi ile çek borçlularına kambiyo senetlerine mahsus takip usulleri ile başvurabileceği gibi Cumhuriyet Savcılığına da şikayette bulunabilecektir.

Yasadaki bu açık hüküm karşısında karşılıksız çek hamilleri tarafından, çek aslı olmaksızın muhatap banka aleyhine sadece çek fotokopisini ekleyerek ilamsız icra takibi yapılması hukuken mümkün olmayacaktır. Aksinin kabule de, kanuna karşı hile teşkil edecektir.

Kanaatimizce, çek hamilleri tarafından keşideci hakkında karşılıksız çek nedeniyle yapılan takip sonuçsuz kaldığından bu yol seçilmekte, ancak keşideci hakkında yapılan takipte çek aslı icra kasesında olduğundan, icra dairesinden çek aslını teslim almak külfeti ile karşı karşıya kalmamak için çek fotokopisi ile muhatap banka aleyhine ilamsız icra takibi yapılmaktadır.

Ayrıca, önemle belirtmek gerekir ki; Yeni Çek Yasasına göre basılacak çeklerde, hamiller yine çek asıllarını bankaya ibraz edeceklerdir. Ancak, tamamen karşılıksız yazılan çeklerde bu kez çek aslı, banka sorumluluk bedelinin ödendiğine ilişkin şerh çek aslına düşüldükten ve hamil tarafından imzalandıktan sonra hamile iade edilecektir. Görüleceği üzere, yeni Çek Kanununa göre, her ne kadar tamamen karşılıksız yazılan çeklerde banka sorumluluk bedeli talep edildiği takdirde ödemenin yapılarak çek aslının hamile verileceği düzenlenmiş ise de, ödeme yapılabilmesi için çek aslının ibrazı şarttır.

Muhatap banka aleyhine ilamsız takip yapılmasının bir diğer nedeni ise, banka sorumluluk bedelinin dışında faiz ve vekalet ücreti elde edilebilmektedir. 3167 Sayılı Kanun md. 10 ve Yeni Çek Yasası md.3'ta muhatap bankanın ödeyeceği tutar her yıl Merkez Bankası tarafından belirlenen miktarda olduğu belirtildiğinden bu sorumluluğun, muhatap banka aleyhine icra takibi yapmak suretiyle, faiz, vekalet ücreti ve icra masrafları eklenmesi suretiyle ağırlaştırılması mümkün değildir³²⁴. Gerek 3167 sayılı Yasada gerekse de Yeni Çek Yasasında açıkça çek aslının ibrazı ile banka sorumluluk bedelinin talep edilebileceği düzenlendiğinden, muhatap bankaya daha önceden yazılı ve ispat edilebilir bir başvuru olmadan muhatap bankadan faiz ve vekalet ücreti talebi açıkça yasaya aykırılık teşkil

---

³²⁴ Örneğin, 2003 yılı için muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar 300-TL iken bugün bu tutar, ibraz tarihinden itibaren faiz talep edilmesi halinde, banka sorumluluk bedelinin 2-3 katı tutarına çıkmaktadır.

edecektir. Zira, muhatap bankadan faiz talep edilebilmesi için muacceliyet ihbarı ile muhatap bankanın temerrüde düşürülmesi gerekmektedir. Hamil daha önceden çek aslı ile muhatap bankaya başvuru yapmadığı takdirde bu şart da gerçekleşmeyeceğinden faiz talep edilmesi mümkün değildir. Yine, muhatap bankanın sorumluluğu yasada öngörülen miktar ile sınırlı olduğundan vekalet ücreti talep edilmesi de mümkün olmayacaktır.

Ayrıca, Yeni Çek Kanununu ile getirilen gecikme cezası(ÇekK md.3/VII) da yine ancak çek aslının tekrar ibrazı ile mümkün olmalıdır. Zira, gecikme cezasının talebi için çek aslı muhatap bankaya ibraz edilerek kısmen ya da tamamen karşılıksız yazdırılmalı ve banka sorumluluk bedelini talep etmediğine dair hamilin çek üzerinde imzası bulunmamalıdır. Bu halde, çek aslını tekrar ibraz eden hamil gecikme cezası olarak öngörülen çek bedelini binde üçünü muhatap bankadan talep edebilecektir.

Diğer taraftan, Muhatap banka aleyhine ilamsız takip yapan hamil, muhatap bankaya daha önce yazılı olarak başvuruda bulunduğunu ispat edebiliyor ise, bu kez banka icra takibine konu miktarı tüm ferileri ile birlikte ödemek zorundadır.

Ayrıca, muhatap banka gerek TTK ve bankacılık mevzuatının kendisine yüklediği görev ve sorumluluk gerekse de işlem güvenliği açısından çek aslının hamilin elinde olup olmadığını araştırması gerekmektedir. Aksi halde, mükerrer ödemeler söz konusu olabileceği gibi dolandırıcılık suçu da teşvik edilmiş olacaktır. Örneğin, çek fotokopisi üzerinden çeşitli tahrifatlar yapılarak ciranta olmayan bir şahsın ciranta olarak gösterilmesi, alonjun ortadan kaldırılması gibi hallerde muhatap banka meşru hamil olmayan hamile ödeme yapmış olacaktır. Bu halde, tahrifat yapılan çekin bu kez aslının ibrazı halinde muhatap banka ikinci kez banka sorumluluk bedelini ödemek zorunda kalacaktır. Diğer bir ifadeyle, çek fotokopisinden hamilin, meşru hamil olup olmadığının tespit edilmesi mümkün olmadığı gibi, keşidecinin imzasının sahte olup olmadığı da kontrol edilemeyecektir.

Yüksek Mahkemenin çok yeni tarihli kararlarında da³²⁵, muhatap bankanın çek aslının ibraz edilmesi halinde ödeme yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir. Yine, yeni tarihli bir

---

³²⁵ Yarg. 19. HD. , 13.5.2009 tarih, 2008-9077/4393 sayılı kararı; “O halde mahkemece yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde çek asıllarının bankaya bırakılarak kısmi ödemenin talep edilmesi halinde bankanın ödeme yükümlülüğü bulunduğu gözetilmeden yazılı olduğu şekilde davanın kabulüne karar verilmesi nedeniyle hükmün bozulması gerekmektedir.” , Yarg. 19. HD. , 9.2.2009 tarih, 2008-5761/875 sayılı kararı, “...mahkemece toplanan delillere göre davalı bankanın ödeme yükümlülüğünün doğması için çek asıllarının davacı yanca

Yerel Mahkeme kararında da, hamilin önce çek aslı ile muhatap bankaya başvurusunun gerektiği belirtilmiştir³²⁶.

c. Banka Sorumluluk Bedelinin İcra Dairesinden Müzekkere Gönderilmek Suretiyle Talep Edilmesi

Banka sorumluluk bedelinin 3167 Sayılı Kanun'a ve Yeni Çek Yasasına aykırı bir diğer talep ediliş şekli de, muhatap bankanın taraf olmadığı icra dosyasından müzekkere göndermek suretiyle banka sorumluluk bedelinin talep edilmesidir.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, hamile banka sorumluluk bedelinin ödenebilmesi için çek aslının bankaya ibrazı yasal zorunluluktur. Bu nedenle, çek aslı olmaksızın hamilin keşideci aleyhine yapmış olduğu takip dosyasından müzekkere göndermek suretiyle banka sorumluluk bedeli tutarının icra dosyasına ödenmesi talebi açıkça yasaya aykırıdır. Zira, muhatap banka çek borçluları ile hamil arasındaki kambiyo ilişkisine taraf olmadığından, hamilin keşideci hakkında yapmış olduğu takipte banka sorumluluk bedelini talep etmesi yasaya aykırı olacaktır.

Uygulamada da; belirtmiş olduğumuz nedenlerle icra dairesinden çek aslı eklenmeksizin banka sorumluluk bedelinin talep edildiği müzekereler şikayet yolu ile iptal edilmektedir. Yüksek Mahkemenin yerleşik hale gelen uygulaması da bu yöndedir³²⁷.

---

bankaya ibrazı gerektiği, davacının ise bu usulü yerine getirmediği, ödeme yapılması için davalı bankaya sözlü başvuru yapılmasının yeterli olmadığı, başvurunun yazılı olarak ispatlanması durumunda bankanın ödeme yükümlülüğünün doğacağı, davalının çek asıllarını davalı muhatap bankaya teslim etmeyerek (teslim etmeyi de halen kabul etmeyerek) doğrudan icra takibi başlatmasının yerinde olmadığı gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmiş, hükmün davacı vekilince temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...", www.kazanci.com.tr, 01.12.2009 , aynı yönde Yarg. 3. HD. , 13.12.2004 tarih, 13912/13781 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 01.12.2009.

³²⁶ İstanbul 6. Sulh Hukuk Mahkemesi, 22.7.2009 tarih, 2008-859/933 sayılı kararı ; "Yukarıdaki yasal düzenleme karşısında davalı bankanın ödeme yükümlülüğünün doğması için icra takibinden önce çek aslının davalı tarafça davalı bankaya ibrazı gerektiği, davacının bu usulü yerine getirmeden doğrudan icra takibi yaptığı bu nedenle davalı bankanın itirazında haklı olduğu kanaatine varıldığından davacının davasının reddine dair aşağı belirtilen hüküm kurulmuştur."

³²⁷ Yarg. 12. HD. , 8.10.2004 tarih, 16462/21291 sayılı kararı, "4814 Sayılı Yasa ile değişik 3167 Sayılı Yasanın 10. maddesine göre muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için 300.000.000 TL.ye kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktar, her çek yaprağı için 300.000.000 TL.ye tamamlanacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür. Sözü edilen bu yasa hükmü çekin ibraz anındaki ödeme yükümlülüğüne ilişkin olup, bedeli ödenmeyen çek için TTK hükümlerine göre sorumlu olan kişiler hakkında yapılan takip sırasında icra müdürlüğünce anılan yasa hükmü dayanak gösterilip hakkında icra takibi bulunmayan muhatap bankadan alacağın talep edilmesi yerinde değildir. Mahkemece şikayetin bu

Kanaatimizce; öncelikle 3167 sayılı Yasa ve Yeni Çek Yasası kapsamında yapılması gereken işlem çek aslının icra dairesinden gönderilecek müzekkere ekine eklenmek suretiyle hesap numarasının bildirilmesi, muhatap bankanın da belirtilen hesap numarasına ödemeyi yaparak ve çek aslına el koyarak banka sorumluluk bedelinin ödendiğine ilişkin şerh düştüğü çekin tasdikli bir örneğini icra dairesine banka sorumluluk bedelinin de ödendiğini belirten bir üst yazı ekinde göndermesidir. Ancak, bu husus 3167 sayılı yasaya tabi çekler için geçerlidir. Yeni Çek yasası kapsamında ise; tamamen karşılıksız yazılan çeklerle ilgili farklı bir düzenleme mevcuttur. Bu düzenlemeye göre, bu kez icra dairesi müzekkere ekinde çek aslını gönderecek, ödemeyi yapan muhatap banka ise bu kez çekin önlü arkalı bir fotokopisini kendisine alacak banka sorumluluk bedelinin ödendiğine dair şerh düştüğü çek aslını icra dairesine gönderecektir. Hesapta kısmi karşılık var ise, Yeni Çek Yasası bakımından da 3167 sayılı yasadaki düzenleme geçerlidir.

J- ZAMANAŞIMI

Muhatap bankanın 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince hamile ödemekle yükümlü olduğu tutar bir alacak hakkı sağlamaktadır. Bu nedenle, bu alacak hakkının talep edilmesi TTK md. 726'da belirtilen altı aylık zamanaşımı süresi ile sınırlandırılmayacaktır. Zira, söz konusu maddede öngörülen zamanaşımı süresi hamilin çek borçlularına müracaatı için öngörülmüştür. Muhatap banka ise, bu kambiyo ilişkisi içerisinde yer almadığından altı aylık zamanaşımı süresi muhatap banka açısından geçerli olmayacaktır. Bu nedenle, hamilin banka sorumluluk bedelini talep edebilmesi için genel zamanaşımı uygulanacak ve hamil BK md. 125 gereğince 10 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde muhatap bankadan bu tutarı talep edebilecektir³²⁸.

Bir diğer hususta, bankanın hesap sahibi keşideciden hamile ödemiş olduğu tutarı talep edebileceği süredir. 3167 Sayılı Kanun md. 10/I c.2'de, hesap sahibi ile muhatap banka arasında bir gayri nakdi kredi sözleşmesinin olduğu varsayıldığından, muhatap banka, hesap

---

nedenle kabulüne karar vermek gerekirken yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesi isabetsizdir.” , www.kazanci.com.tr , 01.12.2009, aynı yönde bkz. , Yarg. 12. HD. , 11.7.2006 tarih, 12303/15213 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr, 01.12.2009.

³²⁸ CAN, s.2382-2383, ERTUNÇ, s.2381.

sahibine kullandığı kredi bedeli olan bu tutarı sözleşmeler için geçerli olan 10 yıllık zamanaşımı süresi içinde talep edebilecektir³²⁹.

Son olarak; 3167 Sayılı Kanun md. 6/III'teki takastan ibraz edilen ve kısmen ya da tamamen karşılıksız yazılan çekler için, muhatap banka tarafından kısmi karşılık tutarının – *banka sorumluluk bedeli dahil*- 15 günlük süreyle bloke edileceği gerekçesiyle, muhatap banka bu süreden sonra hamilin çek aslı ile başvurması halinde ödemedden kaçınamayacaktır. Zira, bu 15 günlük süre keşideci/hesap sahibinin hesabında bulunan kısmi karşılığın bloke süresi olup, 3167 Sayılı Kanun md. 10 gereğince muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarı süre yönünden kısıtlamamaktadır³³⁰. REİSOĞLU'da aynı görüşte olup, kısmi karşılıkta ödeme yükümlüğünün 15 gün değil 10 yıl olduğunu belirtmektedir³³¹. Yüksek Mahkeme kararlarında da bu husus açıkça belirtilmiştir³³².

IV – TTK VE 3167 SAYILI KANUNDA 5838 SAYILI YASA İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER VE BANKALARIN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A- GENEL OLARAK

5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un³³³ 18.2.2009 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle, bu kanun 32.maddesinin 19. fıkrası gereğince TTK md. 711/III tamamen yürürlükten kaldırıldı. Ayrıca, yine bu kanunun 18.maddesi ile 3167 Sayılı Kanun'a geçici bir madde eklenerek, 31.12.2009 tarihine kadar, çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce muhatap bankaya ibrazı geçersiz kılındı.

³²⁹ CAN, s.2383.

³³⁰ ERTUNÇ, s.2382.

³³¹ REİSOĞLU, *Konferans*, 29.12.2009.

³³² Yarg. 19. HD. , 24.1.2008 tarih, 2007-6492/365 sayılı kararı, “Bankalar 3167 sayılı yasanın 10. maddesi uyarınca karşılıksız çeklerden sorumludurlar. Davalı banka vekilinin, davacının talebinin TTK md. 726/1 gereğince zamanaşımına uğradığını, davacının çeklerinin karşılıksız çıktığını öğrendiği tarihten itibaren (15) gün içinde müvekkil bankaya başvurmadığını bu nedenle müracaat hakkını yitirdiğini savunması yasal dayanaktan yoksundur.”, www.kazanci.com.tr , 01.12.2009, aynı yönde bkz. , Yarg. 19. HD. , 29.4.2008 tarih, 2007-10265/4550 sayılı kararı, www.kazanci.com.tr , 01.12.2009.

³³³ Uygulamada “torba kanun” olarak adlandırılan bu kanun ile birbirinden tamamen farklı bir çok yasada değişiklik yapılmıştır. Kanaatimizce, bu yöntem özellikle araştırmacılar açısından çok büyük güçlükler yol açtığı gibi kanun yapma tekniğine de aykırıdır. Aynı yönde bkz. TEOMAN, Ömer, *Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler*, Batıder, Haziran 2009, C.XXV, Sa:2, s.27, dpn. 1,(*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler*).

Benzer düzenleme, Yeni Kanunu'da eklendi ve Geçici Madde-1/V ile; 31.12.2011 tarihine kadar çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibrazı geçersiz kabul edildi.

Bir taraftan vadeli çeki geçerli kılarak çekin ödeme aracı işlevini ortadan kaldıran diğer taraftan keşidecinin elinden rızası hilafına çıkan çekleri için ödemededen men talimatı verme hakkını tamamen ortadan kaldıran 5838 sayılı yasayı bu iki farklı yeni düzenleme bakımından ele alacağız. Yine, yeni düzenlemeler karşısında muhatap bankanın uygulamada ne şekilde hareket etmesi gerektiği ve uymakla yükümlü olduğu yasal yükümlülüklerin neler olduğunu aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

B- ÖDEMEDEN MEN TALİMATININ KALDIRILMASI

5838 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce keşideci, çekin elinden rızası hilafına çıktığı iddiasında ise, çekin ibrazından önce muhatap bankaya başvurarak çekin ödenmesini engelleyebiliyordu. Görüldüğü üzere, yürürlükten kaldırılmadan önce keşideci TTK md. 711/III gereğince herhangi bir mahkeme kararına gerek kalmaksızın tek yanlı beyanıyla çekin ödenmesini durdurabiliyordu. Keşidecinin tek yanlı irade beyanının muhatap bankaya ulaşması halinde, muhatap bankanın başkaca araştırma ve inceleme yapmasına gerek kalmıyor, keşidecinin ödemededen men talimatından sonra çeki ibraz eden hamillere ödeme yapmıyordu. Aksi halde, keşideciye karşı sorumlu oluyordu. Bu husus, Yargıtay kararlarında da belirtilmiş, keşidecinin beyanın muhatap bankaya ulaşması yeterli kabul edilerek bu beyanın yasada bu yönde hüküm bulunmaması nedeniyle herhangi bir şekil şartına bağlı olmadığı belirtilmiştir³³⁴.

Ancak, Yasada ve Yüksek Mahkeme kararlarında keşidecinin ödemededen men talimatı vermesinin herhangi bir şekil şartına tabi kılınmaması tartışmalara yol açmıştır. *TEOMAN*³³⁵, muhatap banka açısından keşidecinin sözlü talimatının yeterli olmadığı mutlaka yazılı bir talimatın aranmasının gerektiği ve nihayet olması gereken hukuk bakımından keşidecinin veya çeki kaybeden hamilin mahkemeden alacağı ödeme yasağı kararını muhatap bankaya

³³⁴ YHGK , 6.4.2005 tarih, 11-224/229 sayılı kararı, “*Keşidecinin ödemededen men istemi, muhataba ulaşınca hemen ve kesin sonuç doğuran bir irade beyanıdır. Muhatap banka, gerçekten çekin, rıza hilafına elden çıkıp çıkmadığını incelemek durumunda da değildir. Ödemededen men edilen bir çek ibraz edildiğinde muhatap banka, ibraz tarihini, karşılığının bulunup bulunmadığının yanı sıra, ödemededen men edildiğini çek arkasına yazmalıdır. Bu yasağa rağmen banka çek hesabından çeki öderse, faiziyle keşideciye iade ve tazmin ile yükümlü olur. Şayet, kendi mevcudundan ödemiş ise, keşideciye başvuru hakkını yitirir.*” , www.kazanci.com.tr, 02.12.2009.

³³⁵ *TEOMAN*, s.29.

ibraz etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu görüş daha sonra doktrinde de kabul görmüş ve mahkemeden alınacak ödeme yasağı kararının muhatap bankaya ibrazı gerektiği vurgulanmıştır³³⁶.

Kanaatimizce de, keşideci ödemedeki men talimatını yazılı olarak muhatap bankaya ibraz etmeli ve en yakın zamanda Mahkemeden alınacak ödeme yasağı kararını muhatap bankaya ibraz etmelidir. Ancak, burada önemle vurgulanması gereken bir husus vardır. Keşideci çek iptal davası açamayacağından *–çek iptal davası açmakta hukuki yararı bulunmadığından–* bu dava ancak ve ancak lehdar ya da hamil tarafından açılacaktır³³⁷. Yukarıda doktrindeki yazarların belirttiği üzere, keşidecinin mahkemeye giderek çek iptali için dava açması mümkün olmayıp, bu yönüyle yukarıdaki yazarların görüşlerine katılma olanağı bulunmamaktadır. Keşideci tarafından yapılabilecek işlem, eğer ulaşabiliyorsa lehdera ulaşarak davanın lehdar ya da hamil tarafından açılmasını sağlamaktır. Yine, başka bir yöntem ise, çek muhatap banka nezdinde kaybedilmiş ve bu husus muhatap banka tarafından verilen tutanak ile ispatlanabiliyorsa davanın muhatap banka tarafından açılmasını sağlamaktadır. Her iki davada da, mahkemeden ödeme yasağı çıktığında keşideci derhal bu ödeme yasağı kararını muhatap bankaya ibraz etmekle yükümlüdür.

Ayrıca, TTK md. 711/III gereğince, çekin sadece keşidecinin elinden rızası hilafına çıkması gerek olmayıp, üçüncü kişilerin elinden rızaları hilafına çıkması halinde de keşideci ödemedeki men talimatı verebilecektir. Burada belirtilen üçüncü kişiler; çek lehtarları, temlik veya tahsil cirosuyla çeki iktisap eden hamillerdir³³⁸. Bu noktada önemle belirtelim ki, çekin keşideci veya hamilin elinden rızası hilafına çıkması ile kastedilen, çekin çalınması, kaybedilmesi ve gasp edilmesidir³³⁹.

Keşidecinin ödemedeki men talimatı verebilmesi için; kural olarak keşideci tarafından düzenlenmiş bir çekin rızası hilafına elinden çıkmış olması gereklidir. Bu nedenle, çek tam olarak doldurulmamış olsa bile en azından keşidecinin imzasına havi olması gereklidir. Aksi halde, keşideci çeklerinin boş olarak çaldırıldığı veya çeklerde tahrifat yapıldığı iddiasında ise,

³³⁶ **KENDİGELEN**, Abuzer, s.115-118(Makalelerim), **NARBAY**, Şafak, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 2.Bası, İstanbul 1999, **AKER**, Yeşim, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, İstanbul 2008, s.177-178.

³³⁷ Yarg. 11. HD. , 21.12.2006 tarih, 2005-13129/13756 sayılı kararı; “Davacı, zayi nedeniyle keşide ettiği çekin iptaline karar verilmesini talep etmiştir. Zayi nedeniyle iptal davası hasımsız olarak açılır. Zayi nedeniyle çek iptali davasını ancak lehdar ve hamil açabilir. Keşidecinin bu hususta dava hakkı yoktur. Bu durum karşısında, keşideci tarafından açılan davanın reddi gerekir.” , www.kazanci.com.tr, 02.12.2009.

³³⁸ **KENDİGELEN**, (Makalelerim-Ödeme Yasağı), s.109, **GÖLE**, s.126.

³³⁹ **KENDİGELEN**, (Makalelerim-Ödeme Yasağı) , s.109, **GÖLE**, s.125, **REİSOĞLU**, s.104.

TTK md. 724 gereğince muhatap bankaya bildirimde bulunmakla yetinecektir. Bu durumda, muhatap banka keşidecinin herhangi bir bildirimini söz konusu olmasa dahi çeki ödemekten kaçınmak zorunda olup, ödeme yapması halinde TTK md. 724 gereğince sorumluluğu söz konusu olacaktır. Muhatap bankanın, ödeme yasağı olmadığı gerekçesiyle, ödeme yaptığı yönündeki savunması geçerli kabul edilemeyecektir³⁴⁰. Ancak, burada keşidecinin kötüniyetli davranması ihtimaline binaen, muhatap bankaya ibraz edilen çek TTK md. 692 gereğince gerekli şartlara haiz ve keşidecinin imzası banka sistemindeki imza ile uyuşuyorsa, çek bedeli blokeye alınarak hamil korunmalı ve tutar keşideci tarafından bir mahkeme kararı getirilinceye kadar blokede tutulmalıdır³⁴¹.

5838 sayılı yasa ile keşidecinin ödemeden men talimatı verme yetkisinin elinden alınmasının en temel gerekçelerinden birisi uygulamada çek keşidecileri tarafından bu hakkın kötüye kullanılması teşkil etmektedir. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu tasarısının, TTK md. 711'e karşılık gelen md.799'da, TTK md. 711/III'e yer verilmemiştir. Gerekçe olarak da; *"karışıklık yaratmaktan başka hiçbir yarar sağlamayan ve çekin değerini düşüren bu hüküm kaldırılmıştır."* şeklinde belirtilerek, bu maddenin yürürlüğüne son verilmiştir.

Kanaatimizce, TTK md. 711/III'ün tümüyle ortadan kaldırılması yerinde olmamış, uygulamada beraberinde bir çok sorunu birlikte getirmiştir. Söz konusu yasa değişikliğinden önce uygulamada çek keşidecileri tarafından bu hakkın kötüye kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Ancak, çekini boş ya da dolu olarak kaybeden/çaldıran keşideciler için herhangi bir çözüm getirmeksizin maddenin toptan kaldırılması yerinde olmamıştır. Zira, çekini kaybeden keşideci mahkemeye başvurarak çek iptal davasını açıp ödeme yasağı kararı alamayacağı için eski düzenlemedeki bu önemli korumadan yoksun kalmıştır. Keşideci, TTK md. 711/III'ün yürürlükten kaldırılması nedeniyle yapabileceği işlem, çek hamiline ya da lehtarına ulaşarak çek iptal davası açılmasını sağlamak ya da Cumhuriyet Savcılığına başvurarak çeklerin üçüncü kişilere ödenmemesi yönünde bir tedbir kararı verilmesini sağlamaktır. Ancak, uygulamada özellikle çek defterlerini boş olarak kaybeden/çaldıran keşidecinin lehtar veya hamile ulaşması pek mümkün olmadığından çek iptal davası açılmamakta, yine keşideci çek defterlerini kaybettiğini/çalırdığını Cumhuriyet Savcılığına yapmış olduğu şikayette somut olarak ispatlayamadığı için tedbir kararı da verilmemektedir. Böylelikle, ekonomik kriz dönemlerinde keşidecinin borcunu ödememek için kötüniyetle başvurduğu gerekçesiyle

³⁴⁰ KENDİGELEN, (Makalelerim-Ödeme Yasağı) , s.110, REİSOĞLU, s.105.

³⁴¹ KENDİGELEN, (Makalelerim-Ödeme Yasağı) , s.111.

kaldırılan TTK md. 711/III bir yandan çek hamilleri bakımından çekin ödenmesi yönünden koruma sağlarken, çeki gerçekten elinden rızası hilafına çıkan çek keşidecilerinin sahip olduğu çok önemli bir korumayı ellerinden almaktadır.

Bu noktada; kanaatimizce yapılması gereken işlem maddenin tamamen kaldırılması yerine eksikliklerinin giderilmesidir. Örneğin, keşidecinin sahip olduğu bu hakkında kötüye kullanılmasının engellenmesi için, keşidecinin muhatap bankaya vereceği yazılı talimatla birlikte Cumhuriyet Savcılığına şikayette bulunmasının sağlanması, ulaşılabiliyorsa hamil ya da lehtar vasıtası ile çek iptal davası açılması ve nihayet ödemedenden men talimatı verilen bir çekin ibrazı halinde hesapta karşılık mevcut ise bu tutarın blokeye alınmasıdır. Yine, yukarıda belirtmiş olduğumuz bu hususların belirli bir süreye tabi kılınması ve bu sürenin sonuna kadar Mahkeme/Savcılık kararı getiremeyen keşidecinin ödemedenden men talimatının geçersiz kılınması, hesaptaki tutar blokeye alınmış ise bu tutarın hamile ödenmesi veya çekin karşılıksız yazılmasıdır.

Tüm bu hususlar; *KENDİGELEN*'in makalesinde de belirtilmiş, yapılması gereken işlemin ihtiyaç doğrultusunda eksikliğin giderilmesi olduğu, diğer bir ifadeyle “hasta bir uzvun kesilmek yerine tedavi edilmesi” gerektiği belirtmiştir³⁴².

Yine, doktrinde yukarıda yer alan çözüm önerilerine ek olarak bir başka çözüm önerisi de *TEOMAN*³⁴³ tarafından getirilerek; keşideci tarafından ödemedenden men talimatı verildikten sonra, bu talimatını destekler nitelikte mahkeme ya da Savcılıktan bir tedbir kararı muhatap bankaya ibraz edilmez ve keşidecinin bu talimatını haksız verdiği anlaşılırsa; keşideci ve/veya hamilin faiz dışında belirli bir oranda tazminata mahkum edilebileceği yönünde bir hükmün yasa metnine ilave edilebileceği, maddenin tamamen yürürlükten kaldırılmasının yerinde olmadığı, bir taraftan bu değişiklik ile çekin ödeme aracı olma işlevine geçerlilik kazandırılırken diğer taraftan aşağıda ayrıntılı açıklanacağı üzere aynı yasa ile 3167 sayılı yasaya eklenen geçici madde ile 31.12.2009 tarihine kadar vadeli çek uygulamasının getirilmesi yasanın kendi içerisinde çeliştiğinin en büyük göstergesi olduğu belirtilmiştir. Kaldı ki, vadeli çek uygulaması Yeni Çek Kanununda yer Geçici 1.maddenin 5. fıkrası ile de 31.12.2011 tarihine kadar devam ettirilmiştir.

³⁴² **KENDİGELEN**, Abuzer, *Çekte Ödeme Yasağı Sorunu ve Çözüm Önerisi*, 10.02.2009, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=116554&KTG_KOD=8, 02.12.2009.

³⁴³ **TEOMAN**, (*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler*), s.32.

Keşidecinin ödemedenden men talimat verme hakkının kaldırılması, çekin ödenmesinin HUMK md. 101 vd. maddeleri gereğince ihtiyati tedbir kararı ile durdurulmasına engel teşkil etmeyecektir. Hatta bu yola, sadece keşideci değil çeki kaybeden/çaldıran hamillerin de başvurabilmesi mümkün olduğundan bu yolun daha geniş kapsamlı olduğu kabul edilmektedir. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki, 5838 sayılı yasadan önceki eski düzenlemede çeki rızası hilafına elinden çıktığını fark eden keşideci bankaya vereceği talimat ile hemen bu çekin üçüncü kişilere ödenmesini durdurabilecek iken, mahkemeden ihtiyati tedbir kararının alınmasının çok daha uzun bir zaman alacak ve bu süreç içerisinde çekin muhatap bankaya ibrazı ihtimali söz konusu olacaktır³⁴⁴.

Doktrinde; 5838 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önceki tartışmalarda, ödemedenden men talimatının tek başına yeterli olmaması gerektiği, keşideci ve çek elinden rızası hilafına çıkan hamilleri korumaya yönelik bu hükmün “ihtiyati tedbir” niteliğinde olduğu kabul edilerek, HUMK md. 109 kıyasen uygulanmak suretiyle, ödemedenden men talimatı verildikten sonra iptal veya istirdat talebi ile mahkemeye başvurarak alacağı ödeme yasağı kararını muhatap bankaya ibraz etmesi gerektiği belirtilmektedir³⁴⁵. Ancak, iptal davasını keşideci açamayacağından, bu dava ancak rızası hilafına çeklerini kaybeden hamil tarafından açılabilir.

5838 sayılı yasa ile keşidecinin elinden ödemedenden men talimatı verme yetkisinin kaldırılmasının hatalı olmasının bir diğer nedeni ise, esasen ödemedenden men talimatının hamilin keşideciye müracaat haklarına engel teşkil etmemesidir. Nitekim, hamil çeki ibraz ettiğinde keşidecinin ödemedenden men talimatına istinaden her ne kadar çek karşılıksız yazılmasa da keşideci hakkında yasal takip haklarına kullanabilmektedir. Tek farklı husus, çek karşılıksız yazılmadığı için muhatap banka Merkez Bankasına bildirim yükümlülüklerini yerine getirmemektedir. Keşidecinin karşılıksız çek keşide ettiğine dair kayıtların Merkez Bankasına bildirilmemesi özellikle ekonomik krizin yoğun olarak hissedildiği bu dönemlerde büyük önem arz edecek, kredi tesisinde büyük önem arz eden Merkez Bankası kayıtları temiz olan keşideciler kredi kullanarak borçlarını ödeyebileceklerdir. Uygulamada keşidecilerin esasen çeki ödememe yönünde iradeleri olmamasına karşın sadece karşılıksız çek nedeniyle Merkez Bankasına bildiri engelleyen için bankalara ödemedenden men talimatı verdikleri de bilinen bir gerçektir. Bu nedenlerle, ekonomik krizin etkilerini azaltmak gayesiyle yürürlüğe girdiği iddia edilen 5838 sayılı yasanın, keşidecinin Merkez Bankasına olumsuz kayıt yer

³⁴⁴ **TEOMAN**, (*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler*), s.32.

³⁴⁵ **KENDİGELEN**, (Makalelerim) , s.117, **REİSOĞLU**, s.106.

almasını engelleme hakkının elinden alınmasının ticaret hayatına ve hukuk düzenine nasıl bir katkı sağlayacağı anlaşılamamıştır³⁴⁶.

C- VADELİ ÇEKİN UYGULAMAYA GİRMESİ

5838 sayılı yasada 3167 Sayılı Kanun'a eklenen geçici madde ile, 31.12.2009 tarihine kadar keşide gününden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz kılınmıştır. Yine, Yeni Çek Kanununun Geçici md.1/V fıkrası ile ilgili hüküm 31.12.2011 tarihine kadar uzatılmıştır. Böylelikle, uygulama sık olarak görülen ve "post date" çekler olarak adlandırılan ileri tarihli çeklere 5838 sayılı yasa ile geçerlilik tanınmıştır. Esasen, hukukumuzda ileri tarihli çekler TTK md. 707/II'de de düzenlenmiş ise de, söz konusu düzenlemede ileri tarihli çekin gününden evvel ibrazına imkan tanınarak, çekin ödeme işlevine zarar verilmemiş ve gününden evvel ibraz edilen çekin ibraz tarihinde ödeneceği düzenlenmiştir.

Mülga 3167 sayılı kanuna eklenen maddede 31.12.2009 tarihine kadar üzerinde yazılı keşide gününden evvel çeklerin ibrazı geçersiz kılınmıştı. Yeni Çek yasası ile bu tarih 31.12.2011 tarihine kadar uzatıldı. Ancak, Yeni Çek Kanununa göre, bankaların vermiş olduğu eski çek defterleri ile ilgili olarak 3167 sayılı uygulamaya devam edecektir(ÇekK Geçici Madde 1/IV). Bu halde, uygulamada mülga kanuna göre ileri tarihli keşide edilen ve üzerinde yazılı tarihi 31.12.2009'dan sonra olan çeklerin ibrazında ne gibi bir işlem yapılacağı sorunu ortaya çıkacaktır. Kanaatimizce, Yeni Çek Yasasında eski çek defterleri ile ilgili olarak 3167 sayılı yasanın uygulanacağı belirtildiğinden, 31.12.2009 tarihinden sonra ileri keşide tarihli çekler muhatap bankaya ibraz edildiğinde gerekli işlemler yapılacaktır. Yeni yasadaki, 31.12.2011 tarihine kadar ileri tarihli çeklerin ibrazını geçersiz kılan düzenleme ancak yeni Çek Yasasına göre bastırılan çek defterleri için geçerli olmalıdır. Bu nedenle, 3167 sayılı yasaya tabi olarak basılan ve örneğin 15.01.2010 keşide tarihli bir çekin 11.01.2010 tarihinde ibrazı geçerli olmalıdır.

Ayrıca, ileri tarihli çeklere esasen 4814 sayılı yasa ile değişiklik 3167 Sayılı Kanun md. 16b/II gereğince de imkan tanınmıştı. Zira, söz konusu maddeye göre şikayet hakkı, düzeltme hakkı süresinin sona erdiği tarihten itibaren doğacaktır. Düzeltme hakkı için de

---

³⁴⁶ **AKDENİZ**, Murat, *Keşidecinin Ödemeden Men Talimatını Düzenleyen TTK md. 711/3 Hükümünün Yürürlükten Kaldırılması ve 5838 Sayılı Kanunla Getirilen Değişikliklerin Sonuçları*, LHD, Mayıs 2009, Yıl:7 Sa:7, s. 1455-1456.

öngörülen süre; çekin ibraz süresinin bitiminden itibaren 10 gündür. O halde, mülga 3167 sayılı yasaya göre, ileri tarihli çek keşide eden keşideci bu çek keşide tarihinden önce de ibraz edilse dahi düzeltme hakkını keşide tarihine göre hesaplanacak 10 günlük ibraz ve 10 günlük düzeltme hakkı süresi olmak üzere toplam 20 gün sonra kullanarak karşılıksız çek nedeniyle uygulanacak yaptırımlardan kurtulabilecekti. Bu durumun önüne geçebilmek için ise; ileri keşide tarihli çekler için şikayet hakkının hemen diğer bir ifadeyle fiili ibraz tarihinde doğmasının kabul edilmesi, şikayet hakkı doğduktan sonra düzeltme hakkının kullanılmasına izin verilmesi, tazminat oranlarının yüksek tutulması ve hapis cezası uygulanması gerekmektedir³⁴⁷. Yeni Çek yasasında da, 3167 sayılı yasadaki yapılan değişiklikleri süresini uzatarak kabul edildiği gibi, ileri tarihli çekin keşide gününden evvel ibrazı halinde hukuki ve cezai hiç yaptırımın söz konusu olmayacağı, hukuki takip yapılabilmesi veya cezai anlamda şikayet yapılabilmesi için çekin üzerinde yazılı keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresinin esas alınması gerektiği düzenlenmiştir.

Bu nedenle, 5838 sayılı yasa ile vadeli çek uygulaması getirilerek, TTK md. 707/II'deki ileri tarihli çekin ibraz tarihinde ödeneceği hükmü ve 3167 Sayılı Kanun md. 16'da düzenlenen karşılıksız çeker uygulanan yaptırımlar geçici olarak durdurulmuştur. Yeni Çek Yasası ile de 5838 sayılı yasa ile yapılan bu değişiklikler uzatılarak ileri tarihli çeklere yasallık kazandırılmıştır.

Resmi Gazete'de yayımlanan bir yasanın yayım tarihinde ya da yayım tarihinden belirli bir süre sonra yürürlüğe gireceğinin düzenlenmesi(örneğin 6 ay sonra) uygulamada sık rastlanan bir durumdur. Ancak, 5838 sayılı yasa ile yapıldığı gibi, bir yasanın yürürlüğünün geçici olarak durdurulması, geçici olarak uygulanması ertelenen durumun sürenin bitiminden sonra tekrar geçerli hale gelmesi kesinlikle yasa yapma tekniği ile bağdaşmamaktadır³⁴⁸. Bu yanlış, yeni Çek Yasasındaki çeklerin ibrazının 31.12.2011 tarihine kadar geçersiz kılınması ile devam ettirilmiştir.

Vadeli çek uygulamasının geçici de olsa uygulamaya konulması bir yandan, ekonomik kriz nedeniyle, keşidecileri koruyan ancak diğer taraftan yine ekonomik sıkıntıda olan ve borçlarını elindeki çeklerle ödemeyi düşünen hamilleri zarara uğrattığı açıktır. Bu husus,

---

³⁴⁷ **MOROĞLU**, Erdoğan, "3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler" *Makaleler II*, İstanbul 2006, s.107-108.

³⁴⁸ **TEOMAN**, (*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler*), s.33.

Anayasamızda düzenlenen eşitlik ilkesine de aykırı olacak, hamil-keşideci arasındaki dengeyi korumaya hizmet etmeyecektir³⁴⁹.

*TEOMAN'a*³⁵⁰ göre, vadeli çek uygulamasını geçici de olsa getirerek keşideciler korumak amaçlanıyorsa, ileri tarihli keşide edilen ve karşılıksız yazılan çeklerin keşidecilerinin belirli bir süre ile para cezası ya da hapis cezasından muaf tutulmalarına ilişkin bir düzenleme getirilmesi ile de aynı amaç elde edilebilirdi. Böylelikle, vadeli çek uygulamasının önüne geçilmiş olacağı belirtilmektedir. Bu görüş çerçevesinde, yasada “geçersiz” ibaresi yerine, keşide gününden evvel ibrazın “herhangi bir hüküm doğurmayacağı” şeklinde bir hüküm konulmasının daha yerinde olacaktır. Kanaatimizce, vadeli çek uygulamasının önüne geçmek için bu husus tek başına yeterli olmayıp ancak ve ancak geçici bir koruma sağlanmak isteniyor ise, bu husus sadece cezai anlamda kabul edilmeli maddeye eklenecek ifadenin “keşide gününden evvel ibrazın cezai yaptırımlar bakımından herhangi bir hüküm doğurmayacağı” şeklinde olmalıdır. Zira aksi halde, keşide gününden evvel ibraz edilen çek yine muhatap banka tarafından ödenmeyecek ve vadeli çek uygulamasına imkan tanınmış olacaktır.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, getirilen bu yeni düzenleme ile çek, vadeli adı bir senetten ya da bonodan farksız kılınmış olup, çekin ödeme işlevi ortadan kaldırılmış ve çekin bir kredi aracı olarak kullanılmasına olanak tanınmıştır.

D- 5838 SAYILI YASANIN BANKALAR İÇİN GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER

5838 sayılı yasa ile, keşidecinin ödemedi men talimatı verme yetkisi elinden alınması ve belirli bir süre içinde olsa vadeli çekin uygulamaya konulması nedeniyle bankalar da uygulamada bir çok sorunla karşı karşıya kalmıştır.

İleri keşide tarihli çeklerin 31.12.2009 tarihinden ibrazı geçersiz kılınması ile bankalara getirilen yükümlülük, bu tarihe kadar ibraz edilen çekler hakkında herhangi bir işlem yapmaksızın çekleri hamile iade etmekten ibarettir. Ancak, asıl sorun yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, 31.12.2009 tarihinden sonra ne şekilde hareket edileceğidir. Yeni

³⁴⁹ **TEOMAN**, (*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler*), s.33.

³⁵⁰ **TEOMAN**, (*Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler*), s.34.

Çek Yasasında bu tarih 31.12.2011 tarihine kadar uzatılmıştır. Ancak, yeni yasanın Geçici 1. maddesinde yer alan, bankalar tarafından basılan eski çek defterleri ile ilgili olarak 3167 sayılı hükümleri geçerlidir olduğu kabul edildiğinden bu sorun çözülmemiştir. Kanaatimizce, bu konuda yasada açık bir hüküm olmaması nedeniyle, en azından tüm bankalara Merkez Bankası aracılığı duyuru yapılarak 31.12.2009 tarihinden sonraki ileri tarihli keşide edilen mülga 3167 sayılı yasaya tabi çekler için ne şekilde hareket edileceği hakkında bilgi verilmesi ile durumun açıklığa kavuşturulmasıdır. Aksi halde, 31.12.2009 tarihinden sonra ibraz edilen ileri tarihli 3167 sayılı Yasaya tabi çeklerin ibrazı geçerli olmalıdır.

Diğer taraftan, TTK md. 711/III'ün yürürlükten kaldırılması ile bankalara keşidecilerin ödemedi men talimatını işleme koymamakla yükümlü kılınmışlardır. Ancak, bu husus büyük sorunlara yol açmaktadır. Çekini çaldıran ya da kaybeden müşteriler bankalarına başvurarak çeklerinin banka kayıtlarına kayıp olarak işlenmesi yönünde talepte bulunmaktadır. Uygulamada karşılaşılan en büyük sorunlardan biri, keşidecinin çek iptal davası açamaması nedeniyle Savcılığa başvurması ve Savcılığa yapmış olduğu şikayet dilekçesi ile çekleriyle ilgili olarak banka sistemine ödenmemesine ilişkin kayıt işlenmesi talebidir. Yine diğer bir sık karşılaşılan durum, keşidecinin Savcılığa yapmış olduğu başvuruya istinaden Savcılığın çeklerin ibrazı halinde, ibraz eden kişi/kişilerin Savcılığa isim ve adres bilgilerini bildirilmesi yönünde muhatap bankaya müzekkere göndermesidir. Her iki halde de, çeklerin üçüncü kişilere ödenmemesini gerektirecek bir mahkeme ya da Savcılık kararı olmadığından, tüm bu hususlar yürürlükten kaldırılan TTK md. 711/III gereğince verilen ödemedi men talimatının yerini tutmamaktadır. Bu nedenle, muhatap bankanın müşterisini koruma imkanı olmadığından, keşideciler mağdur olmakta, müşterilerine sürekli olarak ne şekilde hareket etmeleri gerektiği yönünde bilgilendirme mecburiyetinde kalan bankalarda aşırı bir iş yükü ile karşı karşıya kalmaktadır.

TTK md. 711/III'ün kaldırılması nedeniyle mağdur olan hesap sahiplerinin uygulamada rızası hilafına elinden çıkan çeklerin karşılıksız yazılması ya da ödenmesini engellemek için çeşitli yollara başvurduğu görülmekte, örneğin keşidecinin çek iptal davası açma hakkı olmaması rağmen, çek iptal davası açarak, davanın reddine ilişkin mahkeme kararında sahtekarlık yaptıkları ve mahkeme hükmünü “davanın kabulüne çeklerin iptaline” şeklinde değiştirdikleri görülmüştür.

Kanaatimizce, keşidecinin ödemedenden men talimatını tamamen elinden almak yerine, özellikle TTK tasarısında da keşidecinin bu hakkını karşılayacak hüküm yer almaması nedeniyle, tasarı yeniden gözden geçirilerek keşidecinin bu hakkını karşılayacak hükme yer verilmelidir. Zira, ülkemizde çek her ne kadar ödeme aracı olsa da çek bir kredi aracı olarak çok yoğun olarak kullanılmakta olup, tedavüldeki bu yoğunluk gerek keşidecilerin gerekse de hamillerin elinden çekin rızası hilafına çıkma ihtimalini arttırmaktadır. O halde, yapılması gereken işlem keşidecilerin bu hakkını kötüye kullanabilmesini engelleyecek sıkı şartlara haiz bir düzenlemenin getirilmesidir.

Dördüncü Bölüm
TTK TASARISI VE YENİ ÇEK KANUNUNDA KARŞILIKSIZ ÇEKLERLE İLGİLİ
DEĞİŞİKLİKLER

I- TTK TASARISINDA KARŞILIKSIZ ÇEKLERLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER

1999 yılında Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan komisyonun hazırladığı ve yapılan çalışmalar neticesinde oluşturulan ilk Türt Ticaret Kanunu tasarısı Şubat 2005'te Adalet Bakanlığı tarafından kamuoyuna sunulmuştur. Kamuoyundan gelen eleştiri ve öneriler kapsamında tekrar gerekli düzenlemeler yapılarak ikinci ve son tasarı 9.11.2005 tarihinde TBMM'ne gönderilmiştir. Meclis tarafından da, 15.11.2005 tarihinde tasarının son hali Adalet Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonlarına sevk edilmiş olup, tasarı halen bu komisyonların gündemindedir.

Çalışmamızda, karşılıksız çekleri özellikle hukuki ve bankalar yönünden incelememiz nedeniyle TTK Tasarısının sadece bu hususlardaki değişikliklerini ele alacağız.

Tasarıda öncelikle karşılıksız çeklerle ilgili uygulamada “çek tazminatı” olarak adlandırılan çek tazminatının da değişiklik yapıldığı görülmektedir. Söz konusu değişikliğe göre; TTK md. 695/III'te yer alan ve keşidecinin hamile ödemekle yükümlü olduğu karşılıksız çıkan çek bedeli üzerinden hesaplanan çek tazminatı, %5'ten, %10'a çıkarılmıştır. Tasarı gerekçesinde bu konuyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış sadece eski yasa metninin dilinin güncelleştirildiği belirtilmekle yetinilmiştir.

Doktrinde, yapılan bu değişikliğin muhtemel gerekçesinin 3167 Sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler³⁵¹ ile uyum sağlamak olduğu belirtilmekle birlikte, değişikliğin gerekçesinin açıklanmamış olması cezai hükümleri bünyesinde barındıran 3167 Sayılı Kanun ile uyum sağlama amacının bulunup bulunmadığı konusunda tartışma yarattığı iddia edilmektedir³⁵².

Kanaatimizce, Tasarıda yer alan değişiklik kısmen yerinde olmuştur. Öncelikle, tazminat oranı artırılarak karşılıksız çeke hapis cezası yerine ekonomik suçta ekonomik ceza ilkesi benimsenmiş olduğu düşünölebilecektir. Nitekim, günümüzde bir çok Avrupa ülkesinde de karşılıksız çeke hapis cezası yerine ekonomik yaptırımlar getirilmektedir. Tazminat miktarının artırılması yolu ile bu ilke benimsenmiş ise de, karşılıksız çek keşidesini azaltmak için kanaatimizce bu tazminat oranlarının çok daha yüksek miktarlara çekilmesi gerekmektedir. Ancak, Tasarıda madde gerekçesinde sadece dilin sadeleştirildiğinin belirtilmesi nedeniyle, tazminat oranı artırılmak suretiyle ekonomik suçta ekonomik ceza ilkesinin mi benimsendiğı yoksa 3167 Sayılı Kanun'a paralel hüküm getirmek amaçlandığı konusunda herhangi kesin bir açıklama yapmak mümkün değildir.

Tasarıda yapılan başka bir değişiklik ise, hamilin müracaat hakkı kapsamında talep edebileceğı temerrüt faizi ile ilgili olarak mevcut düzenlemenin aksine herhangi bir orana yer verilmemiş olmasıdır. Tasarıda sadece hamilin ibraz gününden itibaren-*çekin ödenmediğı tarihten*- ödenmeyen tutarın faizini isteyebileceğı belirtilmiştir. Yapılan bu değişiklik ile, temerrüt faizine ilişkin özel bir oran belirlenmeyerek, bu sorunun genel hükümlere göre çözölməsi amaçlanmıştır. Bu halde, 3167 Sayılı Kanun md.16/a ve Yeni Çek Kanunu md.6'nın yaptığı yollama gereğince hamilin müracaat hakkı kapsamında talep edebileceğı temerrüt faiz oranı 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 2/II hükmüne göre tespit edilecektir³⁵³.

Keşidecinin ödemedenden men talimatı verme hakkına ilişkin TTK md. 711/III, Tasarı'da tamamen çıkarılmış, söz konusu maddeye karşılayacak herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, bu konudaki görüşümüz mevcut düzenlemeyi

---

³⁵¹ 3167 Sayılı Kanun. md. 16c'de yer alan %12, %15, %18 ve %20 oranında tazminat oranlarına paralel olarak Tasarıda tazminat oranının arttırdığı düşünölmektedir.

³⁵² KENDİGELEN, s.407.

³⁵³ KENDİGELEN, s.410.

tamamen kaldırmak yerine eksikliklerini gidermek yönündedir. Bankalar Birliği görüŖü de bu yöndedir³⁵⁴.

II – YENİ ÇEK KANUNUNDA KARŞILIKSIZ ÇEKLERLE İLGİLİ DEĞİŖİKLİKLER

Yeni Çek Kanununda getirilen en önemli değişikliklerden biri; hapis cezasına iki yıllık mola verilmesidir(ÇekK Geçici 2.madde). Bu düzenleme gereğince hapiste yatan çek borçluları Cumhuriyet Savcılığına başvurarak verecekleri borç ödeme taahhüdüyle hapisten çıkabilecekler, iki yıllık süre içinde borçlarını öderlerse hapse geri dönmeyecekleridir. Uygulamada, tartışmalara yol açabilecek uygulama kanaatimizce yerinde değildir. Çünkü, ülkemizin içinde bulunduğu koşul ve şartlar ele alındığında hemen hemen hapisteki herkesin bu uygulamadan yararlanmak isteyeceği açıktır. Ancak, hapisten çıkanların kaçının kaçmayı kaçının borcunu ödemeyi tercih edeceği hususu tartışmaya açıktır. Yeni Yasanın çıkması ile birlikte Cumhuriyet Savcılıkları tarafından cezaevinde yatan karşılıksız çek suçluları için bir taahhütname örneği hazırlanmış olup, bu taahhütname örneği çalışmamız ekinde yer almaktadır(**Ek-1**).

Bu taahhütnamede; karşılıksız çek keşidesi suçunu nedeniyle cezaevinde bulunanlar, 5941 sayılı Yeni Çek Kanunu kapsamında 2 yıl süre ile infazının durdurulmasını ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md.7/II gereğince lehe hükümlerin uygulanarak, cezaların tatbiki açısından ek karar verilmesini talep etmektedirler. Yine, adres bildiriminde bulunarak bu adrese yapılacak tüm tebligatların geçerli olduğunu ayrıca, borcunun 1/3'ünü ilk bir yıl içerisinde olmak koşulu ile 2 yıl içerisinde hangi tarihlerde ödeyeceğine dair ödeme planını hazırlayarak, Kapalı Cezaevi Müdürlüğü aracılığı ile Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmek üzere cezaevinin bağlı bulunduğu Cumhuriyet Savcılıklarına göndereceklerdir. Bu taahhütnamenin verilmesi ile, keşideci ile hamil arasında anlaşma aranmaksızın keşidecinin tahliyesine karar verilecektir. Taahhüdün bir nüshası da alacaklı çek hamiline gönderilecektir.

Ayrıca, Yeni Çek Kanuna göre, karşılıksız çekten hapiste olan keşideci ile hamilde çek bedeli ile ilgili anlaşma sağladıkları takdirde, keşideci hapisten çıkabilecektir. Böyle bir

---

³⁵⁴ Bankalar Birliği Tasarıya ilişkin görüşlerini açıklarken TTK md. 711/III'ün kaldırılmamasını talep etmiş, sadece mevcut hüküm nedeniyle uygulamada meydana gelen sorunların giderilmesi ve bu anlamdaki boşlukların doldurulması yönünde görüş bildirmiştir, **KENDİGELEN**, s.409, dpn.37.

anlaşmaya ilişkin yasada ödemeye ilişkin bir süre öngörülmemiştir. Ancak, bu anlaşma hamilin şikayetini geri aldığı sonucunu doğurmayacaktır.

Bu taahhütnamelerin; Yeni Çek Kanunu Geçici 2. maddenin 2. fıkrasına göre; 1.4.2010 tarihine kadar hazırlanarak, öncelikle Cumhuriyet Savcılıklarına ibrazı şarttır. Bu taahhütnamenin Cumhuriyet Savcılığına veya Mahkemeye ibrazı ile; soruşturma ve kovuşturmanın durmasına, hükmün infazının ertelenmesine veya durdurulmasına karar verilir. Eğer, taahhütnameye uygun olarak keşideci çek bedelini öderse kovuşturmaya yer olmadığına, davanın düşmesine veya hükmün bütün sonuçları ile ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Yeni Çek Kanununda, 3167 sayılı yasadaki farklı olarak; “keşide etmek” fiili yerine “düzenlemek” fiili kullanılmıştır. Kanaatimizce, bu düzeneleme 3167 sayılı yasadaki dili sadeleştirmek amacıyla getirilmiştir.

Çek Kanununda özellikle bankalara çok ağır yükümlülükler getirilerek, çek hesabı açarken, müşterinin sosyal ve ekonomik durumundan yasaklılık durumuna kadar tüm araştırmaların gerekli basiretin gösterilerek yapılması, hamiline çekin³⁵⁵ özel bir çek yaprağına düzenlenmesi, tüzel kişi işlemlerinin bir gerçek kişi hesabı üzerinden yürütülmesi kabul edilmiştir.

Yeni Çek Kanununda ileri tarihli çekler de özel olarak düzenlenmiş, bu çeklerin keşide tarihinden önce muhatap bankaya ibraz edilebileceği kısmen veya tamamen karşılıksız yazılabileceği, ancak, hamilin müracaat haklarını çekin üzerinde yazılı keşide tarihine göre belirlenecek ibraz süresi içinde tekrardan muhatap bankaya ibraz edilerek karşılıksız yazılması gereklidir. Yine, çek düzenleyen hakkında hamilin şikayet hakkını kullanabilmesi içinde keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinde çekin ibrazı ve karşılıksız yazılması gereklidir. Bu anlamda, Yeni Kanun en azından taksir derecesinde kusura dayalı bir karşılıksız çek suçu düzenlemiş ve bu suçun karşılığının da adli para cezası olarak öngörmüştür. Adli para cezasının hesaplanmasının da gün para ceza sisteminin kullanılacağı belirtilmiştir. Bu halde, adli para cezasını ödemeyen keşideci için hapis cezası söz konusu olacaktır. Bu noktada bir husus önemle belirtmek gerekir, Bankaların yükümlülüklerine

---

³⁵⁵ Tasarıda yer alan düzenleme gereğince “hamiline” ibaresi çekler üzerinde matbu olarak yer alacaktır.

aykırı hareketi halinde adli değil idari para cezasının uygulanması gerektiği de Yeni Çek Yasasında yer almıştır.

Yeni Çek Yasasının ikinci maddesi ile tacir çekleri yeni bir düzenleme olarak kabul edilmiştir. Tacir çekleri için TTK md. 692 vd. öngörülen şartlardan farklı şartlar öngörülmemekte sadece bu çekleri diğer çeklerden ayıracak renk, ebat ve şekli gibi farklılıklar öngörülmektedir. Dolayısıyla, hamil çeki eline aldığı anda keşidecisinin tacir olup olmadığını anlayabilecektir. Söz konusu maddenin üçüncü fıkrası gereğince, çek hesabı açtırmak veya yeni çek defteri almak isteyenlerin tacir olup olmadığı hakkında muhatap bankaya yazılı beyanda bulunmaları gerektiği düzenlenmiştir. Bu husus, gerçek kişi tacirler bakımından bir anlam ifade edebilecek iken, TTK md. 18 gereğince ticaret şirketleri bakımından gereksiz bir düzenleme olmuştur³⁵⁶.

Yeni Yasada hamiline çeklerin de özel bir çek yaprağına basılacağı düzenlenmiştir(ÇekK md.2/VI). Söz konusu düzenlemeye göre, bankalar hamiline çeki hamline ibaresinin matbu olarak yer aldığı özel çek yapraklarına bastıracaklardır. Bu düzenleme ile; T.C. Maliye Bakanlığı hamiline çekleri kontrol altına amacındadır. Ancak, bu düzenleme Bankalara çok önemli bir külfet ve yeni bildirim yükümlülükleri yüklemektedir. Yeni Yasa md.4/I'e göre, bankalar hamiline çeklere ilişkin bilgileri elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığına bildirecektir.

Yeni Çek Kanununda tacir çekleri ve hamiline çeklerinde ayrıma gidilmesi ve özel düzenlemeler getirilmesi ile amaç uygulamada çek hamillerinin korunması ya da pratik fayda sağlamak değil, gerekçede de belirtildiği üzere kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasını sağlamak, çekin kara paranın aklanması ile terörün finansmanın rol oynamasına engel olmaktır. Ancak, böyle bir düzenlemenin “Çek Kanunu” olarak ifade edilen bir kanunda yer almasının ne derece yerinde olduğu tartışma yaratmaktadır³⁵⁷. Amaç, kayıt dışı ekonomiyi denetim altına almak olsa da, mevcut düzenleme gereğince de zaten çeki ibraz eden hamilin vergi kimlik numarası ve T.C. kimlik numarası alınmakta dolayısıyla emre-hamiline fark etmeksizin çekin kim tarafından tahsil edildiği tespit edilmektedir(3167 Sayılı Kanun md.4).

---

³⁵⁶ ERTAN-NOMER, N. Füsün, *Çek Kanununun Tasarısı Taslağında Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Çek*, İstanbul Temmuz 2009, LHD, Sa:79, s.2041.

³⁵⁷ ERTAN-NOMER, s.2049.

Diğer taraftan, yeni Yasaya göre, gerçek kişi tacirlerin elinde dört farklı çek yaprağı(ticari işletmeleri ile ilgili tacir çeki-hamiline çek, ticari işletmeleri ile ilgili olmayan tacir çeki-hamiline çek) bulunmak zorunda kalacaktır. Dolayısıyla, tacir çeki-matbu hamiline çek ayrımı uygulamada karışıklıklara yol açabilecek ve fayda sağlamayacaktır. Bu halde, yapılması gereken işlem doktrinde de kabul gördüğü üzere, tacir çekine ve matbu hamiline çeki ilişkin hükümlerin Tasarıdan tümden çıkarılarak “mali mevzuata” yapılacak eklemelerle, çekin kayıt dışı ekonomi, terörün finansmanı ve karaparanın aklanmasında oynadığı rolün önüne geçilmesini sağlamaktır³⁵⁸.

Yeni Çek Kanunu ikinci maddesinde; çek hesabı açtırmak isteyenlerden alınacak belgeler arasında yerleşim yer belgesi de sayılmıştır. Ancak, bu maddenin düzenlenmesinde bir atlama söz konusudur. Nitekim; Nüfus Hizmetleri Kanunu md.45’e göre, artık bankalarda nüfus müdürlüğünden bilgi talep edebilecek ve bu sistemden online olarak belge alabileceklerdir. O halde, Yasada bu sistemden belge alınabiliyorsa bunun da yeterli olduğu belirtilmesi gereklidir. TCMB tarafından çıkarılacak tebliğ ile Yeni Çek Kanununda yer alan bu eksiklik giderilebilecektir³⁵⁹.

Yeni Çek Kanununun üçüncü maddesinde, karşılıksız çekin tespiti, bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar ve uygulamada büyük sorunlar yaratabilecek bankalar için gecikme cezası düzenlenmiştir. Söz konusu maddede açıkça “karşılıksız” işleminin bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmı için yapılacağı ve yine karşılığın hesapta kısmi ya da tamamen bulunmamasına göre muhatap bankanın hamile ödeyeceği tutar belirlenmiştir³⁶⁰.

Ayrıca, üçüncü madde ile bankaların her bir yaprakla ilgili ödemekle yükümlü olduğu tutar 600-TL’ye çıkarılarak bankalara önemli bir yükümlük getirilmektedir. Bu yükümlülüğün

---

³⁵⁸ **ERTAN-NOMER**, s.2050.

³⁵⁹ **REİSOĞLU**, *Konferans*, 29.12.2009.

³⁶⁰ Çek Kanunu Md. 3/III : Muhatap Banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, talep ettiği takdirde süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için,

a) Karşılığın hiç bulunmaması halinde;

1) Çek bedeli dörtyüzyetmiş Türk Lirası veya üzerinde ise, dörtyüzyetmiş Türk Lirası,

2) Çek bedeli dörtyüzyetmiş Türk Lirasının altında ise çek bedelini,

b) Karşılığın kısmen bulunması halinde,

1) Çek bedeli dörtyüzyetmiş Türk Lirası veya altında ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığı dörtyüzyetmiş Türk Lirasına tamamlayacak bir miktarı

2) Çek bedelinin dörtyüzyetmiş Türk Lirasından fazla olması halinde, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığa ilave olarak dörtyüzyetmiş Türk Lirasını,

ödemekle yükümlüdür.

bir sonucu olarak da, bankalar artık eskisi kadar kolay çek defteri vermeyecek, vermiş olduğu çek defterleri nedeniyle de çekle işleyen hesaplardaki tutarı boştaki çek yaprağı miktarı kadar blokeye almak yolunu tercih etmeye başlayacaklardır. Çek düzenlemek isteyen hesap sahipleri de, yaprak bedelini peşinen bankaya ödemek zorunda kalabileceklerdir.

Yeni yasanın üçüncü maddesindeki, yine farklı bir düzenlemede hesapta kısmi karşılığın bulunması halinde, kısmi karşılığın talebi halinde hamile ödeneceği, artı olarak da banka sorumluluk bedeli olan 600-TL'nin hamile ödeneceğidir.

Yine aynı madde de, karşılıksız işleminin ancak hamilin talebi halinde yapılacağı, hamil imzadan kaçınırsa muhatap bankanın çeki karşılıksız yazamayacağı, yine hamil kısmi ödemeyi-*bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil*- kabul etmezse yine hamilin imzası alınarak çek aslının hamile iade edileceği belirtilmiştir. Söz konusu maddenin 6. bendinde ise, 3167 sayılı yasanın 4. maddesine karşılık gelecek şekilde hamile yapılacak kısmi ödeme halinde uygulanacak prosedür belirlenmiştir.

Yeni Çek Kanununun 3. maddesinin son fıkrasında ise, muhatap bankanın karşılığı olan çeki ödemeyi geciktirmesi veya kanunen ödemekle yükümlü olan tutarın hamile ödenmekte geciktirilmesi halinde, muhatap bankanın hamile her geçen gün için binde üç oranında gecikme cezası ödeyeceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce, madde metninde gecikme cezasının nasıl ve ne şekilde uygulanacağı yönünde açıklık bulunmamaktadır. Örneğin, çeki karşılıksız yazdıran ve kısmi ödemeyi kabul etmeyen hamile sonradan çek aslı ile muhatap bankaya başvurması halinde gecikme cezasının ödenmemesi gereklidir. Ya da, hamil tarafından söz konusu tutarın kabul edilmemesine rağmen çekteki başka bir ciranta tarafından bu tutarın talep edilmesi halinde de muhatap bankanın gecikme cezasını ödeme yükümlülüğü bulunmamalıdır. Yasanın gerekçesinde de bu konu ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış olması düşündürücüdür.

Çek Kanununun dördüncü maddesinde; muhatap bankalara, hamiline çekler için getirilen özel düzenlemelerle bağlantılı olarak, bu çeklerin keşideci ile ilgili bilgilerinin elektronik ortamda Gelir İdare Başkanlığına bildirileceği düzenlenmiştir. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasıyla, muhatap bankalara yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere matbu olarak düzenlenen hamiline çekler dışındaki çeklerin kullanıldığının tespit ederlerse, bu husus tespit tarihinden itibaren bir hafta içerisinde C. Savcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığına

bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Böylelikle, muhatap bankalara yeni bir yükümlülük daha getirildiği gibi hamiline çekin kullanımı da sıkı koşullara bağlı tutulmuştur.

Yeni Yasanın dördüncü maddesinin ikinci fıkrasında; bir tüzel kişiyi ile ilişkilendirilebilecek gerçek kişilerin çek hesabı açması düzenlenmiştir. Ancak, kanaatimizce bu maddede uygulanması mümkün olmayan hukuka aykırı bir düzenlemedir. REİSOĞLU'da aynı görüştedir³⁶¹. Madde metninde geçen “emare” ibaresi çok geniş ve soyut bir kavramdır. Nitekim, Banka görevlisinin gerçek bir kişinin yasaklı bir tüzel kişi ile ilişkisi bulunup bulunmadığının araştırma yaparak tespit etmesi mümkün değildir. Banka görevlisinin yapabileceği sadece yasaklı listesini kontrol etmekten ibarettir. Banka görevlisi, ancak yasaklı listesinde herhangi bir bilgiye rastlarda Gelir İdaresi Başkanlığına bildirim yapabilecektir.

Yeni Yasanın beşinci maddesinde karşılıksız çekle ilgili cezai hükümler düzenlenmiştir. Bu madde de, en çok dikkati çeken husus yine uygulamada var olan ve TTK md. 707 gereğince keşide edilmesi mümkün olan ileri tarihli çeklerin yasa metnine girmesi ile karşılıksız işleminin düzenleme tarihine göre ibraz süresi içinde yapılması halinde keşidecinin cezai sorumluluğu olduğunun belirtilmesidir.

BAHTİYAR, ileri tarihli çek keşide eden keşidecinin bu tür çeklerin gününden önce ibrazı riskine katlanmaları gerektiği, aksi halde hukuki ve cezai sorumluluğun söz konusu olacağını, 3167 sayılı yasadaki ileri tarihli çekler bakımından da keşidecinin cezalandırılacağı yönündeki düzenlemenin yerinde olduğunu belirtmiştir³⁶².

Kanaatimizce, ileri tarihli çek düzenlemeyi artık yasal hale sokan bu düzenleme ile çek, ödeme işlevini yitirerek bir kredi aracı haline dönüşmüştür. Çekin nakden ödemeye eşdeğer nitelikte bir ödeme aracı olduğu unutulmamalı, ileri tarihli çek keşide ederek kredi kullanan keşideci bunun riskine de katlanmalıdır. Ayrıca, Yeni Çek Kanunu ile ileri tarihli çek yasal hale getiriliyorsa, çekin ödeme aracı işlevi ortadan kalktığından bu tür çekler Damga Vergisine tabi tutulmalıdır. Nitekim, ileri tarihli çekler kredi aracı olarak kullanıldıklarından

---

³⁶¹ REİSOĞLU, *Konferans*, 29.12.2009.

³⁶² *BAHTİYAR*, Mehmet, *Makaleler I*, İstanbul 2008, s.53.

bono ve poliçeden farkları kalmamakta olup, bu çeklerin de poliçe ve bono gibi damga vergisine tabi tutulması gereklidir³⁶³.

Yasanın beşinci maddesinde ayrıca, karşılıksız çek keşidecisi hakkında binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmedilebileceği belirtilmiş, eski düzenlemeden farklı olarak cezaya esas olarak çek bedelinin karşılıksız kısmı alınacağı düzenlenmiştir. Adli para cezası ancak bir gerçek kişi hakkında uygulanabilecek olup, tüzel kişiler tarafından keşide edilen çeklerde çek keşide etmeye yetkili gerçek kişi hakkında cezaya hükmolunacaktır.

Beşinci maddenin üçüncü fıkrası ile yeni bir düzenleme daha getirilerek gerçek kişilerin temsilci vasıtası ile çek keşide etmeleri yasaklanmıştır. Cezai sorumluluk bakımından sıkıntı yaratan bu hususun ortadan kaldırılması yerinde olmuştur.

Beşinci maddenin ilk fıkrasında ve dördüncü fıkrasında eski yasadaki farklı olarak çek hesabı açma yasağı ile birlikte çek düzenleme yasağına da hükmedileceği belirtilmiştir. Kanaatimizce bu düzenleme de yerindedir. Şöyle ki, eski düzenlemede çek hesabı açma yasağını verilen hesap sahibi elindeki çek defterlerini iade etmemişse çek keşide etmeye devam edebiliyor, çek hesabı açma yasağı ile amaçlanan hukuki yarar elde edilemiyordu. Bu düzenleme ile, yasadaki bu boşluk da giderilmiş olmuştur. Ayrıca, dördüncü fıkrada, ayrı bir soruşturma usulü kabul edilmiş, hamil veya muhatabın şikayeti Cumhuriyet Savcılığın talebi üzerine Sulh Ceza hakimi tarafından bu kararın verileceği belirtilmiştir. Bir koruma tedbiri olarak verilen bu karara keşidecinin itirazı mümkündür. Keşideci, Çek Kanununun 6/III maddesi gereğince mahkum edildiği adli para cezası infaz edildikten sonra veya bu cezayı ödemediği için hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan sonra 3 ve her halde 10 yıl geçtikten sonra bu yasakların kaldırılmasını isteyebilecektir.

Beşinci maddenin beşinci fıkrası ile tebligatla ilgili yeni bir düzenleme kabul edilerek, hesap sahibinin çek hesabı açtırırken bildirdiği adrese, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının Tebligat Kanunu 35'e göre yapılacağı, adres yanlış bildirilse veya fiilen terk edilmiş olsa bile tebligatın yapılmış sayılacağı belirtilmiştir. Bu düzenleme ile, tebligatın yapılamaması nedeniyle, ceza soruşturmaların uzamasının önüne geçilmiştir.

---

³⁶³ **TANDOĞAN**, Haluk, *Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar*, Ankara 2006, s.24.

Beşinci maddenin altı ve yedinci fıkraları gereğince, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilen kişi kendisine tebligat yapıldıktan on gün sonra elindeki tüm çek defterlerini ait olduğu bankalara iade etmek zorunda olup, düzenlemiş bulunduğu ve henüz tahsil edilmemiş çekleri de, keşide tarihi, miktarı ve lehtarını göstermek suretiyle muhatap bankaya liste halinde bildirmek zorundadır. Yasanın bu maddesiyle, keşideciye, düzenlemiş olduğu ve henüz ibraz edilmeyen çekleri bakımından da bildirim yükümlülüğü getirilmesi yerinde olmuştur. Ancak, bu maddenin getirmiş olduğu en önemli yenilik Bankaların ihtar mektubu ve Savcılığa bildirimde bulunma yükümlülüğünün ortadan kaldırılmış olmasıdır. Bu nedenle, yeni yasanın yürürlüğe girmesiyle artık Bankaların karşılıksız yazılan çeki ile hesap sahibine elindeki çek defterlerini iade etmesi için ihtar mektubu göndermesine ve dolayısıyla Savcılığa bildirimde bulunmasına gerek kalmamıştır. Kaldı ki; yeni yasada “çek defterlerini iade etmeme” suçu düzenlenmediğinden muhatap Bankanın ihbarı halinde Cumhuriyet Savcılığı tarafından kamu davası açılmayacaktır. Nitekim; yeni yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte, Cumhuriyet Savcılıkları tarafından; 5941 sayılı yasada “çek karnelerini iade etmemek” suç olmaktan çıkarıldığı için kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmektedir.

Yeni Yasada, TCMB’ a yapılacak olumsuz bildirimlerin yanında olumlu hususların da mutlaka bildirileceği ve ilan edileceği düzenlenmiştir. Yasanın, beşinci maddesinin, dokuz ve onuncu fıkraları bu yöndedir.

Beşinci maddenin son fıkrası ile, karşılıksız çeklerle ilgili yargılamaya ilişkin yeni bir düzenleme daha getirilerek, karşılıksız çek nedeniyle yapılacak soruşturmalarda “önödeme” kurumuna başvurulamayacağı düzenlenmiştir. Yine, kamu davasının açılmasının ertelenmesine, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve CMK md. 297/III gereğince tebliğnamenin tebliğine ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Yeni Yasanın altıncı maddesi ile de çok önemli bir değişiklik yapılarak, düzeltme hakkının yerine Türk Ceza Kanununda yer alan etkin pişmanlık hükümleri getirilmiştir. Söz konusu maddeye göre; hesap sahibi çeki karşılıksız yazıldıktan sonra herhangi bir süreye tebligata ya da ihtar tabi olmaksızın; çekin keşide tarihine göre yasal ibraz tarihinden itibaren 3095 sayılı kanuna göre hesaplanacak ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden çek bedelini ödediği takdirde, soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında davanın düşmesine ve mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme

tarafından hükmün tüm sonuçları ile ortadan kaldırılmasına karar verilecektir. Kanaatimizce, 3167 sayılı yasanın düzeltme hakkının düzenlendiği 8.maddedeki %10 tazminat oranının ve 16/c maddesinde yer alan %12-20 arasındaki tazminat oranlarının Yeni yasada yer almaması büyük bir eksikliktir. Çek hamillerinin çek bedelinin tahsilatı için en büyük güvencelerinden olan bu oranların tasarıda yer almaması çek hamillerinin korunması bakımından yerinde olmamıştır.

Yeni yasanın yedinci maddesinde, ceza miktarları belirtilmiş, özellikle banka ve banka personelleri ile ilgili olarak yeni cezai düzenlemeler getirilmiştir. İkinci fıkrada, tasarı ile getirilen tacir çeki uygulamasını tacir olmayan kişiye veren banka personeli hakkında, elli günden yüzeli güne kadar, talebe rağmen karşılıksızdır işlemi yapmayan veya hesapta karşılık olmasına rağmen karşılığı hamile ödemeyen banka görevlisi hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, yine hakkında çek hesabı açma yasağı olan kişiye çek hesabı açan banka görevlisinin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Son fıkrada ise; tacir çekine ilişkin hükümlere aykırı hareket eden veya karşılıksız yazılan çekle ilgili olarak hamilin talebi üzerine keşidecinin adres bilgilerini vermeyen banka hakkında Cumhuriyet Savcısı tarafından beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar idari para cezası verileceği düzenlenmiştir. Uygulamada, bankaların daha basiretli ve titiz davranmasını gerektirecek bu düzenlemeler, özellikle bankaların çek hesabı açarken ayrıntılı bir araştırma ve inceleme yapmasına yol açacaktır. Kanaatimizce, bu düzenlemeler piyasada çek miktarının azalmasına sebebiyet verecektir.

Yeni Çek Kanunu getirdiği yeni düzenlemeler ile çekin uygulamadaki nakit ile eşdeğer nitelikteki ödeme aracı işlevi ortadan kalkmıştır. Yeni Yasada, ileri tarihli çeki yasal kılarak çekin bir kredi aracı olarak kullanılmasını sağlamak suretiyle çeki duyulan itibar yok edilmiştir. Yeni yasa kapsamında basılacak çek defterleri ile artık, uygulamada bonodan farkı olmayan ileri tarihli keşide edilmiş çekler olacaktır. Bu çekleri alan hamiller, keşide tarihi gelmeden herhangi bir işlem yapamayacak, çeki düzenleyen hesap sahipleri de keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresi içerisinde karşılığı bulundurmaları halinde herhangi bir cezai veya hukuki yaptırımla karşı karşıya kalmayacaklardır.

SONUÇ

1985 yılında yürürlüğe giren 3167 sayılı yasa ile azalmak yerine artış gösteren karşılıksız çeklere ilişkin bugüne kadar birçok düzenleme yapılmıştır. Karşılıksız çeklere ilişkin yapılan ilk düzenlemelerde karşılıksız çek keşidesine hapis cezası öngörülürken daha sonra hapis cezası mükerrerler için öngörülmüş ve en son olarak Yeni Çek Kanunu ile adli para cezası getirilmiştir. Mevzuatımızda yapılan bu değişiklikler ile uluslar arası mevzuata uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Nitekim, Avrupa'da geçerli olan borç için hapis yasağı diğer bir ifadeyle ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi, karşılıksız çekler için de öngörülerek, karşılıksız çek keşidecileri adli para cezası getirilmiştir. Ancak, adli para cezasını ödemeyen kişinin de hapse gireceği düşünüldüğünde yapılan değişiklikler ile tam uyum sağlandığı söylenemeyecektir. Kanaatimizce; karşılıksız çekler için adli para cezası yerine yüksek tazminat oranları getirilmesi, önleyici tedbir olarak karşılıksız çek keşidesi oranını düşürebilecektir.

Karşılıksız çek keşidesinin mağduru hamiller olarak kabul edilse de, karşılık çek keşidesi halinde muhatap bankalara da bir çok sorumluluklar yüklenmektedir. Nitekim, bu sorumluluklara riayet etmeyen muhatap banka ve banka görevlilerine de hapis cezası, adli ve idari para cezaları verilebilmektedir. Yürürlükten kalkan 3167 sayılı yasada yer alan, bankaların Merkez Bankasına bildirim, keşideciye çek defterlerinin iadesi ihtar mektubu gönderilmesi ve Savcılığa ihbar yükümlülükleri muhatap bankalar için büyük bir maddi külfet getirdiği gibi iş kaybına da yol açmaktaydı. Yeni Çek Kanunu ile bu yükümlülükler ortadan kaldırılrsa da; muhatap bankalara yeni kanun ile hamiline çek, tacir olan ve olmayanlara verilecek çeklerin farklı olarak bastırılması yükümlülüğü getirilmiştir. Yine muhatap bankalara, bu çeklerle ilgili bilgilerin Gelir İdaresi Başkanlığına bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak, Yeni Çek Kanununda bu bildirim yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde bankalara ve banka görevlilerine uygulanacak herhangi bir ceza öngörülmemiştir. Yeni Yasadaki bu düzenlemeler ile, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak amaçlanmaktaysa bu husus bankalara önemli bir külfet yüklemektedir. Zira, bankalara Yeni Çek Kanununa uygun yeni çek defterleri bastıracaklar, verilen çekin niteliğine göre ayrı hesaplar açacaklar ve bu hesapları Gelir İdaresi Başkanlığına elektronik ortamda iletecek alt yapıyı oluşturacaklardır.

Diğer taraftan, hukukumuzdaki yapılan bazı önemli değişiklikler ile karşılıksız çek keşidesini azaltmak ve ekonomiyi rahatlatmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, 5838 sayılı torba kanun ile 3167 sayılı geçici madde olarak eklenerek çeklerin 31.12.2009 tarihine kadar keşide tarihinden önce ibrazını geçersiz kılınmış ve bu düzenleme Yeni Çek Kanununda da çeklerin keşide gününden önce ibrazı 31.12.2011 tarihine kadar geçersiz kılınarak tekrarlanmıştır. Yapılan bu düzenlemeler ile, artık mevzuatımızda TTK md. 707 gereğince mevcut olan ileri tarihli çek keşidesi bir kez daha yasa ile düzenlenmiş, TTK'na göre çekin bir ödeme aracı olduğu ve görüldüğünde ödendiği hususları adeta görmezden gelinmiştir. Zira, yapılan bu düzenlemeler geçicide olsa TTK hükümlerini uygulanmaz hale sokmuştur. Ayrıca, Yeni Çek Kanununda her ne kadar geçici madde 1'de çeklerin 31.12.2011 tarihine kadar üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibrazı geçersiz kılınmış ise de, aynı geçici madde de, 3167 sayılı yasaya göre bastırılan çeklerin 3167 sayılı yasaya tabi olduğu belirtilmiştir. Bu halde; 3167 sayılı yasaya tabi ve keşide 31.12.2009 tarihinden sonraki bir tarih olan çekler için ne şekilde hareket edileceğine ilişkin bir açıklık yoktur. Kanaatimizce, çalışmamızda da belirtmiş olduğumuz üzere, örneğin 20.01.2010 keşide tarihli bir çek, 3167 sayılı yasaya göre bastırılan çek defterlerine ait ise keşide tarihinden önce ibraz edilebilmelidir.

Karşılıksız çek keşidesinin bankalar için getirdiği en önemli yükümlülüklerden bir tanesi de, muhatap bankanın her bir çek yaprağı için kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutardır. Uygulamada, ibraz sırasında talep edilmeyen ve çekin aslını ibraz etmeksizin farklı şekillerde talep edilen bu bedel bankalar için büyük sorunlar yaratmaktadır. Yeni Çek Kanunu ile yapılan düzenlemelerden artık, bu tutarın ibraz anında talep edilmeyerek sonradan talep edilmesi halinde de çek aslının mutlak surette ibrazı gerektiği anlaşılmaktadır. Zira, Yeni Çek Kanunu md. 3/IV'de karşılıksız işleminin ne şekilde yapılacağı ve çekin arkasına yazılacak kayıtlar arasında "*bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar*" da sayıldığından mutlaka banka sorumluluk bedelinin talebi için çekin aslının ibrazı gereklidir.

Ayrıca, Yeni Çek Kanunu md.3/VII'de kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödemeyi geciktiren banka için de gecikme cezası getirilmiştir. Kanaatimizce, bu tutarın ödenmesinin kabul edilebilir bir nedenle geciktirilmişse artık muhatap bankanın gecikme cezası ödeme riski bulunmamalıdır. Örneğin, hamil açıkça ibraz sırasında bu tutarı talep etmemiş ve beyanı çekin üzerine yazarak imzası ile onaylamışsa artık hamil bu tutarı talep edemeyeceğinden gecikme cezası da talep edememelidir. Böyle bir çeki elinde bulunduran ciranta her ne kadar bu miktarı talep edilse de, tutarın ödenmemesinde de muhatap bankanın

kusuru olmaması nedeniyle ciranta da gecikme cezası talep edememelidir. Yine bu tutarı ödemeyen banka görevlisine de 1 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Banka görevlileri için önemli bir külfet getiren bu ceza uygulanırken banka sorumluluk bedelinin ödenmemesi için haklı bir neden olup olmadığı mutlak surette ayrıntılı olarak incelenmelidir.

Yeni Çek Kanunda bankaları sıkıntıya sokacak önemli bir düzenlemede, çekin ibrazı anında hesapta hiç karşılığın bulunmaması nedeniyle karşılıksız yazılan çekler için getirilmiştir. Bu çeklerde, eski yasaya göre muhatap banka kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarı ödediği takdirde keşideciye rücu edeceğinden çek aslını alıkoymakta ve çekin tasdiki bir örneğini hamile vermekteydi. Ancak, yeni yasada bu halde çek aslı hamilde kalmaktadır. Bu halde, muhatap keşideciye rücu ettiğinde özellikle iyiniyetli olmayan keşidecinin bu tutarı tahsil edemeyecektir. Zira, keşideci imza inkarında bulunduğu takdirde, muhatap banka çekin aslını sunamayacağından ilgili tutarı tahsil imkanı olmayacaktır. Kanaatimizce, bankaları önemli bir maddi riskle karşı karşıya bırakan bu düzenlemede bir an önce değişikliğe gidilmesi gereklidir. Aksi halde, bankalar bu riski bertaraf edebilmek için, çek karnesi vermemeyi ya da vermiş olduğu çek defterlerinde yer alan yaprak sayısı kadar miktarı keşidecinin hesabına blokeli olarak yatırması yolunu tercih edebileceklerdir.

Ayrıca, Yeni Çek Kanunu ile banka sorumluluk bedelinin 600-TL'ye yükseltilmesi ve kısmi karşılık halinde ayrıca bu tutarın çek bedelini geçmemek kaydıyla ayrıca ödenmesi de bankalar için önemli bir külfettir. Zira, piyasada çek kullanımının oldukça fazla olması ve bu çeklerinin bir çoğunun küçük miktarda olduğu düşünüldüğünde, hamil ile keşideci anlaşarak bu tutarın keşidecinin ödeyeceği bir tutar olarak yorumlanmasına neden olacaktır. Örneğin; 1.000-TL'lik bir çek keşide eden çek keşidecisi bu çek borcunu ödeyemiyorsa hamile hesabında 400-TL bulunduğuna, muhatap banka tarafından da 600-TL daha ödeneceğini belirterek borcundan kurtulacaktır. Muhatap banka da bu tutarı ödedikten sonra bu kambiyo ilişkisine dahil olmamasına rağmen keşidecinin borcunun ödemesine yardımcı olacak, daha sonra da bu tutarı keşideciden tahsil etmeye çalışacaktır. Kanaatimizce, Yeni Çek Kanunundaki bu düzenleme yerine, uygulamada bu tür dolandırıcıların önüne geçecek nitelikte 3167 sayılı yasadaki hesaptaki kısmi karşılığın kanunen ödemekle yükümlü olunan tutarı tamamlanması şeklinde düzenlemenin korunması gerekmektedir.

Yeni çek kanunu ile keşidecinin düzeltme hakkı yerine bir ceza hukuku kavramı olan etkin pişmanlık hükümlerinin getirilmesi de yerinde olmamıştır. Nitekim, çekle ilgili

düzenlemeler özel hukuka ait düzenlemelerdir. Özel hukuka ilişkin düzenlemeler içine ceza hukuku kavramların sokulması kanunların çatışmasına yol açacaktır. Kaldı ki; düzeltme hakkında yer alan tazminat da etkin pişmanlık getirilirken kaldırılmış olup, Yeni Yasada bir yandan çek keşidecileri korunurken, çek hamillerinin menfaati göz ardı edilmiştir.